

शिवराज

२०११

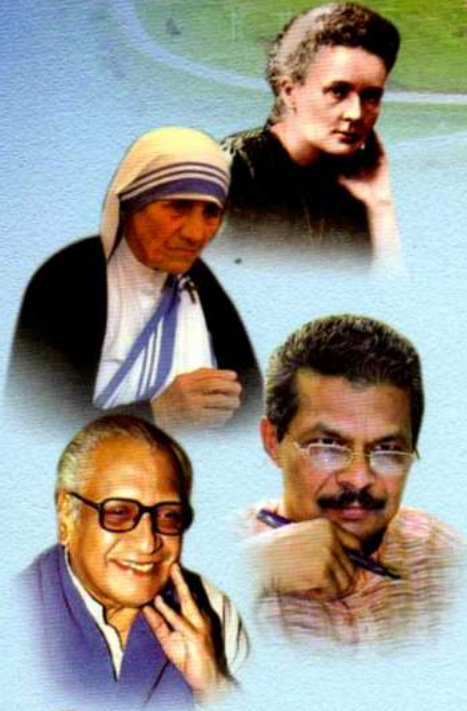

कर्मवीर विठ्ठल रामजी शिंदे शिक्षण संस्था, गडहिंग्लज

शिवराज साहित्य, वाणिज्य आणि
डी.एस. कदम विज्ञान महाविद्यालय,

संभाजीराव माने साहित्य, वाणिज्य व
विज्ञान कनिष्ठ महाविद्यालय

गडहिंग्लज, जि. कोल्हापूर.

DELHI 2010
XIX COMMONWEALTH GAMES

राष्ट्रकुल २०१०

स्फुर्ती

कर्मवीर विठ्ठल रामजी शिंदे

कर्मवीर विठ्ठल रामजी शिंदे शिक्षण संस्था, गडहिंगलज संचलित

शिवराज कला, वाणिज्य आणि डी. एस. कदम विज्ञान महाविद्यालय
आणि संभाजीराव माने कला, वाणिज्य व विज्ञान कनिष्ठ महाविद्यालय,
गडहिंगलज, जि. कोल्हापूर

शिवराज २०११

संपादक मंडळ

अध्यक्ष : प्राचार्य डॉ. एस. ए. जोडगुद्री

प्रमुख संपादक : प्रा. डॉ. मनमोहन राजे

संपादन साहाय्य

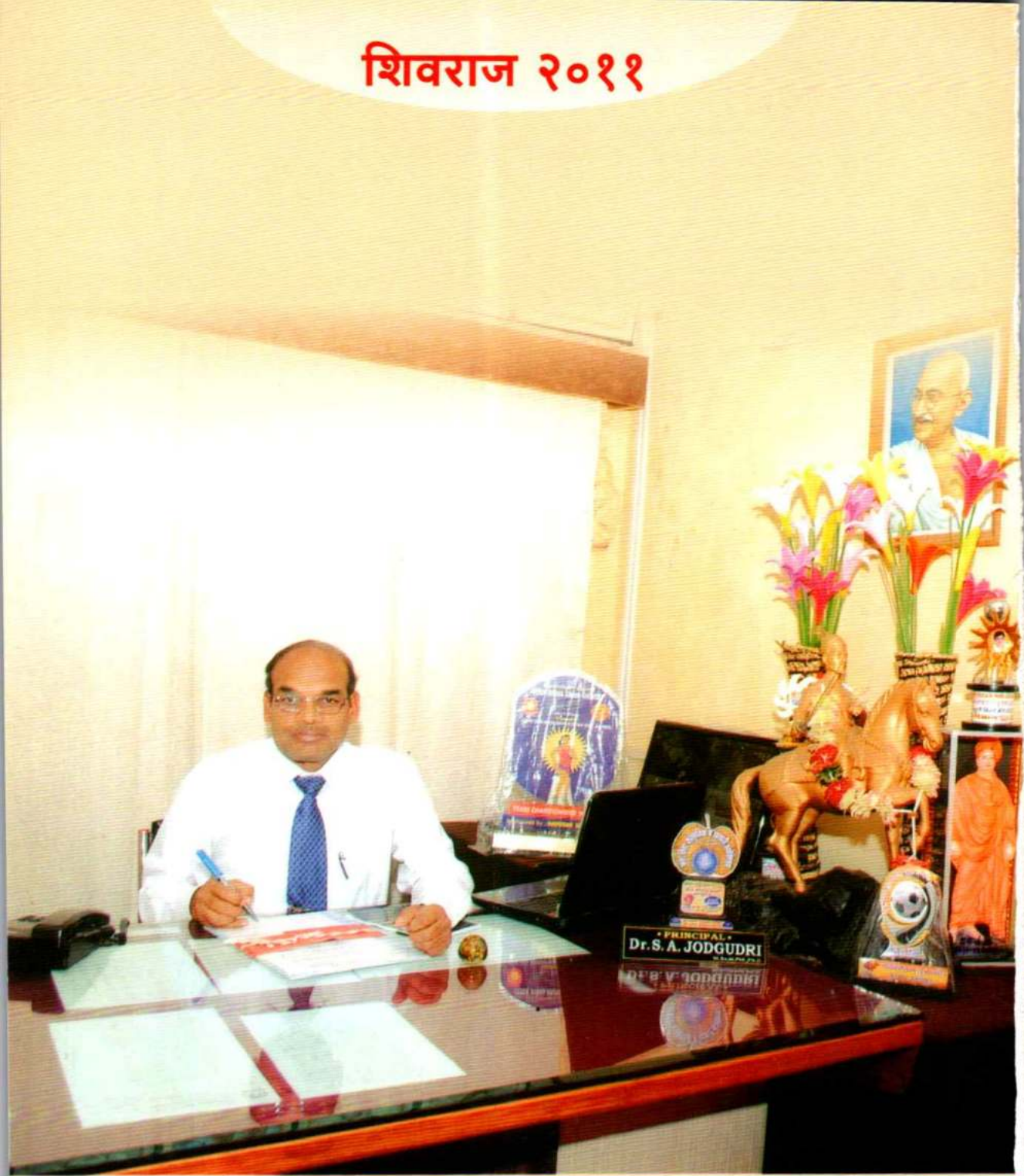
मराठी विभाग : प्रा. ए. बी. कुंभार

हिंदी विभाग : प्रा. एन. बी. एकिले

इंग्रजी विभाग : डॉ. एन. आर. सावंत

विज्ञान विभाग : प्रा. डॉ. एस. एम. कदम

शिवराज २०११

प्राचार्य डॉ. एस. ए. जोडगुद्री

M.Sc.M.Phil. Ph.D.

शिवराज कला, वाणिज्य आणि डी. एस. कदम विज्ञान महाविद्यालय,
गडहिंग्लज, जि. कोल्हापूर.

स्थानिक व्यवस्थापन समिती
(सन २००८-०९ ते सन २०१३-१४)

१)	मा. प्रा. के. व्ही. कुराडे	:	अध्यक्ष
२)	मा. बी. एम. चांडके	:	संस्था सदस्य
३)	मा. प्रा. जे. वाय. बारदेस्कर	:	संस्था सदस्य
४)	मा. श्री. बी. जी. देसाई	:	संस्था सदस्य
५)	मा. श्री. एम्. के. सुतार	:	संस्था सदस्य
६)	मा. प्रा. एन. डी. खिचडी	:	प्राध्यापक सदस्य
७)	मा. प्रा. सौ. एस.ए. मुजूमदार	:	प्राध्यापक सदस्या
८)	मा. प्रा. ए. व्ही. कुराडे	:	प्राध्यापक सदस्य
९)	मा. श्री. बी. डी. रेगडे	:	प्रबंधक
१०)	मा. प्राचार्य, डॉ. एस. ए. जोडगुद्री	:	सदस्य सचिव

संभाजीराव माते कला, वाणिज्य व विज्ञान कनिष्ठ महाविद्यालय,
गडहिंग्लज, जि. कोल्हापूर.

शाळा समिती
(सन २००८-०९ ते सन २०१३-१४)

१)	मा. प्रा. के. व्ही. कुराडे	:	अध्यक्ष
२)	मा. बी. एम. चांडके	:	संस्था प्रतिनिधी
३)	मा. प्रा. जे. वाय. बारदेस्कर	:	संस्था प्रतिनिधी
४)	मा. श्री. एम्. के. सुतार	:	संस्था प्रतिनिधी
५)	मा. प्रा. व्ही. एम्. सुरंगे	:	प्राध्यापक प्रतिनिधी
६)	मा. श्री. बी. एस. सावंत	:	प्रशासक सेवक प्रतिनिधी
७)	मा. प्राचार्य, डॉ. एस. ए. जोडगुद्री	:	सचिव

मुख्यपृष्ठाविषयी

१९ व्या राष्ट्रकुल स्पर्धेचा प्रारंभ ३ ऑक्टोबर २०१० रोजी नवी दिल्ली येथे झाला. समारोप १४ ऑक्टोबर २०१० रोजी झाला. ह्या स्पर्धेमध्ये भारतीय स्पर्धकांनी ३८ सुवर्ण, २७ रौप्य आणि ३६ कांस्यपदके पटकावून दुसरे स्थान निर्माण केले. १७ क्रीडा प्रकारांसाठी झालेल्या ह्या राष्ट्रकुल स्पर्धेचे बोधचिन्ह 'शेरा' हा होता. नामरोप होणाऱ्या वाघांना वाचविण्यासाठी २००८ साली पुण्यात झालेल्या राष्ट्रकुल युवा स्पर्धेसाठी 'जिगर' हा वाघाचा बछडा निवडण्यात आला होता. त्याचा मोठा अवतार म्हणजे शेरा होय.

कॅनडातील हॉमिल्टन येथे सर्वप्रथम १९३० साली राष्ट्रकुल स्पर्धा संपन्न झालेल्या होत्या. १९४२ आणि १९४६ ही महायुद्धाची दोन वर्षे बगळता दर चार वर्षांनी राष्ट्रकुल स्पर्धा होतात. खेळाच्या माध्यमातून जगातील सर्व देशांनी एकत्र यावं, बंधुभाव वाढावा हे ऑलिंपिकचे उद्दिष्ट. हेच उद्दिष्ट राष्ट्रकुल स्पर्धेचे आहे. हॉमिल्टन येथील स्पर्धेचे नाव 'ब्रिटीश एम्पायर गेम्स' असे होते. पुढे नावात बदल होत गेले. १९५४ साली 'ब्रिटीश एम्पायर ऑण्ड कॉमनवेल्थ गेम्स' असं नामकरण झालं. १९७० मध्ये 'ब्रिटीश कॉमनवेल्थ गेम्स' असं नाव दिलं. १९७८ सालापासून 'कॉमनवेल्थ गेम्स' म्हणजे 'राष्ट्रकुल क्रीडा स्पर्धा' म्हणून ही स्पर्धा ओळखली जात आहे.

सध्या राष्ट्रकुल देशांचे ५४ सदस्य आणि ७१ संघ सहभागी होतात. १८९१ साली ह्या स्पर्धेची संकल्पना मांडण्यात आली. त्यावेळी ब्रिटिशांच्या राजवटीतील देशांसाठी स्पर्धेचं आयोजन केलं जावं असा प्रस्ताव होता. १९११ साली लंडन येथे अशा प्रकारचा क्रीडा महोत्सव झाला. आज व्यापक स्वरूप आले असून, प्रत्येक देशासाठी ही स्पर्धा प्रतिष्ठेची बनली आहे.

नोव्हेंबर २००३ साली मॉन्टेगो बे येथे यंदाच्या राष्ट्रकुल स्पर्धेचे यजमान निवडण्यात आले. त्यावेळी भारताने कॅनडियन शहर हॉमिल्टनचा ४४ विरुद्ध २२ मतांनी पराभव करून यजमानपदाचे हक्क जिंकले होते.

भारतातील नवी दिल्ली येथे संपन्न झालेल्या राष्ट्रकुल स्पर्धेची विविध वैशिष्ट्ये आहेत. स्पर्धेला 'झेड प्लस' सुरक्षा दिली होती. एकूण १ लाख सुरक्षा रक्षकांमध्ये १७,५०० निमलष्करी दलाचे जवान, ३००० कमांडो, १७० घातपात विरोधी पथके, २०० श्वानपथके, १५ बॉम्बनाशक पथके, १५० खास शस्त्रांसह शीघ्रकृती करणाऱ्या जवानांसह १६०० सी.सी.टी.व्ही. कॅमेऱ्यांची दिल्लीवर नजर होती. स्टेडियमची प्रेक्षक क्षमता १०,१३२ तर क्रीडांगणापासून स्टेडियमचे अंतर १६ किलोमीटर होते. पुढील २० व्या राष्ट्रकुल स्पर्धेचे आयोजन स्कॉटलंड (ग्लासगो) येथे २३ जुलै ते ३ ऑगस्ट २०१४ साली केलेले आहे.

मारी क्युरी. २० व्या शतकाच्या पूर्वार्धात रसायनशास्त्र आणि भौतिकशास्त्र विषयांमध्ये ठसा उमटविलेले व्यक्तिमत्व. दोन नोबेल पुरस्कार मिळविणारी ही पहिली स्त्री असल्याने, आय.यू.पी.सी. ह्या संघटनेने २०११ हे आंतरराष्ट्रीय रसायनशास्त्र वर्ष म्हणून जाहीर केले. अणुभौतिकी आणि कॅन्सरवर उपचार मारी क्युरी पासून सुरु

झाले असून त्या युरोपमधील पहिल्या पीएच.डी. महिला आहेत. त्यांना तर नोबेल मिळालेच त्याशिवाय त्यांच्या मुलीलाही नोबेल प्राप्त झाले. 'रेडिओ ॲक्टिव्हिटी' या शब्दाच्या मारी क्युरी जनक आहेत.

मदर तेरेसा. गरीबातल्या गरीबाची संपूर्ण समर्पण वृत्तीनं सेवा करणाऱ्या 'दैवी संदेश' मिळाल्यानंतर झपाटून काम करणारी स्त्री. मदर तेरेसा, मानवतेच्या मार्गावर प्रवास करणारी स्त्री. जगात कुठंही मानवजात संकटात सापडली की धावून जायचं हा मदर तेरेसांचा सहजधर्म आहे. बांगलादेशचा महापूर असो, ग्वाटेमालातला भूकंप असो किंवा इथिओपियातील दुष्काळ असो, मदर तेरेसांचं कार्य सुरु. हे वर्ष त्यांच्या जन्मशताब्दीचं वर्ष आहे. त्यांच्या कार्याला सलाम!

२७ फेब्रुवारी २०११ पासून कुसुमाग्रज तथा वि.वा. शिरवाडकर यांच्या जन्मशताब्दी वर्षाचा प्रारंभ झाला आहे. कुसुमाग्रज भाषाप्रभू होते. मराठी भाषेचे संवर्धन व्हावे, यासाठी त्यांनी प्रयत्न केले. कविता, कथा, कादंबरी, नाटक इ. वाङ्मय प्रकारांमधून त्यांनी लेखन करून मराठी जागविली, त्यासोबत मराठी माणसाचे जागरण केले. त्यांचा जन्मदिन म्हणजे मराठी 'भाषा दिन' म्हणूनही साजरा होतो.

२५ ते २७ डिसेंबर २०१० रोजी ठाण्यात ८४ वे अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलन संपन्न झाले. संमेलनाचे अध्यक्ष होते, साहित्यिक उत्तम कांबळे. एक वेगळी मांडणी करून साहित्यविश्वात ठसा उमटविणारे व्यक्तिमत्व. विविध वाङ्मय प्रकारांमध्ये लेखन. देवदासीच्या अनिष्ट प्रथेला संशोधन आणि लेखन करून पायबंद घालण्याचे ते काम करित आहेत. अत्यंत सामान्य परिस्थितीतून कर्तृत्वाच्या जोरावर उडी मारून लेखक, पत्रकार, विचारवंत म्हणून काम करत आहेत.

विश्वकरंडक क्रिकेट स्पर्धेचा अंतिम सामना मुंबईच्या वानखेडे स्टेडियमवर झाला. टीम इंडियाने त्याठिकाणी इतिहास घडविला. भारत क्रिकेट विश्वाचा सुपर पॉवर झाला. २५ जून १९८३ हा दिवस भारतीय क्रिकेटच्या इतिहासात सुवर्णाक्षरांनी लिहिला होता. २ एप्रिल २०११ हा दिवस अत्युच्च ठरला. कर्णधार महेंद्रसिंह धोनीच्या नेतृत्वाखाली भारताने २८ वर्षांनंतर विश्वकरंडक जिंकला.

मुखपृष्ठ/संकल्पना/मांडणी
प्रा. डॉ. मनमोहन राजे

संपादकीय....

‘शिवराज २०११’ हे महाविद्यालयाचे नियतकालिक आपल्या हाती देताना मला भूतकाळातील माझ्या जीवनातील काही घटना आठवतात. विद्यार्थी दशेमध्ये मी लिहित होतो. मात्र ते मला कोठेही प्रकाशित करता आले नाही. आज मात्र नियतकालिकांच्या माध्यमातून विद्यार्थी विद्यार्थिनींचे लेख प्रसिद्ध करतो आहे, त्यांना संधी मिळू लागली आहे. आजचा विद्यार्थी जगाकडे बघतो. ज्या ज्या घटना घडतायेत त्याचे त्याला विश्लेषण करता येते. तो कविता, कथा, विविध लेख ह्या माध्यमातून मांडतो आहे, ह्याचा मला प्रमुख संपादक म्हणून अभिमान आहे.

मदर तेरेसा, मारी क्युरी, कुसुमाग्रज आणि उत्तम कांबळे, नारायण सुर्वे इ. विषय हे नियतकालिकाचे मुख्य आणि जिव्हाळ्याचे आहेत. वरील व्यक्तींनी आपआपल्या क्षेत्रामध्ये नाव मिळविले आहे. विज्ञान, कला, समाजसेवा इ. विषयामध्ये हे सर्व प्रवीण होते. ह्यातील काही व्यक्ती काळाच्या पडद्याआड झाल्या. मात्र त्यांच्या कर्तृत्वामुळे ते आजही जनमाणसात आहेत असेच वाटते. उत्तम कांबळे आजही साहित्यातून त्यांचे सामाजिक चिंतन मांडत आहेत. वरील विषयांवर आमच्या विद्यार्थ्यांनी भरभरून लिहिले आहे. मला त्याचा मनस्वी आनंद आहे.

२००९-२०१० ह्या शैक्षणिक वर्षामध्ये प्रकाशित झालेल्या नियतकालिकामधील लेखांना शिवाजी विद्यापीठाची बक्षिसे प्राप्त झाली. दत्तात्रय पाथरवट (बी.ए. भाग ३) आणि गजानन कुलकर्णी (एन.ए. भाग १) या विद्यार्थ्यांनी लिहिलेल्या लेखांना शिवाजी विद्यापीठाची पारितोषिके जाहीर झाल्यामुळे शिवराज कॉलेजच्या यशामध्ये हा आणखी एक मानाचा तुरा ठरला. ह्यावरून मला आपलयला सांगावेसे वाटते की, शिवराजचा विद्यार्थी सर्व क्षेत्रात पुढे आहे. त्यामुळे महाविद्यालय आनंदाने उड्या मारते.

‘शिवराज २०११’ हाय नियतकालिकासाठी अनेकांचे योगदान लाभले आहे. महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. एस. ए. जोडगुद्री ह्यांच्या प्रेरणेतून विद्यार्थी लिहिता झाला. त्यामुळे अंक आकारास आला. सहसंपादक म्हणून प्रा. ए. बी. कुंभार (मराठी), प्रा. एन. बी. एकिले (हिंदी), डॉ. एन. आर. सावंत (इंग्रजी), डॉ. एस. एम. कदम (विज्ञान) इ. सर्वांनी आपली सर्व कामे वेळेत पूर्ण केली आहेत. ह्याशिवाय कु. व्ही. व्ही. लोखंडे ह्यांनी इंग्रजी लेखांवर संस्कार करून संपादक मंडळाला सहकार्य केले आहे. ह्याशिवाय महाविद्यालयातील सर्व प्राध्यापक, प्रशासकीय कर्मचारी, संस्थेचे सर्व पदाधिकारी ह्या सर्वांमुळे हे नियतकालिक पूर्ण करता आले. सरस्वती ऑफसेटचे अनुल कोलते व त्यांच्या कर्मचाऱ्यांचेही त्यामध्ये योगदान आहे. सर्वांचा मी ऋणी आहे.

संपादक

प्रा. डॉ. मनमोहन राजे

मनोमत....

2

‘शिवराज २०११’ हे नियतकालिक म्हणजे आमच्या महाविद्यालयाचा आरसा आहे. ते आपल्या हाती देताना मला आनंद होत आहे. हायस्कूल पासून ते पदव्युत्तर शिक्षण देण्याची सोय विट्टल रामजी शिंदे शिक्षण संस्थेचे अध्यक्ष मा. किसनराव कुराडे यांनी केली आहे. त्यांच्या नेतृत्वाखाली शैक्षणिक प्रगतीचा आलेख हळूहळू वर चढत आहे. त्यामुळे आमचे महाविद्यालय हे गडहिंग्लज, चंदगड, आजरा ह्या तीन तालुक्याचे प्रमुख शैक्षणिक केंद्र झालेले आहे.

आमचा विद्यार्थी कोणत्याही क्षेत्रामध्ये मागे रहात नाही. येथील शिक्षण पूर्ण झाल्यानंतर त्याला सरळ नोकरी मिळते. महाराष्ट्रातील आणि देशातील विविध नामवंत कंपन्या येथे येऊन विद्यार्थ्यांच्या मुलाखती घेतात व पात्र विद्यार्थ्यांची निवड करून नोकरीसाठी घेऊन जातात. शिवराजमध्ये शिक्षण घेतलेला विद्यार्थी व विद्यार्थिनी जीवनात आनंदाने राहतात.

महाविद्यालयातील अध्यापनाचे व इतर काम व्यवस्थित चालावे यासाठी विविध समित्यांची स्थापना केली आहे. त्याद्वारे अनेक कार्यक्रमांचे नियोजन समितीमार्फत राबविले जाते. आमचा विद्यार्थी विविधांगी व परिपूर्ण बनावा हा त्या मागचा उद्देश आहे सांस्कृतिक विभाग, राष्ट्रीय सेवा योजना, राष्ट्रीय छात्र सेना, अग्रणी महाविद्यालय, स्पर्धा परीक्षा, भिक्तीपत्रक, क्रीडा विभाग, करिअर कौन्सिलिंग सेल, नेट सेट मार्गदर्शन इ. समित्यांमार्फत तज्ज्ञ व्यक्तींकडून विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले जाते.

आमचे महाविद्यालय केवळ विद्यार्थ्यांसाठी योजना राबविले असे नाही, तर आमचा प्राध्यापक नवीन ज्ञानाने युक्त असावा म्हणून कार्यशाळा, चर्चासत्रे आयोजित केली जातात. ‘साधन संपत्तीचे अर्थशास्त्र’ विषयावरील शिक्षक प्रशिक्षण कार्यशाळा, ‘भारतीय संविधान’ विषयावरील कार्यशाळा, मराठी समाजशास्त्र परिषदेचे अधिवेशन, ‘रिसॅट ट्रेड्स इन न्युक्लियर सायन्सेस’ इत्यादी कार्यशाळा तसेच चर्चासत्रांचे आयोजन केले होते.

महाविद्यालयातील प्राध्यापक विद्यापीठीय पातळीवरही भरारी मारून आपली चमक दाखवितो. चालू वर्षी विविध अभ्यासमंडळावर प्राध्यापकांच्या निवडी झाल्या. शिवाजी विद्यापीठाच्या अर्थशास्त्र अभ्यासमंडळाच्या अरमनपदावर डॉ. डी. आर खटके यांची निवड झाली. हा आमच्या महाविद्यालयाचा आम्ही सन्मान समजतो. त्याचबरोबर डॉ. बी. डी. मुरगी (भौतिकशास्त्र), डॉ. एन. आर. सावंत (इंग्रजी), डॉ. आर. बी. तेली (कॉमर्स) इ. प्राध्यापकांच्या अभ्यासमंडळ सदस्य पदावर निवडी झालेल्या आहेत. त्याचा आम्हाला सार्थ अभिमान वाटतो.

सदर मनोगतामध्ये काही प्रमुख समित्या व प्राध्यापकांचा नामोल्लेख झाला असली तरी कॉलेज चांगले चालावे यासाठी कनिष्ठ पदांपासून वरीष्ठ पदांवर काम करणारे प्राध्यापक, प्रशासकीय कर्मचारी, संस्थेचे पदाधिकारी इ. सर्वांचे योगदान आहे. सर्वांना धन्यवाद देऊन ‘शिवराज २०११’ हे वार्षिक नियतकालिक आपल्या हाती सोपवितो !

प्राचार्य

डॉ. एस. ए. जोडगुद्री

दि प्रेस अँड रजिस्ट्रेशन ऑफ बुक अँक्ट नियम फॉर्म नं. ४ प्रमाणे निवेदन

प्रकाशन स्थळ : शिवराज कला, वाणिज्य आणि डी. एस. कदम विज्ञान महाविद्यालय, गडहिंग्लज
(जि. कोल्हापूर)

प्रकाशन काळ : वार्षिक

प्रकाशक : प्राचार्य डॉ. एस. ए. जोडगुद्री

राष्ट्रीयत्व : भारतीय

पत्ता : शिवराज कला, वाणिज्य आणि डी. एस. कदम विज्ञान महाविद्यालय,
गडहिंग्लज, जि. कोल्हापूर - ४१६ ५०२.

दूरध्वनी : ०२३२७ - २२२३०७.

संपादक : प्रा. डॉ. मनमोहन राजे

राष्ट्रीयत्व : भारतीय

पत्ता : शिवराज कला, वाणिज्य आणि डी. एस. कदम विज्ञान महाविद्यालय,
गडहिंग्लज, जि. कोल्हापूर - ४१६ ५०२.

दूरध्वनी : ०२३२७ - २२३३३४.

मुद्रक : अतुल कोलते

राष्ट्रीयत्व : भारतीय

पत्ता : श्री सरस्वती ऑफसेट, कडगांव रोड, गडहिंग्लज ४१६ ५०२.

स्वामित्व : शिवराज कला वाणिज्य आणि डी. एस. कदम विज्ञान महाविद्यालय,
गडहिंग्लज, जि. कोल्हापूर - ४१६ ५०२.

मी प्राचार्य, डॉ. एस. ए. जोडगुद्री असे जाहीर करतो, की वरील माहिती माझ्या
माहितीप्रमाणे व समजूतीप्रमाणे सत्य आहे.

ह्या अंकातील मतांशी संपादक मंडळ सहमत असेलच असे नाही. लेखनाची निवड,
संपादन व मुद्रीत शोधन सहसंपादकांनी केले आहे.

शिवराज कला, वाणिज्य आणि डी. एस. कदम विज्ञान महाविद्यालय, गडहिंग्लज, जि. कोल्हापूर

महाराष्ट्र विद्यापीठ कायदा १९९४ कलम ४० (६) व विधिनियम एस. (४४६) नुसार १२/०८/२०१० रोजी दुपारी

१२.३० वाजता महाविद्यालयाची स्टुडंट कॉन्सिल जाहीर करण्यात आली आहे.

स्टुडंट कॉन्सिल २०१० - २०११

प्राचार्य डॉ. एस. ए. जोडगुद्री : कार्याध्यक्ष, चेअरमन	प्रा. ए. जी. हरदारे : एन.एस.एस. सदस्य
प्रा. आर. डी. मगदूम : राष्ट्रीय छात्रसेना इनचार्ज शिक्षक, संचालक, क्रीडा व शा. शिक्षण सदस्य	
प्रा. ए. बी. कुंभार : सांस्कृतिक कार्यक्रम सदस्य	बी. एस. सावंत : कार्यालय प्रमुख

* प्रतिनिधी आर्ट्स *

कु. साईंगीता विष्णू नाईक	: बी. ए. भाग १
कु. निलांबरी निवास देवार्डे	: बी. ए. भाग २
कु. सारिका पांडुरंग राणे	: बी. ए. भाग ३
कु. रेणुका रावसाहेब बदडे	: एम. ए. भाग १
कु. वर्षाताई भैरु पाटील	: एम. ए. भाग २

* प्रतिनिधी कॉमर्स *

कु. प्रियांका राजाराम कसाळे	: बी. कॉम. भाग १
कु. स्वाती आण्णाराव बस्ताडे	: बी. कॉम. भाग २
कु. सरिता रामा जावळे	: बी. कॉम. भाग ३
सुभाष शिवाजी कोरी	: एम. कॉम. भाग १
कु. कविता भाऊसाहेब पाटील	: एम. कॉम. भाग २

* प्रतिनिधी सायन्स *

कु. सुप्रिया श्रीकांत रावण	: बी. एस्सी. भाग १
कु. सुष्मा श्रीकांत नायक	: बी. एस्सी. भाग २
उदय जनार्दन चव्हाण	: बी. एस्सी. भाग ३

* प्रतिनिधी बी.सी.एस. *

कु. अभिलाषा शिवानंद परमाने	: बी.सी.एस. भाग १
----------------------------	-------------------

कु. अश्विनी दत्त सुंदकर	: बी.सी.एस. भाग २
कु. कल्पना लक्ष्मण जांभुटकर	: बी.सी.एस. भाग ३

* प्रतिनिधी बी.बी.ए. *

शैलेंद्रा तानाजी पाटील	: बी.बी.ए. भाग १
महांतेश नारायण बेळंकी	: बी.बी.ए. भाग २
कु. रश्मी श्रीपाद जोशी	: बी.बी.ए. भाग ३

* प्रतिनिधी बी.सी.ए. *

विनायक वसंत कुंभार	: बी.सी.एस. भाग १
कु. सुनिता बाळकृष्ण पाटील	: बी.सी.एस. भाग २
कु. सध्याराणी निवृत्ती पाटील	: बी.सी.एस. भाग ३

* पुढील उपक्रमातील प्राचार्य नियुक्त विद्यार्थी *

गणेश विलास दानेकरी - बी.ए. भाग ३	: राष्ट्रीय सेवा योजना
रावसाहेब मारुती दिवेकर - बी.ए. भाग ३	: राष्ट्रीय छात्र सेना
सर्जेराव लक्ष्मण केसरकर - बी. भाग २	: क्रीडा विभाग
संग्राम राजाराम लोकरे - बी.ए. भाग २	: सांस्कृतिक कार्यक्रम
कु. अश्विनी वामन कुलकर्णी - बी.ए. भाग २	: विद्यार्थिनी प्रतिनिधी
कु. श्रध्दा सुधाकर कल्याणकर बी.बी.ए. भाग २	: विद्यार्थिनी प्रतिनिधी

संभाजीराव माळे कला, वाणिज्य आणि विज्ञान कनिष्ठ महाविद्यालय

वर्गप्रतिनिधी २०१०-२०११

* प्रतिनिधी आर्ट्स *

कु. शिल्पा शिवाजी कुरळे	: ११ वी आर्ट्स अ
कु. पूनम कोंडीबा कांबळे	: ११ वी आर्ट्स ब
कु. संजना तुकाराम परीट	: १२ वी आर्ट्स अ
कु. अस्मिता संभाजी संकपाळ	: १२ वी आर्ट्स ब

* प्रतिनिधी कॉमर्स *

सुरज आनंदा पाटील	: ११ वी कॉमर्स
कु. पूनम श्रीकांत केसरकर	: १२ वी कॉमर्स

* प्रतिनिधी सायन्स *

कु. प्रियांका अनिल शिंदे	: ११ वी सायन्स अ
स्वप्निल गजानन पाटील	: ११ वी सायन्स ब
कु. शीतल यलाप्पा धामणेकर	: १२ वी सायन्स अ
कु. लीना रमेश जाधव	: १२ वी सायन्स ब

● भौतिकशास्त्र विभाग

- प्रा.डॉ.एस.ए.जोडगुद्री (एम्.एस्सी.,एम्.फिल.पीएच.डी.)
 प्रा. डॉ. बी. डी. मुरगी (एम्. एस्सी.,पीएच.डी.)
 प्रा. डॉ. एम्. पी. पाटील (एम्. एस्सी.,डी.एच.ई.,पीएच.डी.)
 प्रा.बी. एम्. कुलकर्णी (एम्. एस्सी.,एम्.फिल.)
 प्रा. डॉ. एस्. एम्. कदम (एम्. एस्सी.,पीएच.डी.)
 प्रा. डॉ. पी. एस्. घिगरे (एम्. एस्सी.,डी.एच.ई.,पीएच.डी.)
 प्रा. व्ही. एस. सावंत (एम्. एस्सी.,एम्. फिल.)

● मराठी विभाग

- प्रा. एस्. सी. जोशी (एम्. ए., डी.एच.ई.,डी.ए.ई.)
 प्रा. डॉ. एम्. व्ही. राजे (एम्. ए.,पीएच.डी.नेट)
 प्रा. ए. बी. कुंभार (एम्. ए., नेट)
 प्रा. ए. के. मोरमारे (एम्. ए., नेट)

● इंग्रजी विभाग

- प्रा. डॉ. एन्. आर. सावंत (एम्.ए.,एम्.फिल.पीएच.डी.)
 प्रा. सौ. एस्. ए. मुजुमदार (एम्. ए., पी.जी.डी.ई.)
 प्रा. कु. व्ही. व्ही. लोखंडे (एम्. ए.)
 प्रा. व्ही. पी. चौगुले (एम्. ए.)
 प्रा. कु. एस. एम. सुतार (एम्. ए.)

● हिंदी विभाग

- प्रा. एन. बी. एकिले (एम्. ए., नेट)
 प्रा. डॉ. एस. बी. माने (एम्. ए.,पीएच.डी.)

● वाणिज्य विभाग

- प्रा. एन्. डी. खिचडी (एम्. कॉम., एम्. फिल.)
 प्रा. डॉ. आर. बी. तेली (एम्.कॉम., एम्. फिल.पीएच.डी.)
 प्रा. डी. पी. कांबळे (एम्.कॉम., सेट)
 प्रा. आर. आय. पालकर (एल.एल.बी.)
 प्रा. एस. के. डाफळे (एम्.कॉम.,सी.ए.)

● मानसशास्त्र विभाग

- प्रा. आर. व्ही. गुंडे (एम्. ए., एम्.फिल.)

● समाजशास्त्र विभाग

- प्रा. ए. व्ही. कुराडे (एम्. ए.)
 प्रा. एस्. डी. सावंत (एम्. ए.,एम्. फिल., नेट)
 प्रा. आर. पी. हेंडगे (एम्. ए.,एम्. फिल., नेट)

● राज्यशास्त्र विभाग

- प्रा. एन्. आर. कोल्हापूरे (एम्. ए.)
 प्रा. डॉ. ए. जी. हरदारे(एम्. ए. एम्. फिल.,पीएच.डी.,नेट)

● अर्थशास्त्र विभाग

- प्रा. डॉ. डी. आर. खटके (एम्. ए., एम्.फिल.पीएच.डी.)
 प्रा. जी. जी. गायकवाड (एम्. ए., बी.लिब., नेट)
 प्रा. एस. जी. मुंज (एम्.ए.)

● संख्याशास्त्र विभाग

- प्रा. डी. एम्. म्हेतर (एम्.एस्सी.,एम्.फिल.)
 प्रा. आर. के. देशपांडे (एम्.एस्सी.)
 प्रा. सौ. एम्. आर. दंडगे (एम्.एस्सी.)

● गणित विभाग

- प्रा. डी. जी. वाठारे (एम्.एस्सी.)

● रसायनशास्त्र विभाग

- प्रा.डॉ.टी.एन्.पाटील(एम्. एस्सी.डी.एच.ई.,पीएच.डी.)
 प्रा.डॉ.टी. एन्. पोवार (एम्. एस्सी.डी.एच.ई.,पीएच.डी.)
 प्रा. डॉ. बी. जे. देसाई (एम्. एस्सी.,पीएच.डी.)
 प्रा. व्ही. बी. कुरळे (एम्. एस्सी.,एम्.फिल.)
 प्रा. डॉ. ए. एम्. हसुरे (एम्. एस्सी.,पीएच.डी.)
 प्रा. डॉ. बी. डी. अजळकर (एम्.एस्सी.,पीएच.डी.)
 प्रा. डॉ. एस्. डी. पाटील (एम्.एस्सी.,पीएच.डी.)

● वनस्पतीशास्त्र विभाग

- प्रा. डॉ. एस. वाय. कोतमिरे (एम्. एस्सी.,पीएच.डी.)
 प्रा. जे. व्ही. सरतापे (एम्. एस्सी.)
 प्रा. डॉ. एस्. के. नेलें (एम्. एस्सी.,पीएच.डी.)

● प्राणीशास्त्र विभाग

- प्रा. डॉ. आर. एन्. कणसे (एम्. एस्सी.,पीएच.डी.)
 प्रा. के. जे. अदाटे (एम्. एस्सी.)

● शारीरिक शिक्षण

- प्रा. आर. डी. मगदूम (बी. कॉम.,एम्.पी.एड.)

● पर्यावरण शास्त्र

- प्रा. कु. ए. एच. चव्हाण (एम्. एस्सी.,बी.एड.)

पदव्युत्तर विभाग - प्राध्यापक वृंद

● अर्थशास्त्र विभाग

प्रा. डॉ. डी. आर. खटके	: शिवराज महाविद्यालय, गड.
प्रा. जी. जी. गायकवाड	: शिवराज महाविद्यालय, गड.
प्रा. एस. जी. मुंज	: शिवराज महाविद्यालय, गड.
प्रा. डॉ. ए. ए. पोवार	: माजी प्राचार्य, शिवराज महाविद्यालय, गड.
प्रा. ए. जी. मगदूम	: सदाशिवराव मंडलिक कॉलेज, मुरगूड
प्रा. सौ. यू. एस. रसाळ	: वाय. डी. माने कालेज, कागल
प्रा. एस. जे. पाटील	: आर्टस् कॉलेज, कोवाड
प्रा. पी. वाय. निंबाळकर	: यशवंतराव चव्हाण कॉलेज, हलकर्णी
प्रा. के. एस. पोवार	: सदाशिवराव मंडलिक कॉलेज, मुरगूड

● इंग्रजी विभाग

प्रा. डॉ. एन. आर. सावंत	: शिवराज महाविद्यालय, गड.
प्रा. सौ. एस. ए. मुजूमदार	: शिवराज महाविद्यालय, गड.
प्रा. जी. जी. गुळवणी	: शिवराज महाविद्यालय, गड.
प्रा. ए. एस. जरग	: डी. आर. माने कॉलेज, कागल
प्रा. सौ. पी. ए. पाटील	: दत्ताजीराव ऑर्टस्, कॉमर्स, सायन्य कॉलेज, इचलकरंजी
प्रा. पी. ए. पाटील	: यशवंतराव चव्हाण कॉलेज, हलकर्णी
प्रा. आय. आर. जरळी	: यशवंतराव चव्हाण कॉलेज, हलकर्णी
प्रा. ए. एस. आरबोळे	: आर्टस् कॉलेज, कोवाड

● मराठी विभाग

प्रा. एस. सी. जोशी	: शिवराज महाविद्यालय, गड.
प्रा. डॉ. एम. व्ही. राजे	: शिवराज महाविद्यालय, गड.
प्रा. ए. बी. कुंभार	: शिवराज महाविद्यालय, गड.
प्रा. ए. के. मोरमारे	: शिवराज महाविद्यालय, गड.
प्रा. डॉ. ए. पी. गवळी	: यशवंतराव चव्हाण कॉलेज, हलकर्णी
प्रा. डॉ. बी. व्ही. चौगुले	: आर्टस्, कॉमर्स कॉलेज, गड.
प्रा. डी. वाय. कुलकर्णी	: आजरा महाविद्यालय, आजरा
प्रा. डॉ. एन. व्ही. मोरे	: आर्टस्, कॉमर्स कॉलेज, गड.

● हिंदी विभाग

डॉ. के. आर. पाटील	: प्राचार्य, आर्टस्, कॉमर्स कॉलेज, नेसरी
प्रा. यु. एस. पाटील	: यशवंतराव चव्हाण कॉलेज, हलकर्णी
प्रा. एस. एन. खरुजकर	: यशवंतराव चव्हाण कॉलेज, हलकर्णी
प्रा. डॉ. एस. बी. पोवार	: राजा शिवछत्रपती महाविद्यालय, महागाव
प्रा. डॉ. पी. जी. शहा	: देवचंद कॉलेज, अर्जुननगर
प्रा. एन. डी. केसरकर	: आर्टस्, कॉमर्स कॉलेज, नेसरी
प्रा. ए. के. कांबळे	: आर्टस् कॉलेज, कोवाड
प्रा. सौ. एस. एन. अंतरेड्डी	: डी. आर. माने कॉलेज, कागल

● वाणिज्य विभाग

प्रा. एन. डी. खिचडी	: शिवराज महाविद्यालय, गड.
प्रा. डॉ. आर. बी. तेली	: शिवराज महाविद्यालय, गड.
डॉ. एन. बी. जाधव	: प्राचार्य, राज शिवछत्रपती महाविद्यालय, महागाव
प्रा. डॉ. एन. बी. भागवत	: डी. आर. माने कॉलेज, कागल
प्रा. ए. एम. शिरदवाडे	: डी. आर. माने कॉलेज, कागल
प्रा. डॉ. पी. एन. चौगुले	: डी. आर. माने कॉलेज, कागल
प्रा. व्ही. एस. वांद्रे	: दत्ताजीराव ऑर्टस्, कॉमर्स, सायन्य कॉलेज, इचलकरंजी
प्रा. टी. के. जाधव	: आर्टस्, कॉमर्स कॉलेज, कुरुंदवाड

संभाजीराव माते कला, वाणिज्य व विज्ञान कनिष्ठ महाविद्यालयाचा प्राध्यापक वृंद

■ मराठी विभाग

प्रा. व्ही. एस्. मुसाई (एम्. ए., बी.एड., एम.फील.)

प्रा. टी. व्ही. चौगुले (एम्. ए., बी.एड.)

■ इंग्रजी विभाग

प्रा. आर. बी. कांबळे (एम्. ए., बी.एड., डी.एच.ई.)

प्रा. के. ए. सावेकर (एम्. ए., डी.एच.ई.)

प्रा. आय. डी. नेलेंकर (एम्. ए., बी. एड.)

■ हिंदी विभाग

प्रा. सौ. एल्. एम्. डिसोजा (एम्. ए., बी.एड.)

■ समाजशास्त्र विभाग

प्रा. एम्. बी. पाटील (एम्. ए., बी.एड.) पर्यवेक्षक

प्रा. एस.एस.सावंत (एम्. ए., एम.पी.एड.)

■ अर्थशास्त्र विभाग

प्रा. सौ. एस्. वायू. कोले (एम्.ए., एम्.फील, डी.एच.ई.)

प्रा. सौ. एन. पी. शिंदे (एम्. कॉम., एम.ए., बी.एड.)

■ राज्यशास्त्र विभाग

प्रा. आर. एस. सरनाईक (एम्. ए., बी.एड.)

■ वाणिज्य विभाग

प्रा. वायू. पी. कोले (एम्. कॉम., एम्. ए., डी.एच.ई.)

प्रा. एस्. बी. कडूकर (एम्.कॉम., एम्.ए., एम्.फिल, डी.एच.ई.)

■ पदार्थ विज्ञान विभाग

प्रा. बी. डी. पाटील (एम्. एस्सी., डी.एच.ई.)

प्रा. ए. बी. कोकणे (एम्. एस्सी., बी. एड.)

प्रा. व्ही.एस.सावंत (एम्. एस्सी., एम.फिल.)

■ रसायनशास्त्र विभाग

प्रा. पी. एम्. भोईटे (एम्. एस्सी., डी.एच.ई.)

प्रा. एस्. एच्. रावण (एम्. एस्सी., बी.एड.)

प्रा. सौ. आर. के. अदाटे (एम्. एस्सी., बी.एड.)

■ जीवशास्त्र विभाग

प्रा. पी. टी. कट्टी (एम्. एस्सी., डी.एच.ई.)

प्रा. कु.पी.आर. जाधव (एम्. एस्सी.)

■ गणित विभाग

प्रा. एन्. एम्. गरुड (एम्. एस्सी., डी.एच.ई.)

प्रा.सी.एस.रुडगी (बी.ई., एम.बी.ए.)

■ मानसशास्त्र विभाग

प्रा. ई. जी. कांबळे (एम्. ए., बी.एड.)

प्रा. एम्. एस्. घस्ती (एम्. ए., बी.एड.)

■ शारीरिक शिक्षण विभाग

प्रा. एस्. एस्. सावंत (एम्. ए., एम.पी.एड.)

■ आय. टी. विभाग

प्रा. एस. पी. कुराडे (एम.एस.ई. कॉम्प्यू.)

महाविद्यालयातील प्रशासकीय कर्मचाऱी वृंद

कार्यालय

■ अधीक्षक

श्री. बी. एस. सावंत (बी. ए.)

■ मुख्य लिपिक

श्री. डी. एम. मारे (बी. कॉम.)

■ कनिष्ठ तघृलेखक

श्री. के. टी. कुंभार (बी. कॉम.)

■ कनिष्ठ लेखनिक

श्री. एम. बी. माने (बी. कॉम., एम्. लिब.)

श्री. पी. डी. पाटील (बी. कॉम.)

श्री. ए. एम्. पोवार (बी. कॉम., एम्. लिब.)

श्री. एन्. एस्. कांबळे (बी. ए., एम्. लिब.)

श्री. एन. झेड. दळवी

श्री. बी. बी. जाधव (बी. ए.)

श्री. पी. डी. सोरप(बी. ए.)

ग्रंथालय

■ सहाय्यक ग्रंथपाल

श्री. आर. ए. जाधव (एम्. ए., एम्. लिब.)

■ ग्रंथालय लेखनिक

श्री. बी. एल. कोरवी (बी. ए.)

■ ग्रंथालय परिचर

श्री. एस्. एस्. हजारे

श्री. व्ही. आर. टेंबरे

श्री. पी. बी. नगेरी

श्री. ए. एल्. कलकुटकी (बी. ए.)

■ प्रयोगशाळा साहाय्यक

श्री. डी. जी. रेंदाळे (बी. ए.)

श्री. आर. बी. आयरनाईक (एम्. ए.)

श्री. पी. जी. पोवार (एम्. ए.)

श्री. एस्. व्ही. शिंदे (बी. एस्सी., बी. लीब. सायन्स)

■ प्रयोगशाळा परिचर

श्री. बी. डी. मोरे

श्री. एस्. बी. खोत (बी. कॉम.)

श्री. एस्. डी. पाटील

श्री. टी. आर. देवडकर

श्री. व्ही. व्ही. कोंडूसकर

श्री. एम्. जी. खोत (बी. ए.)

श्री. टी. बी. कांबळे

श्री. आर. आर. नाईक (बी. कॉम.) (निधन-१९/६/२०१०)

श्री. आर. के. वडर

श्री. एस्. एम्. मोरवाळे

श्री. के. आर. कांबळे

श्री. एस्. एम्. कांबळे

श्री. व्ही. बी. पाटील

श्री. डी. जी. हुंदळेकर (बी. कॉम.)

■ शिपाई

श्री. ए. एस्. सावंत

श्री. एम्. बी. शिंदे

श्री. एस्. एस्. कांबळे

श्री. एन्. बी. असोदे

श्री. आर. पी. जाधव

श्री. एस्. डी. कुरळे

श्री. यु. जी. राऊत

श्री. एम. के. गोदुरे

श्री. व्ही. ए. सुतार

श्री. व्ही. एस. ठाकरे

श्री. ए. एच. नाईक

शिवराज साहित्य वाणिज्य आणि डी. एस. कदम विज्ञान कॉलेज (सिबाका विभाग) प्राध्यापकवृंद

■ बी.बी.ए.

- प्रा. आर. डी. कमते (एम.बी.ए., एम.फिल.)
प्रा. प्रा. ए. यू. पटेल (एम.ए., एम.फिल.)
प्रा. जी. ए. पाटील (एम.कॉम., एम.बी.ए., जी.डी.सी.ए.)
प्रा. एन. एस. कोले (एम.कॉम., एम.बी.ए., जी.डी.सी.ए.)
प्रा. एस. बी. शिंदे (एल.एल.बी.)
प्रा. सौ. यू. बी. शिंदे
प्रा. सौ. एन. के. वाटंगी (एम.बी.ए.)

■ बी.सी.ए.

- प्रा. के. एस. देसाई (बी.एस्सी., एम.बी.ए., जी.डी.सी.ए.)
प्रा. एम. बी. ताशिलदार (बी.एस्सी., एम.बी.ए.)
प्रा. एम. ए. देसाई (एम.कॉम.)

■ बी.सी.एस.

- प्रा. सी. एस. निकम (एम.सी.ए.)
प्रा. सौ. एम. आर. दंडगे (एम.एस्सी.)
प्रा. एम. व्ही. मुंगारे (एम.सी.ए.)
प्रा. एन. जी. चव्हाण (एम.एस्सी.इले.)
प्रा. आर.के. पाटील (एम.एस्सी.कॉम्प्यू.)
प्रा. आर. जी. हत्ती (एम.एस्सी.)
प्रा. सौ.पी.एस. वाली (एम.एस्सी., बी.एड.)
प्रा. कु. एल. जे. पाटील (एम.सी.ए.)
प्रा. आर. बी. खोत (एम.एस्सी.कॉम्प्यू.)
प्रा. कु. ए. एस. सुळे (एम.एस्सी.कॉम्प्यू.)
प्रा. कु. एस. जी. शिंदे (एम.सी.ए.)

प्रशासकीय कर्मचारी वृंद (सिबाका विभाग)

■ वरिष्ठ लेखनिक

- पी. ए. शेंडे (बी.एस्सी., एम.बी.ए.)

■ कनिष्ठ लेखनिक

- एस. एन. पाटील (एम.ए.)
एस. ए. शिरहट्टी (बी.कॉम्.)
सौ. एस. बी. निकम (बी.कॉम्.)
एन.टी. पाटील (बी.कॉम्.)
डी. बी. देसाई (बी.कॉम्.)
कु. पी. वाय. मन्यापगोळ (बी.कॉम्.)
सौ. एम. बी. आजरी (बी.कॉम्.)
ए. एफ. देसाई (बी.कॉम्.)
व्ही. एम. घेज्जी
वाय. एस. शेंडे (बी.ए.)
जी. डी. निढोरी

■ ग्रंथपाल

- श्रीमती जी. जे. शिंदे (बी.लिब.)

■ लॅब असिस्टंट

- वाय. बी. पाटील (बी.सी.ए.)
सौ. ए. जे. डिसोजा (डिप्लो.इन टेली कम्युनिकेशन,
सी.डी.ए.सी., ए.एम.आय.ई.)
कु. आर. के. निऊंगरे (डिप्लो.इन कॉम्प्यू., ए.एम.आय.ई.)
यू. पी. कानडे (बी.सी.ए.)
एस. जी. शिंदे (एम.सी.ए.)

■ लॅब अटेंडंट

- बी. जी. चौगुले (बी.ए.)

■ इलेक्ट्रिशियन

- आय. बी. गोवेस

■ टेविनशियन

एम. डी. पाटणे (बी.कॉम., डिप्लो.इन.एच.नेटवर्कींग, सी.सी.एन.ए.)
आर. एन. कांबळे (बी.ए.)

एस. एस. गवळी (बी.ए.)

डी. आर. कुराडे

डी. टी. कुंभार

■ झेरॉक्स ऑपरेटर

सी. आय. बाबर (एम.ए.)

विठ्ठल रामजी शिंदे शिक्षण संस्था

प्रशासकीय कर्मचारी वृंद

■ सितयुरिटी गार्ड

डी. एम. पोवार

सी. आय. जोशीलकर

■ प्रशासकीय प्रमुख

एल. एस. शिंदे (बी.कॉम.)

■ लेखनिक

डब्ल्यू. एफ. मिनिंजस (बी.ए.)

■ माळी

सी. बी. चोथे

कु. बी. जे. कांबळे

■ शिपाई

एस. टी. हजारे

एम. बी. रेडेकर

बी. एन. नार्वेकर

डी. एस. पाटील

एम. बी. यादव

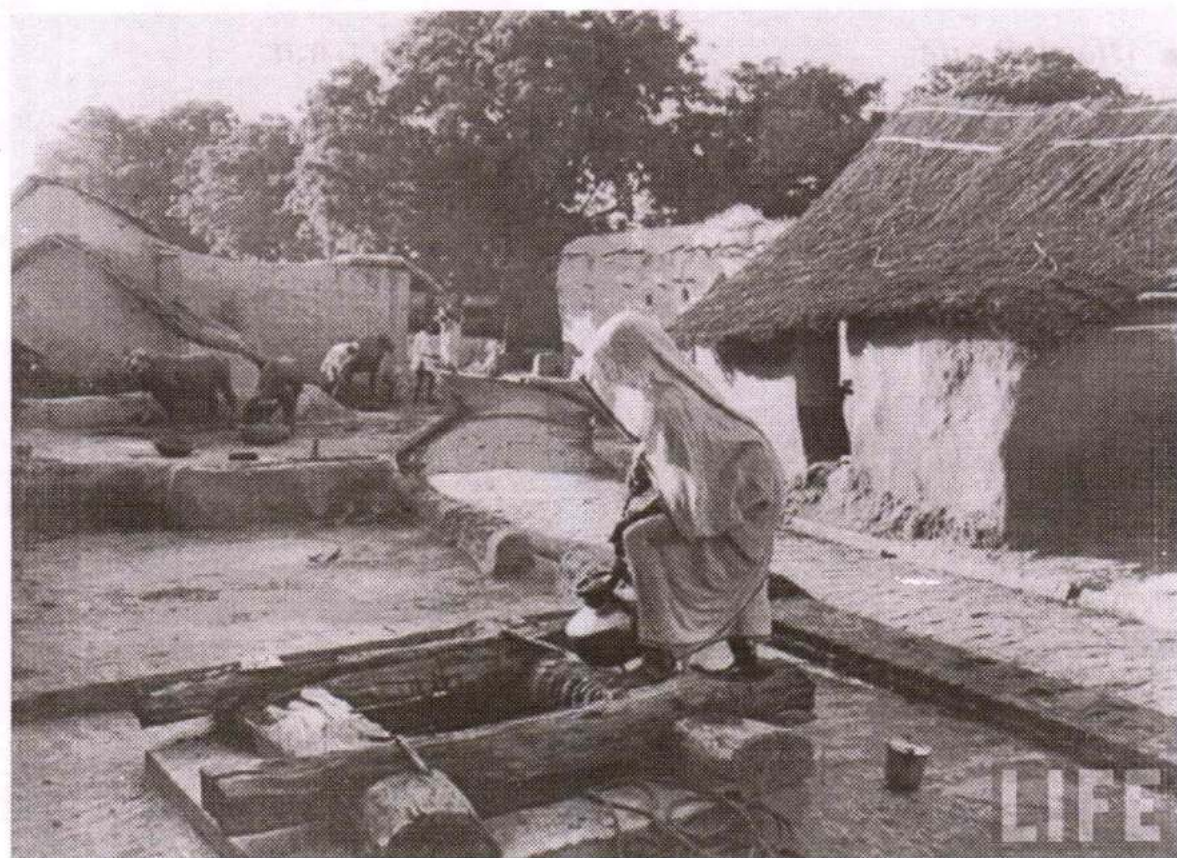
शिवराज
राज्य
राज्य

राज्य

राज्य

राज्य

राज्य

महाविद्यालयातील नाविण्यपूर्ण कार्यक्रम

शिवराज
२०११

मराठी समाजशास्त्र परिषदेच्या २९ व्या अधिवेशनाच्या उद्घाटनप्रसंगी दीपप्रज्वलन करीत असताना सुधाताई काळदाते व मान्यवर

समाजशास्त्र अधिवेशनामध्ये मार्गदर्शन करताना पाणीपूरवठामंत्री लक्ष्मणराव ढोबळे

अधिवेशनप्रसंगी बोलताना शिक्षण सहसंचालक डॉ. बाबासाहेब कदम

१४, १५ फेब्रु. २०११ रोजी संपन्न झालेल्या अणूविज्ञानातील बदलते प्रवाह या विषयावरील कार्यशाळेत बोलताना बी. आर. सी. मुंबईचे जेष्ठ शास्त्रज्ञ जी. प्रभाकर

अभिनेंदन !

डॉ. डी. आर. खटके
शिवाजी विद्यापीठ अर्थशास्त्र
अभ्यास मंडळाच्या अध्यक्षपदी निवड

डॉ. बी. डी. मुरगी
शिवाजी विद्यापीठ भौतिक शास्त्र
अभ्यास मंडळाच्या सदस्यपदी निवड

डॉ. आर. बी. तेली
शिवाजी विद्यापीठ कॉमर्स
अभ्यास मंडळाच्या सदस्यपदी निवड

डॉ. एन. आर. सावंत
शिवाजी विद्यापीठ इंग्रजी
अभ्यास मंडळाच्या सदस्यपदी निवड

डॉ. ए. जी. हरदारे
शिवाजी विद्यापीठ राज्यशास्त्र
विभागातील पी. एच. डी. पदवी प्राप्त

गुणवंत प्रशासकीय कर्मचारी म्हणून तानाजी रामचंद्र देवडकर यांचा प्रा. किसनराव कुराडे यांच्या हस्ते सत्कार संपन्न

आर. ए. जाधव

यशवंतराव चव्हाण मुक्त विद्यापीठाची ग्रंथालय शास्त्र विभागातील एम. फिल बी पदवी प्राप्त

कापड व्यापारी संजय खोत यांचे प्राण वाचविल्याबद्दल व त्यांचे पाच लाख रु. प्रामाणिकपणे परत केल्याबद्दल सुरेश मोरबाळे यांचा प्रा. किसनराव कुराडे यांच्या हस्ते सत्कार संपन्न

सेवानिवृत्ती

निशेष शमांभ

ग्रंथालय परिचर एम. एच. देसाई सेवानिवृत्त झाल्याबद्दल त्यांना शुभेच्छा देत असताना संस्थेचे अध्यक्ष प्रा. किसनराव कुराडे

वर्ग प्रतिनिधी

कु. अस्मिता संभाजी संकपाळ
१२ वी ब जी. एस. (ज्युनिअर)

कु. संजना तुकाराम परीट
१२ वी ब आर्टस (वर्गप्रतिनिधी)

कु. शिल्पा शिवाजी कुरळे
११ वी आर्टस अ (वर्गप्रतिनिधी)

कु. प्रियांका अनिल शिंदे
११ वी सायन्स अ (वर्गप्रतिनिधी)

कु. साईगीता विष्णू नाईक
बी. ए. भाग १ (वर्गप्रतिनिधी)

कु. सारीका पांडुरंग राणे
बी. ए. भाग - ३ (वर्गप्रतिनिधी)

कु. स्वाती आण्णाराव बस्ताडे
बी. कॉम. भाग- २ (वर्गप्रतिनिधी)

कु. सरिता रामा जावळे
बी. कॉम. भाग - ३ (वर्गप्रतिनिधी)

कु.सुषमा श्रीकांत नायक
बी. एस्सी. भाग-२(वर्गप्रतिनिधी)

उदय जनार्दन चव्हाण
बी. एस्सी भाग - ३ (वर्गप्रतिनिधी)

कु. सुनिता बाळकृष्ण पाटील
बी. सी. ए. भाग २ (वर्गप्रतिनिधी)

कु. आश्विनी दत्त सुंदकर
बी. सी. एस. भाग २ (वर्गप्रतिनिधी)

कु. संध्या निवृत्ती पाटील
बी.सी. ए. भाग ३ (वर्गप्रतिनिधी)

कु.रेणुका रावसाहेब बडडे
एम. ए. भाग-१ (वर्गप्रतिनिधी)

कु. कविता भाऊसाहेब पाटील
एम. कॉम भाग २ (वर्गप्रतिनिधी)

गणेश विलास दाणेकर
बी. ए. भाग - ३
(राष्ट्रीयसेवा योजना प्रतिनिधी)

संग्राम राजाराम लोकरे
बी. ए. भाग - २
(सांस्कृतिक विभाग प्रतिनिधी)

सर्जोराव लक्ष्मण केसरकर
बी. ए. भाग - २
(क्रीडा विभाग प्रतिनिधी)

रावसाहेब मारुती दिवेकर
बी. ए., भाग-३
(राष्ट्रीयछात्रसेना प्रतिनिधी)

शैक्षणिक वर्षातील विविध कार्यक्रम

शिवराज कला, वाणिज्य आणि डी. एस. कदम विज्ञान महाविद्यालय

सन २०१०-२०११ या शैक्षणिक वर्षातील विद्यार्थिनींच्या स्वागत समारंभ प्रसंगी बोलताना प्रा. डॉ. एस. ए. जोडगुद्री

इंग्रजी विभागाच्यावतीने संपन्न झालेल्या स्वागत समारंभप्रसंगी बोलताना प्रा. के. बी. केसरकर

महाविद्यालयास सदिच्छा भेट प्रसंगी प्राचार्य डॉ. डी. आर. मोरे व इतर मान्यवर प्राचार्य

महात्मा गांधी जयंती प्रसंगी त्यांच्या प्रतिमेस पुष्पहार घालताना प्राचार्य डॉ. एस. ए. जोडगुद्री

'महाराष्ट्र काल, आज आणि उद्या' या विषयावर बोलताना डॉ. अशोक कामत

डॉ. अशोक कामत यांच्या व्याख्यानास उपस्थित मान्यवर श्रोते

यू. जी. सी. अनुदानातून विद्यार्थिनींना बस प्रवासासाठी लागणाऱ्या पाससाठी चेकचे वितरण प्रा. ए. व्ही. कुराडे यांच्या हस्ते झाले.

'चारित्र्यनिर्मिती व व्यक्तिमत्व विकास' या विषयावर बोलताना संतोष कल्याणी

शैक्षणिक वर्षातील विविध कार्यक्रम

शिवराज
२०११

शिवराज कला, वाणिज्य आणि डी. एस. कदम विज्ञान महाविद्यालय

सावित्रीबाई फुले जयंतीनिमित्त संपन्न झालेल्या कार्यक्रमाचे उद्घाटन करताना सौ. अनिता पेडणेकर

'सावित्रीबाई फुलेचे कार्य' विषयावर बोलताना सौ. क्रांतिदेवी कुराडे

'सेनादलातील संधी' या विषयावर बोलताना ले. कल्लाप्या पाटील

स्पर्धापरीक्षा मार्गदर्शन यासंबंधी बोलताना डॉ. वसंतराव हेळवी

स्टाफ अॅकॅडमीमार्फत 'विश्वनिर्मिती' विषयावर प्रा. बी. एम. कुलकर्णी यांचे व्याख्यान

कॉमर्स विभागाच्या वतीने यशस्वी विद्यार्थ्यांचे कौतुक करताना डॉ. एस. ए. जोडगुद्री

बालवाडी प्रशिक्षण शिबीराचे उद्घाटन प्राचार्य डॉ. एस. ए. जोडगुद्री यांच्या हस्ते

'भारतीय संविधान' या विषयावर शिवराज कॉलेज व नेहरू अभ्यासकेंद्र शिवाजी विद्यापीठ यांच्या सयुक्त विद्यमाने आयोजित कार्यशाळेत सुभाष वारे विषयाची मांडणी करताना

मराठी विभाग

ना घर होते, ना गणगोत, चालेन तेवढी पायाखालची जमीन होती
 दुकानाचे आडोसे होते, मोफत नगरपालिकेची फुटपाथ खुलीच होती.
 अशा देण्यात आलेल्या उठवळ आयुष्याची उठबस करता करता...
 टोपलीखाली माझ्यासह जग झाकीत दररोज अंधार येत जात होता.
 मोजलेत सर्व खांब ह्या रस्त्यांचे, वाचली पाठ्यांवरची बाराखडी
 व्यवहाराच्या वजाबाकीत पाहिलेत, हातचे राखून कित्येक मारलेले गडी.
 हे जाती जातीत बाटलेले वाडे, वस्त्या, दारावरचे तांबडे नंबरी दिवे
 संध्याकाळी मध्यभागी असलेल्या चिडीया घराभोवती घोटाळणारे गोंगाटाचे थवे.
 अशा तांबलेल्या, भाकरीसाठी करपलेल्या, उदास वांदेवाडीच्या वस्तीत
 टांगे येत होते, घोडे लोळण घेत होते, उभा होते, नालीचा खोका सांभाळीत.....

- कवी नारायण सुर्वे

सहसंपादक
 प्रा. ए. बी. कुंभार
 मराठी विभाग

अनुक्रमणिका

* गद्य विभाग *

☐ गरिबांची आई : मदर तेरेसा	कु. पूनम सुरेश ढेंगे
☐ एन्जॉय यूवर लाईफ	भगवान विलास पाटील
☐ दहशतवाद	कु. सुप्रिया शंकर पाटील
☐ रंगछटा	संदिप सागर
☐ राष्ट्रीय एकात्मता	कु. मिनाज शाहाजान ठगरी
☐ भाषा तरुणाईची	तुषार सुरेश चोथे
☐ आमची सहल	विजय राणबा कुंभार
☐ कुसुमाग्रज : सामाजिक तळमळीचा कवी	कु. प्राजक्ता कल्लाप्पा माने
☐ संमेलनाध्यक्ष : साहित्यिक उत्तम कांबळे	कु. मेघा मनोहर शिंदे
☐ काव्यसूर्य : नारायण सुर्वे	कु. सुरेखा धनाजी भोसले

* पद्य विभाग *

☐ लग्न, लग्न म्हणजे काय असतं ?	कु. अस्मिता परसू नाईक
☐ प्रेमाची ठेच	जोतिबा लक्ष्मण देसाई
☐ सांग सख्या	कु. त्रिवेणी अमृत दळवी
☐ कुणाच्या इतक्या...	विश्वनाथ होडगे
☐ आई	कु. प्रज्ञा मारुती कुंभार
☐ आज वेळ नाही	कु. दिपाली आ. गवळी
☐ माझा देव आहे	विवेक शंकर नेर्ले
☐ कुणासाठी	कु. प्रियांका घोरपडे
☐ आजचा दिवस	संग्राम लोकरे
☐ शिव छत्रपती	रघुनाथ कलाल
☐ सांगा जगायचं कसं ?	अमित पालकर
☐ प्रेमातील मन	राजेंद्र अशोक गुरव

गरिबांची आई-मदर तेरेसा

(माहितीपर लेखन)

कु. पूनम सुरेश ढेंगे (बी. ए. भाग - २)

युगोस्लाव्हियामधलं स्कोपजे हे छोटंसं गाव. हिरव्यागार टेकड्यांवर कुरणांचे उतार आणि त्यावर चरणान्या गुबगुबीत मेंढ्या, टेकड्यांच्या उतारावर विखुलरलेली छोटी छोटी घरं आणि घरांच्या पुढ्यात विस्तारत गेलेली शेतजमीन.

अशा रन्य स्कोपजे खेड्यातलं एक कॅथॉलिक कुटूंब. जुन्या परंपरेच्या वळणानं वाढलेलं. बोजाक्झिऊ हे आडनाव. या कुटुंबात २७ ऑगस्ट १९१० या दिवशी एक मुलगी जन्माला आली. तिचं नाव गोंकझा ठेवलं. 'अॅग्रेस गोंकझा

बोजाक्झिऊ' अशा बोजड नाव-आडनावची ही मुलगी पुढे 'मदर' म्हटलं की जगात कुठेही ओळखली जाऊ लागली. अल्बानियन वंशाचं हे कुटूंब. गोंकझाचे वडील निकोल्स हे बिल्डिंग कॉन्ट्रॅक्टर होते. दानधर्म करण्यात आघाडीवर. गरीबांना त्यांनी कधी कशालाही नाही म्हटलं नाही. वडिलांचं गरिबांविषयीचं प्रेम गोंकझा लहानपणापासून बघत होती. तिच्या आईचं नाव डॅनाफाईल बर्नाई. अत्यंत सात्विक वृत्तीची मुलांवर तिचा विशेष प्रभाव होता. देवावर आणि शेजाऱ्यांवर प्रेम करालयला मुलांना आईनंच शिकवलं. कुटुंबात एकूण पाच माणसं. गोंकझा, तिचे आईवडील, मोठा भाऊ लाझार आणि मोठी बहीण अॅगा. गोंकझाचं भावाशी आणि बहिणीशी खूप पटायचं. अतिशय आनंदी कुटूंब होते.

गोंकझा फक्त सात वर्षाची होती तेव्हा तिचे वडील वारले. हा कुटुंबावर मोठाच आघात होता. आई तर अनेक महिने त्या दुःखातून सावरली नाही. सावरल्यावर मुलांना कसं

वाढवायचं हा प्रश्न होता. तिनं स्वतःचा छोटा धंदा सुरू केला. घरात चणचण सुरू झाली. कुटूंबाच्या या शोकांतिकेने गोंकझाचं मन पोळून निघालं, गरिबीचे चटके तिनं अगदी लहानपणी सोसले, प्रेमाची उणीव नव्हती, पण भूक पोट कसं कुरतडते ते कळलं.

मग आलं गोंकझाचं बारावं वर्ष. तिच्या आयुष्यातलं लक्षणीय वर्ष १९२२ साल. या सालानं बारा वर्षांच्या एका लहान मुलीत जगाची आई जन्माला घातली ! लाखो जीवांना जन्माला न घालताही

त्यांची आई होण्याचं भाग्य त्या कुशीवर रेखलं. कुटून तरी दैवी संदेश मिळाल्यासारखी एक इच्छा मनात अंकुरली. तिला वाटायला लागलं, आपण ननु व्हावं. गोंकझानं तिची इच्छा आईपाशी बोलून दाखवली. आईला फार मोठा धक्का बसला. गोंकझाच्या मनात असं काही चालू असेल याची त्या माऊलीला सुतराम कल्पना नव्हती. आईनं आधी विरोधच केला. स्वाभाविकच होतं ते.

दोघी अनेक तास चर्चमध्ये घालवू लागल्या. त्यान सुमाराला दोघींचा परिचय फादर जॅम्ब्रेनकॉविक यांच्याशी झाला. युगोस्लाव्हियातले काही जेसुईट्स मिशनरी म्हणून भारतातल्या बंगाल प्रांतात गेल्याचं त्यांच्याकडून गोंकझाला कळलं त्यातून तिला कळलं की बंगालमध्ये नर्सचा एक ग्रुप मुख्यत्वे मुलांना शिकवण्याचं काम करतो तसेच लॉरेंटो कॉन्व्हेंटच्या या नन्स आंतरराष्ट्रीय व्यवस्थेचाच एक भाग होत्या. अशा गोष्टी ऐकल्या की गोंकझांच्या सुप्त इच्छाला

खतपाणी मिळायचं.

सहा वर्ष अशीच निघून गेली. आई कष्ट करून दोर्धीना पोसत होती १९२८ साल. गोंवझाला दुसरा संदेश मिळाला. या वेळी नन् व्हायची केवळ इच्छाच नव्हती तर प्रिय आई, बहीण इतर प्रियजन, गाव, घर सारं सोडण्याची ऊमी प्रबळ होती त्यानंतर जगाला दिसणार होती सिस्टर तेरेसा आणि नंतर मदर तेरेसा !

ती फारद जॅम्ब्रेनकाँविकना भेटली. म्हणाली

“मला अशा तऱ्हेचं ‘त्याचं’ बोलावणं आलं आहे”

फादरनी उत्तर दिलं.

“या गोष्टीचा तुला पुर्ण आनंद व्हायला हवा. निरतिशय आनंद. कोणतीही शंका, संशय मनात नको कारण हे कार्य म्हणजे आयुष्यभराचा प्रश्न आहे सर्वस्वाची मागणी करणारं... तो त्याग करायची तयारी असेल तर...”

“माझी तयारी आहे” उत्तर झटकनं आलं.

पुढचं सारं भराभर घडत गेलं. गोंवझानं बंगालच्या लॉरेंटो कॉन्व्हेंटकडे अर्ज केला. बंगालमध्ये लॉरेंटोकडे जाण्याचा मार्ग आयर्लंडवरून जात होता. गोंवझाला इंग्रजी येत नव्हतं यासाठी आयर्लंडमध्ये दोन महिने रहावं लागलं. आयर्लंडमध्ये सात आठवडे शिकल्यावर गोंवझा भारतात जाणाऱ्या जहाजात बसली. ती वाट परतीची नव्हती युगोस्लाव्हियात जन्मलेली एक युरोपियन मुलगी नन व्हायला भारताचं नागरिकत्व स्वीकारून संपूर्ण भारतीय होणार होती. कर्मभूमी भारत.

आयर्लंडहून, मुंबई, कलकत्ता आणि पुढे दार्जिलिंग १६ जानेवारी १९२९ ला अँग्रेस दार्जिलिंगच्या ‘लॉरेंटो नॉव्हिशिएट’ मध्ये नवशिकी म्हणून दाखल झाली. तिथल्या सिस्टरसंना रोज दोन तास गरीबांच्या मुलांना शिकवणे आणि रोज दोन तास प्रार्थना, तसेच स्वतःच शिक्षणही होतंच. आपल्याला जे करायचं आहे ते यापेक्षा वेगळं आहे असं मात्र तिला मनोमन वाटत राहिलं. लोक गोंवझाला ‘सिस्टर तेरेसा’ म्हणत. दार्जिलिंगमधलं दोन वर्षांचं वास्तव्य संपलं.

लॉरेंटो नॉव्हिशिएटन तिला कलकत्याच्या सेंट मेरीज स्कूलमध्ये टीचर म्हणून पाठवलं आणि नंतर १९३७ पासून प्रिन्सिपॉल.

एकदा सिस्टर तेरेसा काही कामासाठी रेल्वेनं दार्जिलिंगला चालली होती. गरिबांचे तांडे दिसले. मनाची बेचैनी पराकोटीला पोहचली तिला यावेळी तो संदेशही नव्हता आज्ञा होती. ‘हे लॉरेंटो कॉन्व्हेंट सोड आणि गरीबातल्या गरीबांची सेवा करण्यासाठी ख्रिस्ताच्या मागोमाग झोपडपट्टीत जा.’ जुलै १९४८ मध्ये होती सिटीकडून उत्तर आलं सिस्टर तेरेसाला लॉरेंटो कॉन्व्हेंट सोडण्याची परवानगी मिळाली.

लॉरेंटो कॉन्व्हेंटच्या सेंट मेरीज स्कूलमधून मदर तेरेसांना ज्या मोतीझील झोपडपट्टीच्या विराट दारिद्र्याचं दर्शन होत होतं. त्याच झोपडपट्टीत कार्याला आरंभ करायचा होता.

भारत ही सत्कार्य रूजवून घेणारी भूमी म्हणून भारताची निवड. त्यातही कलकत्ता शहर. दारिद्र्य आणि श्रीमंती यांचं अजब मिश्रण होतं. सगळेच विरोध तिथं एकत्र नांदत होते. अशा शहरामध्ये लॉरेंटो सोडल्यावर राहण्याचा प्रश्न उद्भवला. ‘लिटल सिस्टरस ऑफ द पुअर’ कॉन्व्हेंटमध्ये त्या राहायला लागल्या. एन्टली धर्मग्रामाचे धर्मगुरू फादर हेन्री आणि मदर तेरेसा यांचे लॉरेंटो काळापासूनच चांगले स्नेहसंबंध होते. लॉरेंटो सोडल्यावर मदर तेरेसा काय करताहेत याकडे फादर हेन्रीचं बारीक लक्ष होतं.

मोतीझीलच्या लोकांना मदर आता आपल्या वाटायल्या लागल्या होत्या. व लोकांनी त्याच बस्तीत एक खोली मदरना देवू केली ती खोली पडायला आली होती. फादर हेन्री काळजीत पडले. त्यांनी प्राचीनतेचा स्पर्श असलेली एक पिढीजात वास्तू घेतली. त्या वास्तूचे मालक मायकेल गोम्स हे होते याच वास्तूच्या तिसऱ्या मजल्यावर ‘मिशनरीज ऑफ चॅरिटी’ या मदरच्या स्वतंत्र व्यवस्थेचा जन्म झाला.

त्या घरातच मदरना एकेक सिस्टरस येऊन मिळाल्या. बघता बघता चौदा झाल्या त्यांनी हळूहळू संपूर्ण तिसरा मजला व्यापला पाच महिन्यांपूर्वी एकलेपणा असह्य झाल्यामुळे

रडणाच्या मदर तेरेसा आता एकट्या नव्हत्या. एक मोहाळ ! हळूहळू आकार घेत होतं.

जिथं जिथं गरज पडेल, तिथं तिथं धाव घेणं हा मदर तेरेसांचा स्वभाव. कुठं जायचं ही निवड त्यांची नसते. त्यांना आतून जाणवतं इथं जायला हवं त्या जातात. त्वरीत कृती करण्यावर त्यांचा भर आहे. आधी त्यांना गरज दिसते. ती दूर करण्यासाठी लगेच त्यांची कृती सुरू होते. एखादा प्रश्न असेल तर तो त्या उचलतात तो प्रश्न एकदमच जाळ घेऊन पेटून उठतो. विझतो तेव्हा प्रश्न सुटलेला असतो. त्यांची कार्यपध्दतीही अशी आहे.

गरीबांच्या जीवनाचा संघर्ष अनेक पातळ्यांवर होता. म्हणून प्रत्येक पातळीवर मदर तेरेसांचं एकेक कार्य उभं राहिलं. झोपडपट्टीतल्या मुलांना शिक्षण हवं, म्हणून शाळा निघाली. तिथं नाना प्रकारचे रोग आणि दुखणी आहेत म्हणून दवाखाना सुरू झाला. हाडांचे सापळे आणि चार-चार दिवस पोटात अन्नाचा कण न गेलेले लोक आहेत. म्हणून गरीबांना मोफत अन्न पुरणवारं फिडिंग सेंटर सुरू झालं. कलकत्यात महारोगी खूप आहेत. म्हणून टिटाघरला रेल्वेलाईनच्या कडेन लेपर्स सेंटर सुरू झालं. नको असलेली किंवा रोगट मुलं आया कचराकुंडीत रस्त्यात किंवा गटारांमध्ये, हॉस्पिटलच्या पायऱ्यांवर टाकून देतात म्हणून अशा मुलांना आसरा आणि जीवन देण्यासाठी शिशुभवन निर्माण झालं आणि सर्वात महत्वाचं म्हणजे मरायला टेकलेल्या निराधार दरिद्री लोकांसाठी सुरू झालं 'निर्मल हृदय' सुखानं मरण्याची हमी ! कालीघाटावर आजवर इतके अंख्य जीव शांततेनं मरणाधीन झाले आहेत. ही मदर तेरेसांची सर्वात प्रिय जागा आणि तोच त्यांचा पहिला मोठा प्रकल्प.

'निर्मल हृदय' सुरू झालं १९५२ मध्ये. त्या आधीच १९५० मध्ये मदर तेरेसांचा मुक्काम मायकेल गोम्सच्या घरातून हलला होता. त्या मदर हाऊसमध्ये राहायला गेल्या होत्या. मायकेल गोम्सचं घर सोडलं, तेव्हा मदरबरोबर २६ सिस्टर्स होत्या. आज ही संख्या ३०० आहे. 'मदर हाऊस'मध्ये

रहायला आल्यावर काही दिवसांनीच दोन मोठे प्रकल्प सुरू झाले. शिशुभवन आणि टिटाघरचं लेपर्स सेंटर.

१९५७ पासूनच त्यांची फिरती गाडी कुष्ठरोग्यांवर औषधोपचार करणं, त्यांच्या जखमांना मलमपट्टी करणं असली कामं करतीच होती. त्याआधीही त्या एका झाडाखाली टेबल टाकून कुष्ठरोग्यांना औषधं देत असत. देशात सर्वात जास्त महारोगी या कलकत्ता शहरात. त्यांची स्वतंत्र वसाहत उभारली पाहिजे, हे मदर तेरेसांच्या मनानं घेतलं. एकदा त्यांच्या मनानं घेतलं की नंतर जे काही घडतं ते 'मिर्कल' असतं. असंच एक मिर्कल घडलं आणि टिटाघरची 'गांधीजी प्रेमानिवास' या नावाची कुष्ठरोग्यांची वसाहत उभी राहिली.

१९६० च्या पुढे एक विलक्षण प्रकाशमान कालखंड मदर तेरेसांच्या आयुष्यात आला. आजवर मदर तेरेसांना इतके आंतरराष्ट्रीय पुरस्कार, किताब, मान-सन्मान, पारितोषिकं आणि हॉर्वर्ड केंब्रिजसारख्या जगमान्य विद्यापीठांच्या डॉक्टरेट मिळाल्या आहेत. जगात सर्वात जास्त पारितोषिकं मिळवणारी व्यक्ती म्हणून मदर तेरेसांचा उल्लेख करायला हवा.

भारत सरकारनं दिलेल्या पद्मश्रीनं. एका साध्या ननला मिळणारा हा पुरस्कार खचितच प्रतिष्ठेचा होता. त्यानंतर १९७१ मध्ये पोप जॉन तेविसावे यांच्या नावानं असलेला शांता पुरस्कार (२१ हजार ५०० डॉलर्सचा) पोप पॉल सहावे यांच्या हस्ते मदरनी स्वीकारला. या पैशांचा विनियोग शांतिनगर कुष्ठरोगी वसाहतीच्या विकासासाठी झाला. १९७१ साल मदर तेरेसांसाठी चार जागतिक पुरस्कार घेवून आलं. पोप जॉन शांतता पुरस्कार, मुड सामारिटन अॅवॉर्ड, जॉन केनेडी पुरस्कार आणि डॉक्टर ऑफ ह्युमेन लेटर्स. १९७६ साली भारताच्या शांतिनिकेतन विश्वभारती विद्यापिठाची डॉक्टरेट मदर तेरेसांना पंतप्रधान इंदिरा गांधी यांच्या हस्ते मिळाली.

आपल्या कार्यासाठी मदर तेरेसांनी शरीरही अर्पण केलेलं असल्यानं या शरीराचे लाड त्यांनी कधी केलेच नाहीत.

'देवानं मला उत्तम प्रकृतीचं देणं दिलं आहे.' असं म्हणत या प्रकृतीकडे मात्र दुर्लक्ष करत आल्या. गरिबांसाठी तीळ तीळ तुटणारं हृदय अखेर मांसरक्ताचंच बनलेलं होतं. ते कुरकुर करायला लागलं. हृदयानंच त्यांना त्रास द्यायला सुरवात केली. १९८३ मध्ये मदरना फार मोठा हार्ट अॅटॅक आला. सुदैवानं त्यावेळी त्या रोममध्ये होत्या. उत्तम हॉस्पिटलमध्ये त्यांची रवानगी झाली.

तो अॅटॅक गंभीरच होता. हॉस्पिटलमधून सुटका झाल्यावर आणखी दुप्पट जोमानं मदर कामाला लागल्या वृद्धत्व शरीरावर फारच बोलायला लागलं. दोन्ही डोळ्यांमध्ये मोतीबिंदू वाढायला लागल्यानं अंधान्या जिन्यावरून त्या पडल्या व थेट गडगडत खाली आल्या. अनेक दिवस अंग वेदनांनी ठणकत होतं. मदर फारच अशक्त आणि क्षीण दिसायला लागल्या.

मदरना वयाचं ८० वं वर्ष चालू झालं १९८९ च्या सप्टेंबर महिन्यात मदरना दुसरा हार्ट अॅटॅक आला. त्यातूनही त्या वाचल्या हा चमत्कारच. नुसत्या वाचल्याच नाही, तर १९९१ साली रोमलाही जाऊन आल्या आणि अखेर ती रात्र आलीच. शुक्रवार ५ सप्टेंबर, १९९७ रात्री साडे अकरा वाजता मदर तेरेसा स्वतःच्या निवासस्थानातून ख्रिस्ताच्या भेटीसाठी निघून गेल्या.

रात्री साडेदहा वाजता त्यांच्या छातीत वेदना व्हायला लागल्या. त्यांच्या कृश आणि दुबळ्या शरीरानं मृत्युपुढे सहज शरणागती पत्करली. हृदयविकाराचा एक तीव्र झटका त्यांना निष्प्राण करायला पुरेसा ठरला. या आधी कितीदा तरी त्या अत्यंत गंभीर अशा अवस्थेत मृत्यूशी दोन हात करून परत आल्या होत्या. दरवेळी त्यांच्या चिंताजनक प्रकृतीच्या बातम्या वृत्तपत्रांमध्ये आल्या, की जग वाईट बातमीच्या आशंकेनं चिंताक्रांत व्हायचं. पण मदर घरी परत यायच्या. कदाचित त्यांचं काही कार्य अपुरं राहिलं असं चाटून

मृत्यूनंच माघार घेतली असावी. पण या वेळी मृत्यूला आणि मदरनाही वाटलं असेल, आता पुरे. आता झिजण्यासारखं त्या कुडीत काही शिल्लकच उरलं नव्हतं.

मराठी सायबर म्हणी

कु. अस्मिता परसू नाईक
बी. ए. भाग - २

घरोघरी मायक्रोसॉफ्टच्याच विंडो !
व्हायरसच्या मनात अॅन्टीव्हायरस !
लॅपटॉपचे ब्रिन्हाड पार्टीवर !
उचलला पॉईंटर अन् लावला आयकॉनला !
विंडोज दाखव नाहीतर इंस्टॉलेशन कर !

एन्जॉय यूवर लाईफ

(ललित लेखन)

भगवान विलास पाटील (बी. एस्सी. भाग - १)

आत्महत्या ! आत्महत्या ! आत्महत्या....

आलाय कधी कानावर शब्द ? माझ्यातरी ऐकण्यात, बोलण्यात वाचण्यात हा शब्द दररोज येतोय. गेल्या एक-दोन वर्षात काय झालं.... अगोदर शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या... आणि मग आता

विद्यार्थ्यांच्या ! कधी कर्जाच्या चिंतेनं शेतकऱ्यांनी केल्या होत्या आत्महत्या आणि आता नैराश्याच्या भावनेतून विद्यार्थ्यांच्या होत आहेत आत्महत्या ! मला एक समजत नाही, आत्महत्या करून हे सुंदर जग जीवन फुकटात संपवण्याइतकं स्वस्त, सोपं

आहे का ? मी तर म्हणतो की आपण असे निश्चय केले पाहिजेत की "हे जीवन सुंदर आहे आणि त्याला अजून सुंदर बनविणार" बघा विचार करा...!

दोस्त हो, त्याचं असं आहे की, जगाच्या भाषेतलं नववर्ष सुरु झालंय आणि आपली Happy New Year ची देवाण-घेवाण पण सुरु झाली असेलच आणि या शुभेच्छा देण्याआधी आपल्या-आपल्या संकल्पा-बिकल्पांच Fixing पण झालं असेलच आणि थोडा-थोडा अंदाज हमको भी है भाई ! म्हणून वाटलं की या संकल्पनांना थोडा 'रिशेप' करायला हवं, Little new diemesons द्यायला हवेत आणि त्यासाठी आठवण झाली ती 'चेतन भगतची !' आता हा चेतन भगत आणि कोण ? असा तुम्हाला प्रश्न पडला असेल. तर सध्या त्या आमीर खानच्या 'थ्री इडियट्स' ची चर्चा चालू आहे ना त्याचाच मूळ लेखक बरं, कॉन्ट्राव्हर्सी जाऊ द्या.

One Night @ the callcentre चा लेखक कोण ? तुफान चाललेलं हे इंग्रजी असलं तरी लेखक मात्र भारतीयच आहे. राईट ! चेतन भगत !! सिम्बायेसिस बिझनेस मॅनेजमेंट २००८ च्या बॅचसमोर चेतननं भाषण केलं, काय म्हणाला तो त्या

मुलांना, 'Dont have carrer or academic Goals' गोल्स, उद्दीष्टे ठेवा ते संतुलित करा आणि यशस्वी जीवनासाठी ! मी संतुलित हा शब्द मुद्दाम अगोदर वापरला कारण संतुलित म्हणजे तुमचं आरोग्य, नातेसंबंध, मानसिक शांतता आणि

समाधान या सगळ्या गोष्टी सुस्थितीत असणं.

जीवनाविषयी आणखी काही म्हणायचे असेल तर, मी म्हणतो जीवन म्हणजे आयुष्याच्या चौकटीत रेखाटलेले एक सजीव चित्र. या उपक्रमाद्वारे तुमच्या आयुष्याच्या चौकटीला

विस्तृत करून तुमच्या सजीव चित्राला नेहमी ओलावा देण्याचा प्रयत्न करत राहा.

जीवन म्हणजे यश आणि अपयशाची सापशिडी होय. म्हणजे सापशिडी या खेळाप्रमाणे जीवन आहे. शिडी ही यशाचे काम करते तर साप हा अपयशाची कामगिरी पार पाडतो आणि जो माणूस शेवटपर्यंत पोहोचतो तेव्हा त्याचे Complete Life होते. अपयशी होणे हा काही गुन्हा नाही. मित्रहो अपयशाचीच एक गंमत सांगतो, प्रत्येक वर्षी येतो पावसाळा, त्याचप्रमाणे जून महिना म्हणजेच परीक्षांच्या निकालाचा महिना. अगदी दहावी ते पदव्युत्तर वर्गापर्यंत सर्वच परीक्षांचे निकाल चार-पाच जूनपासून लागायला सुरुवात होते. शेतकरी जसा येणाऱ्या पावसाची चातकाप्रमाणे वाट पाहत असतो, तसेच आमचा सर्व विद्यार्थीवर्ग सुध्दा निकालाची आतुरतेने वाट पाहत असतात. विशेषतः १२ वी चा निकाल हा टर्निंग पॉईंट समजला जातो आणि त्यातील अपयशाचा परिणाम केवळ विद्यार्थ्यांवरच नव्हे तर संपूर्ण कुटूंबावर व नातेवाईकांवर होतो. मी आमच्या विद्यार्थी वर्गाला सुध्दा एवढेच सांगू इच्छितो की, तुम्ही परीक्षा ही दिली Tension Free दिली पाहिजे. मनावर

दडपण न होता तुम्ही पेपर सोडवला पाहिजे, कारण ती तुमच्या बुद्धीची, आकलक्षमतेची, स्मरणशक्तीची परीक्षा असते ही लक्षात ठेवा.

How to successes your life ? are in following tips i.e. नेहमी प्रसन्न राहणे, सर्व प्राणीमात्रांवर दया करणे, सर्वांवर प्रेम करणे, बुद्धीजनांचा आदरास पात्र होणे, लहानांची आपुलीकी मिळवणे, खोट्या मित्रांचा विश्वासघात सहन करणे, सुंदरतेची प्रशंसा करणे, दुसऱ्यांमध्ये नेहमी चांगले शोधणे, चांगले गुण आत्मसात करणे, वाईट गुण शोधून टाळण्याचा प्रयत्न करणे, सर्वस्व प्रदान करणे, उत्साहाने खेळणे, हसणे व परमानंदाने गाणे इ.

Life is very dengerous कारण जीवन हे नाण्याला दोन बाजू असल्याप्रमाणे वागते. जीवनामध्ये एकीकडे सुख आहे तर दुसरीकडे दुःख. 'सुख आहे जवापाडे, दुःख पर्वता एवढे' हे म्हणण्याजोगे आपण असे म्हटले पाहिजे की, 'सुख पाहता जवापाडे, दुःख पर्वताएवढे' असे म्हणून आपण जीवन जगले पाहिजे.

जीवन म्हणजे काय असतं हे सांगतो मित्रहो, जीवन म्हणजे एक आव्हान आहे, त्याला तुम्ही सामोरे जा. जीवन म्हणजे एक देणगी आहे, तिचा तुम्ही स्विकार करा. जीवन म्हणजे एक कर्तव्य आहे, ते तुम्ही पार पाडा. जीवन म्हणजे एक वचन आहे, ते तुम्ही पुरे करा. जीवन म्हणजे एक गाणे आहे, ते तुम्ही सतत गात राहा. जीवन म्हणजे एक कोडे आहे, ते तुम्ही सोडवण्याचा प्रयत्न करा. जीवन हे सुंदर आहे, त्याला तुम्ही अधिक सुंदर बनवा. जीवन हा एक खेळ आहे, तो तुम्ही सतत खेळा. जीवन हे एक प्रेम आहे, त्याचा तुम्ही आस्वाद घ्या. जीवन ही एक संधी आहे, ती तुम्ही तातडीने उचला. जीवन ही एक वाट आहे, ती तुम्ही आनंदाने चालत राहा. जीवन हे एक पुस्तक आहे, ते तुम्ही सतत वाचत राहा.

सध्याच्या युगामध्ये म्हणजे २१ व्या शतकामध्ये जीवन जगण्यासाठी Personality Development ची गरज आहे. तसेच आपल्या मनाला आकळण्याची आवश्यकता आहे. आपण अनेक गोष्टी मनात करण्याचे योजतो-चांगल्या सवयी लावण्याचा दृढ निश्चय करतो व वाईट सवयींना झटकून टाकण्याचे ठरवितो, एकाग्रतेने अभ्यास करण्याचा आणि एकाग्र मानने काहीतरी विशेष करण्याचा निश्चय करतो. पुष्कळदा

आपले मन आपला दृढ निश्चय अमलात आणण्याच्या विरुद्ध बंडाळी करते. आपल्यापुढे पुस्तक उघडे असते व आपले डोळे उघडे असतात, पण आपले मन बाहेर भटकत असते. भुतकाळातील घटनाविषयी विचार करीत राहतो किंवा भविष्यातील Just Imagine मध्ये गुंग होते. म्हणूनच म्हणतो मित्रहो, Don't be seriously यार Enjoy your life ! आपण लहान असतेवेळी 'चमचा-लिंबू' चा खेळ खेळलेलो आहे. लिंबू खाली पडला आणि नुसताच चमचा तोंडात धरून सगळ्यांच्या आधी फज्जा गाठला तर काय उपयोग असतो ? जीवनात तसंच आहे. आरोग्य आणि नीती ही या लिंबूसारखीच आहेत. चमच्यातला लिंबू सांभाळत आपल्याला शर्यतीत धावायचं आहे. जीवनात संगीत तेव्हाच सुरेल बनेल. जेव्हा सारी गऱ्हे सुरात असतील. नाहीतर मग, तुम्हाला कदाचित यश मिळेल पण तुमच्या डोळ्यातील चमक, छोट्या-छोट्या गोष्टीतली एक्साईटमेंट, थ्रील एकूणच काय जिंदादील व्हायला लागेल. आता ही जिंदादील ही चमक कशी जोपासायची ? मी म्हणतो, Don't take life seriously ! आयुष्य ही गांभीर्यान घेण्याची गोष्ट नाही, कारण आपण सगळेच 'इथं' खरोखर 'टॅपरी' आहोत. एखाद्या limted validity च्या Pre-paid card सारखे ! जर आपण भाग्यवंत असू तर आणि ५० वर्षे जगू आणि ५० वर्षे म्हणजे ? जस्ट २९०० विकेंड्स ! आपल्याला खरोखरच ऊर फुटोस्तोवर धावायची गरज आहे ? काही गोष्टींची काळजी घ्या, पण चिंतातूर कशाला व्हा ? पुढे पैसा, पद, प्रतिष्ठा हवी, पण त्यासाठी जीवनाचा आटापिटा कशाला ?

काही लेक्चर्स बंद करा, एखाद्या विषयात मार्क्स कमी घ्या, काही इंटरव्ह्युजच्या बोऱ्या, कामावर दांड्या, प्रेमात पडणं, थोडं जोडीदाराशी भांडण, Its okey all is fare अरे यार, आपण सगळी 'माणस' आहोत. आधीच सगळा बिनचूक प्रोग्राम फीड केलेली 'मशिनस' नाही !

मग काय फ्रेंड्स...!

चेतना मिळाली ? 'बॅलंस' 'संकल्पा'ची चिंता नको. चिंतन करा, कष्ट घेताना life enjoy करा. नेहमी ताजेतवाने व fresh राहा.

Don't be seriously यार Enjoy you life !

Life i very beautiful & you are have Enjoy it !

दहशतवाद

(वैचारिक लेखन)

कु. सुप्रिया शंकर पाटील (बी. एस्सी. भाग - १)

दहशतवाद, दहशतवाद, दहशतवाद बाप रे! केवढा भयानक शब्द आहे. नाही का ?

पृथ्वीतलावरील माणसांना विविध संकटांना सामोरे जावे लागते. त्यातील सर्वांचे लक्ष वेधणारे, रसातळाला पोहोचविणारे, विध्वंस घडवून आणणारे, भयंकर संकट म्हणजे दहशतवाद !

जन्मताच माणसाला स्वभाव लाभलेला नसतो. मानवाच्या जीवनाच्या जडणघडण ही त्याच्यावर होणाऱ्या

संस्कारांतून होत असते. त्याच्यावर खोल परिणाम होतो, तो परिस्थितीचा. ह्या वयात त्याच्यावर जे संस्कार होतात त्यातूनच त्याचे व्यक्तिमत्त्व घडते.

काही व्यक्ती सुशिक्षित, सुसंस्कारीत असतात तर, काही व्यक्ती अशिक्षित व कुसंस्कारित असतात आणि कुसंस्कारित वृत्तीच्या माध्यमातून जन्माला येतो तो दहशतवाद.

प्रत्येक जण आपला धर्म श्रेष्ठ कसा करता येईल या विचारातून धर्मवादाकडे झुकतो आणि यातूनच दहशतवाद निर्माण होतो. आपल्या धर्मासाठी काहीही करण्याची प्रवृत्ती होऊन वाचा फुटते ती दहशतवाद्याला. त्याचे कारण म्हणजे आपण रोजच वर्तमानपत्रात, रेडिओ, टी.व्ही. वर त्यासंबंधी बातम्या ऐकतो, वाचतो. त्यात दहशतवाद्यांनी आज श्रीलंका या ठिकाणी बॉम्बस्फोट केला तर काश्मिरमध्ये घुसखोरी केली. एकंदरीत काय तर भारतात काश्मिरपासून ते कन्याकुमारीपर्यंत दहशतवाद्यांनी चांगलीच दहशत पसरवली आहे.

तसेच धर्मवेड्या तरुणांना आपल्या धर्मावर होणारे अन्याय चित्रणाद्वारे दाखवतात. त्यांच्या मनात परधर्म व परराष्ट्राविषयी आकस निर्माण करतात. हे तरुण आपल्या शत्रूला नष्ट करण्यासाठी आपल्या प्राणांची आहूती देतात.

यातून दहशतवाद्याला सुरुवात होते. बॉम्ब फेकणे, गोळ्या झाडणे असे अमानुष प्रकार घडवून प्रदेश उद्ध्वस्त करतात, निरागस लोक बळी पडतात, शासनाच्या कार्यावर परिणाम होऊन शासन यंत्रणेत सुसूत्रता राहत नाही, दैनंदिन जीवन विस्कटून जाते असा हा फोफावणारा दहशतवाद म्हणजे

दहशतवादरूपी राक्षसाला आळा घालण्यासाठी कितीही अत्याचार झाले तरी आम्ही भारतीय नागरिक नामोहरण होणार नाही. असा निश्चय प्रत्येक भारतीय नागरिकाने करायला हवा. तसेच प्रेम, माया, वात्सल्य प्रत्येक व्यक्तीने मनामनातून आचरले तरच या दहशतवादाच्या शत्रूला नेस्तनाबूत करता येईल.

भारतासाठी भले मोठे संकट बनले आहे. यामुळे देशाची प्रगती खुंटते, अनेक जन अनाथ होतात.

याचे जिवंत उदाहरण म्हणजे मुंबईची शान असलेले ताज हॉटेल, पंचतारांकित ऑबेरॉय,

नरीमन हाऊस यांच्यावर २६ नोव्हेंबर २००८ या दिवशी झालेला दहशतवादी हल्ला. तरुणांनी दहशत पसरवण्यासाठी या वास्तूवर हल्ला केला. कित्येकांना ओलिस ठेवले. त्यात भारतीय व परदेशी पर्यटक सुद्धा होते. त्यामुळे दैनंदिन जीवन विस्कटले आहे. शासनाच्या कार्यावर परिणाम होऊन कमांडो मुर्ली कृष्णन, एन्काऊंटर स्पेशलिस्ट विजय साळसकर, पोलिस उपायुक्त हेमंत करकरे, वरिष्ठ पोलिस अधिकारी अशोक कामटे यासारखे शूरवीर शहीद झाले.

दहशतवादरूपी राक्षसाला आळा घालण्यासाठी कितीही अत्याचार झाले तरी आम्ही भारतीय नागरिक नामोहरण होणार नाही. असा निश्चय प्रत्येक भारतीय नागरिकाने करायला हवा. तसेच प्रेम, माया, वात्सल्य प्रत्येक व्यक्तीने मनामनातून आचरले तरच या दहशतवादाच्या शत्रूला नेस्तनाबूत करता येईल. २६ नोव्हेंबर २००८ या दिवशी झालेल्या आतंवादी हल्ल्यात भारतीय नागरिकांच्या एकतेचे प्रभावी दर्शन घडून आले.

तसेच अशा या दहशतवाद्यांच्या या घातपाती कारवाया व त्यामुळे उद्भवलेली परिस्थिती पाहता तिसऱ्या

महायुद्धाची डाकीन दार ठोठावत आहे की काय असे वाटू लागले आहे. कारण साम्राज्यशाहीच्या स्पर्धून दोन जागतिक महायुद्धे झाली आहेत. त्याचे दुष्परिणामही सर्व जगाला भोगावे लागले. दहशतवाद हा मात्र काहीसा वेगळा म्हणजे युद्धाचा छुपा प्रकार आहे. त्यात शत्रूपक्षाला सरळ सरळ युद्धाचे आव्हान नसते. तर शीत युद्धाप्रमाणे युद्ध चालू असते. दहशतवादी आपल्याला हवी असलेली गोष्ट मिळवण्यासाठी ते हिंसेचा वापर करतात. उदा. मोर्चांमध्ये सामान्य जनतेत हे दहशतवादी मिसळून दंगा, मारामारी करतात. यामुळे दहशतवाद निर्माण होतो. तसेच प्रतिपक्षावर अकस्मित हल्ले करून घातपात घडवून आणून प्रतिपक्षाच्या मनात एक प्रकारची धाक, भीती निर्माण करणे, देशात अस्थिरता निर्माण करणे हा तर दहशतवाद्यांचा मूळ हेतू असतो. पण हेतू पूर्ण करण्यासाठी ते दुसऱ्या मार्गाने म्हणजे ते सीमेवर गोळीबार, घुसखोरी करतात, तसेच विमाने पळविणे, नागरिकांना गोळ्या घालून मारणे, परदेशातून शस्त्रास्त्रे आणणे, विमानांचे अपहरण करणे अशा अनेक गोष्टी करून भारतात दंगा माजवणे हे दहशतवाद्यांचे कृत्य उघडकीला आले आहे. आज तर दुर्गम ठिकाणी म्हणजे आसाम, मणिपूरमध्ये शाळेतील मुलांचे अपहरण करून त्यांना लहानपणापासूनच घातपाती शिक्षण दिले जात आहे. दहशतवाद हा आंतरराष्ट्रीय पातळीवर असलेला आज एखाद्या संसर्गजन्य रोगासारखा भारताच्या अंतर्गत राजकारणात सुद्धा शिरला आहे. तसेच मोठे नेते आपली सत्ता निर्माण करण्यासाठी यांचीची मदत घेतात तर मोठमोठे उद्योगपती, बिल्डर्स हे सुद्धा गुंडांना सुपाऱ्या देऊन आपला कार्यभाग साधतात. चोरटा व्यापार, घातक अमली पदार्थांची देश-विदेशात ने-आण करणे या गोष्टी आजच्या समाज कंटकांना, देशद्रोह्यांना दाऊद सारख्या दहशतवाद्यांचा पाठींबा असल्याशिवाय करता येणे त्यांना शक्यच नाही.

तर आज कॉलेजमध्ये तरुण-तरुणींनीचे चाललेले रॅगिंगचे प्रकार, परीक्षेत पास होण्यासाठी, नोकरी मिळवण्यासाठी द्यावी लागणारी लाच या सर्वांमध्ये दहशतवादाची बीजे आहेतच. आजकाल चित्रपटांमध्ये पिस्तूल, गोळीबार, हाणामारी दाखवल्याशिवाय चित्रपट ही पूर्ण होत नाही. पण याचा तरुण पिढीवर अतिशय वाईट परिणाम होत आहे.

तसेच तरुण पिढीवर दहशतवादाचा ही अतिशय अनिष्ट परिणाम होत असून त्यांच्याप्रमाणे हवी असलेली गोष्ट सरळ मार्गाने मिळत नसेल तर धमकी, धाक, भीती दाखवून, हाणामारी करून ती कशी मिळवायची हे तरुणांना चांगलेच माहिती झाले आहे.

आज देशाच्या भवितव्याच्या दृष्टीने दहशतवादाची ही समस्या फार गंभीर होत चालली आहे त्यासाठी कठोर उपायांनी या दहशतवादाची पाळेमुळे मोडून काढली पाहिजेत. गरिबी, बेकारी, उपासमार, शिक्षणाचा अभाव या सर्व कारणांमुळे २६ नोव्हेंबरच्या कारवाईत सापडलेल्या अजमल कसाब सारख्या तरुणांना दहशतवाद्यांपासून कसे दूर ठेवता येईल याचा विचार केला पाहिजे. त्यांना कुटीर उद्योग, हस्तोद्योग असे उद्योग उपलब्ध करून दिले पाहिजे. जेणे करून त्यांच्यातील बेकारी, उपासमार टळेल व ते मानाने जगू शकतील. तसेच उच्चशिक्षित तरुणांना वेगवेगळ्या प्रकारची नोकरी-धंदा उपलब्ध करून दिला पाहिजे. पण हे उपाय आजच्या काळात पुरेसे पडणार नाहीत. तर दहशतवाद्यांचा बीमोड करायचा झाल्यास सामान्य नागरिकांपासून अगदी राजकीय नोत्यांपर्यंत सर्वांनीच भारतीय लोकशाही समोर असलेल्या सांप्रदायिकता, प्रादेशिकता, भ्रष्टाचार, प्रांतवाद, दहशतवाद या साऱ्याचा बिमोड करण्यासाठी आपण प्रत्येकानेच ठोस पावले उचलली पाहिजेत. यासाठी सुरक्षायंत्रणा व गुप्तचर यंत्रणांना पूर्ण स्वातंत्र्य व लढण्याची साधने दिली पाहिजेत. तसेच पोलिसांना अत्याधुनिक शस्त्र पुरवली पाहिजेत. जेणे करून दहशतवाद्यांशी ते अधिक सक्षमतेने लढतील, एन.एस.जी. कमांडोज सारखी पथे उभारली पाहिजेच.

या उपायांबरोबर आपल्याला नैतिक मुल्यांच्या अंगाने विचार करायला पाहिजे. जे माझे आहे तेच फक्त मी घेईन. दुसऱ्याची वस्तू घेणार नाही. एवढेच काय तर दुसऱ्याच्या वस्तूची अभिलाषा त्याला लुबाडणार नाही, बाळगणार नाही. या नीतीची रूजवण आपण आपल्याला करावी लागेल, ती सुरूवात आपल्यापासूनच केली पाहिजे, तेव्हाच या पृथ्वीतलावर भ्रष्टाचार, दहशतवाद संपण्यास सुरुवात होईल. एकजुटीने येऊन हे काम सुरु केले पाहिजे.

रंगछटा

(ललित लेखन)

कु. संदीप सागर (बी. एस्सी. भाग - २)

परवा कॉलेज करून घरी आलो. जरासं इकडे तिकडे करून म्हटलं जरा अभ्यास करायला हवा. बरेच दिवस केला नाही. अभ्यासास बसलो. पण काय आश्चर्य अभ्यास होतच नव्हता. सारखं मन बालपणातील व शाळेतल्या गमती जमतीत रमत होतं.

तोच माझा चुलतभाऊ (लहान) चिन्नु धावत धावत माझ्याकडे आला व म्हणाला,

“भैय्या, आज की नाही मी एक गंमत आणलीय”

मी कुतुहालाने त्याकडे काय गंमत आहे दाखव पाहू म्हणत पुस्तके बाजूला करून त्याकडे पाहू लागलो.

‘ओळख पाहू, ओळख... लवकर’ तो म्हणाला ‘नाही रे ओळखता येत...

हरलो’ मी म्हणालो

मागे हातात दडवलेली वस्तू माझ्या समोर धरली.

पाहतो तर काय एक सुंदर, मोहक मोरपीस त्याच्या हातात दिसले. माझ्या तोंडून आपोआप शब्द बाहेर पडले, ‘वाह ! काय छान मोरपीस आहे रे हे !’

तोच तो म्हणाला मला माझ्या वर्ग शिक्षिकेने (बाईनी) दिले आहे. असे मोरपीस वर्गात कोणाकडेच नाही मी आता अंकलिपीत ठेवून देणार आहे. असे म्हणत ते मोरपीस आपल्या इतर मित्रांना दाखवण्यासाठी बाहेर धूम ठोकली.

पण माझ्या अंतरंगात एका जुन्या आठवीणीची कवाडे खुलत होती व त्यात मी हरवत गेलो. त्यावेळी मी आठवीत असेन. एके दिवशी माझ्या आजोबांनी शेतात सापडलेले भलेमोठे मोरपीस दिले. मला ते खूप म्हणजे खूप

आवडले. अगदी अमूल्य ठेवा सापडल्या सारखे वर्गात दिमाखात मिरवण्यास मी त्याचे प्रदर्शन करत होतो. वर्गातील प्रत्येक मुला-मुलींना अशाळभूत नजरेने पाहत नैसर्गिक सौंदर्याचे पुण्य पदरात पाडून घेतले. असे झळकणारे झुबकेदार पीस आपल्या संग्रही असले तर किती बरं ? असे वाटणे साहजिकच आहे.

वर्गात मोजून पंधरा-वीस मुली. (खेड्यात जास्त

नसतात) त्यापैकी एक

मुलगी खूप खास होती.

(हो, उगीच वर्गभगिनी

कशाला म्हणायचे) तिचे

नाव होते ‘रुपा’ ती

नावाप्रमाणे सुंदर मनकवडी,

फारच गोड मुलगी. त्यातच

ती म्हणे कविता उत्तम

करायची.

तर सगळ्यात

शेवटी या रुपाने ते पीस हातात घेतले. बराच वेळ पाहिले.

अगदी देहभाग हरपून पाहत होती. (तुम्हास सांगण्यास हरकत

नाही आपल्या मखमल गोबऱ्या गालांवर हळूवार फिरवत

होती हो)

मग ती ते पीस माझ्याकडे देत म्हणाली,

“खूप आल्हादायी, छान पीस आहे, पीस कुठं सापडले

तुला ? खराब करशील ? आणि हो तुला ते धडपणे जपता

येईल ना ?” अशी जणू प्रश्नांची बाराखडी. सारखा तिच्याकडे

पाहतच राहिलो.

थोड्या वेळात शाळा सुटली. मी त्या मोरपीसाच्या

नादात तिचे प्रश्न विसरलो, पण ती विसरली नव्हती. हे मला

शाळा सुटल्यावर उमगले. शाळा सुटताच तिने रस्त्यातच

अडवले. (पहिले आम्ही मुलं-मुली एकमेकांना दारावरून जाताना अडवत असू) अडवत ती माझ्या बरोबर चालत बोलू लागली, म्हणाली,

“ऐ, त्या मोरपिसाचे तू काय करणार आहेस ?” अचानक गोंधळात टाकणारा प्रश्न तिने केल्याने मी विचारात पडलो व मी तिच्यावर फुशारकी (इंप्रेशन) गाजवण्याच्या स्वरात म्हणालो,

‘काय करणार म्हणजे त्याला नीट वहीत जपून ठेवणार, सर्वजण तेच करतात व मीही तेच करणार व ते उघड आहे.’

असे टिळकांसारखे ठणकावून सांगितल्यावर ती माझ्याकडे मोठ्या डोळ्यांनी रोखून पाहत म्हणाली,

“तू आणि ते पीस जपून ठेवणार ?” ती मिशकील पणे हसत म्हणाली, ‘ते होऊच शकत नाही अगदी अशक्य’ ती थांबली. मी विचारले (शंकेने), ‘काय विशेष असं कारण या मागे... ते तरी सांग.’ ती म्हणाली,

“कारण खूप साधं सोपं आहे व सर्वांना माहित आहे, की तू खूप चंचल व धांदरट मुलगा आहेस व त्यामुळे ते पीस तू लवकरच हरवशील... कळलं.” तिने मला धांदरट म्हटल्यावर... (तुम्हाला वाटेल मी खवळलो असेल पण नाही) गप्प बसलो कारण त्याकाळी वस्तुस्थितीच तशी होती (आता आहे असे नाही) म्हणून काय मी हरवेन ? मी काय बोलायलच्या आतच ती म्हणाली (माझ्यावर मोहिनी करत) “तर हे बघ तु एक चांगला मुलगा आहेस की नाही तेव्हा ते पीस मला देऊन टाक ? मी त्याला तुझ्यापेक्षा खूप जपून ठेवीन. तुला ते पीस बघू सारखे वाटल्यास बघायला पण देईन.”

रुपाची ती मागणी ऐकून मी कधी नाही ते विचारात पडलो. मैत्रीण ती सुद्धा जीवाभावाची असली म्हणून काय झाले ? हे चकचकीत मोरपीस चक्क कायमचे तिला देऊन टाकायचं ? मला खूप अवघडू लागले. मी गप्प झालेला पाहून ती मनकवडी मुलगी रुपा चटकन म्हणाली,

“अरेच्या कमाल आहे तुझी, कसला गंभीर विचार करतो आहेस ? मोर पीसाची मागणी केलीय लगनाची तर नाही ना ?”

रुपा खरोखरच खूप बेधडक मुलगी काय पण फटाफट बोलून टाकायची. मग पुढे काहीतरी होईना ?

खरं सांगायचं तर ही लगनाची कल्पना आपल्यास त्यावेळी खूपच आवडून राहिली होती व मनात खोलात रुतली होती. पण मी म्हटलं,

“रुपा एकवेळ लगनाची ठीक आहे पण मोरपीसाची मागणी खूप कठीण वाटतीय बघ. आणि हो वंशपरंपरेने ते चालत माझ्याकडे आलय” (म्हणजे आजोबांनी दिलय ना)

यावर ती छान मधाळसं हसली. लगेच म्हणाली, “तू आपल्या जवळच्या मैत्रीणीस नाही म्हणून शकत नाहीस. आढेवेढे घेऊ नकोस. चल देऊन टाक बघू लवकर...” असे म्हणत हातातील पुस्तकात शोधाशोध सुरु केली. क्षणात ते पीस हस्तगत करत पुस्तके परत हातात देत ती त्याकडे देहभान हरपून एकटक बघत होती. त्यावेळी असं वाटलं ते पीस अलगाद हातातून काढून घ्यावे व पळून जावे पण ते मी करू शकलो नाही. कारण...

एक म्हणजे ती माझी अत्यंत आवडती अशी (मैत्रीण) होती. दुसरे म्हणजे मारामारीत माझ्यापेक्षा काकणभर सरस ठरणारी होती. परिणामी मी खुळ्यासारखा तिच्याकडे पाहत होतो. ती मोरपीसाकडे मी तिच्याकडे व रस्त्यावरील इतर मुलं आमच्याकडे पाहू लागली. कुणाला काय चाललय तेच कळेना. थोड्यावेळात मी त्या मोरपंखी दुनियेतून बाहेर येत ती म्हणाली “हे मोरपीस सतत तुझी आठवण देत राहिल बघ. देईलच की कारण ते माझंच पीस आहे” मी हक्क सांगत बोललो.

ती मला खुळ्यात जमा करत व खदखदून हसत म्हणाली, “ए खुळ्या, ते पीस तुझे कसे असेल, माणसांना कधी पीसे असतात का ? वेड्या ते मोराचे पीस आहे मोराचं.

खरे तर तुझी आठवण येण्याचं कारण खूप वेगळं आहे” तोच ती माझ्याजवळ आली. माझ्या गालावर ते पीस अलगाद हळूवारपणे फिरवत बोलू लागली. मी बेधक नजरेने पाहू लागलो. काही क्षण गेल्यावर माझी समाधी भंग करत ती म्हणाली, काय साहेब ? काय येतय का ध्यानात. मी म्हटलं या बदलणाऱ्या रंगाच्या छानदार गंमती तेवढयया ध्यानात ?

येतात. त्या मोहक रंगछटा तेवढ्या दिसताहेत बघ.

ती म्हणाली, “अरे अक्कल शुन्य माणसा... बरं तुला त्यातले काही कळायचे नाही. त्याला कवी मेंदू लागतो. खूप अक्कल लागते.” मी म्हणालो, माझ्या अक्कलेचे तारे तोडणे थांबवा व काय सांगायचे असेल ते सरळ सरळ सांगण्याचा प्रयत्न ‘कवी रूपा’ यांनी करावा. काय रडायचे आहे ते रडावे. तीच ती म्हणाली, कवी कधी रडत नसतात रे राजा. ते आनंदात गात असतात, मस्त असतात. बर ते जाऊ दे. ते सारे तुझ्या डोक्यावरून पसार होईल तर मी काय सांगते बघ ‘या मोरपीसावर या रंगछटा क्षणभराने बदलत राहतात म्हणजे क्षणाक्षणाला बदलतात ना.’ अगदी त्या प्रमाणे तुझ्या चेहऱ्यावरचे भाव सतत बदलत राहतात. मनाची चंचलता बदलत राहते. म्हणूनच मी म्हटले की हे मोरपीस बघितलं ना की तुझी खूप आठवण होईल व आठवण आली की मोरपीस पाहीन. कळलं ना आता गप्प इथून सूट पळ. खूप उशीर झालाय ?

पुढे काही दिवसातच तिच्या वडिलांची दूर कुठे तरी अचानक बदली झाल्यामुळे ती माझ्यापासून दूर निघून गेली. ती ज्या दिवशी जाणार होती त्या वेळी त्यांच्या गाडीमागे लपून उभा होतो. जेव्हा मी तिला दिसलो तेव्हा माझ्या मनातल्या आशा अपेक्षा मातीमोल झाल्या, अंतःकरणात वसलेल्या अबोल वेदना कधीही मिटणाऱ्या नव्हत्या. अंतरीची आस मनीय दडली. क्षणभर मिटलेल्या व अश्रू भरलेल्या नयनी सारी स्वप्नेही मिटली. तो शेवटचा निरोप... मुका निरोप त्या उसळलेल्या गर्दीत अदृश्य होत चाललेली तिची पाठमोरी आकृती आणि माझ्यासाठीची तिने दिलेली नजरेने प्रेमळ हाक... आज हे मोरपीस दिसते मनातील सोनेरी मखमली आठवणींच्या गाभाऱ्यातील अनमोल मोती गवसल्यासारखे वाटले. पूर्णपणे गहिवरलो त्या मोरपिसाच्या आठवणीने.

तेवढ्यात काकू (चेनूची आई) त्याला शोधत आल्या व म्हणाल्या, चिन्नू कुठून तरी मोरपीस आणलय ते आधी त्याला टाकून द्यायला सांग. काकू म्हणाल्या, अरे भैया तुला माहीत नसेल म्हणून सांगते मोरपीस जवळ ठेवल्यास माणसात भांडणे होऊन माणसे दुरावतात.

त्या क्षणी मनात एक विचार मनात चमकून गेला.

ते मोरपीस जवळ ठेवल्याने तर माझी प्रिय मैत्रीण माझ्यापासून दुरावली नसेल. तसेच असेल कोण जाणे.

दोन शब्द

कु. त्रिवेणी अमृत दळवी

वी. एस्सी. - १

- दोन शब्दामध्ये इम्माण व्हावे म्हणजे उन्नती होईल कष्ट आणि अभ्यास.
- दोन शब्द जीवनामध्ये एकदाच मिळतात आई आणि बाप.
- दोन शब्दाबद्दल आदर ठेवा माता आणि गुरु.
- दोन शब्द जपून ठेवा धन आणि मैत्री.
- दोन शब्दाबद्दल नेहमी दया ठेवा समाज आणि प्राणी.
- दोन शब्द केव्हाही विसरू नका कर्ज आणि कर्तव्य.
- दोन शब्द मर्यादित ठेवा मना आणि वासना.
- दोन शब्दांचा त्याग करा स्वार्थ आणि निंदा.
- दोन शब्द कुणासाठीही थांबत नाहीत वेळ आणि मृत्यू.
- दोन शब्द एकद सोडले की परत येत नाहीत धनुष्यातला बाण आणि शरीरातून प्राण.
- दोन शब्द लक्ष केंद्रीत करा ध्येय आणि कष्ट/महत्त्वकांक्षा
- दोन शब्दांशी प्रामाणिक राहा आई आणि गुरु.

राष्ट्रीय एकात्मता

कु. मिनाज शाहाजान ठगरी (बी. ए. भाग - २)

‘मरा भारत महान’, ‘हम सब एक हैं’ अशा घोषणा, आम्हाने ही सर्व आम्हानेच होत आहेत. याची जोपासना कोठे होत आहे का ? ‘सारे जहाँ से अच्छा हिन्दुस्थान हमारा’ हे सर्व आपण म्हणतो, पण ते अमलात आणतो का ? आम्ही सर्व एक आहोत, पण एकत्र येतो का ? या सर्व प्रश्नांची उत्तरे आपणच शोधायची आहेत.

भारतासारख्या

विकसनशील, समृद्ध देशात,

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, पं. नेहरू, महत्मा गांधी यासारखे थोर नेते लाभले, त्यांचा आदर्श आज आपण कितपत पाळतो, आपल्या सर्वांसाठीच त्यांनी रक्ताचे पाणी केले, त्यांचे एकते संबंधीचे आचार-विचार जोपासले पाहिजेत.

आज भारतामध्ये सर्व धर्माचे, पंथाचे, जातीचे लोक राहतात. त्यांनी एकत्र येऊन राष्ट्रीय एकात्मता घडवावी, असा प्रयत्न होत आहे, पण तो यशस्वी होत नाही. राष्ट्रीय एकात्मतेवर आज देशात कितीतरी कार्यक्रम, सामाजिक संस्था, शैक्षणिक संस्थामार्फत केले जातात. त्याचा उपयोग सहसा झालेला आढळत नाही. समाजातील दुफळी, धर्मातील, जातीतील तंटे वाढतच आहेत. राष्ट्रीय एकात्मता टिकविण्याचे ते जोपासण्याचे त्यातून राष्ट्राची आपली प्रगती, समाजाची प्रगती साधण्याचे काही लोक प्रयत्न करतात तर काही लोक असलेल्या एकात्मतेत फूट पाडण्याचे दुष्ट कार्य करतात.

आज रामजन्मभूमी, बाबरी मशिदीसारखा राष्ट्रीय पातळीवरील प्रश्न कोणती एकात्मता साधतो ? मला

कोणत्याही जाती धर्मावर टीका करावयाची नसून एकात्मतेवर विचार मांडावयाचे आहेत. आज एकाच ठिकाणी मंदिर आणि मशिद आहे म्हणतात तर ती एकात्मता नव्हे का ? एक तरी मंदिर असावे किंवा मशिद असावी म्हटले तर ही एकात्मता नव्हे. त्या एकात्मतेची पायमल्ली केल्यासारखे होते. एकाच ठिकाणी मंदिर आणि मशिद असणे हे एकात्मतेचे प्रतीक आहे. अशा गोष्टीतून एकात्मता साधली जाते. प्रेम, बंधुत्व, सामंजस्य वाढते व

एकता निर्माण होते.

एकात्मता जर साधली नाही तर त्यातून एकमेकांबद्दलीची आपुलकी, बंधुभाव नष्ट होतो व एक संघर्ष निर्माण होतो व यातूनच हिंसाचारासारखे प्रकार भयानक रूप धारण करून पुढे येतात. अशातूनच अस्थिरता असमानता, तसेच जातीधर्माच्या श्रेष्ठतेकडे लोकांची मने ओढली जातात व दुरावा निर्माण होतो. एकदा निर्माण झालेला दुरावा पुन्हा साधने फार अवघड असते.

म्हणूनच एकात्मता कशी साधता येईल व आपण सर्व एक कसे होऊ याकडे लक्ष दिले पाहिजे व यातूनच आपली व राष्ट्राची प्रगती आहे हे लक्षात घेतले पाहिजे. म्हणूनच राष्ट्रीय एकात्मतेची पायमल्ली होऊ न देणे. हे आपले कर्तव्य समजले पाहिजे व एकात्मतेसाठी कार्य केले पाहिजे.

भाषा तरुणाईची !

(ललित लेखन)

तुषार सुरेश चोथे (बी. ए. भाग - २)

तरुणाईच्या तोंडी आज असलेली भाषा भाषेच्या विविध रूपांचे एकरूप दर्शन घडविले खरेतर ते विश्वरूप दर्शनच असते. तरुणांच्या या भाषेला सर्व भाषांचा स्पर्श आहे. सर्व भाषांच्या मिश्रणाने एकत्रित तयार झालेली भाषा म्हणजे आजच्या तरुणाईची भाषा आहे. भारत देशामध्ये कोसावर भाषा बदलते आपल्या महाराष्ट्रात तर ती पावलागणिक बदलते की काय असं आता या तरुणाईची भाषा ऐकून म्हणावं लागत आहे.

कॉलेजचं आवार...
कॅन्टिनमधलं टेबल, चित्रपट

गृहाचा परिसर... किंवा शॉपिंग मॉलमधलं तरुणाईचं वावरणं असो... त्यांची कानावर येणारी भाषा ऐकली ही प्रश्न पडतो ही भाषा कोणती ? रिमिक्सच्या आजच्या जमान्यात जसा जुन्या सुमधूर गाण्यांचा नवा फॉर्म लोकप्रिय होतो आहे, तसाच नव्या जमान्यात नवा प्रवाहही उदयास येतो आहे.

‘अरे यार चल एखादा पिकचर टाकायचा का ?’

‘नको यर, आज जरा शेड्युल टाईट आहे !’

‘असा काय बिझी झालाहेस रे ?’

‘काय सांगायचं बाबा वर्कलोड हेवी झालंय रे !’

‘अस्सं ! मग विकेंडला मस्त सेलिबेशन करु.’

अशा गप्पा रंगतात किंवा दोन कॉलेजगर्ल्समध्ये आज कुठल्या कॉफीशॉपमध्ये जायचं की मस्त विंडो शॉपिंग करत भटकायचं यावर चर्चा झडते. आज तू या सिरीयलचा तो एपिसोड पाहिलास का ? किंवा त रिअॅलिटी शोची मस्त क्रेझ आलेय. अशा गप्पांना अगदी ठिकठिकाणी उत येतो.

तरुणाईच्या आजच्या भाषासंग्रहाचे कौतुक करावे

तेवढे थोडेच. ती भाषा मराठी आहे हे त्यातील क्रियापदे आणि काही शब्दांवरून मान्य करावे लागते. मात्र भाषेमध्ये हिंदी, इंग्रजी शब्दांचा मालमसाला असा काही बेमालूलमपणे मिसळत चालला आहे की पुछो मत ! एखादी गोष्ट आवडली की आपल्या तोंडून मार्व्हलंस फॅन्टास्टिक, ब्युटीफूल असा

शब्द प्रवाहांचा हा अद्भूत झरा मराठी भाषेला अधिक मिश्र संस्कृतीकडे घेऊन जातो आहे. मेट्रो पॉलिटन शहरांमध्ये वाढणारे परभाषिकाचे वास्तव्य आणि त्याचे चित्रपट-मालिका सारख्या माध्यमातून उमटणारे प्रतिबिंब

यामुळे हा प्रभाव वाढतो आहे.

अशा मिश्र भाषा संस्कृतीचा संसर्ग फक्त कॉलेजच्या तरुणालाच झालेला आहे, अशा भ्रमात राहण्याचं कारण नाही, नुकतीच नर्सरी, केजीत पाऊल ठेवू लागलेली कोवळी मुले असोत किंवा तरुणाईच्या उंबरठ्यावरचे बदलते विश्व असो. भाषेचे स्वरूप बदलत चालल्याचे दिसत आहे. भाषा संस्काराचे हरवत जाणारे हे स्वरूप भाषेला त्रासदायक आहे किंवा नाही यावर चर्चा चर्चितचर्चण करण्याने फारसे काही साध्य होईल असे वाटत नाही. कारण सर्वसामान्यांच्या दैनंदिन जीवनातील व्यवहारांनी इतका वेग घेतला आहे, की त्या झंझावाताने आता कोणत्याही गोष्टीचा फारसा विचार करण्यासही समाजाला फुरसत नाही.

एका मराठी माणसाने दुसऱ्या मराठी माणसाशी मराठीतूनच बोलावे हा संकेतही आता पाळणं कठीण जाऊ लागलं आहे. बसमध्ये जागा मिळविण्यासाठी भाईसाब जरा सरको असा वाक्यप्रचार आजच्या तरुणाईने रूढ केला

आहे.लोकलच्या रांगेतील गर्दीमध्येही 'आगे बढिये' चाच वापर होतो. बाजारपेठेत फळ विक्रेत्याकडे 'भैय्या फल कैसे दिये' इथून सुरुवात होते आणि कापडाच्या दुकानात और व्हरायटी नही है क्या अशा प्रश्नामधून आपले भाषाज्ञान प्रकट केले जाते. हॉटेलमध्ये गेल्यानंतर एक प्लेट इडली लाना किंवा 'दो चाय लाना' अशा ऑर्डरची भाषा तरुणाईने सहज स्वीकारली आहे.

जे सार्वजनिक ठिकाणी तेच आपल्या कामकाजाच्या ठिकाणी देखील घडतं. ऑफिसमध्ये दिवसाची सुरुवात गुडमॉर्निंग सर, पासून होते. कामकाजातील अनेक व्यवहार इंग्रजी मधून होतात तर कार्यालयामध्ये टार्गेटस अचिह्नमेंटस आणि रिवॉर्डस विषयीच्या सर्व घडामोडी इंग्रजीमधून होतात. आयटीच्या जमान्यात आणि संगणकाच्या युगात बऱ्याच गोष्टीसाठी इंग्रजीचा आधार द्यावा लागतो.

या आधारावरच कार्यालयीन कामकाजात प्रगतीचे शिखर गाठता येऊ शकते हा एक समज आता दृढ होऊ लागला आहे. या समाजाच्या दृढतेचा पाया इतका पक्का झाला आहे की येणाऱ्या युवा पिढीच्या दैनंदिन जीवनात या मिश्र भाषेचा वापर अपरिहार्य ठरला आहे.

इंग्रजी शाळेच्या प्रवेशद्वारात आपल्या मुलांच्या अॅडमिशनसाठी ताटकळणारी तरुण पालक मंडळी एकमेकांशी संवाद साधताना मिश्र भाषेचा आधार घेतात आमचा बंटी खूपच इंटेलिजंट आहे. त्याला इथेच घालवं हे आमचं ड्रिम आहे. आणि दुसऱ्या शाळेत अॅडमिशन घेतल्यास करिअरला कसा लॉस होणार आहे याचीही चर्चा रंगतात. आमच्या स्वीट बबलीला सगळ्या व्हाईम्स बायहार्ट येतात आणि ट्रिवंकल ट्रिवंकल लिटल्स स्टार वर डान्सही मस्त करता येतो असे ही कौतुक होते. शाळेतून घरी आलेली मुले पालकांना शाळेतल्या गोष्टी सांगताना मॉम आज रोडीमॅम होमवर्कच दिला नाही अशी प्रेमळ तक्रार करतात तेव्हा पालकांनाही त्यात वावगं वाटत नाही.

तरुणाईच्या तोंडी आज असलेली भाषा भाषेच्या विविध रुपांचे एकरूप दर्शन घडविते. खरेतर ते विश्वरूप

दर्शनच असते. तरुणांच्या या भाषेला सर्व भाषांच्या मिश्रणांनी एकत्रित तयार झालेली भाषा म्हणजे आजच्या तरुणाईची भाषा आहे. झपाट्यानं बदलणाऱ्या आजच्या जगात भाषा विश्वही तितक्याच गतीने बदलत आहे. तरुण मंडळी तर या नव्या भाषेचा इतका सहज स्वीकार करताहेत, की आजच्या जमान्यात हीच मिश्र मराठी खरी भाषा बनण्याचे संकेत दिसू लागले आहेत.

नेट वेड्याचे प्रेमपत्र

सागर रामचंद्र पाटील

बी. एस्सी. - २

प्रिय 'डॉट कॉम',

मित्राबरोबर 'सर्फिंग' करत असताना 'विंडे ९५' उभी असलेली तू दिसलीस आणि तोंडून नकळत 'याहूऽऽ' निघले. बाटले तुझ्या 'सायबर पॅलेस' मध्ये जाऊन 'चॅट' करावे. पण भितीचा 'व्हायरस' अंगातून वाहत असल्याने विचार मनातून काढून टाकला. आपल्या पहिल्या भेटीची 'डेटा एंटी' अजूनही मनात ताजीच आहे. माझ्या प्रेमाची बॉब तुझ्या घरात 'इन्सर्ट' झाली. तेव्हाच माझ्यावरील रागही 'एंटर' झाला असेल. तरीही आपल्या प्रेमाचा 'कव्ह' वर जातच राहिला. 'माऊस' फिरवल्यासारख्या तुझ्या हळूवार आठवणी मनात येत राहिल्या. तुझ्या पिताजींनी मल्ल पाठवून मला 'डिलीट' करण्याचा प्रयत्नही केला. तुझ्या 'वायटूके' भावाच्या धमळीनंतरही 'विंडो २०००' मध्ये माझे प्रेम तसेच कायम आहे.

तुझाच 'डॉट कॉम'

आमची सहल

(प्रवास वर्णन)

विजय राणबा कुंभार (बी. एस्सी. भाग - ३)

‘आयुष्यात काहीतरी विशेष घेऊन
दिवस चालून येतात आणि
आठवणींचे अस्तित्व ठेवून,
आल्या वाटेने निघून जातात...’

सहलीचे हे असेच हे दिवस. आमच्या आयुष्यात
आठवणींचे अस्तित्व ठेऊन गेले.

सहल ! सहल
म्हटलं, की एक वेगळा
अनुभव, एक वेगळा
उत्साह, एक वेगळा
जल्लोष मनामध्ये
संचारतो. असाच उत्साह
घेऊन आमची बी.एस्सी.
भाग ३ ची सहल
निघाली. प्रत्येकाच्या
चेहऱ्यावर एक नवा

प्रवासात सहलीला पाहिलेली सर्व ठिकाणे एकेक करून
नजरेसमोर तरळू लागली. माझं स्वप्नाचं भावविश्व निर्माण
होऊ लागलं आणि प्रवासात सगळे प्रसंग आठवू लागले.

बस्सं, या आठवणाऱ्या आठवणींना आयुष्यभर
आठवणीत ठेवू एवढीच माझी इच्छा. इथं निर्माण झालेली
मैत्रीची जवळीकता कायम सांभाळू आणि परमेश्वराचं
बोलावणं येईपर्यंत सगळ्यांशी प्रेमानं वागू एवढीच माझी
इच्छा.

उत्साह दिसत होता. एक नवं चैतन्य जाणवत होतं. सहलीसाठी
दोन गाड्या सज्ज झाल्या. मुलांची एक आणि मुलींची एक.

रात्री दहा वाजता प्रवासाला सुरवात झाली. त्यामुळे
सगळ्यांचा डुलक्या घेत प्रवास सुरु झाला. दुसऱ्या दिवशी
सकाळी ठीक आठ वाजता आम्ही शिमोग्याला पोचलो.
प्रातःविंधीसाठी मुलींची सोय लॉजवर झाली पण मुलांना मात्र
शिमोग्याच्या नदीनेच आंधोळ घातली ! हा क्षणसुद्धा असाच
आठवणीत राहणारा...

सगळेजण फ्रेश होऊन, पुढच्या प्रवासासाठी
निघाले. फ्रेश झाल्यामुळे सगळ्यांच्यामध्ये पूर्वीसारखे चैतन्य
निर्माण झालं. गाण्याच्या तालावर तरुणाईचा उत्साह ओसंडून
वाहू लागला. त्यामुळे या सगळ्यात एवढ्या मोठ्या प्रवासाचा
कंटाळा जाणवला नाही.

अखेर पहिला पॉईंट बघायची प्रतिक्षा संपली आणि
आम्ही बेल्लूरमध्ये पोहोचलो. तिथल्या मंदिराचे प्रवेशद्वार
एवढं मोठं होतं, की आम्ही थक्क झालो. प्रवेशद्वार ओलांडून
आम्ही आत प्रवेश केला आणि नजरेला जे दिसलं ते अक्षरशः
विलक्षण होतं. त्या मंदिराची दगडामध्ये कोरलेली कलाकृती
कितीतरी जिवंत वाटत होती. कोरलेल्या मूर्तीचे चेहऱ्यावरचे
भाव कितीतरी सजीव भासत होते. त्या शिल्पातला प्रत्येक

सूक्ष्मपणा नुसता मनात
घर करून गेला. इतकी
सुंदर शिल्पकला निर्माण
करणाऱ्या त्या महान
शिल्पकारांना मी मनोमन
वंदन केले.

बेल्लूर आणि
हळेबीडूमधील प्राचीन
मंदिरे ही शिल्पकलेसाठी
खूप प्रसिद्ध आहेत.

तेथील शिल्पकलेचा एक एक नमुना खरोखरच नजरेत भरणारा
असाच आहे. आजच्या आधुनिक स्थापत्यशास्त्राला एक
मोठं आन्धान ठरावं इतकी भव्य दिव्य कलाकृती त्या काळात
निर्माण करणं हा खरंच संशोधनाचा एक विषय आहे.

मंदिरांचे शिल्प मनात कोरून, आम्ही रात्री
वस्तीसाठी श्रवण बेळगोळ येथे पोचलो. तिथले कनाटकी
जेवण सगळ्यांच्याच चांगले लक्षात राहिले. तेथे राहण्याची
सोय मात्र चांगली झाली.

सकाळी पहाटेच सगळी मित्रमंडळी जागी झाली.
तसं सहल म्हटलं, की झोप लागतच नाही. आम्ही आंधोळ
वैगरे आटोपून पुढच्या स्वारीसाठी सज्ज झालो. तशी खूपच
मोठी स्वारी होती ती ! जवळ-जवळ पाचशेहून अधिक

पायऱ्या चढून डोंगरामाध्यावर असणाऱ्या वर्धमान महावीरांच्या मंदिरात गेलो. त्या डोंगरावरून खालचा सगळा परिसर नयनरम्य होता. मंदिरातील प्रत्येक मूर्ती देखणी दिसत होती. मंदिराच्या मधोमध उभा असलेला वर्धमान महावीरांची मूर्ती नजरेची उंची पुरत नव्हती, इतकी ती उंच भासत होती. जणू काही सगळ्या सृष्टीवर आपली तेजोमय नजर फिरवत आहे, असाच भास जाणवत होता.

मंदिराच्या आसपस काही शिलालेख कोरलेले आहेत. त्यांच्या रक्षणासाठी त्यांना काचेचे झाकण लावले आहे. सगळ्यात महत्वाचं म्हणजे मराठीतला महिला शिलालेख हा सुध्दा इथेच लिहला गेला. अर्थात हे आम्हाला नंतर समजलं. मूर्तीची भव्यता नजरेत सामावून पूढची काही ठिकाण बघत चाललो. रस्ता लवकर कळण्यासाठी सोबत गाईड घेतला आणि आमचा प्रवास चालू झाला म्हैसूर पॅलेसकडे...!

आम्ही आता टीपू सुलतानच्या राज्यात आलो होतो. आपल्या राज्याच्या रक्षणासाठी इंग्रजांशी लढता-लढता धारातीर्थी पडलेल्या टीपू सुलतानची समाधी पहायला मिळाली. म्हैसूरचा वाघ या नावाने प्रसिद्ध असलेल्या टीपू सुलतानच्या राज्यात येणं ही आमच्यासाठी भाग्याचीच गोष्ट होती. आणि आता नजर शोध घेऊ लागली ती म्हैसूर पॅलेसची...!

शेवटची एकदाची प्रतिक्शा संपली. आम्ही सगळेजण पॅलेसच्या प्रांगणात पोचलो. आणि समोरचा राजवाडा बघून जणू दृष्टीतील सृष्टीच समोर भासू लागली. पॅलेसचं भव्य-दिव्य रूप, चंद्राच्या शितल चांदण्यासारखा भासणारा त्याचा रंग मनाला मोहवून टाकत होता. पॅलेसच्या समोर असलेली बाग म्हणजे जणू निसर्गाचं वरदानच भासत होतं. प्रथमदर्शनी मी पॅलेसच्या प्रेमात पडलो.

पॅलेसच्या आत जाण्यासाठी आम्ही रीतसर परवानगी काढली आणि आत प्रवेश केला आणि एक न संपणारं स्वप्न नजरेत बसलं...! पॅलेसमधल्या सुंदर कलाकुसरी बघून मन केवळ थक्क झालं. तिथल्या सगळ्या वस्तूंचं दर्शनच मोठं विहंगम वाटत होतं, इतका मोठा, भव्य-दिव्य राजवाडा मी पहिल्यांदाच पाहत होतो. ज्यांनी हा निर्माण

केला त्यांचे आभार आणि कौतुक करावं तेवढं थोडच. तिथल्या एक-एक वस्तू कितीतरी प्रेमानं सांभाळून ठेवल्या होत्या. दरवाज्यांवरचं नक्षीकाम मनात उतरत होतं. भिंतीवरती काढलेली चित्रे नजरेत सामावत होती. इतका मोठा भव्य राजवाडा बघून एखाद्या मुलगीला राजकुमारी होण्याचा मोह नक्कीच आवरला नसेल...!

शेवटी पॅलेसच्या आठवर्णीचं अस्तित्व मनात ठेवून पॅलेसमधून बाहेर पडलो. पुढचा प्रवास चालू झाला. प्रवासात मुंडीहिल, नंदी अशी काही स्थळे बघितली आणि शेवटी मोर्चा वळवला तो वृंदावन गार्डनकडे...

सायंकाळच्या दरम्यान आम्ही वृंदावन गार्डनमध्ये पोहोचलो. दुरुनच कारंजाचे रंगीबेरंगी तुषार दृष्टीस पडत होते. गार्डनमध्ये प्रवेश केला. तेथे भरपूर हिंडलो. मुलींनी मुलांना दिलेलं आईस्क्रिम नेहमीच लक्षात राहिल आणि येथे महत्वाचा पॉईंट होता तो म्हणजे Music show गाण्याच्या तालावर रंगीबेरंगी कारंजे उडताना पाहून खरच गंमत वाटत होती. गाण्याच्या तालावर कारंजाच्या लहरी कितीतर मनोवेधक वाटत होत्या. इथल्या कारंजांना मनात ठेवून आम्ही परतीच्या प्रवासाला लागलो.

मनाची चलबिचलता चालू होती. येथून जाऊच नये असं वाटत होतं, पण नाइलाज होता. सगळेजण आप-आपल्या गाडीत येऊन बसले आणि परतीची वाट धरली. प्रवासात गाण्याच्या तालावर डान्स होताच सगळ्यांनी त्याचा मनमुराद आनंद घेतला.

प्रवासात सहलीला पाहिलेली सर्व ठिकाणे एकेक करून नजरेसमोर तरळू लागली. माझं स्वप्नाचं भावविश्व निर्माण होऊ लागलं आणि प्रवासात सगळे प्रसंग आठवू लागले.

बस्सं, या आठवणाऱ्या आठवर्णींना आयुष्यभर आठवणीत ठेवू एवढीच माझी इच्छा. इथं निर्माण झालेली मैत्रीची जवळीकता कायम सांभाळू आणि परमेश्वराचं बोलावणं येईपर्यंत सगळ्यांशी प्रेमानं वागू एवढीच माझी इच्छा.

कुसुमाग्रज : सामाजिक तळमळीचा कवी

(महितीपर लेखन)

कु. प्राजक्ता कल्लाप्पा माने (बी. ए. भाग - ३)

वि.वा. शिरवाडकर तथा कुसुमाग्रज, मराठी साहित्यातील एक नामांकित नाव. मराठी साहित्य म्हटल्यास या मराठी साहित्यिकाला ओलांडून जाण्याचे धाडस होत नाही. वि.वा. शिरवाडकर या नावाने त्यांनी नाटके लिहिली तर, कविता कुसुमाग्रज नावाने लिहिल्या. कुसुम कोमल मनाचा हा कवी मराठी आणि तमाम भारतीयांच्या हृदयात स्थान करून आहे. कविता, कादंबरी, नाटके अशा असंख्य वाङ्मय-प्रकारांमध्ये त्यांनी लेखन केले आहे.

भारतीय साहित्यातील 'ज्ञानपीठ' हा सर्वोच्च पुरस्कार आहे. मराठी भाषेमध्ये लेखन करणाऱ्या तीन साहित्यिकांना हा सर्वोच्च पुरस्कार मिळाला आहे. त्यामध्ये कुसुमाग्रजांचे नाव प्रामुख्याने घ्यावे लागते. हा पुरस्कार जेव्हा जाहीर झाला, तेव्हा कुसुमाग्रजांना तार आलेली होती. मात्र तारेच्या कागदावरील अक्षरे नीट दिसत नव्हती. त्यामुळे ते साशंक होते. मात्र त्याचवेळी कलेक्टरांनी त्यांच्या घरी येऊन सरकारच्या वतीने त्यांचे अभिनंदन केले, तेव्हा आपल्याला 'ज्ञानपीठ' जाहीर झाले त्याची खात्री झालेली होती. कुसुमाग्रजांना मराठी भाषेबद्दल प्रेम होते. समाजातील अनेक प्रश्न त्यांनी त्यानिमित्ताने मराठी भाषेमधून सांगितले. नग्न भाषा हा कुसुमाग्रजांचा स्वभाव होता. तो पुरस्कार

स्वीकारतानाही दिसून येत होता. त्यावेळी त्यांनी केलेल्या भाषणातूनही मराठी भाषा व व्यवहार याबद्दलचे त्यांनी विचार व्यक्त केले आहेत. ते म्हणतात, 'हा माझा गौरव माझ्या मायभाषेचा, जिच्या खांद्यावर मी उभा आहे, त्या वाङ्मयीन परंपरांचा आणि ज्यांच्या हातात हात घालून आज मी प्रवास

'हा माझा गौरव माझ्या मायभाषेचा, जिच्या खांद्यावर मी उभा आहे, त्या वाङ्मयीन परंपरांचा आणि ज्यांच्या हातात हात घालून आज मी प्रवास करतो आहे, त्या समकालीन साहित्यिकांचाही आहे. कोणाही कवीचे काव्य कधी विजयात फुलत नाही. पूर्वकालीन आणि समकालीन काव्याच्या प्रकाशात त्याची वाटचाल होत असते. माझे लेखनही त्याला अपवाद नाही.

करतो आहे, त्या समकालीन साहित्यिकांचाही आहे. कोणाही कवीचे काव्य कधी विजयात फुलत नाही. पूर्वकालीन आणि समकालीन काव्याच्या प्रकाशात त्याची

वाटचाल होत असते. माझे लेखनही त्याला अपवाद नाही. ज्ञानेश्वर तुकारामादी प्राचीनांनी आणि केशवसुत गडकरी इत्यादी अर्वाचीनांनी संपन्न केलेल्या मराठी भाषेचे ऋण मस्तकावर घेऊन मी या सन्मानाचा स्वीकार करित आहे.' कुसुमाग्रजांची स्वभाववैशिष्ट्ये त्यांच्या विधानातून स्पष्ट होत जातात.

१९८९ साली मुंबईमध्ये पहिली जागतिक मराठी परिषद झालेली होती. त्याचे अध्यक्ष शिरवाडकर होते. मॉरिशस मध्येही १९९१ मध्ये जागतिक मराठी परिषद झाली होती. तेथेही ते अध्यक्ष होते. ह्याठिकाणी त्यांनी मराठी भाषेची प्रगती कशी होईल, ती राजभाषेबरोबर लोकभाषा व्हावी याबद्दलची त्यांनी मते मांडली होती.

कुसुमाग्रजांनी ध्येयासक्ती कवितेतून मांडली.

कोलंबसाचा निर्धार निघडेपणा व्यक्त होतो.

‘अनंत अमुची ध्येयासक्ती
अनंत अन् आशा
किनारा तुला पामराला’

पुढे ते म्हणतात,

‘काय सागरी तारु लोटले परताया मागे
असे का आपुला बाणा?
त्याहून घेऊ जली समाधी सुखे, कशासाठी
जपावे पराभूत प्राणा!’

अशापद्धतीने कुसुमाग्रजांनी लढाऊ बाणा चित्रित केला. त्याबरोबरच ध्येयवाद चित्रित केला. कुसुमाग्रजांनी राष्ट्रभक्ती लोकांच्या मनामध्ये भरून राष्ट्रभिमान जागा केला.

कुसुमाग्रजांच्या कवितेत केवळ राष्ट्रभिमान व्यक्त होत नाही. तर अनेक मानवी मुल्यांची पेरणी होते. ‘कणा’ ही त्यांची प्रसिद्ध कविता आहे. महापुरामध्ये सर्व काही गमावून बसलेला तरुण आपल्या सरांच्याकडेच जातो. सर्व गान्हाणे मांडतो

‘भित खचली, चूल विझाली,
होते नव्हते गेले
प्रसार म्हणून पापण्यांमध्ये
पाणी थोडे ठेवले’

असे सांगणारा विद्यार्थी व त्याचे दुःख पाहून त्यांचा हात त्याला मदत करावी म्हणून खिशाकडे जातो तेव्हा

‘मोडून पडला संसार तरी
मोडला नाही कणा
पाठीवरती हात ठेवून
नुसते लढ म्हणा’

एवढाच तो आशीर्वाद घेऊन निघतो. कुसुमाग्रजांनी स्वाभिमानी आणि ध्येयवादी तरुण दाखविला आहे.

माणसामध्ये ‘प्रेम’ हा अमोल ठेवा आहे. तो वजा केला तर माणसाचे जीवन मीठाशिवाय जेवणासारखे होईल. कुसुमाग्रजांनी प्रेमातील उदात्तता आणि ध्येयवाद सांगितला. प्रेमातील संयम, विनम्रता अधिरता आणि मिलन आणि

दुरावाही चित्रित केला. ‘पृथ्वीचे प्रेमगीत’ कुसुमाग्रजांची भन्नाट कल्पना. पण त्याला त्यांनी मानवी जीवनातील प्रेमदृष्टीकोन स्पष्ट केला आहे. माणसात प्रेमाची समर्पणाची भावना असावी. खोटेपणा असू नये असे त्यांना वाटते. पृथ्वी सूर्याच्या भोवती फिरते.

‘किती काळ कक्षेत धावू तुझ्या मी
कितीदा करु प्रीतिची याचना’

अशी तिची विनवणी असते. कवी तिच्या उत्कट प्रेमाची कल्पना देतो. तिचे प्रेम मिळावे म्हणून अनेकजण प्रयत्न करतात. परंतु तिला त्यांचे प्रेम नको वाटते.

‘परी भव्य ते तेज पाहून पूजन
घेऊ गळ्याशी कसे काजवे
नको क्षुद्र शृंगार तो दुर्बलांचा
तुझी दूरता त्याहनी साहवे’

असे ठामपणे पृथ्वीला वाटते.

कुसुमाग्रजांच्या निरपेक्ष प्रेम व त्याची वैशिष्ट्ये नोंदवितात. ते म्हणतात,

‘प्रेम आहे माणसाच्या
संस्कृतीचा सारांश
त्याच्या इतिहासाचा निष्कर्ष
आणि अभ्युदयाची आशा
एकमेव!

म्हणून तर -

प्रेम -

कुणावरही करावं?
कुणावरही करावं’

कुसुमाग्रजांना समाज, गोरगरीबांविषयी तळमळ आहे. समाजरचनेमध्ये गरिबांच्या जगण्याविषयी हक्काचा आणि स्त्रीच्या शीलाचा लिलाव मांडला जातो अशी समाजरचना नष्ट झाली पाहिजे. असा त्वेष कवितेतून मांडला. दलितांच्या गांजणुकीचे चित्र कवीने सुहृदयतेने काढले. सहानुभूती, माळचे मनोगत, पाचोळा, आगगाडी व जमीन, जा जरा पूर्वेकडे, गुलाम, बंदी अशा कवितांमधून दलितांबद्दल

वाटणारा भाव त्यांनी व्यक्त केला आहे. गरीब आणि श्रीमंत असा समाजामध्ये भेद अधिक आहे. पांढरपेशी समाज गरिबांची पिळवणूकच करतो. हे कुसुमाग्रजांना जाणवते. एखाद्या गरिबाच्या कुटुंबाला लुगडं, सदरे, धान्य, पैसे इ. वस्तू मिळतात. पण तोच साहेब गरीब कुटुंबाला रडवितो. त्याचे कारण कुसुमाग्रज स्पष्ट करतात. साहेबाने दिलेल्या वस्तूच्या मोबदल्यामध्ये त्या गरीब कुटुंबाला आपली लाडकी लेकरे त्याला द्यावी लागते. गोरगरीबांना अशा परिस्थितीमध्ये जगावे लागते हे विदारक सत्य कुसुमाग्रज कवितेतून मांडतात. एकीकडे अत्यंत गरीबी तर दुसरीकडे अत्यंत श्रीमंती व संधिसाधूपणा दिसतो. इथला साधू कसा असतो ते कुसुमाग्रज पुढीलप्रमाणे सांगतात-

‘याच्या लंगोटीला । झालर मोत्यांची
चिलीम सोन्याची । त्याच्यापाशी’

हे सामाजिक विदारक सत्य आहे.

असे हे कुसुमाग्रज मानवतेचे पुजारी, समाजावर प्रेम करणारे, प्रेमाची उदात्तता सांगणारे, अन्यायाची चाड असणारे कवी होते. माणसामाणसामध्ये विषमतेची दरी असून नये असे सांगणारे ते कवी आहेत. ‘ज्ञानपीठ’ त्यांना मिळाले ते अशा गुणांमुळे त्यांच्या जीवनाच्या अखेरीस एक्सिमिया नावाचा हृदयाचा आजार त्यांना झालेला होता. असंख्य वेदनांनी कवी व्याकूल होऊन जायचा. अखंड आयुष्यभर त्यांनी मानव मुक्तीसाठी विचार मांडला. सामाजिक अत्याचाराविरुद्ध कवितेतून दृष्टिकोन मांडले. तो कवी खराखुरा माणूस होता. कारण त्याने माणसावरच प्रेम केले. शेवटी माणसासाठी लढणाऱ्या या माणसाला १० मार्च १९९९ हा दिवस उजाडला. महान व्यक्तिमत्व पडद्याआड झाले. तेव्हा मराठी माणसाच्या डोळ्यात अश्रू दाटले होते. कुसुमाग्रज तथा वि. वि. शिरवाडकर किंवा तात्यासाहेब हा मोठा साहित्यिक समाजाचा होता. त्याने सर्व काही समाजासाठी केले होते. त्याठिकाणी कोठेही भेद नव्हता.

संमेलनाध्यक्ष : साहित्यिक उत्तम कांबळे

(माहितीपर लेखन)

कु. मेघा मनोहर शिंदे (बी. ए. भाग - ३)

२५ ते २७ डिसेंबर २०१० या काळामध्ये ठाणे येथे ८४ वे अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलन संपन्न झाले. साहित्य संमेलनाच्या अध्यक्षपदी साहित्यिक उत्तम कांबळे हे बहुमतांनी विजयी झाले होते. एकूण ७९० मतदारांपैकी ६४२ जणांनी मतदान प्रक्रियेमध्ये भाग घेतला. त्यापैकी ६२४ मते वैध ठरली व १८ मते अवैध ठरली. उत्तम कांबळे यांना ४११ मते मिळाली. साहित्यिक शंकरराव खरात व प्रा. केशव मेश्राम यांच्यानंतर मराठी साहित्य संमेलनाचे अध्यक्ष होण्याचा मान उत्तम कांबळे यांना मिळाला. उत्तम कांबळे हे नाशिक सकाळचे काही काळ संपादक होते. आता ते सकाळ

‘समाजपरिवर्तनाच्या चळवळीत काम करणाऱ्यांनी, महिला मुक्तीसाठी प्रयत्न करणाऱ्यांनी, समाजसुधारकांनी, कार्यकर्त्यांनी एकत्र येऊन या प्रथेला सुरुंग लावायला हवा. देवदासीला नको आहेत, कोरडे शब्द किंवा वांगोटी सहानुभूती. तिला हवंय परिवर्तन, नवं आयुष्य ते देण्यासाठी जाणीवपूर्वक, प्रामाणिक प्रयत्नांची गरज आहे. तरच ही प्रथा संपेल’.

वृत्तसमुहाच्या प्रमुख संपादकपदी आहेत. त्यांचा जन्म कोल्हापूर जिल्ह्यातील टाकळीवाडी येथे एका शेतमजूर कुटुंबात झाला. बालपण प्रतिकूल परिस्थितीत गेले. त्यावर मात करून त्यांनी शिक्षण पूर्ण केले.

उत्तम कांबळे यांनी अनेक वाङ्मय प्रकारांमध्ये लेखन केले असून संशोधनपर ग्रंथ त्यांच्या नावावर आहेत. ‘श्राद्ध’ ‘अस्वस्थ नायक’ (कादंबरी), ‘रंग माणसाचे’, ‘कथा माणसाच्या’, कावळे आणि माणसं’, ‘न दिसलेली लढाई’, ‘परत्या’ (कथासंग्रह), ‘थोडसं वेगळं’, ‘कुंभमेळ्यात भैरू’, ‘निवडणुकीत भैरू’ (ललित), ‘देवदासी आणि नग्नपूजा’, ‘भटक्याचे लग्न’, ‘कुंभमेळा साधूंचा की संधिसाधुंचा?’, ‘अनिष्ट प्रथा’, ‘वामनदादांच्या गीतातील भिमदर्शक’ (संशोधनपर ग्रंथ), ‘जागतिकीकरणात माझी कविता’, ‘नाशिक तू एक सुंदर कविता’ (काव्य), झोत : सामाजिक न्यायावर, प्रथा अशी न्यारी, गजाआडच्या कविता रावसाहेब

कसबे यांचे क्रांतिकारी चिंतन, शेतकऱ्यांच्या आत्मरक्षा, एक शोध (संपादन), वाट तुडवताना, आई समजून घेताना, डायरी : एका स्वागताध्यक्षाची डायरी (आत्मकथन) इ. साहित्य उत्तम कांबळेच्या नावावर असून त्यामध्ये नाविन्य आहे. याशिवाय अनेक पुस्तिका प्रकाशित असून त्यामधून शाहू महाराज, महात्मा फुले, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा विचार त्यांनी त्याच्यातून मांडलेला आहे. उत्तम कांबळे कामगार साहित्य संमेलनाचे अध्यक्षही होते. त्यांचे भाषण पुस्तिकेत आलेले आहे. सांगलीमध्ये अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलन संपन्न झाले होते. त्याठिकाणी उत्तम कांबळे स्वागताध्यक्ष होते. तेथे त्यांनी केलेले स्वागताध्यक्षांचे भाषण पुस्तिकेच्या रूपाने बाहेर आलेले आहे.

‘वाट तुडवताना’ हे उत्तम कांबळेंचे पहिले आत्मकथन होय. सकाळच्या उत्तर महाराष्ट्र आवृत्तीचे ते संपादक असताना ‘ग्रंथपरिवार’ या मासिकामध्ये ‘माझे वाचन माझे जीवन’ या सदरात येत असत. आणि त्यानंतर मे २००३ साली ‘वाट तुडविताना’ शीर्षकाचे आत्मकथन प्रकाशित झालेले आहे. या आत्मकथनातून एक दलित मुलगा समाज जीवनाच्या मुख्य प्रवाहापर्यंत येतो, त्यामध्ये तो खंबीरपणे उभे राहतो. स्वतःच्या जातीच्या जीवन प्रवाहाकडे आणि मुख्य प्रवाहाकडे पहातो, हे सर्व अनुभव घेऊन तो आपली कार्यक्षमता सिद्ध करून पत्रकार, संपादक बनून तो पुढे जाताना आढळतो. हे आत्मकथन वाचकांना अनेक अनुभव पहायला मिळतात. कांबळेंच्या सात पिढ्यांमध्ये कोणीही शिक्षण घेतलेला नसतो. ‘रोज एक पाटी शेण गोळा करतो, मग देशील

पुस्तक? आई म्हणते, आरं शोणकुट्याचं पैसे पुस्तकावर उधळलास तर खाशील काय?’ ह्यामध्ये लेखकाने शिक्षण आणि जीवन दोघांच्यामधील संघर्ष चित्रित केला आहे. मुलाला शिक्षण घ्यायचे असते. तर आईला पोटासाठी पैसे हवे असतात. संघर्षातून त्यांची वाटचाल सुरु होते.

लेखकाने अनेक संघर्षाची चित्रणे मांडता मांडता देवदासी चळवळीची सुरुवात व ती पुढे कशी गतिमान होत गेली ते सांगितले आहे. मुलीचा देवीशी विवाह लागताना घेतलेले छायाचित्र ‘सकाळ’ मध्ये प्रकाशित होणे, दलित संघर्ष समितीचे पथनाट्य, भाविकांनी कार्यकर्त्यांना मारहाण करणे, लेखकाला मारहाण करणे, त्याने जीवाच्या आकांताने धावणे इ. घटना पाहिल्यास पुढे देवदासीच्या घाणेरड्या प्रथेवर शासनाला विचार करावा लागला. मात्र लेखकाची अनिष्ट प्रथा संपावी यासाठीची केलेली धडपड आत्मकथनात दिसते. वाट तुडवताना असे अनेक अनुभव लेखकाला आहेत. त्यातूनच हे पुस्तक साकारले असून समाजाला त्याचा उपयोग आहे असे मला वाटले.

‘कुंभमेळ्यात भैरू’ हे उत्तम कांबळेंचे प्रसिद्ध पुस्तक आहे. बारा वर्षांनी म्हणे कुंभमेळा भरतो. कुंभमेळ्यामध्ये अनेक अनिष्ट घटनाही घडतात, ढोंग पहायला मिळते. लेखक स्वतः कुंभमेळ्यामध्ये फिरतो व वास्तव पद्धतीने लेखन करतो. कुंभमेळ्यासाठी येणारे साधू त्याच्याजवळील संगणक, मोबाईल, कॅल्क्युलेटर इ. वस्तू, त्यांना फिरण्यासाठी असणाऱ्या किंमती गाड्या हे चित्र या पुस्तकात आले असल्यामुळे साधूंचे वेगळेपण आलेले आहे. उत्तम कांबळेंनी दोन महिने रात्रंदिवस कुंभमेळ्यात फिरून पुस्तकामध्ये एकोणतीस लेख लिहिलेले आहेत. एकाच पायावर उभा राहणारा साधू, गांजा अओढणारा साधू, अंगावर कपडा नसणारा साधू, रिक्षावाल्याबरोबर पैशावरून भांडणारा साधू, साधूंचे आखाडे इ. या पुस्तकामध्ये मांडलेले आहे. कांबळे म्हणतात, ‘कुंभमेळा आला आणि पाचशे कोटी रुपये खाऊन गेला. आता महाराष्ट्रीयन माणसावरचे कर वाढवले जातील. अंधोळ करून पापमुक्त होण्यासाठी एक प्रचंड सोहळा झाला. जगात अन्यत्र कोठे अंधोळीचा आणि अध्यात्माचा इतका संबंध नसेल.’ लेखक अनेक व्यंगावर बोट ठेवतो. अनेक भाविक कुंभमेळ्यातील गर्दीमध्ये चेंगरून मेले

होते.

‘देवदासी आणि नग्नपूजा’ हे उत्तम कांबळेंचे संशोधनात्मक पुस्तक आहे. देवदासीच्या अनिष्ट प्रथेवर त्यांनी ह्यातून प्रकाश टाकला आहे. देवाच्या आणि धर्माच्या नावाने स्त्रीवर अन्याय अत्याचार होतात. त्यांना देवीची नग्नपूजा करावी लागते. अज्ञान, अंधश्रद्धेमुळे मागास आणि इतर जातीतील महिलांना अशा घटनेला सामोरे जावे लागते. लेखकाने ते तपशीलाने मांडलेले आहे. देवदासीची परंपरा बंद व्हावी म्हणून अनेक सामाजिक चळवळी झाल्या. परंतु म्हणावे एवढे यश चळवळीला आलेले नाही. आजही मुली देवीला सोडल्या जातात. कायदे आहेत. परंतु त्याची अंमलबजावणी नाही. लेखक म्हणतात, ‘समाजपरिवर्तनाच्या चळवळीत काम करणाऱ्यांनी, महिला मुक्तीसाठी प्रयत्न करणाऱ्यांनी, समाजसुधारकांनी, कार्यकर्त्यांनी एकत्र येऊन या प्रथेला सुरुंग लावायला हवा. देवदासीला नको आहेत, कोरडे शब्द किंवा वांडोटी सहानुभूती. तिला हवंय परिवर्तन, नवं आयुष्य ते देण्यासाठी जाणीवपूर्वक, प्रामाणिक प्रयत्नांची गरज आहे. तरच ही प्रथा संपेल’. लेखकाने समाजजागृतीसाठी असे ग्रंथ लिहिल्यामुळे समाज परिवर्तन होईल असेच वाटते.

समाजामध्ये नुसती देवदासीची प्रथा नाही तर अनेक अनिष्ट प्रथा आहेत. ‘प्रथा अशी न्यारी’ हे लेखकाने संपादन केलेले पुस्तक आहे. देवाला लागणारा ब्रॅण्डीचा नैवेद्य, राक्षसाची पूजा, गौराईची लढाई, तिरडी, टांगून घेणे, गळ खुपसून घेण्याचा नवस, दूध न विकणे, कोंबड्या न पाळणे, अंत्ययात्रेस बाँड असणे, शेंडी वाहणे असे लेख लिहून लेखक समाजातील वेगवेगळ्या अनिष्ट प्रथा स्पष्ट करतात. त्यातून अज्ञानी समाजाचे दर्शन घडते. समाजात शिक्षणाचे कमी प्रमाण आणि अंधश्रद्धेच्या आहारी गेल्यामुळे घडते हे लेखक सांगतात. एकूणच उत्तम कांबळे हे त्यांच्य साहित्यातून उत्तम गुणांचे वाटतात. गुण उत्तम असल्यामुळे समाजाचे प्रबोधन होईल व त्याची प्रगती होईल. उत्तम कांबळेंनी पुढेही समाजाचे असेच जागरण चालू ठेवावे.

काव्यसूर्य : नारायण सुर्वे

(माहितीपर लेखन)

कु. सुरेखा धनाजी भोसले (बी. ए. भाग - २)

कवी नारायण सुर्वे काव्यक्षेत्रातील एक महत्वाचे कवी. आपले आई-बाप कोण? हे माहित नाही. आपल्याला कुणी 'बेवारशी' टाकले याचा पत्ता नाही. जन्मतारीख नाही. नाव नाही. गाव नाही. काहीही माहित नाही. अशा 'नारायणा' ला सांभाळले आणि त्यातून नारायण सुर्वे नावाचा कामगार जन्माला आला. चार दोन रुपयांवर मजुरी करणारा नारायण 'कामगार' झाला. लाल बावटा हातात धरून कामाला सुरुवात झाली. कॉम्प्रेड श्रीपाद अमृत डांगे सुर्वेचे दैवत झाले. श्रमिकांचे, उपेक्षितांचे आणि कामगारांचे जग त्यांना दिसू लागले. नारायण सुर्वेचे ते विद्यापीठ होते. वेगवेगळ्या अनुभवात

वावरणारे, हालआपेष्टेत जगणारे हे सर्व अनुभव सुर्वे स्वतः घेत होते आणि पहात होते. तेच त्यांनी कवितेमध्ये मांडले. 'माझे विद्यापीठ,' 'ऐसा गा मी ब्रह्म', 'सनद', 'जाहीरनामा' इ. काव्यसंग्रह त्यांच्या नावावर आहेत.

“डोंगरी शेत माझं ग मी बेनू किती
आलं वरीस राबून मी मरावं किती
कवळाचे भारे बाई ग घेऊन चढावं किती
आडाचं पाणी बाई ग पाणी वडावं किती
घरात तान्हा माझा ग तान्हा रडंल किती
तान्हाचं रडं ऐकून पान्हा येईल किती
या संसारा बाई सांजी येईना
रक्त गाळून अंगा धडूत मिळंना
कष्टाचं फळ बाई पदरात मिळंना
टीचभर पोटाला हातभर देहाला जपावं किती”

नारायण सुर्वेची 'डोंगरी शेत' ही गाजलेली कविता आहे. कष्टकरी महिलेचे वास्तव जीवन सुर्वेनी समाजासमोर आणले. स्वतःच्या जीवनातील संघर्ष समाजातील इतर अनेकांच्यामध्ये आहे हे सुर्वे स्पष्टपणे मांडतात. सुर्वे यांची कविता कष्टकऱ्यांच्या दुःखाबद्दल व्यथा, वेदनांबद्दल बोलत राहिली.

नारायण सुर्वेनी दीन दलितांच्या, कामगारांच्या, श्रमिकांच्या व्यथा वेदना कवितेतून मांडल्या. ते त्यांचे विद्यापीठ होते. फुटपाथचा पोऱ्या, गिरणीतला बालमजूर, शिपाई, मास्तर, कवी, साहित्य संमेलनाचा अध्यक्ष, कबीर पुरस्काराचा मानकरी, दिल्लीतील पद्मश्री किताब मिळविणारा कवी म्हणजेच नारायण गंगाराम सुर्वे नावाचा कवी होय.

साधारणपणे १९५६

पासून सुर्वेनी कविता लिहिण्यास सुरुवात केली. नवयुग, युगांतर, मराठा ह्या नियतकालिकांतून त्यांच्या कविता प्रकाशित झाल्या. 'ऐसा गा मी ब्रह्म' हा १९६२ साली प्रकाशित झालेला त्यांचा पहिला कवितासंग्रह

आहे. हा काव्यसंग्रह प्रकाशित करण्यासाठी सुर्वे ह्यांच्याकडे पैसे नव्हते. त्यामुळे ते अस्वस्थ झाले होते. सुर्वेची अशी अवस्था बघून त्यांची पत्नी कृष्णाबाई यांनी आपल्या गळ्यातील मंगळसूत्र मोडून पाचशे रुपये दिले व हा काव्यसंग्रह प्रकाशित झाला. काव्य लिहिण्याचे श्रेय जसे सुर्वेना जाते, तसे तो प्रकाशित करण्याचे श्रेय कृष्णाबाईंना द्यावे लागते.

रस्त्याच्या फुटपाथवर दहा-बारा दिवसाचे लहान मूल एका अज्ञात स्त्रीने सोडून दिलेले होते. अशा लहान मुलाला गिरणी कामगार गंगाराम सुर्वे ह्यांनी जवळ केले. पोटाशी कवटाळून त्याच्यावर प्रेम केले. आणि घरी नेऊन पालनपोषण करून नारायण गंगाराम सुर्वे असे त्यांनी नाव दिले. हातावरचे पोट असूनही त्यांनी शिक्षण दिले. गंगाराम सुर्वे ह्यांच्याशिवाय नारायण सुर्वेना कोणीही जवळचे नव्हते. त्यांनी आसरा दिला नसता तर महाराष्ट्राला नारायण सुर्वे हा

काव्यसूर्य दिसला नसता.

‘ना घर होते, ना गणगोत
चालेना तेवढी पायाखालची जमीन होती,
दुकानाचे आडोसे होते,
मोफत नगरपालिकेचे फूटपाथ खुलेच होते
मोजलेत सर्व खांब या रस्त्याचे
वाचली पाट्यावरची बाराखडी
व्यवहाराच्या वजाबाकीत पाहिलेत
हातचे राखून कित्येक मारलेले गडी’

‘माझे विद्यापीठ’ मधील जीवनाचा दाह असा स्पष्टपणे दिसतो.

नारायण सुर्वे हे मार्क्सवादी कवी होते. कामगार
जीवन जगता जगता त्यांना मार्क्स भेटला.

‘माझ्या पहिल्या संपातच
मार्क्स मला भेटला
मिरवणुकीच्या मध्यभागी
माझ्या खांद्यावर त्याचा बॅनर होता’

सुर्वेनी मार्क्सला साहित्यात आणले. सुर्वेही उजळून निघाले.
कामगाराच्या वेशातील नारायणाला मार्क्स म्हणतो,

‘अरे, कविता-बिबिता लिहितोस की काय?
छान छान.

मलासुद्धा गटे आवडायचा.’

‘भारतीय जवानाचे पत्र’ ही काव्यसूर्य नारायण
सुर्वेची प्रसिद्ध कविता आहे. चीनने भारतावर हल्ला केला
होता. तेव्हा नारायण सुर्वेनी १२ नोव्हेंबर १९६२ रोजी ही
कविता लिहिली. ती केवळ कविता नाही तर संबंध
भारतीयांसाठी स्फूर्तीगीत ठरते. दीर्घ असणाऱ्या कवितेच्या
शेवटी कवी म्हणतो,

‘चिनी सैनिक काढू, पिटाळून लावू भारतीय हद्दीतून
तेव्हाच घराच्या ओढीने आमचे
पाय वळतील सीमेवरून
सांगा गावकऱ्यांना हुशार राहा!
आणि तूही थोडी धीट
विजयी होऊन परत येणार आहे,
तूच ना काढलीस तीट

आगे बढो, हुकूम झाला आहे.

आम्ही ध्वज उंचावून चालतो’

नारायण सुर्वेची ही कविता धैर्य, शौर्य आणि राष्ट्रभिमान
व्यक्त करते. कवीने प्रस्तुत कवितेमध्ये हिमालय, उत्तुंग
शिखरे, झुलणारे आकाश असे विविध संदर्भ दाखविले
आहेत. ही कविता लिहिताना सुर्वेनी लेखणी सोडा आणि
हातामध्ये बंदुक घ्या असाच वीरसंदेश लेखकांना दिला आहे.
जवानाचे गावाकडेचे घर तांबड्या मातीच्या भिंती असणारे,
छोट्या बळड्यांचे-चिमणे हंसपक्षाचे असते. असा हा सुर्वेच्या
मानतील जवान पराक्रमी, लढणारा, कुटुंबावर प्रेम करणाराही
आहे.

नारायण सुर्वेची कविता म्हणजे तुफान आहे. सुर्वे
म्हणतात,

‘एकटाच आलो नाही, युगाचीही साथ आहे,
सावध असा, तुफानाची हीच सुरवात आहे,
कामगार आहे, मी तळपती तलवार आहे,
सारस्वतानों! थोडासा गुन्हा करणार आहे.’

मराठी सारस्वतांना सुर्वेनी असा इशारा दिला व मराठी
साहित्यातील तुफानाला सुरवात झाली.

नारायण सुर्वेना वेश्येचे उपेक्षित मातृत्वही वंदनीय
वाटते. सुर्व्यांच्या कवितेने जीवनाच्या भट्टीमध्ये तावून-
सुलाखून निघालेले, सामान्य जीवन आणि स्तरावरील नवीन
नायक, मराठी कवितेला दिलेले आहेत. ही सर्व माणसे गरीब
आणि उपेक्षित जीवन जगणारी आहेत. त्यांच्यामध्ये
जगण्याची जिद्द असून त्यांच्याजवळ माणुसकीचा ओलावा
आढळतो. ‘मनी ऑर्डर’ ही कविता त्या दृष्टीने महत्त्वाची
आहे. ह्या कवितेतील वेश्या निरक्षर असल्याने गावाकडे पत्र
दुसऱ्याकडून पाठविते. त्यामध्ये सुर्वेनी जीवनकहानी सांगितली
असून तिचे दुःख हळूहळू उलगडत जाते. वेश्येला बदनाम
समजले जाते. मात्र तिच्याजवळ मातृत्व असते. तीही विचार
करते. पुरुषांनी वाईट, वंगळ वागू नये असे सांगते. गंगी
आणि नाम्या ही दोन मुले तिने वेश्याजीवनापासून दूर गावामध्ये
ठेवलेली असतात. त्यांनी शिक्षण घ्यावे व त्यांनी नवीन कपडे
घ्यावीत ह्यासाठी ती ‘धा कमी पत्रास’ रुपयांची मनीऑर्डर

पाठविते. ह्यातून नारायण सुर्वेनी तिचा उदात्त विचार सांगितला आहे.

‘तुमचंच नाव लिवा’ ही आणखी एक वेश्येच्या जीवनाची कारुण्यभावना व्यक्त करते. स्वतःच्या मुलानं शाळा शिकावी, त्याने मोठे व्हावे हे स्वाभाविक अविष्कार असून ते वेश्येच्या जीवनात घडतात. शाळेत मुलाचे नाव घालायचे. मात्र ‘मुलाच्या बापाचे नाव काय नोंदवायचे?’ मास्तरच्या या प्रश्नाला ‘मास्तर तुमचंच नाव लिवा’ असे उत्तर वेश्येकडून मिळते. मास्तर हा समाजातील नैतिकतेची जबाबदारी पेलणारा असतो. वेश्या त्याच्यावर विश्वास ठेवून आपल्या मुलाचा बाप बनवू इच्छिते. सुर्वेनी वेश्येच्या मातृत्वाचा अविष्कार दाखविला आहे. वेश्या म्हणतेख

‘हेच्या केसाची जटा बगा मास्तर

कसा नागाचा फडा हाय त्यो.....

अवं देवाचं देणं हाय त्ये... देवाचं’

वेश्येला कोणत्या पुरुषापासून मुलगा झाला हे तिलाही माहित नसते. मात्र झालेल्या मुलाचे तिला कौतुक असते. म्हणून ती त्याचे नाव शाळेत घालते. सुर्वे अशा उपेक्षित वेश्यांचे जग कवितेतून मांडतात.

नारायण सुर्वेनी दीन दलितांच्या, कामगारांच्या, श्रमिंच्या व्यथा वेदना कवितेतून मांडल्या. ते त्यांचे विद्यापीठ होते. फुटपाथचा पोऱ्या, गिरणीतला बालमजूर, शिपाई, मास्तर, कवी, साहित्य संमेलनाचा अध्यक्ष, कबीर पुरस्काराचा मानकरी, दिल्लीतील पद्मश्री किताब मिळविणारा कवी म्हणजेच नारायण गंगाराम सुर्वे नावाचा कवी होय. सुर्वेना राष्ट्रीय, आंतरराष्ट्रीय पुरस्कार प्राप्त झाले. मध्यप्रदेश सरकारचा १९९९ चा कबीर पुरस्कार त्यांच्यासाठी मोठा होता व त्यांच्या जीवनाशी नाते सांगणारा होता. कुसुमाग्रज प्रतिष्ठानचा ‘जनस्थान पुरस्कार’ २००५ साली सुर्वेना देण्यात आला. नाशिकचे आणि सुर्वेचे अतुट नाते होते. आईवडिलांशी त्यांनी कृतज्ञता पाळून गंगाराम सुर्वे ह्यांना त्यांनी आंतरराष्ट्रीय पातळीवर नेऊन ठेवले. खरोखर कवीवर्य नारायण सुर्वे म्हणजे काव्यसूर्य होय.

लग्न, लग्न म्हणजे काय असतं ? प्रेमाची ठेच

कु. अस्मिता परसू नाईक

बी. ए. भाग - २

लग्न लग्न म्हणजे काय असतं !

त्याच्या मनातील विचाराचे

तिच्या चेहऱ्यावरचे प्रतिबिंब असतं

तिच्या प्रश्नाआधी

त्याचं उत्तर तयार असतं

लग्न लग्न म्हणजे काय असतं ?

तिने चहा केला तरी

त्याला सरबत हवं असतं

त्याने गजरा आणला की नेमकं

तिला फूल हवं असतं.

लग्न, लग्न म्हणजे काय असतं ?

त्याच्या बेफिकिरीला

तिच्या जाणिवांचं कोंदण असतं

तिच्या खर्चाना, त्याच्या खिशाचं आंदण असतं.

लग्न, लग्न म्हणजे काय असतं ?

त्याच्या चुकांना, तिच्या पदराचं पांघरुण असतं.

तिच्या दुःखाला त्यांच्या खांद्याचे अंथरुण असतं.

लग्न, लग्न म्हणजे काय असतं ?

कधी समझौता तर कधी भांडण असतं

तो चिडला तरी तिने शांत रहायचं असतं.

कपातल्या वादळाला चहाबरोबर संपवायाचं असतं.

लग्न, लग्न म्हणजे काय असतं ?

कधी दोन मनांचं मिलन असतं तर

कधी दोन जीवांचं भांडण असतं.

एकानं विस्कटलं तरी दुसऱ्याने आवरायचं असतं.

संकटांच्या वादळाला दारातच थोपवायचं असतं.

लग्न, लग्न म्हणजे काय असतं ?

प्रेमाचं ते बंधन असतं

विधात्याला पडलेलं

ते एक सुंदर स्वप्न असतं.

जोतिबा लक्ष्मण देसाई

बी. ए. भाग - २

मन वढाय वढाय उभ्या पिकातलं ढोर,

किती हाकल हाकल परि येत तिच्यावर.

कोण कोणाची तरी ती मन तिच्यावर जडलं,

प्रेमात तिच्या मी मला हरवलं.

तिच्या हसऱ्या चेहऱ्याची वेड मला लागले,

तिच्या गोड बोलण्यांनी मनातलं तार छेडले.

तिच्या माझ्या प्रेमाची किती वर्षेही लोटली,

तिच्या माझ्या प्रेमाची तार मध्येच तुटली.

कोणी टाकली ही काडी, कोणी लावली ही आग,

तिच्या माझ्या प्रेमाची आज झालिया राख.

मी रस्त्याने चालतो, मनात हसतो,

डोळे झाकता तिला समोर पाहतो.

सांग सख्या

कु. त्रिवेणी अमृत दळवी

बी. एस्सी. भाग - १

सांग सख्या तू येशील कधी,

तुझ्यासोबत दूर-दूर नेशील कधी.

घेवून जा मज अशाठिकाणी,

जेथे फक्त तू आणि मी.

नसेल कुणाचेही बंधन मनावर,

जशी पाखरे उडतात स्वच्छंद रानावर.

जे जे असेल शक्य देईन मी तुला,

जीवन जगण्याचा मार्ग नेहमी असेल खुला.

सौभाग्याची सर्व कर्तव्ये पार पाडत जाईन.

प्रेमाची बरसात करत मी हृदयामध्ये ठेवीन.

कधीच सोडणार नाही मी सात जन्माची साथ,

फक्त मला प्रेम दे आणि ठेव हातात हात.

कुणाच्या इतक्या...

विश्वनाथ होडगे

बी. कॉम. भाग - २

कुणाच्या इतक्याही जवळ जाऊ नये
की आपल्याला त्याची सवय व्हावी.
तडकलेच जर हृदय कधी
जोडताना असह्य यातना व्हावी.

डायरीत कुणाचे नाव इतकेही येऊ नये
की पानांना ते नाव जड व्हावे
एक दिवस अचानक त्या नावाचे
डायरीत येणे बंद व्हावे.

स्वप्नात कुणाला असंही बघू नये
की आधाराला त्याचे हात असावे
तुटलेच जर स्वप्न अचानक
हातात आपल्या काहीच नसावे.

कुणाला इतकाही वेळ देऊ नये
की आपल्याला क्षणा क्षणावर त्याचा अधिकार व्हावा
एक दिवस आरशासमोर आपणास
आपलच चेहरा परका व्हावा.

कुणाची इतकीही ओढ नसावी
की पदोपदी आपण त्याचीच वाट बघावी
त्याची वाट बघता बघता
आपलीच वाट दिशाहीन व्हावी.

कुणाचे इतकेही ऐकू नये
की कानात त्याच्याच शब्दांचा घुमजाव व्हावा
आपल्या ओठातूनही मग
त्याच्याच शब्दांचा उच्चार व्हावा

कुणाची अशी ही सोबत असू नये
की प्रत्येक स्पंदनात ती जाणवावी
ती साथ गमावण्याच्या केवळ भीतीने
डोळ्यात खळखळ अश्रू जमावे

कुणाला इतकाही माझा म्हणू नये
की त्याचे मीपण आपण विसरून जावे
त्या संभ्रमातून त्याने आपल्याला
ठेच देऊन जागे करावे

पण, पण

कुणाच्या इतक्याही दूर जाऊ नये
की आपल्या सावली शिवाय सोबत काहीच नसावे
दूर दूर आवाज दिल तरी
आपले शब्द जागीच घुमावे.

• • •

आई

कु. प्रज्ञा मारुती कुंभार

बी. ए. भाग - २

आई म्हटलं की,
छातीत असह्य कळ येते
आई म्हटलं की,
बाहूमध्ये हत्ती एवढं बळ येते
आई म्हटलं की,
पोरकी मने तस्विरे पाहू लागतात
आई म्हणजे,
पौर्णिमेच्या चंद्राचा लख्ख प्रकाश असते
मन व्यापून उरणारं निळं निळं आकाश असते
आई काही बोलत नाही म्हणून ती मुकी नसते
आईचं सारं जग फक्त तिचं बळ असतं
आई नसेल तर
डोळ्यात मोकळं आकाश असतं
सारं काही असण्यापेक्षा आई असणं महत्वाचं असतं
आई शिवाय,
सारं जग खोटं आणि खोटच असतं.

• • •

आज वेळ नाही !

कु. दिपाली आ. गवळी

बी. ए. भाग - २

अमाप सुख आहे सगळ्यांच्याच पदरात
पण ते अनुभवयाला वेळ नाही.
आईच्या अंगाईची जाणीव आहे
पण आईला आज आई म्हणायला वेळ नाही.
सगळी नाती संपवून झालीत
पण त्या नात्यांना पुरायला ही वेळ नाही.
सगळ्यांची नावं मोबाईलमध्ये 'सेव' आहेत
पण प्रेमाचे चार शब्द बोलायला वेळ नाही.
ज्या पौरावाळांसाठी मेहनत दिवस रात्र करतात
पण त्यांच्याकडे क्षणभर बघायलाही वेळ नाही.
सांगेल कोण कशाबद्दल जेव्हा इथे
स्वतःकडे ही बघायला वेळ नाही.
डोळ्यावर आलीय खूप झोप
पण झोपायला ही वेळ नाही.
हृदयात वेदनांचा पूर वाहतोय
पण त्या आठवून रडायला वेळ नाही.
परक्यांची जाणीव कशी असेल
पण आपल्याच माणसांसाठी वेळ नाही.
आयुष्यात पुढे जाण्यासाठी
पण संघर्षात जरा मागं वळून पहायला वेळ नाही.
अरे जीवना, तूच सांग
जगण्यासाठी या जगात धावपळीत
जगायला आज वेळ नाही ?

माझा देव आहे

विवेक शंकर नेलें

बी. सी. ए. - ३

कोण म्हणे मला आस्तिक
कोण म्हणे नास्तिक
मण शेवटी माझा देव आहे
तो पुस्तकांच्या प्रत्येक पानात आहे
अन् अक्षराच्या उच्चारात आहे
रस्त्यावरच्या गवतात आहे
अन् त्यावर जगणाऱ्या किटकात आहे
एखाद्या लेखणीत आहे
तसेच फळ्याखालच्या खडूच्या भुकटीत आहे
वहीच्या पहिल्या पानात आहे
अन् त्याहून शेवटच्या खराब पानात आहे.
शाळेत जाणाऱ्या बालकात आहे
अन् आंधळ्याच्या डोळ्यात आहे
मेलेल्या प्रेतात आहे
कारण त्याने जगलेल्या जीवनात आहे
माझा देव निसर्गात आहे
सजीव, निर्जीवात, विवेकात, स्वातंत्र्यात
अन् माझा देव माणसातच आहे.

कोणासाठी

कु. प्रियांका घोरपडे

बी. ए. भाग - २

नयनांनी पाण्यातून पाहावं, चोरून त्या चांदण्यासाठी
चांदण्या आकाशात येतात, त्या शीतल चंद्रासाठी
चंद्र आहे रात्रीसाठी, रात्र आहे स्वप्नासाठी
सूर्य आहे दिवसासाठी, दिवस आहेत आठवणीसाठी
पाऊस येतो धरतीसाठी, धरती खुलते वेलीसाठी
वेलीने बहरावे कळीसाठी, कळीने उमलावेत फुलांसाठी
फुलांनी फुलावे आपल्यासाठी, आपण जगावे एकमेकासाठी.

आजचा दिवस

संग्राम लोकरे

बी. ए. भाग - २

आजपासून

मी आपल्या डायरीतले दोन दिवस
कायमचे पुसून, खोडून टाकत आहे.

काल आणि उद्या.

कालचा दिवसा मला खूप काही

शिकवून गेला हे खरं,

पण मी जे आज करीन

त्यावर माझा उद्या आकाराला येईल

हे मला समजलं आहे

आजचा दिवस मी

उमेदीने, हिमतीने, जिद्दीने

आणि मनापासून जगेन, कारण

हा दिवस माझ्या आयुष्यात

पुन्हा कधी उगवणार नाही

हे मला ठाऊक आहे.

आजचा दिवस ही

माझ्या आयुष्याने मला दिलेल्या

शेवटची संधी असू शकते

उद्याचा सूर्योदय मी पाहीनच

याची काय खात्री ?

आज मी हारणार नाही

मागे पाहणार नाही

अश्रू ढाळणार नाही

एकही संधी हातची

जाऊ देणार नाही

आज मी माझ्या आयुष्यातल्या

सर्वात मौल्यवान संपत्तीची

उत्तम गुंतवणूक करीन : वेळ

आज मी निदान एक पाऊल पुढे टाकीन,

निदान एक काम पूर्ण करीन

निदान एक अडथळा ओलांडीन

निदान प्रयत्न तरी करीनच करीन.

आज मी जमीनीवर पाय

घट्ट रोखण्याचा प्रयत्न करीन

आणि आकाशात नजर लाऊन

तिथे चमकणाऱ्या माझ्या स्वप्नांची नक्षत्रं

डोळे भरून पाहीन.

आज मी निदान एवढं तरी करीनच.

शिवछत्रपती

रघुनाथ कलाल

बी. सी. ए. - १

गुलामगिरीच्या अंधारात प्रकाशाची ज्योत उमटली,

जन्मले शिवनेरी गडावर शिवछत्रपती शिवछत्रपती ।

रयतेसाठी सदा झगडले,

हिंदूत्वाचे अस्तित्व टिकविले ।

अभिमानाने जगण्याचा मार्ग दाखविला,

ते शिवछत्रपती-शिवछत्रपती ॥

खानाची बोटे छोटली,

मुघलांना धडा शिकविला,

अफजल खानाचा वध करूनी

प्रतापगडावर इतिहास रचिला,

ते शिवछत्रपती शिवछत्रपती ॥

दिल्लीच तख्त हलविले,

हिंदवीचे स्वराज्य पसरविले,

मावळ्यात निर्माण करूनी ताकत एकतेची,

त्यातून उभारणी केली नव्या महाराष्ट्राची

ते शिवछत्रती शिवछत्रपती ॥

सांगा जगायचं कसं ?

कु. अमित पालकर

१२ वी कॉमर्स

सांगा मित्रहो जगायचं कसं,
 कणत कणत का गाणं म्हणत,
 पेला अर्धा भरला आहे, की अर्धा सरला आहे.
 तुम्हीच ठरवायच असतं,
 सांगा कसं जगायचं असतं,
 आयुष्य एकदाच मिळतं ते आनंदात जगायचं असतं,
 आयुष्यातील सुख-दुःख मागे टाकून जगायचं असतं,
 आलेल्या संकटांनी तोंड द्यायचं असतं,
 दुःखांना मागे टाकून सुखाकडे जायचं असतं,
 जगायचं असतं आपल्यासाठीही
 तसंच दुसऱ्यासाठीही जगायचं असतं,
 सांगा कसं जगायचं असतं,
 कणत कणत का गाणं म्हणत,
 रस्त्यावरून जाताना काटे आहेत असं वाटतात
 पण तेथेच फूले असतात हे कुणाला माहीत नसतं,
 सांगा कसं जगायचं असतं,
 काट्यासारखं कुटत जगायचं,
 तुम्हीच ठरवा जगायचं कसं असतं.
 कणत कणत का गाणं म्हणत
 कणत कणत का गाणं म्हणत
 यालाच जीवन म्हणतात.

प्रेमातील मनं

कु. राजेंद्र अशोक गुरव

बी. ए. भाग - १

भेटलीस मला तेव्हापासून
 फक्त तूच आहेस मनामध्ये
 प्रेमाचं तुझं फूल उगवलीस
 या कोरड्या रानामध्ये.

हसणं बोलणं तुझं सर्व काही मला आवडे
 सर्व काही मला आवडे
 प्रेमाला मर्यादा नसतात
 ते करू तुझ्यावर केवढे.

तुझ्या मनातही गोष्टी
 जेव्हा होण्याकडे वळत असे
 डोळ्यातली गोष्ट तुझ्या
 सहज मला दिसत असे.

माझ्या मनातली गोष्ट
 सांगण्याचा जेव्हा क्षण आला
 तू कळून चुकलं की,
 तू आधीच दुसऱ्याची झालीस.

आता माझे मन
 तुझ्या आठवणीच्या घरात राहत.
 तुझ्या येण्याची अजून ही वाट पाहत.
 स्वप्नात येणंही बंद केलीस
 तू काय आताऽऽ परत येणार.
 तुझी वाट पाहत-पाहत
 आयुष्य हे सरणार.

मी मेल्यावर आश्रू गाळशील
 तर माझे मरण सार्थ होईल.
 नाही तर तुझ्यावर केलेले निरक्षर प्रेम
 हे असंच व्यर्थ जाईल.

नम्र ललिताराम

व्यासराजराजराज

१९९९

गुणगुणगुणगुणगुण

शिवराज ललिताराम

१. एक ललिताराम

१९९९

ललिताराम ललिताराम

१९९९

ललिताराम ललिताराम

ललिताराम ललिताराम

ललिताराम ललिताराम

ललिताराम ललिताराम

ललिताराम ललिताराम

ललिताराम ललिताराम

ललिताराम ललिताराम

ललिताराम ललिताराम

ललिताराम ललिताराम

ललिताराम ललिताराम

ललिताराम ललिताराम

ललिताराम ललिताराम

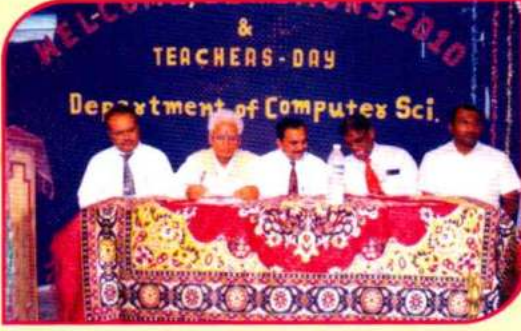
ललिताराम ललिताराम

बी.बी.ए., बी.सी.ए., बी.सी.एम्. विभाग

शिवराज
२०११

'करंट ट्रेंड्स, इन आय. टी.'
विषयावर बोलताना धनंजय पाडळकर

बी. एस्सी भाग ३ (कॉम्प्यु.) आणि
बी. सी. एस. विद्यार्थी विद्यार्थिनींच्या
स्वागतसमारंभ प्रसंगी प्रा. किसनराव कुराडे
व मान्यवर.

बी. बी. ए. विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना आजरा
सुतगिरणीचे एम. डी. चंद्रशेखर फडणीस

एम. सी. ए. विद्यार्थ्यांना
डॉ. एस. जी. भोईटे मार्गदर्शन करत असताना

अजय कुलकर्णी (कोल्हापूर)
बी. सी. ए. विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना.

बी. एस्सी. भाग ३ (कॉम्प्यु) विद्यार्थी विद्यार्थिनींचा
हिंडाल्को (बेळगाव) कंपनीतील अभ्यास दौरा.

शिवराज
२०११

राष्ट्रीय सेवा योजना (एन. एस. एस.)

शिवराज कला, वाणिज्य आणि डी. एस. कदम विज्ञान महाविद्यालय राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाचे विशेष श्रमसंस्कार शिबिर ऐनापूर (ता. गडहिंग्लज) येथे संपन्न झाले. येथे विद्यार्थी विद्यार्थिनींना श्रमाचे महत्व समजते.

शिबिराचे उद्घाटन करताना
सौ. क्रांतिदेवी कुराडे

शिबिराच्या समारोप प्रसंगी
मार्गदर्शन करत असताना तालुक्याचे
तहसिलदार संजय पवार

'विद्यार्थी मनोबल आणि विस्मरण'
विषयावर बोलताना युवराज वाळवेकर

'जैवविधता आणि संवर्धन'
विषयावर विचार मांडताना डॉ. एस. के. नेलें

राष्ट्रीय सेवा योजना (एन. एस. एस.)

शिवराज
२०११

आरोग्य शिबिरामध्ये मार्गदर्शन
करताना डॉ. एम. एस. पट्टणशेट्टी

'स्वाइन फ्ल्यू' विषयावर
डॉ. के. एस. साबळे व्याख्यान संपन्न

श्रमदान करताना शिबिरार्थी

प्रबोधन कार्यक्रमास उपस्थित शिबिरार्थी

प्रा. डॉ. ए. एच. हरदार
प्रमुख : राष्ट्रीय सेवा योजना

प्रा. ए. व्ही. कुराडे
साहाय्यक : राष्ट्रीय सेवा योजना

प्रा. व्ही. बी. कुरळे
साहाय्यक : राष्ट्रीय सेवा योजना

वार्षिक स्नेहसंमेलन २०११

दीप प्रज्वलन करुन स्नेहसंमेलनाची सुरुवात करताना प्राचार्य डॉ. एस. ए. जोडगुद्री

स्नेहसंमेलनाचे प्रमुख पाहुणे जिल्हाधिकारी लक्ष्मीकांत देशमुख मार्गदर्शन करताना

स्नेहसंमेलनाचे प्रमुख डॉ. डी. आर. खटके आपले मनोगत व्यक्त करताना

ग्रंथालयाच्या दालनाला भेट देताना जिल्हाधिकारी लक्ष्मीकांत देशमुख

वार्षिक क्रीडास्पर्धांना सुरुवात करताना डॉ. एस. ए. जोडगुद्री

महाविद्यालयाच्या 'शिवायन' भितीपत्रकांचे प्रकाशन करताना उपस्थित मान्यवर

हिंदी विभाग

किताबें

करती हैं बातें
बीते ज़मानों की
दुनिया की, इसनों की
आज की, कल की
एक एक पल की
खुशियों की, ग़मों की
फूलों की, बरमों की
जीत की, हार की
प्यार की, मार की
क्या तुम नहीं सुनोगे
किताबों की बातें ?

किताबें कुछ कहना चाही हैं
तुम्हारे पास रहना चाहती हैं
किताबों में चिड़ियां चहचहाती हैं
किताबों में खेतियां लहलहाती हैं
किताबों में झरने गुनगुनाते हैं
परियों के किस्से सुनाते हैं
किताबों में रोकित का राज़ है
किताबों में साइंस की आवाज़ है
किताबों का कितना बड़ा संसार है
किताबों में ज्ञान की भरमार है
क्या तुम इस संसार में
नहीं जाना चाहोगे ?
किताबें कुछ कहना चाहती हैं
तुम्हारे पास रहना चाहती हैं

- सफ़दर हाशमी

अनुक्रमिका

* गद्य विभाग *

☐ भारतीय संविधान	कु. शिरीन शाहाजान ठगरी
☐ साहित्य के सम्राट प्रेमचंद	कु. शुभांगी आनंदा गोरुले
☐ युवा तू बन सर्व महान	कु. शिरीन शाहाजान ठगरी
☐ तुलसीदास के राम राज्य की परिकल्पना	कु. प्रियांका घोरपडे
☐ महाप्राण निराला	कु. माधवी सुर्यकांत पाटील
☐ क्रांतिकारी मीराँ	कु. अस्मिता परसू नाईक
☐ भ्रष्टाचार	कु. समिना हसन आरभावी
☐ सुनो गौर से देशवासियों	कु. अश्विनी खोत

* पद्य विभाग *

☐ भारत जीता जागता राष्ट्रपुरुष है	कु. मिनाज शाहाजान ठगरी
☐ माँ का ख्वाब	कु. शिरीन शाहाजान ठगरी
☐ सच्चा दिया	कु. दिपाली गवळी
☐ बदलते रिश्ते	कु. मिनाज शाहाजान ठगरी

* शायरी *

संग्राम लोकरे	कु. हसिना किल्लेदार
कु. अस्मिता परसू नाईक	कु. मिनाज शाहाजान ठगरी

* कुछ और *

☐ शुभविवाह	निलकमल विरभद्र यरनाळे

संपादकीय...

सामाजिक इतिहास

शिवराज महाविद्यालय शिक्षा का वैशिष्ट्यपूर्ण केंद्र है। महाविद्यालय विद्यार्थियों को केंद्र में रखकर नवीनतम व्यावसायिक पाठ्यक्रमों के साथ-साथ व्यक्तित्व विकास, कौशल्य, निपुणता और नियुक्ति नियोजन करने तक की गतिविधियों तथा समकालीन स्थितियों और परिवेश में वैश्विक स्तर पर अपनी पहचान अस्तित्व एवं चुनौतियों का सामना करने का आत्मविश्वास विद्यार्थियों में निर्माण करता है।

साहित्य आत्मभिव्यक्ति का माध्यम है। हर रचनाकार अपनी अनुभूति की परिधि में व्याप्त जीवन के विविध अंगों और रंगों को नाना रूपों में व्यक्त करता है। कोई जीवन प्रसंगों को कथा रूप में ढालकर, कोई जीवन के मर्म को संवाद और नाटकीयता का रूप देकर, कोई अपने वैचारिक दाय को निबंध में बाँधकर, कोई गंभीर से गंभीर बात को भी किस्सागोई में अंकित कर कोई जीवन की कटूता को व्यंग्य शैली में शब्दबद्ध कर तो कोई अपने इश्क-इजहार को काव्य रूप में जीवन सत्य का उद्घाटन करता रहता है। तभी बनती है कहानियाँ और कविताएँ, तभी बनते हैं निबंध, नाटक और व्यंग विनोद। इन्हीं की परिणति है 'शिवराज २०११'।

आज देश में सर्वत्र अशांति फैली है, नए-नए घोटाले, भ्रष्टाचार, नक्षलवाद, आतंकवाद, माफिया सरकार, भूकंप आदि जैसी समस्याओं से मनुष्य जूझ रहा है। और इसकी उपलब्धि है यह कविता, कहानी, वैचारिक लेखन, निबंध आदि।

जो भी उपलब्ध है उसे आपके हाथों में सौंपते हुए बड़ा हर्ष हो रहा है, क्योंकि प्राप्त गद्य साहित्य में साहित्यकारों के साहित्य का परिचय, जीवन जीने की कला, भारतीय संविधान, भ्रष्ट राजनीति, पद्य साहित्य में प्रेमियों के दिलों की धड़कन, दोस्ती, शेरों शायरी, चुटकूले इसके सिवा मनोरंजन आदि बातों को महत्व दिया गया है। इसके लिए जिन कवियों, लेखकों, विचारकों और शायरों ने योगदान दिया है उन सभी साहित्यकारों के प्रति कृतज्ञता व्यक्त करना हम अपना कर्तव्य मानते हैं।

हिंदी विभाग

प्रा. एन. बी. एकिले

भारतीय संविधान

कु. शिरीन शाहाजान ठगरी बी. ए. भाग - ३

जय जन भारत, जन मन अभिमत

जन गणतंत्र विधाता ।

हिंदी के छात्रावादी सुकोमल कवि सुमित्रानन्दन पंत ने भारत को 'गणतंत्र विधाता' कहकर उसका जयगान किया। इस गणतंत्र अथवा लोकतंत्र प्रणाली का प्रणयन १९५० में हुआ। भारतीय लोकतंत्र विश्व का सबसे बड़ा लोकतंत्र माना जाता है। इस लोकतंत्र को सुचारु रूप से चलाने तथा उसकी रक्षा के उद्देश्य से संविधान का निर्माण किया गया।

आज से लगभग साढ़े पाँच दशक पूर्व जब हमारे संविधान की रचना हुई थी। उस समय भारत वर्ष अनेक प्रकार की रूढ़िवादी जंजीरों में जकड़ा हुआ था। हमारे इस विशालतम संविधान के रचयिताओं ने उन समस्याओं की, परिस्थितियों को ध्यान में रखते हुए इसकी रचना की थी। यह संविधान भविष्य के लोगों के साथ भी सामंजस्य कर सके इसलिए इसमें प्रत्येक दस सालों के बाद परिवर्तन का प्रावधान भी रखा था। किंतु यदा कदा कुछ राजनीतिक दलों द्वारा किये गये अपने मतलब के अतिरिक्त इसमें कोई बदलाव नहीं किया गया।

हमारे देश की आज जो दुर्दशा हो गयी है उसका एक प्रमुख कारण संविधान में कोई परिवर्तन न करना ही है। भारत में एकता न होने के कारण 'समान नागरिक संहिता' का न होने जैसा ही है। हम लोग भारत के सम्मानित नागरिक हैं। और 'समान नागरिक संहिता' के अंतर्गत भारतवर्ष में रहनेवाला प्रत्येक नागरिक एक ही कानून का पालन करेगा, चाहे वह किसी भी धर्म से सम्बन्ध रखता हो। हर व्यक्ति अपने धर्म तथा इष्टदेव की पुजा कर सकता है। परंतु कानून हर धर्म के व्यक्ति के लिए समान होगा। अगर आज 'समान नागरिक संहिता' लागू कर दी जाये तो पूरा भारतपूर्व एक

समान कानून के अंतर्गत होगा और कोई भी व्यक्ति धर्म की आड़ में कानून से खिलवाड़ नहीं कर सकेगा।

भारत की एक और बड़ी समस्या है संविधान की धारा ३७० जो कि जम्मू - काश्मीर को अलग स्वायत्तता प्रदान करती है। काश्मीर भारत का अभिन्न अंग है और प्रत्येक भारतीय के जीवन का हिस्सा है। परंतु धारा ३७० के कारण इस राज्य में उच्चतम न्यायालय की कोई भूमिका नहीं है। वहाँ केंद्रिय अन्वेषण ब्यूरो भी कार्य नहीं कर सकता। कोई भी भारतीय जो जम्मू-काश्मीर में न रहता हो वहाँ कोई जमीन जायदाद खरीद नहीं सकता और यदि कोई काश्मीरी लड़की काश्मीर के बहार रहनेवाले लड़के के साथ विवाह कर लेती है तो उसका उसके माता-पिता के जायदाद पर कोई अधिकार नहीं रह सकता।

आज भारत का प्रत्येक नागरिक किसी ना किसी प्रकार की परेशानियों से घिरा हुआ है। आज हिंदूस्थान के किसी भी छात्र से देश की प्रमुख समस्या पुछी जाए तो हर छात्र शिक्षा और नौकरी के क्षेत्र में दिये जा रहे आरक्षण का ही उल्लेख करेगा। आरक्षण गलत नहीं है किंतु इस आरक्षण का आधार जाती नहीं बल्कि आर्थिक स्थिति होनी चाहिए। जब हमारा संविधान लिखा गया था उस समय से लेकर आज तक की गन्दी राजनीति के चलते आरक्षण खत्म होने की बजाय बढ़ता ही गया है। न जाने कितनी बार छात्रों ने इसका विरोध किया, कितने ही छात्रों ने दुःखी होकर आत्मदहन तक कर दिया। हाल ही में वैद्यकीय विद्यार्थियोंद्वारा उठाया गया आरक्षण विरोधी आन्दोलन सुप्रीम कोर्ट तक पहुँच गया था। परंतु संविधान में आरक्षण को हटाने का प्रावधान कभी नहीं लाया गया।

उपर्युक्त बातों के साथ-साथ और भी कई सुधार लाने की आवश्यकता है। जैसे देश के राजनीतिक दलों की संख्या सीमित करनी होगी, जनसंख्या नियंत्रण के लिए कोई

कठोर नियम बनाना होगा दलबदल कानून में बदलाव लाना होगा, मानवाधिकार आयोगद्वारा सरकार के कामकाज में जरूरत से ज्यादा दखलअंदाजी को रोकना होगा।

वर्तमान युग प्रजायंत्र का युग है। संसार के सभी सभ्य और विकासशील देश जनता को अधिकाधिक अधिकार दिए जाने के पक्ष में हैं। इस अधिकारों को प्राप्त करके ही व्यक्ति का संपूर्ण विकास संभव हो पाता है। राज्य की उत्पत्ति जनता की भलाई के लिए ही हुई है। राजनीतिक विद्वान लास्की कहते हैं कि, “अधिकार सामाजिक जीवन की वे परिस्थितियाँ हैं जिनके बिना साधारणतः कोई व्यक्ति अपना विकास नहीं कर पाता।” वर्तमान में भारतीय संविधान द्वारा नागरिकों को कुछ मौलिक अधिकार प्रदान किये गए हैं जो इस प्रकार हैं -

१. समानता का अधिकार।
२. कानून के समक्ष समानता।
३. सरकारी नौकरियों के लिए अवसर की समानता।
४. भाषण और अभिव्यक्ति की स्वतंत्रता।
५. शांतिपूर्वक बिना हथियार के सम्मेलन करने की स्वतंत्रता।
६. संगम और संघ बनाने की स्वतंत्रता।
७. निवास करने या बस जाने की स्वतंत्रता।
८. कोई वृत्ति उपजीविका, व्यापार या कारोबार करने का अधिकारी।
९. धर्म की स्वतंत्रता का अधिकार।
१०. धार्मिक कार्यों के प्रबंध की स्वतंत्रता।
११. अल्पसंख्यकों के हितों का संरक्षण।
१२. शिक्षा संस्थाओं की स्थापना और प्रशासन करने का अल्पसंख्यक वर्गों का अधिकार।

हमारा संविधान संसार का सबसे बड़ा संविधान है। उसकी गरिमा को बनाए रखने के लिए समय-समय पर उसमें सुधार लाने की आवश्यकता है।

शायरी

कु. मिनाज शाहाजान ठगरी

बी. ए. भाग - २

चाहो तो हमको दिल से मिटा देना
चाहो तो हमको भुला देना।
पर ये वादा करो की आए जो कभी याद हमारी
तो रोना मत सिर्फ मुस्कुरा देना।

आँखों से दुर हो पर दिल से नहीं
दिल में जरूर हो पर मिलते नहीं।
बस यही गिला है आपसे सनम
आप मिलते जरूर हो पर दिल से नहीं।

यादों मे मेरी तुम आया ना करो
युँ बेवक्त हमे सताया ना करो।
हमसे तुम भी प्यार करते हो,
युँ सबके सामने बैठकर शरमाया ना करो।

एक है आसमान का तारा
दुसरा है समुंदर का किनारा।
बेवफा है जमाना सारा
नसीब है अच्छा हमारा
जो मिला दोस्त आप जैसा प्यारा।

पानी में पत्थर मत फेको
उस पानी को कोई और भी पिता है।
आप सदा हसते रहिए खुलके
आप को देखकर कोई और भी जिता है।

साहित्य के सम्राट प्रेमचंद

कु. शुभांगी आनंदा गोरुले (बी. ए. भाग - २)

प्रेमचंद्र एक ऐसे भारतीय साहित्यकार हैं जिन्होंने साहित्य का उपयोग समाज और जीवन की आलोचना के लिये किया है। प्रेमचंद एक ऐसे समाज का निर्माण करना चाहते थे जहां भेद-भाव के अभिशाप से मानवता पीड़ित न हो, किसी प्रकार का शोषण न हो। प्रेमचंदजी ने १९ वीं सदी के अन्तिम दशक से लेकर २० वीं सदी के लगभग तीसरे दशक तक भारत में फैली हुई तमाम सामाजिक समस्याओं पर लेखनी चलायी। देश की स्वतंत्रता के प्रति उनमें अगाध प्रेम था। चौरी-चौरा काण्ड के ठीक चार दिन बाद १६ फरवरी १९२१ को प्रेमचंद ने भी नौकरी से त्यागपत्र दे दिया। इसी प्रकार ११ अगस्त १९०८ को जब १५ वर्षीय क्रांतिकारी खुदीराम बोस को अंग्रेजी सरकारने निर्ममता से फाँसी पर लटका दिया तो प्रेमचंद्र के अन्दर का देशप्रेम हिलोरें मारने लगा और वे खुदीराम बोस की एक तस्वीर बाजार से खरीदकर अपने घर लाये और कमरे की दीवार पर टांग दिया। खुदीराम बोस को फाँसी दिये जाने से एक वर्ष पूर्व ही उन्होंने 'दुनिया का सबसे अनमोल रत्न' नामक अपनी प्रथम कहानी लिखी थी, जिसके अनुसार 'खून की वह आखिरी बूँद जो देश की आजादी के लिए गिरे, वहीं दुनिया का सबसे अनमोल रत्न है।'

प्रेमचंद्र ने जिस दौर में सक्रिय रूप से लिखना शुरू किया, वह छायावाद का दौर था। निराल, प्रसाद, पंत और महादेवी जैसे रचनाकार उस समय चरम पर थे पर प्रेमचंद ने अपने को किसी वाद से जोड़ने की बजाय तत्कालीन समाज में व्याप्त छुआछूत, साम्प्रदायिकता, हिंदू-मुस्लिम एकता, दलितों के प्रति सामाजिक समानता जैसे ज्वलंत मुद्दों से जोड़ा। एक लेखक से परे भी उनकी चिन्तायें थीं और उनकी रचनाओं में इसकी मुखर अभिव्यक्ति हुई है। प्रेमचंद जी

अपनी कहानियों एवं उपन्यासों के माध्यम से एक ऐसे राष्ट्र-राज्य की कल्पना करते थे जिसमें किसी भी तरह का भेदभाव न हो, न वर्ण का, न जाति का, न रंग का और न धर्म का। प्रेमचंद का सपना हर तरह की विषमता, सामाजिक कुरीतियों और साम्प्रदायिक-वैमनस्य से परे एक ऐसे राष्ट्र का निर्माण था जिसमें समता सर्वोपरि हो।

प्रेमचंद ने छुआछूत की समस्या को दूर करना, सामाजिक समता के लिए महत्वपूर्ण बताया। परम्परागत वर्णाश्रम व्यवस्था के सम्बन्ध में उन्होंने लिखा कि भारतीय राष्ट्र का आदर्श मानव शरीर है जिसके मुख, हाथ, पेट और पाँव ये चार अंग हैं। इनमें से किसी भी अंग के अभाव या विच्छेदन से देह का अस्तित्व निर्जीव हो जाएगा। अपने एक लेख में वे लिखते हैं - क्या अब भी हम अपने बडप्पन का, अपनी कुलीनता का ढिंढोरा पीटते फिरेंगे। यह ऊँच-नीच, छोटे-बड़े का भेद हिंदू जीवन के रोम-रोम में व्याप्त हो गया है। हम यह किसी तरह नहीं भूल सकते कि हम शर्मा हैं या वर्मा, सिन्हा हैं या चौधरी, दुबे हैं या तिवारी, चौबे हैं या पान्डे, दीक्षित हैं या उपाध्याय। हम आदमी पीछे हैं, चौबे या तिवारी पहले और यह प्रथा कुछ इतनी भ्रष्ट हो गई है कि आज जो निरक्षर भट्टाचार्य है, वह भी अपने को चतुर्वेदी या त्रिवेदी लिखने में जरा भी संकोच नहीं करता। प्रेमचंद ने १९३२ में महात्मा गांधी द्वारा मैकडोनाल्ड अवार्ड द्वारा प्रस्तावित पृथक निर्वाचन के विरोध में किये गए आमरण अनशन का समर्थन किया और गांधीजी के इन विचारों का भी समर्थन किया कि शोष हिन्दू समाज के लिए निर्वाचन की चाहे जितनी कड़ी शर्तें लगा दी जायें पर दलितों के लिये शिक्षा और जायदाद की कोई शर्त रखी जाये और हरेक दलित को निर्वाचन का अधिकार हो। दलितों के सम्बन्ध में प्रेमचंद

द्वारा दिये गये उद्गारों से उन्हें ब्राह्मण विरोधी भी कहा गया पर प्रेमचंद इसकी परवाह किये बिना हिंदू समाज में व्याप्त विषमता की लगातार आलोचना करते रहे। उन्होंने दलितों के लिए काशी विश्वनाथ मंदिर के पट नहीं खोलने पर कहा कि - 'विश्वनाथ किसी एक जाति या सम्प्रदाय के देवता नहीं है, वह तो समस्त प्राणी मात्रा के नाथ हैं। उन पर सबका हक बराबर-बराबर का है।' शास्त्रों की आड़ में दलितों के मंदिर प्रवेश को पाप ठहराने वालों को जवाब देते हुए प्रेमचंद ने ऐसे लोगों की विद्या-बुद्धि व विवेक पर सवाल उठाया और कहा की - 'विद्या अगर व्यक्ति को उदार बनाती है, सत्य व न्याय के ज्ञान को जगाती है और इंसानियत पैदा करती है तो वह विद्या है और यदि वह स्वार्थपरता व अभिमान को बढ़ावा देती है, तो वह अविद्या से भी बदतर है।'

प्रेमचंद ने सम्प्रदायिकता पर भी कलम चलायी। प्रेमचंद ने स्पष्ट रूप से कहा कि हिन्दू-मुसलमान की आपसी शिकायते मसलन - 'मुसलमानों की यह शिकायत है कि हिन्दू उनसे परहेज करते हैं, अछूत समझते हैं, उनके हाथ का पानी नहीं पीना चाहते तो हिन्दुओं को शिकायत है कि मुसलमानों ने उनके मंदिर तोड़े, उनके तीर्थ स्थलों को लूटा, हिन्दू राजाओं की लडकियाँ अपने महल में डाली' जायज हो सकती हैं पर इस आधार पर साम्प्रदायिकता को उचित नहीं ठहराया जा सकता। उन्होंने हिन्दू-मुस्लिम एकता को ही स्वराज्य का दर्जा दिया पर दोनों साम्प्रदायों की विशिष्टताओं के साथ। उन्होंने एक दूसरे के धर्म का परस्पर आदर करने पर जोर दिया और कहा कि - 'हिंदू और मुसलमान न कभी दूध और चीनी थे, न होंगे और न होने चाहिए।'

प्रेमचंद्र के राष्ट्र-राज्य में दलितों के साथ स्त्रिया और किसान समान भाव से मौजूद हैं, जिनके विकास के बिना भारत के विकास की कल्पना भी बेमानी है। कर्ज में डूबे किसान, उन पर ठाये जाते जुल्म, उनकी बद से बदतर होती गरीबी, व्यवस्थागत बिक्षोभ और किसानों की समस्याओं को किसी भी साहित्यकार ने उस रूप में नहीं उठाया, जिस प्रकार प्रेमचंद ने उठाया। प्रेमचंद का संपूर्ण साहित्य ही दलित,

स्त्री और किसान की लड़ाई का साहित्य है जिसमें समता, न्याय और सामाजिक परिवर्तन की घोषणा है। यहाँ धर्म, संस्कृति, रीति-रिवाज, जाति, वर्ण, ऊंच-नीच के लिये कोई जगह नहीं है, जगह है तो सिर्फ मानवता की जिसके बिना जीवित रहना ही अकारथ है। प्रेमचंद एक ऐसे राष्ट्र-राज्य का सपना देखते थे जो समतावादी समाजपर आधारित हो। प्रेमचंद जी ने राष्ट्रीयता को परिभाषित करते हुए लिखा कि - 'हम जिस राष्ट्रीयता की परिकल्पना कर रहे हैं, उसमें जन्मगत वर्ण व्यवस्था की गन्ध तक नहीं होगी। वह हमारे श्रीमिकों और किसानों का साम्राज्य होगा, जिसमें न कोई ब्राह्मण होगा न हरिजन, न क्षत्रिय, न कायस्थ। उसमें सभी भारतवासी होंगे, सभी ब्राह्मण होंगे या सभी हरिजन होंगे।'

प्रेमचंद ने १९ वीं सदी के अंतिम दशक से लेकर २० वीं सदी के लगभग तीसरे दशक तक, भारत में फैली हुई तमाम सामाजिक समस्याओं पर लेखनी चलायी। चाहे वह किसानों, मजदूरों एवं जमींदारों की समस्या हो, चाहे छुआछूत अथवा नारी-मुक्ति का सवाल हो, चाहे नमक का दरोगा के माध्यम से समाज में फैले इंसपेक्टर-राज का जिक्र हो, कोई भी अध्याय उनकी निगाहों से बच नहीं सका। प्रेमचंद ने हिंदी कथा साहित्य को एक नया मोड़ दिया, जहाँ पहले साहित्य मायावी भूल-भुलैयाँ में पडा स्वप्नलोक और विलासिता की सैर कर रहा था, ऐसे में प्रेमचंद ने कथा, साहित्य में जनमानस की पीडा को उभारा। 'गोदान' ने प्रेमचंद को हिन्दी सहित्य में वहीं स्थान दिया जो रूसी साहित्य में 'मदर' लिखकर मैक्सिम गोर्की को मिला। 'सेवासदन' में एक वेश्या के बहाने प्रेमचंद ने धर्म के नाम पर चलने वाले अनाथालयों एवं पाखण्डों का भण्डाफोड़ किया है। 'कर्मभूमि' में मुन्नी द्वारा बलात्कारी सिपाही की हत्या स्त्री-मुक्ति के संघर्ष का अनुठा साक्ष्य है। यही कारण है कि प्रेमचंद को हर शख्स अपने करीब पाता है और अलग-अलग रूप में उनकी व्याख्या करता है। असहयोग आंदोलन के कारण गाँधीजी से प्रभावित होकर सरकारी नौकरी से इस्तीफा देने के कारण किसी ने उन्हें गाँधीवादी कहा तो

अपनी रचनाओं में वर्ग संघर्ष को प्रमुखता से उभारने के कारण उन्हें साम्यवादी अथवा वामपंथी कहा गया तो समाज में छुआछूत व दलितों की स्थिति पर लेखनी चलाने के कारण उन्हें दलित समर्थक कहा गया और नारी-मुक्ति को प्रश्रय देने के कारण उन्हें नारी-समर्थक भी कहा गया है।

अततः मैं इतना ही कहना चाहती हूँ की राष्ट्र आज भी उन्हीं समस्याओं से जूझ रहा है जिन्हें प्रेमचंद ने काफी पहले रेखांकित कर दिया था, चाहे वह जातिवाद या साम्प्रदायिकता का जहर हो, चाहे कर्ज की गिरफ्त में आकर आत्महत्या करता किसान हो चाहे नारी की पीड़ा हो चाहे शोषण और सामाजिक भेदभाव हो। यह आज भी उसी रूप में हैं।

शायरी

संग्राम लोकरे

बी. ए. भाग - २

हर रात एक नाम याद आता है
कभी सुबह तो कभी शाम याद आता है
सोचता हूँ दोस्त कर लू दुसरी मोहब्बत
पर मुझे तो पहली मोहब्बत का अंजाम याद
आता है।

एक चेहरा हम हर कही तलाश करते है
जिंदा तो है मगर जिंदगी तलाश करते है
कोई क्यों भूल जाता है अपना बनकर
हम खुद मे ओ कमी तलाश करते है।

मुझे सुलाने की खातीर जब रात आत है
मैं सो नहीं पाता रात सो जाती है
पुछने पर दिल से आवाज आती है
आज याद कर लो रात तो रोज आती है।

युवा तू बन सर्व महान

कु. शिरी शाहाजान ठगरी बी. ए. भाग - ३

युवाओं में भविष्य के प्रति दिवा स्वप्न होते है। युवाओं के दिल में देश और दुनिया के प्रति एक नया दृष्टिकोण होता है। आज का युवा कल का नेता, अभिनेता, वैज्ञानिक अभियंता आदि बन सकता है। इसलिए उन्हें प्रारंभ में ही सही मार्गदर्शन देना चाहिए।

महान बनने की कुछ महत्वपूर्ण बातें -

१) सकारात्मक बने : सकारात्मक सोच मनुष्य को सफलता के सर्वोच्च शिखर तक ले जा सकती है। चाहे कैसे भी परिस्थितियाँ आ जाए युवाओं को सकारात्मक दृष्टिकोण के साथ ही कार्य करना चाहिए।

२) सहयोगी बने : सहयोगी व्यक्ती कभी अकेला नहीं होता, वह सबको लेकर चलता है और सभी उसके साथ होते हैं।

३) विवेकशील बने : विवेक, मनुष्य को ईश्वरद्वारा दिया गया सबसे सुंदर तोहफा है। यदि युवा अपने विवेक का सही प्रयोग करना सीख ले तो देश का और अपना कल्याण कर सकता है।

४) राजयोगी बने : भगवान को सच्चे मन से याद करना ही सच्चा योग है।

५) उत्तरदायी बने : हमें कोई दुसरा समझायें इससे पहले ही अपने कर्तव्यों का आभास हो जान हमारे स्वर्णिम भविष्य का परिचायक है।

६) राष्ट्र निर्माण में सहयोगी बने : आज जो देश के अंदर स्वार्थी शक्तियाँ और देशद्रोही तत्त्व जन्म ले रहे हैं उनको समाप्त करने के लिए देश के प्रति समर्पित युवा दल की आवश्यकता है।

७) उच्च आदर्शवादी बने : आदर्शवादिता भारत देश की शान रही है। युवा यदि आत्म नियंत्रण को द्वारा स्वयं को मुल्यों और सिद्धांतों की कसौटी पर खरा उतारे तो उसे महान बनने से कोई भी रोक नहीं सकता है।

तो आओं, हम सभी मिलकर भारत देश को महान बनाने के कार्य में जुट जाये। लेकिन याद रहे, देश को महान बनाने से पूर्व स्वयं को महान बनाना अति आवश्यक है।

तुलसीदास के राम राज्य की परिकल्पना

कु. प्रियांका घोरपडे (बी. ए. भाग - २)

गोस्वामी तुलसीदास हिंदी के महानतम कवियों में से एक है। उनकी अक्षय कीर्ति का आधार स्तभ उनके द्वारा अवधी भाषा में रचित महाकाव्य 'रामचरितमानस' है। गोस्वामी तुलसीदास के जन्म-स्थान, जन्म-तिथी एवं रचनाओं के संबंध में पर्याप्त विवाद है। तुलसी के जन्म के संबंध में आचार्य रामचंद्र शुक्ल जी का मत सर्व स्वीकृत माना जाता है। इस प्रकार तुलसीदासजी का जन्म १५३२ ई में राजापुर में माना जाता है। तुलसीदास एक महान भक्त, प्रबुद्ध कवि, समन्वयवादी लोकनायक, समाज सुधारक, उपदेशक एवं तत्त्व दृष्टा दार्शनिक थे तथा वे एक प्रबुद्ध विचारक एवं तत्त्व चिंतक महापुरूष थे।

तुलसीदास के तत्कालीन युग में समाज में ऊँच-नीच का भेद-भाव व्याप्त था। सभी वर्ण अपने-अपने धर्म का पालन नहीं कर पा रहे थे। ब्राह्मण वर्ग वेद विरोधी हो गया था। लोग ज्ञानियों को नहीं थोथी बकवास करनेवालों को पंडित मानते थे। तत्कालीन समाज में स्त्रियों की दशा दयनीय थी। उसे केवल भोग का साधन माना जा रहा था। पुरूषों में वासनावृत्ति प्रधान थी। वे कुलवन्ती नारियों को तो घर से निकाल देते थे। जबकि दासियों को घर ले आते थे। कोई भी व्यक्ति बहिन, बेटा का विचार नहीं कर रहा था।

“कुलवंति निकारहि नारि सुती।

गृह आनहिं चेरि निवेरि गती ॥”

तत्कालीन समय में प्रजा की आर्थिक स्थिति भी शोचनीय थी बार-बार अकाल पड़ता था। किसान को खेती में कुछ नहीं मिलता, भिखारी को भिख नहीं मिलता व्यापारी के लिए व्यापार नहीं है। तुलसीदास जी ने 'कवितावाली' में कहा है -

“खेती न किसान की भिखारी को न भीख भलि।

बनिक को बनजि न चाकर को चाकरी”

इन सम्पूर्ण युगीन परिस्थितियों का आकलन करने पर तुलसीदासजी ने रामराज की परिकल्पना करते हुए सबसे पहले आदर्श शासन व्यवस्था का चित्रण करते हुए वे कहते हैं।

“दैहिक दैविक भौतिक तापा।

राम राज काहू नहिं व्यापा।

सब नर करहिं परसपर प्रीति।

चलहिं स्वधर्म निरत सुति नीती ॥”

सभी लोग परस्पर प्रेम से जीवन निर्वाह करते हैं तथा कोई किसी के प्रति शत्रु भाव नहीं रखता। तुलसी ने जिस राम रामराज्य की रूपरेखा यहाँ प्रस्तुत की है उसमें सुख का आधार भौतिक समृद्धि न होकर आध्यात्मिक भावना है। राम मानवता के चरम आदर्श है उनका चरित्र अनुकरणीय है। तुलसी कहते हैं कि राम के राज्य में कोई किसी से बैर नहीं करता तथा राम के प्रभाव से विषमता नष्ट हो गई थी। सभी लोग वर्णाश्रम धर्म का पालन करते थे और वेदाविहित मार्ग पर चलकर प्रेम सहित जीवन व्यतीत करते थे। उस समय धर्म अपने चारों चरणों सत्य, शौच, दया, दान सहित प्रतिष्ठित था, पापकर्म विप्लुत हो गए थे, कोई भी व्यक्ति स्वप्न में भी पाप नहीं करता था। कोई अल्पमृत्यु प्राप्त नहीं करता था, सभी सुन्दर और निरोगी थे। कोई दरिद्र, मूर्ख एवं लक्ष्णों से हीन नहीं था। राम के राज्य में सभी नर-नारी उदार थे, परोपकारी थे और द्विजों के सेवक थे। स्त्रिया भी मन, वचन और कर्म से पति का हितचिन्तन करती थी।

“एक नारि वृत रत सब झारी।

ते मन वच क्रम पति हितकारी ॥”

रामचंद्र के राज में अपराध कोई नहीं करता था इसलिए 'दण्ड' की आवश्यकता ही न पड़ती थी। राजराज्य पूर्णतः सुव्यवस्थित था। वनों में वृक्ष सदा फूलत-फलते हैं,

हाथी और सिंह वैरभाव भूलकर एक साथ रहते थे। पशु-पक्षी सहज बैर को भी भूलकर अपस में पारस्परिक प्रेम भाव विकसित करते थे। सारे लोग अपनी-अपनी मर्यादा में रहते हैं। तालाब कमलों से परिपूर्ण हैं, चंद्रमा अपनी शीतल किरणों से पृथ्वी को भर रहा है तो सूर्य उतना ही तप्त होता है, जितनी आवश्यकता है।

तुलसीदास जी ने रामराज्य की कल्पना करते हुए राजा के लिए कुछ गुणों का उल्लेख किया है। यथा लोक वेद द्वारा विहित नीति पर चलना, धर्मशील होना, प्रजापालक होना, सज्जन एवं उदार होना, स्वभाव का दृढ होना, दानशील होना आदि। राम में आदर्श राजा के सभी गुण विद्यमान है। राम को अपनी प्रजा प्राणों से भी अधिक प्रिय हैं। प्रियजन, पुरजन, परिजन, गुरुजन सबके प्रति राम का व्यवहार आदर्श एवं धर्म के अनुकूल है। ऐसे रामराज्य में विषमता टिक नहीं सकती और सभी प्रकार के दुःखों से प्रजा को त्राण मिल जाता है।

तुलसी ने रामराज्य का प्रारूप प्रस्तुत करते हुए एक आदर्श राज्य की परिकल्पना की है। वर्तमान काल में गांधीजी ने जिस रामराज्य की कल्पना की है। उसका मूल आधार भी तुलसी की रामराज्य परिकल्पना ही है। निश्चय ही यह एक आदर्श शासन व्यवस्था है जिसका मूल आधार लोकहित एवं मानववाद है।

शायरी

कु. हसिना किल्लेदार

बी. ए. भाग - २

आज हँसी दे कर रुला ना देना ;
इतना मिस करके भूला ना देना ।
इस रिश्ते को जिंदा रखना
कभी इन्हे यादों की तरह भूला ना देना ।

किसी ने कहा था कि किसी से ना केहना
लगे चोट दिल पे तो खामोश ही रहेना ।
जहा चोट खाना वहा मुस्कुराना
मगर मुस्कुराना इस अदा से की
रो दे सारा जमाना ।

जिंदगी की सबसे मीठी याद हो आप
मेहके हुए फुलों की खुशबू हो आप ।
जिंदगी में बहुत लोग मिले
इनमें सबसे प्यारे और खास हो आप ।

हम दोस्तों को भूलाते नहीं है
मगर यह बात जताते नहीं है ।
दोस्तों को हमेशा रखना हैं दिल में
हम भूलाने के लिए दोस्त बनाते नहीं है ।

चाहे दोस्त कितने भी दूर रहे
दोस्त के सिलसिले कभी ना कम होंगे ।
जब भी लगे तुम
तकलीप में हो पलट कर देखना
तुम्हारे साथे की जग हम होंगे ।

महाप्राण निराला

कु. माधवी सुर्यकांत पाटील (बी. ए. भाग - २)

अभी न होगा मेरा अंत

अभी-अभी ही तो आया है

मेरे मन में मृदुल वसंत

छायावादी कवि निराला सम्भवतः हिंदी के पहले व अन्तिम कवि हैं। जिनकी लोकप्रियता को कोई दूसरा कवि छू तक नहीं पाया है। निराला से ज्यादा लोकप्रियता सिर्फ कबीर को मिली। महाप्राण निराला एक अपराजय, विद्रोही एवं क्रांतिकारी कवि के रूप में सामने आते हैं।

निरालाजी का रचना समय बीसवीं शताब्दी के आरंभिक चालीस-पैंतालीस वर्षों से फैला हुआ है। उन्होंने १९२० के आस-पास रचनाक्रम आरंभ किया है और १९६१ तक रचनारत रहे। निरालाजी जिस महत्वपूर्ण काव्य-प्रवृत्तिके साथ सम्बद्ध प्रस्तापित किए हुए हैं, और जिसकी विशेषताओं को उन्होंने निर्माण किया उसके कारण उन्हें छायावादी कवि के नाम से स्वीकृति मिली।

'निराला' नाम कवि का अपना रखा हुआ नाम है। निरालाजी का जन्म महिषादल बंगाल में रामसहाय पंडितजी के घर सन २९ फरवरी १८९९ ई में हुआ। ढाई साल की उम्र में निरालाजी माँ को खो चुके थे। महिषादल में उनको पतिजी के साथ रहना पड़ा। निरालाजी का विवाह मनोहरा देवीजी के साथ हुआ था। एन्ट्रेंस की परीक्षा में फेल होने के कारण पिताजीने उनको घर से अलग कर दिया। उस समय महिषादल के राजा ने निरालाजी को पढ़ने-लिखने, कचहरी-मुकदमें का काम दिया। निरालाजी को दो आघातों का सामना करना पड़ा। पहला पत्नी की मृत्यु का, और दुसरा पुत्री सरोज की मृत्यु का। इन दोनों आघात में उन्होंने अपने मानसिक संघर्ष को अद्भुत संतुलन देते हुए सन १९३५ में 'सरोज स्मृति' नामक शोकगीत लिखा।

* काव्यसंग्रह : निरालाजी का पहला काव्यसंग्रह

'अनामिका' सन १९२३ में कलकत्ते से प्रकाशित हुआ। इसके बाद मतवाला, परिमल, गीतिका, अधिवास, बादल राग, धारा, आवाहन, जागो फिर एक बार, शेफालिका, यमुना के प्रति, संध्या सुंदरी, गीतगुंज, बेला, अणिमा, कुकुरमुत्ता, तुलसीदास, तारसप्तक, तोड़ती पत्थर आदि काव्यसंग्रह हैं।

निरालाजी की कविता का यथार्थवाद एक पुरे समय के सामाजिक संघर्ष को, जन संघर्ष को, अधिकारों के लिए लड़ रही जनता के संघर्ष को प्रत्यक्ष चित्रित करता है। यथार्थ के इस व्यापकचित्रण में निरालाजी अपनी पक्षधरतासे अलक्ष्य नहीं हैं, ऐसा मानते हैं। निरालाजी को यह भ्रम है की, समाजवाद के आते ही जनता के सब कष्ट दूर हो जायेंगे। वे जानते हैं की, वास्तविक समाजवाद आते-आते एक दिन जरूर आएगा। वस्तुतः निरालाजी सामाजिक यथार्थ की नई रूपरेखाएँ स्पष्ट कर रहे हैं।

* कहानीसंग्रह : निरालाजी ने पहला कहानीसंग्रह सन १९३४ में लिखा था। जिसका नाम 'लिली' है। इसके बाद सखी, सुकुल की बीबी प्रेमपूर्ण तरंग, क्या देखा, पद्मा, अर्थ, न्याय, कमला, श्यामा, देवी, चतुरी-चमार, राजा साहब को ठेंगा दिखाया, सफलता, भक्त और भगवान, देवर का इन्दजाल, हिरनी, दो आने, प्रेमिका परिचय आदि कहानीसंग्रह प्रसिद्ध हैं।

निरालाजी अपने कहानीसंग्रहों में जिन्दगी की चुनौतियों को स्वीकार करते हैं। कभी अवसर पाकर खुद भी जींदगी का माखौल भी उड़ाते हैं। उनकी कहानियों में कल्पित आदर्शवाद या सुधारवाद की सुपरिचित रूढ़ युक्तियाँ को मौजूद करते हैं। निरालाजी की कहानियाँ तथा-कथित आधुनिकता या गंभीरता के छद्म को तोड़ती या विचलित करती हैं।

* उपन्यास : निरालाजी ने सन १९३१ ई. में 'अप्सरा' नामक पहला उपन्यास लिखा। इसके बाद अलका, प्रभावती,

निरुपमा, कुल्लीभाट, बिल्लेसुर, बकरिहा, चोटी की पकड़, काले कारनामे, चमेली आदि उपन्यास प्रसिद्ध हैं।

निरालाजी हिन्दी गद्य में नये यथार्थवाद के प्रवर्तक के रूप में देखे जाते हैं। निरालाजीने कहाँनियों-उपन्यासों में नये यथार्थवादी गद्य का उपयोग किया, जिसमें सामान्य अलंकरण पर अधिक बल दिया है। हास्य-व्यंग-विनोद इस नये गद्य का सहज संस्कार है। किसान चरित्रों के अध्ययन से निरालाजी यह नतीजा निकालते हैं कि कठिन दुःख के यथार्थ को जीने के लिए मनुष्य का विनोदी स्वभाव आन्तरिक बल देता है। जीवन को यह देखने का ढंग, यह कला हम संसार के महान यथार्थवादी लेखकों में ही देख सकते हैं जो निरालाजी का खास अपना ढंग, अपनी कला भी है।

निराला जी की लड़ाई राजनीति को लेकर नहीं थी। भाषा और साहित्य को लेकर थी, रचनाकारों के निरादर और अपमान को लेकर थी। निरालाजी के व्यक्तित्व की सबसे बड़ी विशेषता यह है कि वे सामने से वार करते थे, छल-कपट जानते ही नहीं थे। किसी पर व्यक्तिगत आक्षेप नहीं करते थे, लेकिन उनपर हमेशा पीछे से वार किया गया। अर्थाभाव के कारण मातृविहीना बेटी की मौत के बाद लिखी उनकी लम्बी कविता 'सरोज-स्मृति' उनके करुण जीवन की मार्मिक दास्तान है।

“दुःख ही जीवन की कथा रही।

क्या कहूँ आज, जो नहीं कही ॥”

अततः मैं इतना ही कहना चाहती हूँ की निराला का काव्य जातिवाद और साम्प्रदायिकता के परे, हिन्दु-मुसलमान संस्कृतियों के बीच सामंजस्य स्थापित करने का प्रयत्न करता है तथा निराला जी का सुख-दुःख ही हिंदी काव्य संसार का सुख-दुःख बन गया है। निरालाजी हिंदी काव्य में वैयक्तिक जीवन और काव्य के अन्तर को समाप्त करनेवाली कवि हैं।

शुभविवाह

निलकमल विरभद्र यरनाळे

बी. ए. भाग - ३

॥ श्री कॉलेज प्रसन्न ॥

बी. ए. के छात्र-छात्राओं के लिए सस्नेह वंदन
शिवाजी विश्वविद्यालय की हमारी सुपूत्री.

चि. सौ. कां. **परिक्षादेवी**

का शुभविवाह

चि. **पेपरकुमार**

के साथ १० मार्च २०१० की सुबह ११ बजे
संपन्न होनेवाला है। आपसे अनुरोध है कि आप
पढ़ाई के साथ आकर दूल्हा-दूल्हन को बधाई दे।

* छोटे निमंत्रक *

पेन, पेन्सिल, पट्टी, रबर।

हमारे भैया के शादी में जकड़ आता !

* विवाह स्थल *

‘परिक्षा भवन’
शिवराज कॉलेज,
गडहिंग्लज.

* भोजन व्यवस्था *

शिवराज कैंटीन,
गडहिंग्लज.
समय : रात १२ से ४

* टीप : कृपया भेटवस्तू (कॉपी) लाना मना है।

क्रांतिकारी मीराँ

कु. अस्मिता परसू नाईक (बी. ए. भाग - २)

हिंदी साहित्य के विकास में मीराँबाई का काव्य महत्त्वपूर्ण माना जाता है। मध्यकालीन भक्ति काव्य धारा से जुड़ी मीराँबाई 'कृष्णभक्त कवयित्री' के रूप में प्रसिद्ध रही है। मीराँ के पद मार्मिकता के कारण इतने लोकप्रिय हुए हैं कि हिंदी भाषा के साथ-साथ अन्य भाषाओं में भी दिखाई देते हैं। इस काव्य में माधुर्य भाव और विरह की पीड़ा अभिव्यक्त हुई है। परिणामस्वरूप भारत में उनके पद बड़े भक्ति भाव से गाए जाते हैं। मीराँ के काव्य में प्रेम साधना, अनन्य निष्ठा, समर्पण, विद्रोह, सेवा, नामस्मरण आदि का मार्मिक चित्रण मिलता है। इस भक्त कवयित्री को 'दर्द दिवानी' के रूप से जाना जाता है।

मीराँबाई का जन्म सन १८९८ में राजस्थान में जोधपूर के यहाँ कुडकी नामक गाँव में हुआ। बचपन में ही माँ की मृत्यु और उसके बाद पिता की मृत्यु के कारण मीराँ का पालन-पोषण पितामह राव दूदाजी ने किया। सन १५१४ में मीराँ का विवाह हुआ। मेवाड के प्रसिद्ध महाराणा साँगा के पुत्र भोजराज के साथ हुआ। विवाह के चार-पाँच साल बाद मीराँ को विधवा होना पड़ा। बचपन में जिस कृष्ण भक्ति के बीज इनके मन में अंकुरित हुए वही अवसर पाकर विकसित हुए। मीराँ दिन रात कृष्ण भक्ति में ही मग्न हो गयी।

मीराँ के व्यक्तित्व के साथ उनकी रचनाओं को लेकर भी विवाद रहा है। इन रचनाओं में 'नरसीजी को माहेरो' गीत गोविन्द की टीका, सोरठ के पद, गर्बा गीत, राग गोविन्द, मीराँबाई का मलार और फुटकर पद महत्त्वपूर्ण है। फिर भी मीराँबाई की पदावली उनकी अक्षय कीर्ति का स्तम्भ माना जाता है। मीराँ की बचपन की घटना प्रसिद्ध मानी जाती है

२०१०-११

जिसकारण वह कृष्ण भक्त हो गयी। एक बार किसी समय जब उनके पिता के घर कोई साधू आकर ठहरा, तो उसकी पूजा में श्रीगिरधरलाल की सुन्दर मूर्ति देखकर वह उसकी ओर आकृष्ट हो गयी। उस साधु को स्वप्न हुआ कि मूर्ति को मीराँ के हाथ सौंप देने में ही तुम्हारा कल्याण है। बालिका मीराँ भी मूर्ति को अपनाकर अत्यंत प्रसन्न हुई और सदा अपने पास रखने लगी।

मीराँबाई द्वारा किए गए इष्टदेव की प्राप्ति के लिए प्रयोग में आनेवाली चारित्रिक साधनाओं के आधारपर कुछ लोग उन्हें संतमत की अनुयायिनी मानते हैं। किंतु ऐसा नहीं है। मीराँ ने अपने अनेक पदों में उक्त हरि अविनासी को ही एक परम ऐश्वर्यशाली एवं लीलामय भगवान के सगुण रूप में अंकित किया है।

मीराँ की प्रेम साधना अनन्य साधारण है। सच्चा प्रेम लोक निंदा एवं कुल मर्यादा की चिंता नहीं करता। मीराँ पति की मृत्यु के पश्चात पैरों में घुंघरू बाँधकर नाचती है, नर्तकी हो जाती है। इन्होंने समस्त लौकिक बंधनों एवं मर्यादाओं का उल्लंघन किया। परिणामतः उसे पारिवारिक एवं सामाजिक यंत्रणाओं एवं अत्याचारों को झेलना पड़ा। लेकिन कृष्णार्पित मीराँ ने इसे हँसते-हँसते झेल लिया।

“लोग कहयाँ मीराँ बावरी, सासु कहयाँ कुलनासी री।
विष रो प्यालो राणा भेज्याँ, पीवाँ मीराँ हाँसी री ॥”

अपने परिवार, समाज के अत्याचार को सहकर मीराँ अपनी अनन्य निष्ठा दिखाती है। अपनी प्रेम साधना के साथ-साथ कृष्ण के प्रति होनेवाली समर्पण भावना भी प्रमुख रूप से सामने आती है।

मीराँ कहती हैं कि हे मनुष्य ! तू राम नाम का स्मरण

कर और आनंद प्राप्त कर, तू सदैव आनंदी रहे। तू सत्संगति में बैठकर हरि का गुण-गाण सुना कर, तू अपने मन से काम, क्रोध, मद, लोभ और मोह को निकाल दे। मेरे प्रभु गिरधर नागर है और उन्हीं के प्रेम में हे मनुष्य ! तू भी समा जा।

“काम क्रोध मद लोभ मोह कूँ, बहा चित्त से दीजै।
मीराँ के प्रभु गिरधर नागर, ताहिके संग में भीजे।”

मीराँ ने कृष्ण को अपना सर्वस्व माना है। उसने नामस्मरण के साथ-साथ समाज को उपदेश देने का भी प्रयास बड़ी सुंदरता से किया है।

मीराँ का वैवाहिक जीवन सफल न हो सका। मीराँ को जीवन की नश्वरता से प्रेरणा ही मिली है। जिसकारण उसे नामस्मरण में तन्मयता मिलती है। मीराँ के सम्पूर्ण जीवन पर विवाद की छाया स्पष्ट है। मीराँ ने समाज के मध्य में नृत्य और संगीत द्वारा अपने प्रियतम को निभाना प्रारंभ किया। इसप्रकार की आजादी के विरूद्ध विविध विवाद निर्माण हुआ लेकिन वह लगातार संघर्ष करती रही। मीराँ को मार डालने का प्रयास अनेक बार किया गया किंतु बार-बार उसकी प्रेम साधना उसे बचाती है।

मीराँ ने जीवन भर प्रेम, विरह और प्रियतम के गीत गाए। उनका प्रत्येक पद आत्मा की वेदना को व्यक्त करता है। मीराँ उच्चश्रेणी की भक्त कवयित्री थी। कवि के समान भावुकता, सहृदय और महानता उसके व्यक्तित्व में दृष्टिगोचर होते हैं। नारी जीवन की भावनाओं में क्रांतिकारी परिवर्तन का श्रेय मीराँ को ही है। मीराँ ने प्रेम, साहस, गीत, संगीत और नृत्य का एक ऐसा प्रवाह निर्माण किया जो जन-मानस प्रभावित हो जाता है। मीराँ की विद्रोही भावना से नारी समाज को बल, चेतना ही मिली है। इस क्रांतिकारी मीराँ का अंत सन १५४६ में हुई।

शायरी

कु. मिनाज शाहाजान ठगरी बी. ए. भाग - २

दोस्ती सुरज जैस ना हो जो शाम होत ही डुब जाए
दोस्ती चाँद जैसी ना हो जो बादलों में छुप जाए
दोस्ती रोशनी जैसी ना हो जो अँधेरे में साथ छोड़ दे
दोस्ती जुगनू जैसी ना हो जो पलभर में बुझ जाए।
दोस्ती आँसुओं जैसी हो
जो हमेशा सुख-दुःख में साथ दे।

पानी ना हो तो, नदीयाँ किस काम की
आँसु ना हो तो, आँखें किस काम की
दिल ना हो तो, धडकन किस काम की
आप जैसे दोस्त नाह हो तो,
जिंदगी किस काम की।

किसी को पलकोपर ना बिठाओं
वहाँ तो सपने बरसते हैं।
बिठओं तो दिल में बिठाओं
क्योंकि यहाँ सिर्फ अपने बरसते हैं।
जैसे की आप

सपनों की दुनिया में हम खोते चले जाए
होश में थे फिर भी मदहोश होते जाए
जाने क्या बात थी उस अजनबी चेहरे में
ना चाहते हुए भी उसके होते चले जाए।

आसमान से उतरि है
तारों से सजाई है
चाँद की चाँदनी से नहलाई है
ये दोस्त संभल के रहना
ये दोस्ती ही तो हमारी जिंदगी की कमाई है।

भ्रष्टाचार

कु. समिना हसन आरभावी (बी. ए. भाग - २)

आजकल जहाँ भी देखो हर एक के चर्चा का विषय भ्रष्टाचार ही सूने में आता है। भ्रष्टाचार, भ्रष्टाचार आखिर ए भ्रष्टाचार क्या है और कौन करता है ? यह शब्द सूने में तो आसान लगता है। पर इसका विस्तृत अभ्यास करणे पर हमें यह ज्ञात होता है की यह एक हमारे देशपर लगा हुवा सबसे बड़ा कलकं है। एक तरफ हमारा देश आज प्रगती की ओर बढ़ रहा है, नई-नई तकनिकों का विकास हो रहा है। अब कही जा कर हमारा देश अपना अस्तित्व इस दुनिया में कायम कर रहा है। और इधर यह भ्रष्टाचार का किड़ा धीरे-धीरे कर हमारे देश को खाए जा रहा है। भ्रष्टाचार यह तो सिर्फ चार ही अक्षर है पर इसने अपने पूरे देश को हिला कर रख दिया है।

आज भ्रष्टाचारी लोक कहाँ-कहाँ देखने को नहीं मिलते छोटे-छोटे दफ्तरों से लेकर बड़े-बड़े राजनितियों तक, लोकसभासे लेकर विधानसभा तक, गावों से लेकर शहरों तक, राज्य से लेकर देश तक बस यहाँ तक ही नहीं पूरी दुनिया में भ्रष्टाचार बढ़ता जा रहा है। और यह करनेवाले कोई और नहीं खूद हम हैं। मेरा तो मानना है की भ्रष्टाचार करनेवालो से भी भ्रष्टाचार होता देखकर चूप रहनेवाला मनुष्य सबसे बड़ा गुन्हेगार है। आजकल भ्रष्टाचार इतना बढ़ रहा है की गरिब लोगों का जिना मुश्किल हो गया है। जीवन उपयोगी वस्तुओं का आभाव लाकर उन वस्तुओं का दाम बढ़ाया जाता है। जो किसान मेहनत कर अनाज उगाता है। वहीं अनाज उनसे कम भाव में लेकर वह दूग्ने भाव में बेचा जाता है। और अनाज उगाने वाले किसान को ही अनाज का मोहताज बनन पड़ता है। धान्यों, दालों, शक्कर, दुध आदि में मिलावट कर लोगों के विश्वास के साथ खेला जाता है।

राशन कार्ड पर मिलनेवाला धान्य, तेल आदि वस्तुएँ गोदाम में तो पहुँचती है मगर वहा से कहा गायब हो जाती है

यह किसी को पता नहीं चलता। वहीं अनाज काले, बजार में बेचा जाता है। और वहीं अनाज मूलभाव में न देकर दुगनी किंमत पर बेचा जाता है। इस प्रकार यह अधिकारी अपने पदों का गलत उपयोग करके अपनी व्यक्तिगत उन्नति करते है और यह गरिबी और अमिरी की दिवार जैसे की वैसी बनी रहती है।

आज हम कहीं भी बैंको में कर्जा माँगने जाते है। काम तो बहूतही आसान होता है पर बैंक कर्मचारी आज आओ कल आओ कहकर हमे परेशान कर देते हैं। हमारा काम आसानी से हो जाए इसलिए हमें कर्मचारियों को घूस देकर काम करवाना पड़ता है। और पैसे लिए बिना काम करने के लिए कर्मचारी भी तैयार नहीं होते। इस प्रकार हमे भी मजबूरी के कारण भ्रष्टाचारी लोगों का साथ देना पड़ता है। कहीं ना कहीं हम भी इस भ्रष्टाचार के जिम्मेदार है। यह बात हमें स्वीकार करनी चाहिए।

पाठशाला या महाविद्यालयों में प्रवेश लेना है तो पैसे के बिना कुछ नहीं चलता। अच्छी पाठशाला या महाविद्यालयों में प्रवेश लेने के लिए लाखों रुपयों के रुप में हमें डोनेशन देना पड़ रहा है। इस प्रकार के कुछ थोड़े लोगों के कारण शैक्षणिक संस्थाओं का नाम बदनाम हो रहा है। और शिक्षा पर से लोगों का विश्वास उड़ता जा रहा हूँ।

राजनीति के संदर्भ में चर्चा की जाए जो देखा जा सकता है कि राजनीतिज्ञ लोग चुनाव के पहले गाँव-गाँव में हाथ जोड़ते हुए घूमते हैं तथा लोगों को अनेक आश्वासन देते हैं। चुनकर आने के लिए लोगों को पैसे बाटते हैं और गलत प्रकर से चुनकर आते हैं। और बड़े-बड़े पदोंपर पहुँचने के बाद सामान्य जनता की तरफ उनका थोड़ा भी ध्यान नहीं रहता है। वह केवल चुनाव में गया हुआ पैसा किस तरह से हासिल किया जाए। और उसके लिए बड़े से बड़े घोटाले करते हैं जैसे आदर्श घोटाला, टू जी स्पेक्ट्रम घोटाला, राष्ट्रकुल

क्रीडा का घोटाला आदि। पुलिस स्टेशन में अगर देखा जाए तो वहाँ पर सबसे ज्यादा भ्रष्टाचार होता है। जब कोई सामान्य व्यक्ति किसी के खिलाफ शिकायत दर्ज करने के लिए जाता है तो शिकायत दर्ज करने के लिए भी उसके पाससे पैसे लिए जाते हैं।

वर्तमान युग में सबसे ज्यादा भ्रष्टाचार नौकरी के आश्वासन देकर किए जा रहे हैं। हम दिन रात मेहनत करके अच्छे नम्बर लेते हैं और उसे कोई देकता तक नहीं। इस प्रकार की स्थिति केवल किसी एक क्षेत्र में ही नहीं हुई है। बल्कि उसकी सभी क्षेत्रों में शुरूवात हो चुकी है। और इसकी शिकार मैं खूद हो चुकी हूँ मैं एक बार ग्रामसेवक पद का साक्षात्कार देने के लिए गई थी तो वहा पर न मेरा साक्षात्कार लिया गया न मेरे कागजात देखे मुझे सबसे पहले पूछा गया की आपकी पैसे देने की तैयारी कितनी है। यह सब सुनने के बाद मैं अवाकू रह गई। मेरे समझ में कुछ नहीं आया। हम साक्षात्कार को जाते समय बड़े-बड़े अरमान दिल में लेकर जाते हैं। किंतु हमें केवल निराशा मिलती है। इस स्थिति में हमें बदलाव लाना जरूरी है। इसके लिए हमे सबको मिलकर संघर्ष करना पडेगा।

हम उस भयानक सुनामी के प्रलय को भूल नहीं सकते जिसके कारण हमारे मासूम भाई-बहन, बच्चों को बेघर होना पड़ा था। इसके लिए हमारे देश की जनता एवं सरकार ने सहानुभूति जताकर कुछ पैसे एकत्रित किए थे किंतु इन सत्ताधारियों की नजर इन पैसों पर भी पड़ी सुनामी एवं भूकंप के नाम पर इन लोगों ने उन पैसों का भ्रष्टाचार किया।

विज्ञान के कारण आज जीवन में बहुत व्यापक मात्रा में विकास हुआ है। और इस कारण जीवन सुखकर एवं आरामदायी हुआ है। इसी सुखमय एवं आरामदायी जीवन को जीने के लिए लोग गलत व्यवहार के मार्ग पर चल रहे हैं। अपने व्यक्तिगत स्वार्थ के लिए देश की उन्नति में बांधा ला रहे हैं। भ्रष्टाचार की इस महाभयानक समस्या का समय रहते ही हल निकालना जरूरी है। नहीं तो यह भ्रष्टाचार का राक्षस एक दिन हमारे देश की बरबादी का कारण बन सकता है।

हमारे देश को इस बरबादी से बचाने के लिए हमें भ्रष्टाचार निर्मूलनार्थ कुछ उपाययोजना करना आवश्यक हैं।

इसके लिए हमें सबसे पहले महंगाई पर निर्बंध लगाना होगा। समय रहते ही टैक्स भरकर जनता को भी सरकार का सहयोग करना चाहिए। प्रशासन व्यवस्था और उससे निगडित निमय सहज लोगों के समझ में आनेवाले हो तो भ्रष्टाचार पर रोक लगाय जा सकता है। भ्रष्टाचार करनेवाले व्यक्ति ने किस कारण भ्रष्टाचार किया इस की सखोल जांच कर उस व्यक्ति को योग्य दंड देने की प्रशासन व्यवस्था होनी चाहिए। भ्रष्टाचारी व्यक्ति को बहिष्कृत कर उसके अपराधों की उसे सजा देनी चाहिए।

भ्रष्टाचार के निर्मूलनार्थ प्रतिबंधात्मक, दंडात्मक और सुधारात्मक ऐसी अनेक उपाय योजनाओंका उपयोग कर हम भ्रष्टाचार के इस रोग को जड़ से उखाड़ सकते है। इसके लिए सरकार के साथ-साथ जनता का भी सहयोग होना चाहिए।

शायरी

कु. अस्मिता परसू नाईक

बी. ए. भाग - २

हँसीन तुम हो तो बुरे हम भी नहीं
महलों में तुम हो तो सडकों पे हम भी नहीं।
प्यार करके कहते हो शादी शुदा हो
कान खोल के सुनलो कुंवारे हम भी नहीं
लोग इश्क करते है बड़े शोर के साथ
हमने भी किया था बड़े जोर के साथ
मगर अब करेंगे जरा जोर के साथ
क्योंकि कल उसे देखा था किसी और के साथ।

सिर्फ चाहने से कोई बात नहीं होती
सूरज के सामने कभी रात नहीं होती,
हम चाहते है जिन्हे जान से भी ज्यादा
वो सामने है पर बात भी नहीं होती।

सुनो गौर से देशवासियों

कु. अश्विनी खोत (बी. ए. भाग - ३)

मेरे प्यारे देशवासियों में भी तुम्हारी तरह, इस देश की नागरिक हूँ। मैं कोई बड़ी पंडिता नहीं हूँ। बस एक स्टुडेंट हूँ।

हमने आज़ादी के ६५ साल बाद क्या पाया क्या खोया कभी पता करने की हिम्मत की है। Democracy चला रही है। ये कभी सोचा है। हम आज़ाद भारत के नागरिक बस इतना कहते हैं कि हम आज़ाद है। इसके आगे कहने की हिम्मत नहीं करते, करे तो क्या करे क्योंकि हिम्मत लाने के लिए सोचना जरूरी है। और हम उस तरीकेसे सोचते नहीं जिस तरीके से सोचना चाहिए। आज तक हमारे यहाँ हर एक नेता बनना चाहता है। बड़ा आदमी बनना चाहता है। लेकिन क्या कभी सोचा है बड़ा बनने की लिए बड़े बड़े कष्ट उठाने पड़ते हैं। क्या हम कष्ट उठानेकी कोशिश करते हैं हमारी कोशिश ये रही है की हमें डायरेक्ट रेडीमेंट कैसे मिले।

पंडित नेहरु ने एक बार एक भरी सभा में कहा था, हमारे दे में सब कुछ है लेकिन 'ज्ञान' नहीं है। सरकार की अलग-अलग योजनाएँ हर साल निकलती है। लेकिन ये कभी देखा है की वो जिस मकसद के लिए निकलती हैं क्या वो उसक्रे लिए जा रही हैं या नहीं। हम लोग सिर्फ तालियाँ बजाने का काम करते है।

हमारे देश में आज सौ करोड़ से भी जादा लोग रहते है। लेकिन ऑलम्पिक में सौ सुपर प्लेअर्स भेज नहीं सकते, क्योंकि उन सौ सुपर प्लेअर्स को आने के लिए सौ मुसिबते है और वो पार करते-करते उनकी जिद्द कम हो जाती है उस रेस में सुपर प्लेअर्स की जगह दुसरे प्लेअर्स आगे जाते है और होता क्या है ऑलम्पिक में एक ब्रांस भी मिलाने में आगे पिछे होते हैं।

मैं अपने देश के बारे में गलत बोल रही हूँ ये मुझे मंजूर है, पर मैं भी क्या करती मैं भी आप सभी की तरह इस

देश की नागरिक हूँ।

किसी ने कहा है कि एक दिन भारत दुनिया में नंबर वन पे आयेगा, क्या आपको ऐसा लगता है, हमारी ऐसी नीति से हम नंबर वन पे आयेंगे। गल्ली से लेकर दिल्ली तक जो राजनीति हमारे यहाँ चल रही है। उसे देखकर क्या तुम्हे लगता है की हम अपने देश की उन्नति कर पायेंगे।

हर एक कहानी में कोई ना कोई ट्रिस्ट जरूर रहता है, हमारे देश के बारे में भी ऐसा ट्रिस्ट जरूर आना चाहिए जिसमें पुरी कहानी ही बदल जायेगी। मुझे तो ऐसा लगता है की हमारे देश के बारे में ऐसा कोई ट्रिस्ट हम सब सुकर जिंदगी जियें, लेकिन ये भी मत भुलना की तकदीर बदलने के लिए उतनी ही कोशिश करनी पड़ती है। कुछ पाने के लिए कुछ खोना पडता है, ये आप सब तो जानते हैं, इसलिए मुझे ऐसा लग रहा है, हमे एक ऐसी चीज खोनी चाहिए जिससे हम सब की नजर झूकती है और एक ऐसी चीज पानी चाहिए जिससे हम सभी की नजर शान से उठे और अपने आप इस भारत माँ को सलाम करें।

तभी इस भारत माँ को सब मिलकर नंबर वन पर ला सकते है। ये सब इतना आसान तो नहीं है, लकिन मुश्किल भी नहीं है। इसलिए अभी भी वक्त है, अपने आपको बदलने की कोशिश करो, मंझिल जरूर मिलेगी। क्योंकि ये लड़ाई इसमें दर्द भी होंगे जखम भी होंगे सहना तो पड़ेगा।

हमारा देश आज उतना ही सामर्थ्यशाली है, जितना पहले या, हमारी एकता आज भी उतनी ही है जितनी पहले थी, बस इन सब चीजों की जरूरत है तो एक जबरदस्त खिलाड़ी की, खिलाड़ी ऐसा जिसके पास दिमाग की कोई कमी ना हो और खिलाड़ी को बस एक ही चिज दिखाई देनी चाहिए और ओ है उसकी मंझिल। और मंझिल यह हो की भारत माँ को नंबर वन की शक्ती बनाना।

भारत जीता जागता राष्ट्रपुरुष है

कु. मिनाज शाहाजान ठगरी

बी. ए. भाग - २

भारत जमीन का टुकड़ा नहीं

जीता-जागता राष्ट्रपुरुष है ।

हिमालय इसका मस्तक है

गौरी शंकर शिखा है

पंजाब और बंगाल

दो विशाल कंधे है

विध्यांचल कही है

नर्मदा करधनी है

पूर्वो और पश्चिमी घाट दो

विशाल जंघाये है ।

कन्याकुमारी इसके चरण है

सागर इसके पग पखराता है

बरसात के काले काले मेघ

इसके कुंतल केश है

चाँद और सुरज

इसकी आरती उतारते है

यह अर्पन की भूमी है ।

अभिनंदन की भूमी है

इसका कंकर-कंकर शंकर है ।

इसका बिंदु-बिंदु गंगाजल है ।

हम जिएँगे तो इसके लिए

मरेंगे तो इसके लिए ।

• • •

माँ का ख्वाब

कु. मिनाज शाहाजान ठगरी

बी. ए. भाग - २

यह कहानी है 'माँ' बेटी की है,

उसमें देश प्रेम और ममता की ज्योत जलाई है ।

माँ जी रही है बेटे के लिए

बड़ी मेहनत से घर चला रही है ।

बेटे को वह पढ़ाना चाहती है,

इसलिए दिन-रात मेहनत करती है ।

मिट्टी से इमान रखती है,

पत्थर को वह पिघलाती है ।

कुछ ख्वाब है उसके

उन्हें मन मे ही पुजा करती है ।

उसको बेटा एक सुहाना है,

जिसपे दुनिया सारी मरती है ।

दुसरो के लिए वह हँसता है,

मौत से वह कभी न डरता है,

देश के लिए लड़ता है ।

बड़ों का हुक्म वह मानता है ।

छोटों की इज्जत करता है ।

मुसिबतो का सामना वह करता है,

क्योंकि उसके रग-रग मे खून माँ का है ।

• • •

सच्चा दिया

कु. दिपाली गवळी

बी. ए. भाग - २

अपने अपने घर को रोशन करने चले हो,
 पर्व दीपावली पे दीप जलाने चले हो;
 अपने भीतर के मूल्यों को भी जरूर जगाना ।
 मिठाई दिलखुश खिलाने से पहले
 माला इनकी जरूर पहनाना ।
 पहनो मूल्यों की माला वो ही सच्चा हीरा है,
 जगमगाती रोशनी मूल्योंवाली ही सच्चा दिया है ।
 इसकी-उसकी अपने की भ्रूकटी में
 चमकता पावनता का हीरा है ।
 वो ही सच्चा दिया है ।
 इधर भी-उधर भी सर्वत्र ही,
 बरसाता जा रहम दया किनारा है
 विश्व-कल्याण, परोपकार हेतु जो नर जीता है,
 समझता जो अखिल जग की पीड़ा है
 मस्तक पे उसके दस्तक परमपिता खुद देता है
 दुआओं से सबकी वो फलता-बढ़ता जीता है
 वो ही सच्चा दिया है ।
 सहनशील, जागती ज्योत
 शक्ति, संपन्न खुद चिराग दिया है
 बाहर न भीतर रही न विकारों की कोई आग,
 मिटा दिए संशय के जिसने जाले
 हटा दिए पचड़े के कचड़े वैर, द्वेष वाले
 टिकती लक्ष्मी उसी के घर, हृदय जिसका उजला है
 पूजन होता उसका, सुखद मुल्यनिष्ठ विहँसता है
 नहीं मात्र आज की दीपावली, वह अमर अमृत पीता है ।
 वो खुद ही सच्चा दिया है ।

● ● ●

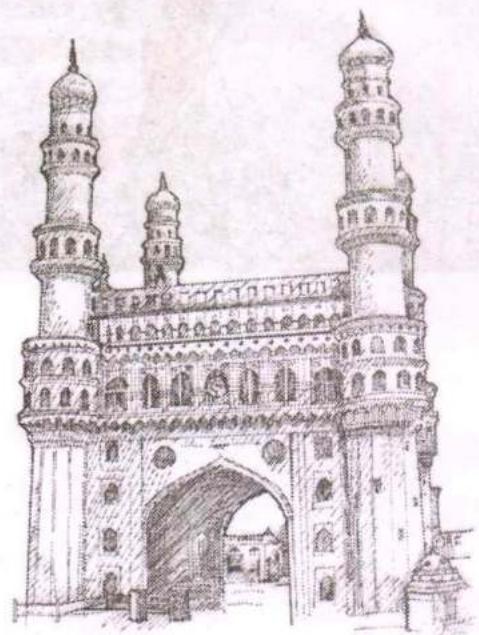
बदलते रिश्ते

कु. मिनाज शाहाजान ठगरी

बी. ए. भाग - २

आदमी बदल जाते हैं,
 लेकिन दिल बदलता नहीं ।
 राह बदल जाती है,
 लेकिन पैर बदलते नहीं
 फुल के रंग बदल जाते हैं,
 मगर पेड़ बदलते नहीं ।
 दिन और रात बदल जाते हैं
 मगर सुरज बदलता नहीं ।
 प्यार बदल जाता है,
 मगर प्यार की सच्चाई बदलती नहीं ।

● ● ●

शिवराज

शिवराज

शिवराज

शिवराज

शिवराज

शिवराज

शिवराज

शिवराज

शिवराज

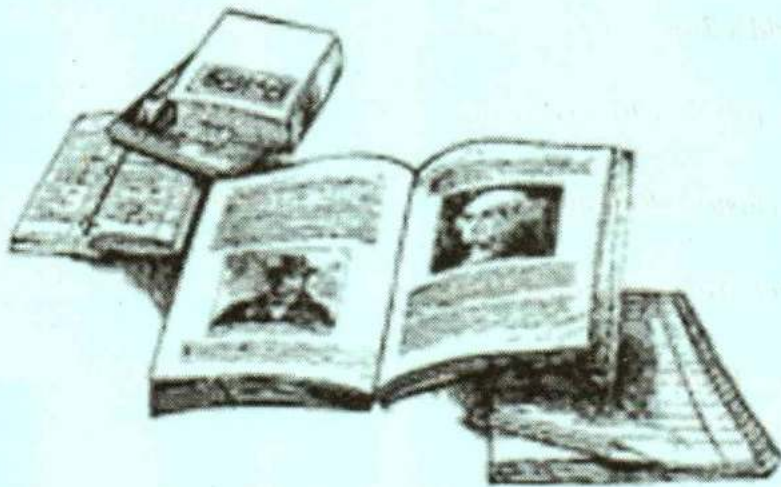
शिवराज

शिवराज

शिवराज

English Section

*“All are equal
but some are more equal than others”*

- George Orwell

INDEX

..... Article .....

❑ <i>World's Top-Ten Scientists</i>	Mallikarjun Appaso Khanai
❑ <i>Life Is Not A Bed Of Roses</i>	Supriya J. Kulkarni
❑ <i>Everlasting Relations</i>	Gajanan Anandrao Kulkarni
❑ <i>Inner World Of Marie Curie</i>	Gunjan Ramdas Mhashakhetri
❑ <i>Nano Conventional Sources Of Energy</i>	Sagar Ramchandra Patil
❑ <i>Dan Brown</i>	Miss. Jyoti Annarao Bastade
❑ <i>Students And Sense Of Responsibility</i>	Miss. Minal Katkar
❑ <i>Human Resource Management And Job Satisfaction</i>	Miss. Rashmi Shripad Joshi
❑ <i>Facts About India</i>	Miss Priya Prakash Dhabale

Editorial .....

Dear Readers,

The budding writers of this section are worthy to be praised as they have novel ideas and scientific vision. They have voiced their interiors which are in reality their reactions to the expanding vision of 21st century. So they will certainly be the bright intellectual gems of 21st century.

Their articles would certainly take the readers to the varied fields of world of knowledge. We are sure that the readers would enjoy this de tour of world of knowledge.

***Sub-Editor
English Section
Dr. N. R. Sawant***

World's Top-Ten Scientists

Mallikarjun Appaso Khanai (B.Sc. - I)

Scientists have done enormous contribution in the advancement of human civilization.

In the history of the world many scientists have dedicated their lives for research & invention. Some of them have even faced a lot of torture for their theories still they continued their mission.

'Ten' great scientists in the history of the world can be cited as below who have made a great contribution to the development of modern world :

1) Aristotle : He was a great philosopher who had a vast knowledge of different branches of knowledge. He was born in Stagira in 384 BC. His father was a physician. At the age of 18 he was admitted in the young Greek Aristocracy run by Plato. As a scientist Aristotle made a great contribution which was very influential for the development of science over the years. Such a great philosopher died in 322 BC.

2) Newton : Sir Issac Newton contributed to the development of science. He is well known for his theory of Gravitation & three laws of motion. He explained the motion of objects on Earth & beyond which are controlled by the same neutral laws. His great contribution was in optics. His research & General binomial Theorem helped to introduce

today's calculus.

3) Galileo : Like Newton, Galileo Galilei's contribution is great to the development of Science. His contribution lies in the development of Telescope. He was the first scientist who followed the way of quantitative experiments in his research where the results are based on mathematics.

4) Charles Robert Darwin (12 February 1809 - 19 April 1882) : Charles Darwin was the greatest scientist. Still he is the most controversial scientist of all the times. Darwin went to different parts of the world & carried out extensive research. His theory about Origin of Human beings caused widespread controversy. Darwin stated that human beings have been evolved through many changes & survival of the fittest was an important factor in the development of animal world. Darwin's theory still caused passionate debate among his supporters & opponents.

5) Albert Einstein : Einstein was the great scientist of the twentieth century & notable physicist of all times. It is told that he had learning disability during his childhood. He could not talk till he was three & could not read till he was eight. Despite such disabilities he later on became the Noble Prize Winner for his contribution to Physics.

His theory of Relativity is considered

as a revolutionary development in Physics. He got Nobel Prize in 1921 for his explanation of the photoelectric effect & for his research in Theoretical Physics.

6) Thomus Alva Edison : Edison was the great inventor who had nearly 1000 patents. His inventions are in various fields which are used in our day today life. His most popular invention is electric bulb. His invention of carbon telephone transmitter which was used in the telephones till 1980. He also became a prominent businessman. He marketed the products based on his inventions.

7) Alessandro : Alessandro Giuseppe Anastasio Volta is the Italian scientist. He is well known for his contribution to the developement of electric battary. This benevolant scientist is regarded as one of the founder of the electric age.

He, then, worked on the development the electric bulb. For his work in the electric development he was given a count by Nepolean, the Emperor of Austria & named him a Professor of Philosophy at Pasoua. In his honour the electric unit volt was named after him to measure the voltage.

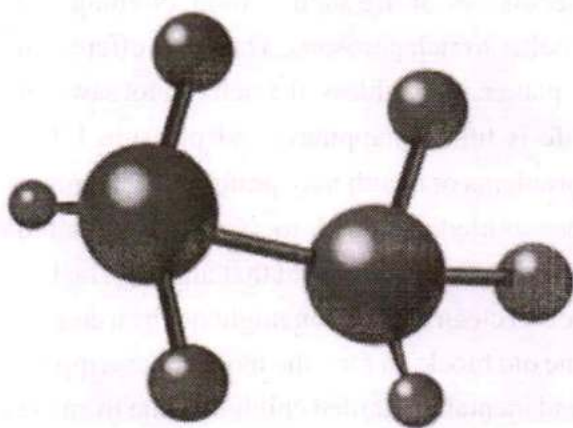
8) Stephen Howking : Howking is most important Scientist. He established big bang theory & black holes theory which turned the attention of the world. He is the Proffesor of mathamatics in Cambridge Universtiy. His famous book is, *A Brief History of Time*. At present he is working on string theory.

9) Cousis Paster : He is the famous scientist in medical science. He frist

indroduced the gram theory of disease. This is regarded as the base of the today's microbiology. The most significant contribution of Paster is to protect harmful microbes in a way called "Pusterization" where the harmful micorbes are destroyed by hitting the food. He is undoubtedly the most influential scientist in medical science.

10) Sir Jagdish Chandra Bose : Bose is the great Indian scientist who had an important countribution in the invention of Raio + Microwaves optics. He got B.Sc. from London Universtiy. In 1894 he started research on radio wave to make wireless communication expriments. He also got success in this research.

Thus we find the above mentioned ten great scientists as dazzling stars on the horizon of human world. They have made the human life by their painstaking efforts a paradise - a world of happiness.

Life Is Not A Bed Of Roses

Supriya J. Kulkarni (T.Y.B.A.)

Life is too complicated to define in one pithy sentence. I have read an interesting definition of life given by an English writer. He says, "In the morning we carry the world like Atlas. At noon we stoop and bend beneath it and at night it crushes us flat on ground."

Whatever the views of the writers and philosophers may have about life, it is definitely not a bed of roses. I remember an interesting song by the wellknown Marathi poet late G. D. Madgulkar. He says, "Life is a fabric woven with one warp of happiness and hundred warps of sorrow."

It is very difficult to talk about life in exact terms. The meaning of life differs from individual to individual. Life, from the point of a poor man is an endless struggle. The poor man has to wage a fierce struggle for the basic necessities of life such as food, clothing and shelter to rich persons. These are offered on a platter. Nevertheless, the rich cannot say that life is full of happiness and pleasure ! The problems of health may pester him. He might be worried as to how to save his wealth and multiply it. He may find that although he has lead a clean life his son might not be a chip of the old block. In fact, the most of the crippled and mentally retarded children come from the higher class in a society. Even a Prince could be as unhappy as a pauper. Everybody knows

the famous fable about an unhappy king who sent away his men in search of a happy man's shirt. The king's men knocked at every door and asked whether a happy person lived there.

At last they went into a forest where a poor old man was living in a humble cottage. When asked whether he was happy, they got an affirmative reply. But when they asked for his shirt, they found that the poor happy man was living without a shirt !

To find a happy man is therefore a wild goose chase. The great saint poet Ramdas has written, "O mind, ask thyself who is happy in this world ?"

Life is therefore a bed of roses for those who dream about it. But it is full of thorns or difficulties who feel it. Sound health and plenty of wealth may make a man happy but we often see that a healthy person is poor but a wealthy person may be suffering from poor health. Once a rich man was asked, "is life worth living ?" He was suffering from disease of stomach. He replied, "It depends upon my body !" So we find that life is not a bed of roses.

Everlasting Relations

Gajanan Anandrao Kulkarni (M.A. - II)

After the marriage of her daughter, a week and half time had elapsed for rearranging the house. The tiredness was clearly seen on the face of Sheetal. Her son was in the hostel and her daughter was earlier married. By the grace God at least Sameer was in the house, otherwise the loneliness would have disrupted her.

The next morning Sameer discussed with Sheetal about his return to office. She could not control herself and began to cry. And said, "My daughter is married and son Sachin is completing his M.B.B.S. and he will complete his degree in next six months. Why do you want to take trouble for our business?"

By consoling Sheetal, Sameer said, "Sweet heart our business has expanded largely and we can not stop it immediately. I have also no any kind of happiness in living away from you. But I have no option. I have to go." Sheetal became very sad by the expression of Sameer.

After the departure of Sameer, for a moment, she went in to her past. The father of Sameer had passed away when Sameer was so young. So Sameer had to shoulder all the responsibilities of his business. Sameer faced these responsibilities very courageously. Sameer not only handled his father's business but also expanded the business. The

expansion was not only restricted in India but Sameer also opened branches of his offices throughout the world. Still he was not proud of himself, neither he had empty pride of his progress.

Sheetal received phone from Sameer. He spoke, "Sheetal, I have to reach Germany within two days, please arrange my bag neatly. We will have lunch together at night at one of my friend's, so you prepare yourself. I will come at 7 'O' clock."

Sheetal went in the room and packed the bag of Sameer. After arranging his bag Sheetal remembered that Sameer had forgotten his favourite perfume 'Charlie'.

Sheetal opened the drawer to pack-up the bag with perfume's bottle. She noticed a box having a cover just like the gift. The gift also contained a card also. The card was very beautiful and also had a message.

"Dear Sameer, with love...
Rosemary"

Rosemary? She had never heard the name before. There were two letters which were written informally in the drawer. One of them was earlier one. The contents of the letter were:

"Dear Sameer,

I know that you are busy in marriage but I miss you. I am ill. I visited the doctor yesterday. He said that I have to undergo

sonography one more time and also undergo some tests. The time is going on and I am very anxious. I think that you must be here. By the way, I am sending my favourite perfume, you must use in your ceremony. All the best for the marriage.

Yours,
Rosemary.

While reading Sheetal was sneaking with anger and anxiousness. Before this moment she was very proud of their married life. But she found Sameer very closer to Rosemary and that they were going to give birth to a child? Still she never knew anything about it?

She, then, observed the drawer neatly and got the blue envelope having the letter written by Sameer.

“Dear Rosemary,

I got your letter, I became very sad to read it about your health but don't worry. Visit the doctors regularly. Hope your reports will be normal. I am with you. I liked your gift very much. I will use it surely.

Yours
Sameer”

Sheetal was shocked after reading this letter. She felt that she was all alone. She began to think about Rosemary who had stolen the heart of Sameer. So Sameer was flirting with her not thinking about Sheetal, his wife. So Sheetal was in a dilemma, puzzle. What she should do? Whether she should continue to live with Sameer or not. She could not take drastic decision.

“To be or not to be” was as if Sheetal's

state of mind. After some time she consoled herself and decided that she must speak with Sameer about the matter.

At evening Sameer came to house and gave compliment to make-up herself for the dinner. She was very sad about Sameer but she controlled herself and went to the party with Sameer. She was very upset in the party also.

Both of them returned home after the party. Then Sameer asked Sheetal very eagerly, “Why are you upset, darling? What has happened to you?” He tried to pull her towards himself. At that time she cried and expressed her anger, “Don't touch me. Don't make a show of things. I know the reality. You are going to Germany to visit a person who is ill.”

Instantly Sameer was very afraid. He had never seen such type of angry mood of Sheetal during the last 25 years of his married life. Still consoling himself he said calmly “Don't speak in a puzzle, please speak frankly and clearly.”

Sheetal then started to sob and began to ask so many questions to Sameer, “Why have you deceived me? What can I do now?” She showered a number questions upon him. She told Sameer that she had read the letters of both of them. She asked Sameer from how many days his love affair was going on with Rosemary and whether Rosemary was going to give birth to his child?

Sameer was greatly shocked by the outbursts of Sheetal. He became speechless and calm. Then Sameer began to voice his

inner feelings before Sheetal. "Sheetal, it is true that I have never told you about Rosemary. Of course this is my worst mistake and I am ready to accept the punishment that you will give me. In fact I have no courage to beg apology. I will tell you in detail about Rosemary and then you have the right to take your decision." Then he told Sheetal about his relations with Rosemary "I and Rosemary became familiar with each other before three years. At that time I was going to open the office of our business in Germany. At that time I came in contact with Rosemary. She is a divorced lady. Her son has also left her. She was very alone and frustrated, but she was managing my office very skilfully. I was impressed by her honesty. So we were brought together. I was attracted towards Rosemary. She noticed it. But she is a woman with the power of great understanding. She controlled me. She said : we should be good friends. I have gone through the pangs of separation of husband and wife. I don't want that the same should also happen to you. So please don't deceive your wife and your children."

But how can Sheetal believe Sameer ? She can't. So she replied, "What about the visit of doctor, tests, reports...?"

Sameer answered after much reflection, "Do you feel that these are the causes of pregnancy ? But the reality is very different. Rosemary is suffering from 'Blood Cancer'. She had noticed this hardly last month. According to the doctor her illness is at third stage. She has a few days because of isolation, so she undergoes depression and

that is why she misses me as a friend. This afternoon she has sent the fax that she wants to take last breath. Sheetal, I have no complaint about you. Your sacrifice for our business, home and two children is undecipherable but unknowingly you had no time for me and that is why I was attracted towards Rosemary. But she opened my eyes. That's all I am sorry. You can take your decision now."

Sheetal was silent. Then she said, "Really we both are people of good values. I have a request that you must obey it. I will also come to Germany with you and we both will meet Rosemary. I want to express thanks to her for her considerate nature."

Sameer replied, "Why not tomorrow we both will fly over the seas."

Sameer embraced Sheetal and spoke slowly in her ears. "Thank you very much for understanding the reality."

The night passed away. At the dawn they were making up themselves for the journey of Germany. Sameer applied his favourite perfume 'Charlie' to himself and to Sheetal and created a world of happiness.

The fragrance of love thus remained everlasting.

Inner World Of Marie Curie

Gunjan Ramdas Mhashakhetri (B.Sc. - III)

The Childhood

Poland was under foreign rule, and Warsaw was governed by Russia. At Freta street of Warsaw on 7 November, 1867 the youngest daughter of Wladislaw and Bronislawa was born named "Marie". Parents of Marie came from families of high social standing, though they were never wealthy. Marie's father was a scientist and a teacher of Physics. They believed that their children should get knowledge of science, maths, polish history and languages, etc.

Sense of Hardwork -

Marie's mother Brinislawa made & repaired shoes for her children during her times of economic crisis. She was never ashamed to do hardwork. Like her mother, Marie grew up with same sense of importance of hardwork.

Troubled Times -

In 1872. Skoloswski children missed their mother and sister. Things became worse when their father lost his post as assistant head master at high school in 1873. He was always disturbed by Russians. Marie never recovered from the pangs of those years.

Intellectual Calibre -

When Marie was six years old, she & her sister were sent to school. She was clever & hard working. The school had two

curricula. The official one was for Russian government inspectors and included Russian language & history. The unofficial curriculum was Polish one. When inspectors questioned her in Russian, she spoke the languages so well. When inspectors left, staff & pupils relaxed & spoke Polish again.

Marie completed her graduation only at the age of 15 on 12th June, 1883. She stood first in the class and was awarded with gold medal. It showed her intellectual calibre.

Marie as a Governess -

Marie and her sister Bronia wanted to make significant contribution for the development of the people of her nation - Poland. They wanted that not only the people from middle & upper middle classes should get education but even the peasants and workers in countryside should get education. They also wanted that the women should also get education like men to make progress in their life. Women should also get equal opportunities like men in educational as well as in other fields of life like workplace.

In 1885 Marie also served as governess for rich Warsaw family to get money. This helped her sister to study medicine in Paris.

Marie & Teaching to the poors -

With a view to uplift the poor in all respects, Marie & her sister set up a school in

their kitchen for 20 poor children. It was illegal. If the efforts of Marie and her sisters had been found out by the Russian authorities then they would have been imprisoned or sent to Siberia.

Pangs of Hard Work -

By the end of 1891, Marie made up her mind at last to continue her education. So she registered her name to study Physics at University College of Sorbonne. There were 2000 students, but only 23 out of them were women. Marie was the first young woman ever to study Physics there.

Some male students believed that no woman could ever be clever or hard-working as man. But she determined to prove them wrong. She stood first in all students. She did a true accomplishment. She was awarded the Alexandrovitch scholarship worth of 600 roubles. It made her possible to get second degree in mathematics. In 1894 she graduated twice. Thus with pangs of hardwork she got the knowledge of Physics.

In Laboratory -

Marie was offered a grant to study magnetism of steel set up by one of her professors, Gabriel Lippmann. There she met Pierre Curie who was a brilliant scientist. He had invented quartz watches & microphones. It was because of their close intimacy, Marie & Pierre married on July, 1895. Thus the laboratory not only evolved their knowledge but it also became their bridal place.

Radioactivity -

In July 1898, Marie invented new

word to describe a kind of radiation. Its cause was yet unknown. She called it as "radiocactivity" The term that has been used ever since.

Henri Becquerel studied the element uranium from which rays are emitted. Marie also began to study other materials that gave out rays such as thorium.

She had identified another element called as radium.

Triumph And Tragedy -

In November, Marie Curie received an even greater honour, the Nobel Prize in Physics. This was awarded jointly to her, to Pierre & Henry Becquerel.

However, in June 1905 Pierre Curie was killed in an accident. So there was triumph - victory and joy in her life. However, the time brought tragedy in her life by death of her husband. Thus both triumph and tragedy mingled in her life.

Depression -

It is hard to imagine Marie's grief when Pierre was killed. At the time she was 39 years old. She became very depressed. Marie was even interested in spiritualism. However, she tried to do hard work. In 1910 she finally managed to isolate radium in form of metal. Again Marie Curie won Nobel Prize this time in Chemistry at the second time.

War And Peace

During World War I she carried precious supply of radium with her so that the same should not fall into the hands of enemy. She hoped that radium could be used

for medical purposes. At the beginning of war, Marie learned to drive and she converted Renault truck into mobile x-ray unit which she drove from one hospital to another. She & her daughter Irene worked tirelessly to save lives.

After war, Marie received honours from universities around the world. She was then Director of Radium Institute in Paris.

In 1933 Marie became ill with severe anemia. Her bones had been damaged by so much radiation. Feverish & weak Marie made her last journey. She died at the sanatorium of Sancelleinoz on 4 July 1934, at age of 66.

Marie's Dream

Marie Curie was a genius. Her research in radiation helped other to discover structure of atom, one of the greatest puzzles of universe. Radiation is useful in areas such in curing cancers, generating electricity & diagnosing medical problems.

Marie lived in an age when women had few opportunities, but nothing could stand in her way. She suffered great sadness & hardships in her life. Even so, she never lost sight of her dream. She was driven by belief in science, progress, hard work, education & helping others.

Not only she became a scientist of genius, but also winner of two Nobel Prizes. Marie & Pierr, both were shy people who had always tried to avoid publicity in their personal lives. But they were not ordinary but exceptionally gifted people who revolutionized the field of science with their outstanding innovocations.

Ponderings

Miss. Nilambari Dewarde

(B.A. - II)

- 1) A beautiful year is
waiting for you
walk with Aims
Run with confidence
Fly with you achievement
So get up
Make a lovely year.
- 2) Always have a
unique character like salt
Its presence is not felt but
It's absence makes
everything tasteless.
- 3) Alphabet 'o' stands
for opportunity
which is absent in yesterday
but available in today and
thrice in tomorrow
Never loose hope.
- 4) Expect more from yourself
than from others
Because expectation from
others hurts you a lot
while expectation from
you inspires a lot.

Nano Conventional Sources Of Energy

Sagar Ramchandra Patil (B.Sc. - II)

“There is a large scale use of the gases and oils in modern world. The time is not far when all these source will come to an end and we will have to prefer to walk. So, from now onwards we have to think about nano conventional sources like solar energy, wind, water etc.”

Energy -

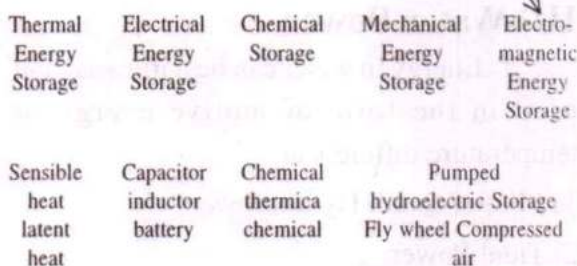
Energy is the key input to drive and improve the life cycle. Renewable Energy Resources are those that won't run out ie, those which do not get exhausted. eg. solar enegy, wind enegy, tidal enegy etc.

Non-Renewable Energy Sources -

These are those sources which will eventually run out. “World oil and gas reserves are estimated to last fortyfive year's and sixtyfive year's repectively. Cool is likely to last a little over 200 years.”

To meet the future energy demands and to give quality and pollution free supply, the present world priority is to go in for natural and renewable energy sources. These energy sources capture their energy for on going natural process such as geothermal heat flows, sunshine, wind, flowing water and biological processes.

SOLAR ENERGY STORAGE

Solar Energy -

Solar Energy can be used in two way's

Solar Heating - This method captures sun's radiations for building and cooking food stuff's etc.

Solar Electricity - In this method Solar Electricity is produced by using photovoltaic cell's which directly converts sunlight into electricity. 140 MW solar thermal hydrid power plant with 35 MW solar through component will be constructed by Rajasthan raising India into second position in world of utilization of solar thermal.

Solar photovoltaic power projects aggregated to 2490 kw have so for been installed and other projets of 800 kw capacity are under installation.

II) Wind Energy -

The basic wind energy conversion device is the wind turbine 1) HAWT 2) VAWT

Output power depends on the wind speed turbine generally require a wind speed range 5.5 m/s. India now has 5th largest wind power installed capacity of 3595 MW in the world.

The estimated gross wind potential is 45000 MW.

III) Water Power -

Energy in water can be harnessed and used in the form of motive energy or temperature differences -

- 1) Micro / Small Hydro Power
- 2) Tidal Power

IV) Geothermal Energy -

It is a very clean source of power It comes from radio active decay in care of earth, which heats the earth, from inside out and thus energy can be extracted owing the temperature differences between nock rock deep in the earth and relatively cool surface air and water. This requires that the hot rock to be relatively shallow, so it is geologically active area. It can be used into two ways -

- 1) Geothermal heating
- 2) Geothermal electricity

V) Biomass -

1) **Solid Biomass** - Such a firewood combustibile to crop's including dried manure is actually burnt to heat water and to drive turbines.

2) **Biofuel** - Can be used directlly to produce liquid biofuel. Agriculturally produced biomass fuels, such as biosel, Ethanals and

bagase can be burned for internal combustion engine. India is the largest producer of cane sugar and ministry is implementing world's largest co-generation. India has so for comissioned a capacity of 537 mw through bagasse based co-generation in sugar mills and 536 mw is under installation.

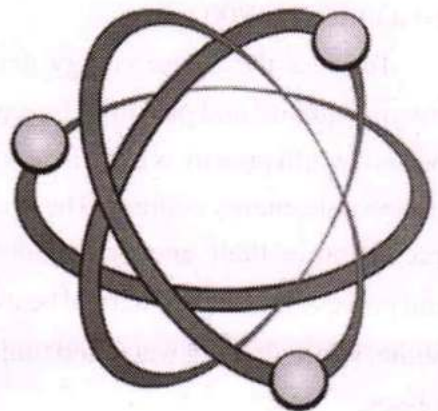
3) **Biogas** - Can be easily produced from current waste stream's such as : paper production, sugar production sewage, animal waste and so forth.

Biogas production has the capacity to provide us with about half of our energy needs, either burned for electrical production or pipped into current gas lines for use.

Conclusion -

Solar energy, wind energy, water energy, Geothermal energy are the non-conventional sources of energy. These are renewable energy sources.

So we should relie more on renewable non conventional energy sources and understand it's necessity and importance.

Dan Brown

Miss. Jyoti Annarao Bastade (B.A. - II)

One of my favourite authors is Dan Brown. He is an American author of thriller fiction, best selling novel, *The Da Vinci Code* (2003) and the best selling novel of 2000, *Angels And Demons*. He was born on June 22, 1964 in Exeter, New Hampshire, USA. Currently his novels have been translated into more than 40 languages of the world which makes him such a great novelist of modern age.

His popularity is undoubtedly, evolved because of his brilliant stories. Brown is interested in cryptography, keys and codes which are recurring themes in his stories. He literally lives and breathes in codes ! In a statement at trial in March 2006, Brown wrote that while he was growing up, on birthdays and christmas he and his siblings were led on elaborate treasure hunts to find their gifts, following cryptic clues and codes left by their father. This is the same event that he used to describe the fictional childhood of Sophie Neveu in the *Da Vinci Code*. Another classic example of his passion for cryptography, apart from all the codes in his main plots, is the puzzle, which he has hidden in the bookjacket of *Da Vinci code*. The code gives hints about the subject of his next novel. The Solomon key, which will apparently feature the secret

society of the freemasons.

Well, apart from his genius, another reason for his success may be his very controversial plots. It is a human tendency to be drawn towards controversy, and Brown surely knows how to take advantages of this ! Although many perceive Brown's books as anti christian, Brown states on his website that he is a christian and says of his book *The Da Vinci Code* that it is simply "an entertaining story that prompts spiritual discussion and debate" and suggest that the book may be used "as a positive catalyst for introspection & exploration of our faith." It drew a lot of talk from the catholic church & staunch religious groups. Brown was also involved in a couple of copyright infringement.

Though it is undisputed that Brown is a highly popular author, much criticism centres on his claim found in the preface to *The Da Vinci Code* that the novel is based on fact in relation to opus Dei, The priory of sion and that "all descriptions of artwork, architecture, documents and severe rituals in this novel are accurate." Although Brown's website makes use of words such as "alleged", "rumoured" and "seem to be", some critics consider the qualities misleading. Much of the controversy caused by the book stems from

the fact that the novel, as a work of fiction, asserts opinions on debates that have not been resolved as facts. To the typical layperson, the book causes considerable confusion about truth in the novel. In the typical publicity of the novel, Dan Brown made repeated assertions that while the novel is a work of fiction, the historical information in it is all accurate and well researched.

* The book depicts the society as misogynistic, a claim which its defenders say has no basis in reality, because half of the leadership positions in opus Dei are held by women.

* The suggestion that all churches used by the knights Templar were built round, and that roundness was considered an insult by the church, is false. There are many christian churches, which are round. The city of Rome itself boasts a good number of round churches.

* Brown's hero, Robert Langdon, is a world-renowned professor of "religious symbology" at Harvard University. In real life, there is no such formal discipline as "religious symbology."

There are many more evidences which refute many of Brown's claims. Also many of his geographical and technological references are incorrect. Nevertheless, we can't help but respect and admire him for his genius. Such is his writing and convincing power, that the average reader is left with nodoubts as to the reality of his claims.

In spite of all the controvarsies and allegations levelled against him, Dan Brown is and will remain one of favourite authors. He is, after all the Grand Master of *The Da Vinci Code* and *Angles* and *Demons*. Hats off to such a great genius.

Miss. Supriya Krishnakumar

(B.Sc. - II)

- 1) Heart is like a crystal, preserve it.
Love is like a perfume, allow it to spread
Feelings are like a flood, allow them to flow
Friendship is like an umbrella,
Come let's share it !
- 2) Making million friends
is not a miracle.
The miracle is to make
a friend who will stand
by you when million
are against you.
- 3) In rain all birds occupy shelter
But eagle is the one that
avoids the rain by flying
above the clouds.
Problem is common to all
But attitude makes the difference !

Students And Sense Of Responsibility

Miss. Minal Katkar (B.A. - II)

Now, we are in the computer age. It was a time when changes took place decades after decades. But now the changes in every field take place every year or even say every month. It means that this is the age of speed and dynamism. We have to cope up with the new changes. The life style and attitude of the students in the current decade should certainly change. If a student fails to understand this new sense of responsibility he will lag behind and will not be able to achieve something better in his life.

The computer literacy and the internet facility offer him to update changes in each and every field. If we look at the facilities offered by television, it is transparent that there are hundreds of channels to attract you in their typical way. But we should select the good one. Most of the channels are attractive and glamorous. A responsible foresighted or clever and prudent student would prefer the channels like 'Discovery' National History and even 'Sanskar' etc. These channels would make him feel that TV is not an 'idiot box' but the 'tutor' at home. Personality development is one more aspect of the students learning. Learning is constant and continuous process. We see different things in society. The things may be ugly and fair. The student should only take inspiration from fair things in society.

The students should perform responsibilities at home. They should ask their mother and father about their health and should even help their brothers and sisters in their studies and personality development. The students should develop the 'sense of learning' and the sense of responsibility which are primary requisites of students.

Thought For Life Time

Maqsd Dastagir Shaikh

(B.C.A. - II)

The Best Day - Today

The Hardest Work - Beginning

The Biggest Deficiency - Fear

The Easiest Job - To find out others Mistakes

To show dislike to someone - The Complainer

The Best Thing is - To Forgive

The Most Sorrowful Event is - Defeat

Useful Knowledge - Experience

Biggest Achievement - Satisfaction

Happiest Moment - Peace of Mind

Human Resource Management And Job Satisfaction

Miss. Rashmi Shripad Joshi (B.B.A. - III)

Human Resource Management is at the heart of every organisation. HRM is the strategica and coherent approach to the management of an organisation's not valued assets. The people working there, who individually and collectively contribute to the achievement of the business. HRM helps to develop their skills, ability, knowledge and use them for the development of an organisation.

Human Resource can be regarded as a close parallel to chess. Organisations may have their strategies. But without clear HR policies all efforts would be like taking photos in the dark. Like the game of chess, people are recruited for various business functions, some niche and some generic. Every employee of organisaion is an important cog in the wheel. If you follow right recruitment practices, motivation policies and employees job satisfaction, each employee can become an asset for your organisation.

In early days people were working for earning money as salary. But now the industrialisation is developing on the basis of competition of getting skilled employees. it has highly affected on the industrial sector. After proper training and education employees can become more aware about job.

Job satisfaction is ones feeling or state-of-mind regarding the nature of their work. 'Job satisfaction is pleasurable emotional state resulting from the appraisal of one's job as achieving or facilitating the achievement of one's job value.'

There is a poitive relationship between job satisfaction and productivity, as there is a negative relationship between job satisfaction and grievances. Job dissatisfaction is the symbol of slowdown, absenteeism, employee turnover and other organisational difficulties. Thus, satisfaction is an integral component of organisational health and an important element in management worker relationship.

Job satisfaction can be influenced by the variety of factors like, the quality of one's relationship with their supervisor, the quality of physical environment in which they work, degree of fulfillment of their work etc. There are some diterminants like supervision, work group, occupation level, specialisation, job content, age, race, etc, upon which job satisfaction can be measured.

Job satisfaction is a strong motivator-

Job satisfaction is often a strong motivator in work endeavours. Researches have shown that job satisfaction can lead to high job performance especially for

professionals and high-level employees, commonly known as talented persons. Jobs and work in the new economy shift to professionalized knowledge-based, infotechnology, info-communication and bio-science characteristics. Job satisfaction will increasingly become a key driver of individual motivation and effort. Research has also shown that there exists a relationship between individual performance measured at a certain time and later job satisfaction. However, this relation is conditional to performance being fairly rewarded in appropriate form as perceived by the recipient.

Why one can lose job satisfaction -

Lack of job satisfaction can be significant source of daily stress. To help get one's stress back under control one should figure out what exactly has caused one to sour in one's job. The reasons why one may have lost job satisfaction can include :

- Bickering co-workers.
- Conflict with one's supervisor.
- Inadequate returns/payment.
- Lack of necessary equipment or resources.
- Lack of opportunities for promotion.
- Having little or no say in decisions.
- Work that you find boring or overtly routine.
- Work that retards one's education, skills or interests.

Strategies to improve one's job satisfaction -

There are several ways to increase job satisfaction :

- Set new challenges.
- Improve job skills. Develop own projects.
- Mentor a co-worker.
- Beat the boredom, break up the monotony.
- Volunteer for something different.
- Stop negative thoughts, put things in perspective.
- Look for silver lining.
- Learning from our mistakes. Be grateful.

So, it becomes very expedient for every organisation to look-after the job satisfaction of their employees for continuous success and dynamic growth of the organisation.

FACTS ABOUT INDIA

Miss Priya Prakash Dhabale (B.Sc. III [Chemistry])

- The official Sanskrit name of India is Bharat.
- INDIA has been called Bharat even in Satya Yuga (Golden Age) :

The Purana speaks of a continuous cycle of ages, each lasting approximately 58,000 years. Each one of these cycles consist of four ages. The Purana teaches that each 58,000 year cycle starts with a Satya Yuga (Golden Age) and ends with a Dark Age (Kali Yuga) and at the very end of the Kali Yuga a new cycle and a new mankind begins again.

“The spiritual decadence of man, according to Hindu tradition, goes hand in hand with progress in metallurgy from the Golden Age (Satya Yuga) to the Iron Age (Kali Yuga)”.
- ⊙ The name ‘India’ is derived from the River Indus, the valley around which were the home of the early settlers. The Aryan worshippers referred to the river Indus as the Sindhu.
- ⊙ The Persian invaders converted it into Hindu. The name ‘Hindustan’ combines Sindhu & Hindu and thus refers to the land of the Hindus.
- ⊙ The number system was invented in India. Aryabhatta was the scientist who invented the digit zero -
- ⊙ **Aryabhatta** (4776-550 A.D.) was born in Patliputra in Magadha, modern Patna in Bihar. He lived in Patliputra where he wrote his famous treatise the “Aryabhatta - Siddhan” the “Aryabhatiya”, the only work to have survived. It contains mathematical and astronomical theories that have been revealed in modern mathematics, for instance, Aryabhatta wrote that if 4 is added to 100 and then multiplied by 8 then added to 62,000 then divided will be equal to the circumference of a circle of diameter twenty thousand. This calculates to 3.1416 close to the actual value. His greatest contribution has to be zero. His other works include algebra, arithmetics, trigonometry, quadratic equations & the sine.
- ⊙ Sanskrit is considered as the mother of all languages. This is because, it is the most precise, and therefore suitable language for computer software. (a report in Forbes magazine, July 1987).
- ⊙ Chess was invented in India :

Chess may have had its origin in fourth century game called “Chaturanga” (from North-West India), although there is a little definite evidence of the game before sixth century in Persia. From there

it appears to have been learned by Arabs (who named it Shatranj) and then spread to Europe during 8th century at the time of the great Arab invasion.

- ⊙ Algebra, Trigonometry and Calculus are studies which were originated in India.
- ⊙ The 'Place value system' and the 'decimal system' were developed in 100 BC in India.
- ⊙ From 1526 to 1707 the first six Mughal Emperors of India ruled in an unbroken succession from father to son for two hundred years.
- ⊙ The World's First Granite Temple is the 'Brithadeswara' temple at Tanjavut in Tamil Nadu. The Shikhara is made up from a single '80 tonne' piece of granite. This magnificent temple was built in just years (between 1004 AD and 1009 AD) during the reign of Rajaraja Chola.
- ⊙ The largest employer in the world is the Indian Railway System, employing over a million people.
- ⊙ India is the largest democracy in the world, the sixth largest country in the world and has one of the most ancient and living civilizations (at least 10,000 years old).
- ⊙ The game of Snakes and ladders was evolved by 13th century poet saint Dyandev. It was originally called 'Monshpat'. The ladders in the game represented virtues and the snakes indicated vices. The game was played with shells & dices. Later through time, the game underwent several modifications, but the meaning is the same i.e. good deeds take us to heaven and evil to a cycle of birth and rebirth.
- ⊙ The world's highest cricket ground is in Chai, Himachal Pradesh, built in 1893 after leveling a hilltop. This cricket pitch is 2444 meters above sea level.
- ⊙ Ayurveda is the earliest school of medicine known to mankind. The father of medicine, Charaka, consolidated Ayurveda 2500 years ago.
- ⊙ The world's first university was established in Takshila in 700 B.C. More than 10,500 students from all over the world studied more than 60 subjects. The University of Nalanda built during 4th century was one of the greatest achievements of ancient India in the field of education.
- ⊙ Although, modern images and descriptions of India often show poverty, India was one of the richest countries till the time of British in early 17th century. Christopher Columbus was attracted by India's wealth and was looking for route to India when he discovered America by mistake.
- ⊙ The art of Navigation was evolved in the river Sindh 6000 years ago. The very word 'Navigation' is derived from the Sanskrit word NAVGATI. The word navy is also

derived from the sanskrit word 'Nou'.

- ⊙ Bhaskaracharya rightly calculated the time taken by the earth to orbit the sun hundred years before the astronomer Smart. His calculation was time taken by earth to orbit the sun : (5th century) 365258756484 days.
- ⊙ The value of 'Pi' was first calculated by the Indian Mathematician Budhayana. He explained the concept of what is known as the Pythagorean theorem. He discovered the concept in the 6th century, long before the European Mathematicians.
- ⊙ Algebra, Trigonometry, Calculus also originated in India, Quadratic equations were used by Sridharacharya during 11th century. The largest numbers the Greeks and the Romans used were 106 whereas Hindus used numbers as big as 10^{53} (i.e. 10 to the power of 53) with specific names as early as 5000 B.C. during the Vedic Period. Even today, the largest number used is Tera : 10^{12} (i.e. 10 to the power of 12).
- ⊙ Until 1896, India was the only source for diamonds to the world. (Source - Gemological institute of America).
- ⊙ The baily Bridge is the highest bridge in the world. It is located in the Ladakh valley between the Dras and Suru rivers, in the Himalayan mountains. It was built by the Indian army in August 1982.
- ⊙ Sushruta is regarded as the father of surgery. Over 2600 years ago Sushruta &

his team conducted complicated surgeries like cataract, artificial limbs, cesareans, fractures, urinary stones & also plastic surgeries and brain surgeries.

- ⊙ Use of anesthesia was well known in ancient Indian medical field. Detailed knowledge of anatomy, embryology, diagestion, metabolism, physiology, etiology, genetics and immunity is also found in many ancient Indian Texts.

वार्षिक स्नेहसंमेलन २०११

शिवराज
२०११

पाककला स्पर्धेतील स्पर्धकांच्या
पाककलाकृती परीक्षक व मान्यवर

मेहेंदी स्पर्धेतील विजेते

रांगोळी स्पर्धेतील प्रथम क्रमांकाची रांगोळी

पुष्परचना : स्पर्धेतील विजेती पुष्पे

'शिवराजश्री' स्पर्धेतील स्पर्धक

विविध गुणदर्शनामध्ये अदाकारी
सादर करताना नृत्यांगणा

क्रीडा विभाग

संभाजीराव माने कला, वाणिज्य व विज्ञान कनिष्ठ महाविद्यालय

प्रा. एस. एस. सावंत
क्रीडा विभागप्रमुख

तेजस शिवाजी पाटील
१२ वी आर्टस्
वैयक्तिक जनरल चॅम्पियनशिप

कु. सुप्रिया शिवाजी कुरळे
११ वी आर्टस्
वैयक्तिक जनरल चॅम्पियनशिप

कु. सुफियाबुन अयुब मुल्ला
११ वी कॉमर्स - जालना येथे झालेल्या
राज्यस्तरीय फुटबॉल स्पर्धेसाठी निवड

कु. पद्मा हिराचंद राठोड
११ सायन्स नांदेड येथे झालेल्या
राज्यस्तरीय खो-खो स्पर्धेसाठी निवड

कु. नेहा विश्वनाथ पाटील
११ वी सायन्स - सोलापूर येथे झालेल्या
राज्यस्तरीय जलतरण स्पर्धेसाठी निवड

गडहिंग्लज तालुका अॅथलेटिक्स विजेता संघ

गडहिंग्लज तालुका शालेय कबड्डी उपविजेता मुले व मुलींचा संघ

गडहिंग्लज येथे संपन्न झालेल्या कोल्हापूर जिल्हा फुटबॉल विजेता संघ

गडहिंग्लज तालुका शालेय खो-खो उपविजेता संघ

कोल्हापूर जिल्हा फुटबॉल मुलांचा उपविजेता संघ

शिवराज कला, वाणिज्य आणि डी. एस. कदम विज्ञान महाविद्यालय
 आणि
 संभाजीराव माने कला, वाणिज्य व विज्ञान कनिष्ठ महाविद्यालय,
 गडहिंगलज, जि. कोल्हापूर.

प्राध्यापक कार्य वृत्तांत

आमच्या महाविद्यालयातील प्राध्यापक महाविद्यालयामध्ये अध्यापनाचे काम करतोच, मात्र अध्यापनाशिवाय समाजामध्ये मिसळून त्यांच्या समस्या जाणून घेतो व त्या सोडविण्याचा प्रयत्न करतो. अंधश्रद्धा निर्मूलन, जातिभेद निर्मूलन, शैक्षणिक जागृती, मतदार जागृती, महिला जागृती, महिलांचे आरोग्य, हुंडा निर्मूलन, कुटुंब नियोजन, कौटुंबिक स्वास्थ्य अशा अनेक विषयावर आमचे प्राध्यापक ठिकठिकाणी जाऊन व्याख्याने देतात. समाज निकोप बनावा, तो मुख्य प्रवाहात यावा यासाठी आमचा प्राध्यापक कधीही मागे राहत नाही हे त्यांच्या कार्यवृत्तांतावरून स्पष्ट होते. प्रशासकीय जबाबदारी सांभाळणारा कर्मचारी, कार्यालय अद्यावत ठेवतोच शिवाय विद्यार्थ्यांची कामे वेळेत करतो. हेही नसे थोडके !

संपादक

प्राध्यापक कार्य वृत्तांत

शिवराज कला, वाणिज्य आणि डी. एस. कदम विज्ञान महाविद्यालय
गडहिंगलज, जि. कोल्हापूर.

☐ डॉ. टी. एन. पाटील	☐ डॉ. बी. डी. मुरगी
☐ डॉ. डी. आर. खटके	☐ डॉ. आर. बी. तेली
☐ डॉ. एन. आर. सावंत	☐ डॉ. एस. के. नेर्ले
☐ प्रा. व्ही. बी. कुरळे	☐ डॉ. बी. डी. अजळकर
☐ डॉ. पी. एस. चिगरे	☐ प्रा. एन. आर. कोल्हापूर
☐ डॉ. मनमोहन राजे	☐ प्रा. आनंद कुंभार
☐ प्रा. ए. के. मोरमारे	☐ डॉ. एस. डी. पाटील
☐ प्रा. संजय सावंत	☐ प्रा. जी. जी. गायकवाड
☐ डॉ. ए. जी. हरदारे	☐ प्रा. सुधीर मुंज
☐ प्रा. नरसिंग एकिले	☐ डॉ. एस. बी. माने

संभाजीराव माने कला, वाणिज्य व विज्ञान कनिष्ठ महाविद्यालय,
गडहिंगलज, जि. कोल्हापूर.

- प्रा. वाय. पी. कोले
- प्रा. प्रकाश भोईटे

प्रशासकीय कर्मचारी

- के. टी. कुंभार
- एन. एस. कांबळे
- ए. एम. पोवार
- पी. डी. सोरप

शिवराज कला, वाणिज्य आणि डी. एस. कदम विज्ञान महाविद्यालय, गडहिंगलज
प्राध्यापक : कार्य वृत्तांत

डॉ. टी. एन. पाटील

(रसायनशास्त्र विभाग)

Enclosed herewith my activities during the year 2010-11.

1. Participated UGC sponsored National level one day seminar on 'Green Chemistry' orgaized by Arts, Commerce & Science College, Ramanandnagar, Dist. Sangali. On 25-1-2011.
2. Actively participated UGC sponsored two days state level workshop on 'Resent Trends in Nuclear Science' organized by Shivraj College, Gadhinglaj. On 14th & 15th Feb. 11.
3. Delivered a lecture as a Chief Guest at prize distribution function organized by Vidyangan Library, Attyal, Tal. Gadhinglaj, Dist. Kolhapur. On 8-11-2010.

डॉ. बी. डी. मुरगी

(भौतिकशास्त्र विभाग)

1. Felicitated by 'Grampanchayat Mutnal' for social work on the one

of Golden Jublee Year of Maharashtra State on 1-5-2010.

2. Participated in the XXIII refresher course in experimental Physics organised by Indian Academy of Science, Banglore, Indian National Academy of Science, Delhi, National Academy of Science, Allahabad and Shivaji University, Kolhapur from 5th-20th October 2010.
3. Participated in UGC sponsored two day national seminar on "Recent trend in Materials Reserarch" organised by Birla College of Arts, Science & Commerce, Kalyan from 29th-30th Jan. 2010.
4. Participated and worked as secretary for the Two day National workshop on "Recent trends in Nuclear Science" organised by Shivraj College, Gadhinglaj between 21st Feb. - 22nd Feb. 2011.
5. Participated in one day seminar on "Solid responsibilities & college teachers" organised by SUTA, Kolhapur on 27th Feb. 2011.
6. Co-opted as B.O.S. member in Physics for 2010-2015.

प्रा. डॉ. डी. आर. खटके

(अर्थशास्त्र विभाग)

१. शिवाजी विद्यापीठाच्या अर्थशास्त्र अभ्यास मंडळाच्या सदस्यपदी निवड.
२. शिवाजी विद्यापीठाच्या सामाजिक शास्त्र विद्याशाखेवर सदस्य म्हणून निवड.
३. शिवाजी विद्यापीठाच्या अर्थशास्त्र अभ्यास मंडळाच्या चेअरमनपदी निवड.
४. शिवाजी विद्यापीठाच्या विद्वत् सभेवर (Academic Council) सदस्य म्हणून निवड.
५. शिवाजी विद्यापीठाच्या 'वित्त लेखा समितीच्या' सदस्यपदी निवड.
६. महाराष्ट्र प्राध्यापक महासंघाच्या कार्यकारिणी सदस्य पदी निवड.
७. अखिल भारतीय प्राध्यापक महासंघाच्या जळगाव येथील शैक्षणिक परिषदेत सहभाग.
८. शिवाजी विद्यापीठ शिक्षक संघ आयोजित (कोल्हापूर) एक दिवसीय चर्चासत्रात सहभाग. सदर चर्चासत्रात 'प्राध्यापकांची सामाजिक जबाबदारी' या विषयावरील चर्चासत्राचे अध्यक्ष म्हणून काम पाहिले.
९. शिवाजी विद्यापीठ शिक्षक संघ (सुटा) उपाध्यक्ष व जिल्हाध्यक्ष म्हणून कार्यरत आहे.
१०. शिवाजी विद्यापीठाच्या एम.ए. अर्थशास्त्राच्या सुधारित अभ्यासक्रम समिती सदस्य म्हणून काम केले आहे.
११. शिवाजी विद्यापीठाच्या दूर शिक्षण विभागाच्या SIM लेखक म्हणून एम. ए. भाग १ कृषी अर्थशास्त्र या विषयाच्या एका युनिटचे लेखन केले आहे.
१२. शिवाजी विद्यापीठाच्या बी. ए. भाग ३ अर्थशास्त्र पेपर क्र. ४ (संसाधनाचे अर्थशास्त्र) या विषयाच्या प्राध्यापक प्रशिक्षण शिबिराचे शिवराज महाविद्यालयात आयोजन केले व समन्वय म्हणून काम पाहिले आहे.
१३. शिवराज महाविद्यालयात पदव्युत्तर विभागाचा समन्वयक म्हणून काम पहात आहे.

डॉ. आर. बी. तेली

(कॉमर्स विभाग)

१. राष्ट्रीय नियतकालीकातील प्रकाशने -
अ) दि महाराष्ट्र को-ऑपरेटिव्ह क्वार्टर्ली या त्रैमासिकात (एप्रिल ते जून २०१० अंक) 'Challenges Before Co-operative Leadership in India' या विषयावरील संशोधन लेख प्रसिध्द.
- ब) NCUI च्या Indian Co-operative Review, New Delhi च्या त्रैमासिकात (जुलै २०१० चा अंक) 'Micro-finance though self-help-groups in India.' या विषयावरील संशोधन लेख प्रसिध्द.
२. इतर लेख - दि आजरा अर्बन बँक, आजरा या बँकेच्या 'सुवर्णयुग' या सुवर्ण महोत्सवी स्मरणिकेमध्ये (जाने. २०११) 'बँकिंग क्षेत्रातील विविध संकल्पना' या विषयावरील लेख प्रसिध्द.
३. राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय कार्यशाळा, सेमिनारमधील सहभाग -
अ) वाणिज्य व व्यवस्थापन विभाग, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर मार्फत आयोजित 'Research Methodology and Quantitative Techniques' या विषयावरील राष्ट्रीय कार्यशाळेत दि. १० व ११ डिसेंबर २०११ रोजी सहभाग.
ब) कमला कॉलेज कोल्हापूर आणि सायबर, कोल्हापूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित 'Challenges Before Women Entrepreneurship in South Asia' या विषयावरील दोन दिवसीय आंतरराष्ट्रीय सेमिनार (युजीसी पुरस्कृत) साठी दि. २५ व २६ मार्च, २०११ रोजी सहभाग आणि 'Women Entrepreneurship Development through BPL SHGs in Gadhinglaj Block' या विषयावरील संशोधन पेपर सादर करण्यासाठी स्विकारला.
४. राज्यस्तरीय सेमिनार व कार्यशाळेतील सहभाग -
अ) आर्ट्स, सायन्स आणि कॉमर्स कॉलेज, रामानंदनगर (बुर्ली), किलॉस्करवाडी, ता. पलूस, जि. सांगली येथे

दि. १५/२/२०१० रोजी आयोजित 'Special Economic Zone (SEZ) - New Era of Industrial Development' या विषयावरील राज्यस्तरीय कार्यशाळेत रिसोर्स पर्सन या नात्याने ('Key-note address') व्याख्यान दिले.

ब) १७ व १८ फेब्रु. २०११ रोजी डी. आर. के. कॉलेज ऑफ कॉमर्स, कोल्हापूर येथे झालेल्या दोन दिवसीय राज्यस्तरीय सेमिनार मध्ये (Accounting Practices in Business World) सहभाग.

क) शिवाजी युनिव्हर्सिटी कॉमर्स अँड मॅनेजमेंट टीचर्स असोसिएशन, कोल्हापूर आणि आर. बी. माडखोलकर कॉलेज, चंदगड यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित दोन दिवसीय वार्षिक अधिवेशनात दि. २२ व २३ जानेवारी, २०११ रोजी 'भारतातील बचत गट-स्थिती, आव्हाने आणि उपाय' या विषयावरील संशोधन पेपर सादर.

ड) दि. १३/२/२०११ रोजी शिवाजी विद्यापीठ आणि के. डब्ल्यू. सी. कॉलेज सांगली यांच्या संयुक्त विद्यमाने लीड कॉलेज अंतर्गत 'Ond day workshop on Research' या कार्यशाळेसाठी उपस्थित राहून सभाग घेतला.

इ) दि. २६/२/२०११ रोजी डॉ. घाळी कॉलेज, गडहिंग्लज येथे अग्रणी महाविद्यालय योजनेअंतर्गत झालेल्या 'करिअर निवड' कार्यशाळेत उद्घाटक आणि मार्गदर्शक म्हणून 'पदवीनंतरच्या करिअर संधी' या विषयावर व्याख्यान दिले.

५. विविध व्याख्याने -

अ) महाराष्ट्र राज्य सहकारी संघ मर्यादित पुणे, कोल्हापूर जिल्हा सहकारी बोर्ड, कोल्हापूर, सहाय्यक निबंधक सहकारी संस्था, गडहिंग्लज आणि व्यापारी नागरी ग्रामीण बिगरशेती सहकारी पत संस्था मर्यादित, महागांव, ता. गडहिंग्लज यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित सेवक प्रशिक्षण कार्यक्रमात दि. २२/१०/२०१० रोजी महागांव येथे 'MIS ची संकल्पना' या विषयावर व्याख्यान दिले.

ब) राजा शिवछत्रपती कला व वाणिज्य महाविद्यालय,

महागांव येथे दि. १९/९/२०१० रोजी 'नॅकची पूर्वतयारी' या विषयावर शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांसाठी व्याख्यान दिले.

क) तात्यासाहेब मोहिते सहकार प्रशिक्षण केंद्र, कोल्हापूर यांचे वतीने, सहाय्यक निबंधक सहकारी संस्था गडहिंग्लज व गडहिंग्लज तालुका पत संस्था फेडरेशन लि; गडहिंग्लज यांच्या सहकार्याने गडहिंग्लज मधील पत संस्थांच्या पदाधिकारी व संचालकांकरिता पदाधिकारी नेतृत्व विकास प्रशिक्षण वर्गासाठी दि. ५/२/२०११ रोजी 'पत संस्थांचे व्यावसायिक व्यवस्थापन व KYC संकल्पना' या विषयावर व्याख्यान दिले.

६. तज्ज्ञ शिक्षक - गडहिंग्लज तालुका सहकारी पत संस्थांचा सहकारी संघ मर्यादित, गडहिंग्लज या संस्थेच्या सभासद असणाऱ्या संस्थांना देण्यात येणाऱ्या 'उत्कृष्ट संस्था आणि आदर्श व्यवस्थापक' पुरस्कार निवड करण्यासाठी ऑक्टोबर, २०१० मध्ये तज्ज्ञ परीक्षक म्हणून काम पाहिले.

७. शिवाजी विद्यापीठ स्तरावरील कार्यात सहभाग -
अ) २०१०-१०१५ या पाच वर्षांसाठी कॉमर्स फॅकल्टीमधील शिवाजी विद्यापीठ 'Business Management' या अभ्यास मंडळावर सदस्य म्हणून सलग तिसऱ्यांदा निवड झाली आहे.

ब) शिवाजी विद्यापीठाच्या बी.बी.ए. भाग २, सेमिस्टर ३ व सेमिस्टर ४ साठी २०११-१२ पासून सुरु होणाऱ्या खालील विषयांच्या सुधारित अभ्यासक्रम समितीचा अध्यक्ष म्हणून जानेवारी २०११ मध्ये काम पाहिले आणि अभ्यासक्रम तयार केला.

1. Management of Business Services 2. Production Management 3. Materials Management 4. Entrepreneurship Development 5. Business Economics.

क) बी. कॉम. भाग-१ सेमिस्टर १ 'Principles of Business Management' आणि एम. कॉम. भाग-१ (क्रेडिट) या व इतर विषयांचे पेपर सेटर म्हणून काम पाहिले.

ड) बी.कॉम. भाग-३ व बी.बी.ए. भाग-३ वर्गाच्या अभ्यासक्रम समितीवर २०११-१२ साठी निवड.

८) संशोधन मार्गदर्शन -

अ) शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूरच्या पीएच.डी. डिग्रीसाठी तीन विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करित आहे. एका विद्यार्थ्याने आपला प्रबंध विद्यापीठास सादर केला आहे.

ब) एम.कॉम. भाग-२ च्या विद्यार्थ्यांना Research Methodology - Advanced Accountancy Paper IV च्या प्रोजेक्टस् तयार करण्यासाठी मार्गदर्शन केले.

९) महाविद्यालयामधील विविध कार्यातील सहभाग

अ) महाविद्यालयातील पुढील समित्यांवर सदस्य म्हणून काम केले. परीक्षा/मूल्यमापन समिती, पदव्युत्तर समिती, नॅक समिती, जाहिरात समिती, वाणिज्य मंडळ इत्यादी.

ब) महाविद्यालयामध्ये वाणिज्य विभागामार्फत पुढील व्याख्याने आयोजित करण्यात आली आहेत.

१) दि. ८/९/२०१० रोजी श्री. राम शिरभाते यांचे बी.कॉम. भाग १ साठी 'How to Learn English' या विषयावर Skill development साठी व्याख्यान आयोजित केले.

२) दि. २७/१०/२०११ रोजी 'स्टेट बँक क्लार्क परीक्षा मार्गदर्शन' यासाठी स्टेट बँक गडहिंग्लज शाखेतील श्री. सचिन पाटील व कु. स्वाती शिंदे यांचे व्याख्यान.

३) दि. १४/१/२०११ रोजी डायस बिझिनेस स्कूल, कोल्हापूर येथील माधवी राठोड यांचे 'MBA - as a career' या विषयावर व्याख्यान.

४) दि. २७/१/२०११ रोजी 'माहितीचा अधिकार व ग्राहक संरक्षण कायदा - स्वरूप व व्याप्ती' या विषयावर अॅड. दिग्विजय कुराडे यांचे व्याख्या आयोजित केले.

५) दि. ३१/१/२०११ रोजी बी. कॉम. भाग-२ व बी.कॉम. ३ मधील ८० विद्यार्थी-विद्यार्थिनींची अण्णाभाऊ सूतगिरणी आजरा, चित्री विद्युत प्रकल्प व रामतीर्थ येथे अभ्यास सहल आयोजित केली.

१०) दि. १/१/२०११ रोजी महाविद्यालयामार्फत आयोजित 'कर्मचारी संगणक प्रशिक्षण' कार्यक्रमास हजर राहून लाभ घेतला.

डॉ. एन. आर. सावंत

(इंग्रजी विभाग)

सन २०१०-११ या वर्षातील मी खालीवर शैक्षणिक उपक्रमामध्ये सहभाग.

१. सन २०१० ते २०१५ या कालावधीसाठी शिवाजी विद्यापीठ इंग्रजी अभ्यास मंडळावर (Board of studies in English) सदस्य म्हणून निवड.

२. शोध निबंध खालील नियतकालीकात प्रसिध्द झाले.

शोध निबंधाचे नांव	नियतकालीकाचे नांव
Generic Experiments in George Orwell's Novels	Contemponjoy Discourse July, 2010.
Use of Genres in Geoge Orwell's novel-Keep the Aspielition Flying, 1934	Research Spectrum Aug. 2010.

३. खालील राष्ट्रीय सेमिनारला उपस्थित राहिलो - सेमिनारचे नांव ठिकाण व तारीख

a) National Seminar on feminison in Literature	Karmveer Bhaurao Patil CollegeUrun Islampur 28/29 Jan. 2011.
b) Nationl Conference on the Role of Language in Mass Media	Vivekanand College, Kolhapur. 4/5 Feb. 2011.

४. उल्लेखनीय संधी/सन्मान -

दि. २८/१/२०११ इ।। रोजी झालेल्या कर्मवीर भाऊराव पाटील कॉलेज, इस्लामपूर येथील या राष्ट्रीय स्तरावरील चर्चासत्राच्या पहिल्या चर्चासत्राला अध्यक्ष म्हणून संधी/सन्मान.

डॉ. एस. के. नेल्ले

(वनस्पतीशास्त्र विभाग)

१. १८ व्या राष्ट्रीय बालविज्ञान परिषद आयोजित "नैसर्गिक संसाधने व जमिनीवरील कृती" या विषयावर माध्यमिक शिक्षकांना प्रकल्प तयार करण्यासंदर्भात व्याख्यान. दि. २९/७/२०१०
२. "राष्ट्रीय वन्यजीवन सप्ताह" निमित्त शिवराज कॉलेज येथे सर्पांचे पोस्टर प्रदर्शन. दि. ६/१०/२०१०
३. "प्रदूषणमुक्त दीपावली" कार्यक्रमा अंतर्गत शिवाजी विद्यालय, सावित्रीबाई फुले विद्यालय व सेंट ॲन्स स्कूल गडहिंग्लज येथे फटाक्याच्या दुष्परिणामाबाबत व्याख्याने. दि. ११/१०/२०१०
४. शिवराज महाविद्यालय गडहिंग्लज "राष्ट्रीय सेवा योजना" संस्कार शिबिरात ऐनापूर येथे "जैवविधिता" या विषयावर व्याख्यान दि. २२/२/२०१०
५. संभाजीराव माने ज्युनि. कॉलेज गडहिंग्लज 'राष्ट्रीय सेवा योजना' श्रमसंस्कार शिबिरात इंचनाळ येथे 'जैवविधिता' या विषयावर मार्गदर्शनपर व्याख्यान. दि. २७/१२/२०१०
६. 'निगुडगे, आजरा तालुका विज्ञान प्रदर्शन' मध्ये उद्घाटक व 'आंतरराष्ट्रीय जैवविधिता' वर्षानिमित्त व्याख्यान. दि. २१/१२/२०१०
७. पार्वतीशंकर विद्यालय उत्तूर व मराठी विज्ञान परिषद गडहिंग्लज आयोजित ७ व्या बालविज्ञान संमेलनात 'विज्ञान गप्पा-टप्पा' कार्यक्रमात सहभाग व प्रदर्शनाचे परीक्षक. दि. १०/१/२०११
८. महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समिती द्विदशकपूर्ती सोहळा कार्यक्रमांत सहभाग. दि. १४ ते १६/१/२०११ अखेर
९. चैतन्य अपंगमती विकास विद्यालय (निवासी) गडहिंग्लज येथे प्रजासत्ताक दिनाचे ध्वजारोहन व मिठाई वाटप. दि. २६/१/२०११
१०. 'पर्यावरणशास्त्र विभाग' शिवराज कॉलेज गडहिंग्लज मार्फत बीएस्सी, बी.ए., बी.कॉम., बी.सी.ए., बी.सी.एस., बी.बी.ए. भाग-२ च्या विद्यार्थ्यांसाठी लेखी व तोंडी प्रश्नमंजुषा स्पर्धेचे आयोजन. दि. २८/१/२०११
११. शिवराज कॉलेज गडहिंग्लज येथे 'मराठी समाजशास्त्र परिषद' संयोजनात सहभाग. दि. ४ ते ५/२/२०११ अखेर
१२. 'Recent Trends In Nuclear Science' या शिवराज कॉलेज आयोजित राज्यस्तरीय कार्यशाळेत सहभाग. दि. १४ ते १५/२/२०११
१३. 'Traditional Medicinal Plant Cultivation and Conservation' या विषयावरील र. बा. माडखोलकर कॉलेज चंदगड आयोजित राज्यस्तरीय सेमिनारमध्ये सहभाग व एका सत्राचे अध्यक्ष. दि. १७ ते १८/२/२०११
१४. 'राष्ट्रीय विज्ञान दिन-२०११' निमित्त मराठी विज्ञान परिषद, गडहिंग्लज मार्फत गडहिंग्लज, उत्तूर, करंबळी, महागांव, नेसरी, हलकर्णी, नूल, संकेश्वर, निपाणी येथे प्रश्नमंजुषा, निबंधस्पर्धा व व्याख्यानाचे आयोजन. गडहिंग्लज येथे डॉ. डी. व्ही. गोखले NCL यांचे व्याख्याने आयोजन. दि. १२ ते २८/२/२०११ अखेर
१५. 'मराठी विज्ञान परिषद आजरा' येथे राष्ट्रीय विज्ञान दिनानिमित्त आयोजित 'वैज्ञानिक गप्पा-टप्पा' कार्यक्रमात सहभाग. दि. २६/२/२०११.
१६. शिवाजी विद्यापीठ शिक्षक संघटना SUTA कोल्हापूर आयोजित 'महाविद्यालयातील शिक्षकांची सामाजिक जबाबदारी' या विषयावरील कार्यशाळेत सहभाग. दि. २७/२/२०११
१७. दै.पुण्यनगरी कोल्हापूर आवृत्तीच्या वर्धापनदिनाच्या अंकात 'पश्चिम घाट-अतिसंवेदनशील प्रदेश' या पर्यावरण विषयावर लेख प्रसिध्द. दि. २६/२/२०११

प्रा. व्ही. बी. कुरळे

(रसायनशास्त्र विभाग)

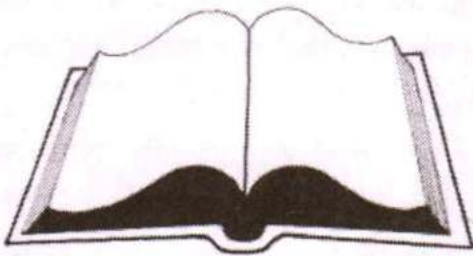
१. 'राष्ट्रीय सेवा योजना' प्रकल्प अधिकारी म्हणून कार्यरत. राष्ट्रीय सेवा योजनांतर्गत ऐनापूर, ता. गडहिंग्लज येथे दि. १८/१२/२०१० ते दि. २४/१२/२०१० या कालावधीमध्ये विशेष श्रमसंस्कार शिबिर आयोजित करण्यात आले. सदर शिबिरामध्ये शिबिरार्थींकडून ग्रामस्वच्छता व इतर कामे करणेत आली. ग्रामस्थांसाठी तज्ञ व्याख्यात्याकडून विविध विषयावर मार्गदर्शनपर व्याख्याने आयोजित करणेत आली.
२. वालचंद कॉलेज ऑफ आर्ट्स अँड सायन्स, सोलापूर येथे दि. २८ व २९ जानेवारी २०११ या दिवशी 'Nanomaterials and its Applications' या विषयावर आयोजित केलेल्या राष्ट्रीय शिबिरामध्ये सहभाग.
३. शिवराज महाविद्यालयाच्या रसायनशास्त्र व पदार्थविज्ञान विभागाने दि. १४ व १५ फेब्रुवारी २०११ रोजी आयोजित केलेल्या 'Recent Trends In Nuclear Science' या विषयावरील राज्यस्तरीय कार्यशाळा आयोजित करणेत सहभाग.
४. शिवराज महाविद्यालयाच्या समाजशास्त्र विभागाच्या राज्यस्तरीय अधिवेशनासाठी सहकार्य.

डॉ. बी. डी. अजळकर

(रसायनशास्त्र विभाग)

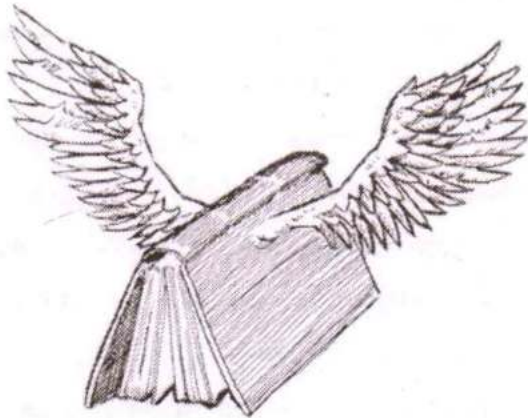
१. सह्याद्री अँडव्हेचर्स तर्फे व्यक्तिमत्व विकास व साहसी उपक्रम कॅम्पचे आयोजन वयोगट लहान गट मुले व मुली दि. २८/४/२०१० ते ३/५/२०१०
२. School On Pulsed Power Technology-2010 तीन दिवसीय कार्यशाळेत सहभाग. भाभा अणुसंशोधन केंद्र मुंबई दि. १८/५/२०१० ते २१/५/२०१०
३. यशवंत चव्हाण विज्ञान महाविद्यालय, सातारा येथे दोन दिवसीय राज्यस्तरीय परिषदेत शोधनिबंध सादर. दि. १४/१०/२०१० ते १५/१०/२०१० Recent Trends in Chemisry.
Effect of Composition Chemically Grown Molydenum Sulphoselenide $Mo(S_{1-x}Se_x)_2$ Thin films.
B. D. Ajalkar, P. S. Chigare, B. J. Desai & P. N. Bhosale
४. स्वामी विवेकानंद महाविद्यालय, कोल्हापूर येथे दि. १५/१२/२०१० व १६/१२/२०१० रोजी राज्यस्तरीय परिषदेमध्ये शोध निबंध सादर
Optostructural and Electrical Transport Characteristics of Molybdenum Sulpho Telluride $Mo(S_{1-x}Se_x)_2$ Thin films prepared by Arrested precipitation Technique (APT) B. D. Ajalkar, P. S. Chigare, S. N. Kulkarni, B. J. Desai & P. N. Bhosale.
Preparation of Highly conducting spray deposited Tin Oxide Thin films from stannic chloride solution for energy devices.
P. S. Chigare, B. D. Ajalkar & P. S. Patil.
५. सावित्रीबाई महिला स्पोर्ट्स अँडडमीमार्फत ३ जानेवारी २०११ रोजी महिलांच्यासाठी विविध स्पर्धांचे आयोजन

काळू मास्तर विद्यालय, गडहिंग्लज येथे कबड्डी व बुध्दीबळ स्पर्धा घेण्यात आल्या.

६. दि. ४/२/२०११ व ५/२/२०११ मराठी समाजशास्त्र परिषदमार्फत घेण्यात आलेल्या कार्यशाळेत शांतता समिती प्रमुख म्हणून काम पाहिले.
७. 'Recent Trends in Nuclear Science' या विषयावरल कार्यशाळेत दि. १४/२/२०११ व १५/२/२०११ खजिनदार म्हणून काम पाहिले.
८. National Seminar on Physics of Materials and Materials Bases Device fabrication (NSPN-MDF-2011) (Poster Presentation-105) Effect of Presintering Temperature on X-ray and IR of Lithium ferrite S. N. Kulkarni, B. K. Chougule, B. D. Ajalkar. Department of Physics at Shivaji University, Kolhapur. 17-18 Feb. 2011.

प्रा. डॉ. पी. एस. चिगरे

(भौतिकशास्त्र विभाग)

सन २०१०-११ मध्ये विविध उपक्रमातील सहभाग.

१. यशवंतराव चव्हाण विज्ञान महाविद्यालय, सातारा येथे संपन्न झालेल्या राज्यस्तरीय कार्यशाळेत शोधनिबंध सादर 'Effect of composition Chemically Grown Mlybdenum Sulphoselenide $[Mo(S_{1-x}Se_x)_2]$ Thin Films.' By B. D. Ajalkar, P. S. Chigare, B. J. Desai and P. N. Bhosale.
२. कोल्हापूर येथील स्वामी विवेकानंद महाविद्यालय मध्ये पार पडलेल्या राष्ट्रीय अधिवेशनात शोध निबंध सादर. 'Preparation of Highly Conducting Spray deposited Tin-oxide thin films from stannic chloride solution for energy Devices' P. S. Chigare, B. D. Ajalkar, P. S. Patil.
३. शिवराज महाविद्यालय गडहिंग्लजमध्ये राज्यस्तरीय कार्यशाळेत 'Recent Trends in Nuclear Science' वर झालेल्या चर्चासत्रात सहभाग. दि. १४ व १५ फेब्रुवारी २०११
४. बिद्री येथील दूधसाखर महाविद्यालयामध्ये घेण्यात आलेल्या Inspire-Internship Camp-2011 मध्ये सहभाग १५ जानेवारी २०११.
५. शिवाजी विद्यापीठ येथे भौतिकशास्त्र विभाग व विद्यापीठ अनुदान मंडळ यांच्या संयुक्तपणे घेण्यात आलेल्या राष्ट्रीय चर्चासत्र National Seminar on Physics Materials and Materials Based Device Fabrication (NSPM-MDF 2011) दि. १७-१८ फेब्रुवारी २०११ मध्ये शोधनिबंध सादर. 'Spray Deposited of $C_6O_2-T_1O_2$ ' thin films and their performance as optically passive counter electrode.' By A. K. Bhosale, D. S. Dalavi, P. S. Chigare, P. M. Kadam, P. S. Patil

६. एस.एस.सी. च्या विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन. सरस्वती हायस्कूल, टाकळीवाडी येथील एस.एस.सी. च्या विद्यार्थ्यांना 'परीक्षेचे आव्हान कसे पेलाल ?' या विषयावर व्याख्यानपर मार्गदर्शन. दि. १९/२/२०११

प्रा. एन. आर. कोल्हापूरे

(राज्यशास्त्र विभाग)

१. राज्यशास्त्र विभाग, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर येथे आयोजित केलेल्या दिनांक ४

व ५ ऑक्टोबर, २०१० रोजी 'Key Concepts of Political Science' या विषयावरील दोन दिवसीय कार्यशाळेत सक्रिय सहभाग.

२. शिवाजी विद्यापीठ कोल्हापूर आणि अग्रणी महाविद्यालय योजना, आजरा आयोजित कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय गडहिंगलज येथे दि. ९/१२/२०१० रोजी 'बौद्धिक क्षमता वाढीसाठी योग' या विषयावरील एक दिवसीय कार्यशाळेत सहभाग.

३. शिवराज कला, वाणिज्य आणि डी. एस. कदम विज्ञान महाविद्यालय, गडहिंगलज आणि नेहरु अभ्यासकेंद्र, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने दिनांक ४/०१/२०११ रोजी एक दिवसीय 'भारतीय संविधान' या विषयावर कार्यशाळेचे आयोजन सहभाग.

४. गांधी अभ्यासकेंद्र शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर आयोजित 'The Making of the Mahatma M. K. Gandhi in South Africa' या विषयावर दि. १०, ११ आणि १२ मार्च २०११ रोजीच्या आंतरराष्ट्रीय चर्चासत्रात सहभाग.

प्रा. डॉ. मनमोहन राजे

(मराठी विभाग)

१. राजर्षी छत्रपती शाहू कॉलेज, कोल्हापूर येथे सप्टेंबर २०११ रोजी आयोजित राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धेसाठी परीक्षक म्हणून उपस्थिती.

२. राजा शिव छत्रपती कला व वाणिज्य महाविद्यालय, महागाव येथे २ ऑक्टोबर २०१० रोजी 'अण्णा भाऊ साठे : व्यक्ती आणि साहित्य' ह्या विषयावर व्याख्यात्र संपन्न.

३. आर्ट्स अँड कॉमर्स कॉलेज, नेसरी येथे दि. १३/१२/२०१० रोजी 'Research Articles & Project' ह्या विषयावरील संशोधन कार्यशाळेत सहभाग.

४. कमला कॉलेज, कोल्हापूर येथे 'मराठी वाङ्मयीन चळवळी : बलते संदर्भ' ह्या विषयावरील दि. २३ व २४ डिसेंबर २०१० रोजी संपन्न झालेल्या दोन दिवसीय राष्ट्रीय चर्चासत्रात सहभाग.

५. शिवराज कॉलेज, गडहिंगलज, जि. कोल्हापूर येथे संपन्न झालेल्या समाजशास्त्र परिषदेच्या दि. ५ व ६ फेब्रुवारी २०११ रोजी संपन्न झालेल्या अधिवेशनामध्ये 'सीमा भागातील जोगतिणीची अनिष्ट प्रथा आणि मराठी साहित्य' ह्या शीर्षकाचा शोधनिबंध सादर.

६. दि. ५ व ६ फेब्रुवारी रोजीच्या समाजशास्त्र अधिवेशनाच्या 'सूत्र संचलन' समितीमध्ये सहभाग.

७. महादेवराव बी.एड. कॉलेज, तुर्केवाडी, जि. कोल्हापूर येथील कोल्हापूर विभागीय वक्तृत्व स्पर्धेसाठी ९ जानेवारी २०११ रोजी परीक्षक म्हणून कार्यरत.

८. क्रांतिअग्रणी जी. डी. बापू लाड महाविद्यालय कुंडल, जि. सांगली येथे 'स्वातंत्र्य चळवळ आणि मराठी साहित्य' ह्या विषयावर दि. १७ व १८ जानेवारी २०११ रोजी संपन्न झालेल्या राष्ट्रीय चर्चासत्रामध्ये सहभाग.

९. 'युवकमुद्रा' ह्या जानेवारी-जून २०११ रोजीच्या त्रैमासिक नियतकालिकामध्ये 'जोगतिणीची प्रथा आणि बळवंत कांबळेंची कादंबरी' ह्या शीर्षकाचा शोधनिबंध प्रकाशित.
१०. डी. के. शिंदे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय गडहिंग्लज व गिजवणे हायस्कूल गिजवणे ह्या संयुक्त विद्यमाने संपन्न झालेल्या स्नेहसंमेलन व बक्षीस वितरण कार्यक्रमाच्या प्रमुख पाहुणे म्हणून दि. २२ जानेवारी २०११ रोजी उपस्थिती.
११. दि. ९, १० फेब्रुवारी २०११ रोजी प्रमिलादेवी कला, वाणिज्य महाविद्यालय (जि. बीड) येथे संपन्न झालेल्या राष्ट्रीय चर्चासत्रामध्ये 'बाबुराव बागूल ह्यांच्या कथेतील स्त्री जीवन' शीर्षकाचा शोधनिबंध सादर.
१२. दि. ५, ६ मार्च २०११ रोजी पलूस, जि. सांगली येथे संपन्न झालेल्या शिवाजी विद्यापीठ मराठी शिक्षक संघाच्या अधिवेशनात सहभाग.
१३. राजषी छत्रपती शाहू कॉलेज कोल्हापूर येथील दि. १४, १५ फेब्रुवारी २०११ रोजीच्या 'समकालीन बदले ग्रामीण व दलित साहित्य' विषयावरील राज्यस्तरीय चर्चासत्रात सहभाग.
१४. शिवाजी विद्यापीठ कोल्हापूर ह्यांच्या सन २०१०-२०११ एम.ए. भाग-१ (मराठी) ह्या वर्गाचे पेपर सेट्टर म्हणून कार्यरत. शिवाजी विद्यापीठाच्या बी.ए. भाग-२, ३ वर्गांचे परीक्षक म्हणून काम.
१५. 'गडहिंग्लज समाचार' साप्ताहिकाच्या दीपावली २०१० च्या विशेषांकामध्ये 'संवेदनाशून्य' नावाचा ललितलेख प्रकाशित.
१६. शिवराज कॉलेज, गडहिंग्लज येथे ४ जानेवारी २०११ रोजी 'भारतीय संविधान' विषयावरील कार्यशाळेमध्ये सहभाग.

प्रा. आनंद कुंभार

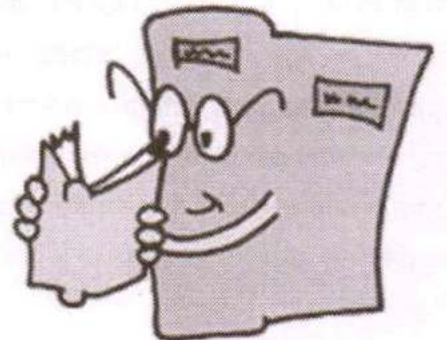
(मराठी विभाग)

१. 'तुकारामांच्या कवितेतील स्त्री'

('प्रबोधन प्रकाशन ज्योती', इचलकंजी)

जुलै २०१० च्या अंकात लेख प्रसिध्द.

२. 'तुकारामांच्या कवितेतील कुटुंब' ('युवकमुद्रा', सातारा) डिसेंबर २०१० च्या अंकात सादर लेख प्रसिध्द.
३. शिवराज महाविद्यालय गडहिंग्लज येथे 'भारतीय संविधान' दि. ४/१/२०११ रोजी आयोजित केलेल्या एकदिवसीय कार्यशाळेत सहभाग.
४. यशवंतराव चव्हाण, हलकर्णी येथे 'भाषिक कौशल्य व उपयोजन' या एकदिवसीय कार्यशाळेत दि. २१/१/११ रोजी सहभाग.
५. 'गिरीभ्रमण' या कार्यक्रमात गगनगिरी येथे दि. १/२/२०११ रोजी विद्यार्थ्यांसह सहभाग.
६. दि. ४/२/२०११ ते ५/२/२०११ रोजी शिवराज महाविद्यालय गडहिंग्लज येथे आयोजित केलेल्या 'मराठी समाजशास्त्र परिषदेत' सहभाग.
७. दि. ६ मार्च २०११ रोजी पलूस, जि. सांगली येथे झालेल्या शिवाजी विद्यापीठ मराठी शिक्षक संघाच्या अधिवेशनात सहभाग.

प्रा. ए. के. मोरभारे

(मराठी विभाग)

१. दि. ५ सप्टेंबर ते २४ सप्टेंबर २०१० या कालावधीत डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद येथे संपन्न झालेल्या उजाळा वर्ग पूर्ण केला.
२. दि. २३, २४ डिसेंबर २०१० रोजी कमला कॉलेज, कोल्हापूर येथे संपन्न झालेल्या दोन दिवसीय राष्ट्रीय चर्चासत्रात सहभाग.
३. दि. १३/१२/२०१० रोजी नेसरी महाविद्यालय नेसरी 'संशोधन पत्रिका लेखन पध्दती' या विषयावर घेतलेल्या एकदिवसीय कार्यशाळेत सहभाग.
४. दि. १३/२/२०१० रोजी श्रीमती कस्तुरबाई वालचंद महाविद्यालय, सांगली येथे 'संशोधन' या विषयावर आयोजित केलेल्या एक दिवसीय कार्यशाळेत सहभाग.
५. दि. १७/२/२०१० रोजी डॉ. घाळी महाविद्यालय, गडहिंग्लज येथे 'संवाद कौशल्य' या विषयावर आयोजित केलेल्या एकदिवसीय कार्यशाळेत सहभाग.
६. दि. ६ मार्च २०११ रोजी पलूस, जि. सांगली येथे झालेल्या शिवाजी विद्यापीठ मराठी शिक्षक संघाच्या अधिवेशनात सहभाग.
७. स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड येथे दि. २४, २५ मार्च २०११ रोजी 'भारतीय अदिवासी समाज, संस्कृती आणि साहित्य : आव्हाने आणि दृष्टिकोन' विषयावर आयोजित राष्ट्रीय चर्चासत्रात 'भारतीय स्वातंत्र्य लढ्यातील अदिवासींचे योगदान' या शोधनिबंधाचे वाचन.

डॉ. एस. डी. पाटील

(रसायनशास्त्र विभाग)

● महाविद्यालय स्तर -

१. 'रिसेंट ट्रेड्स इन न्यूक्लिअर सायन्स' या विषयावरील विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या सहकार्याने आयोजित केलेल्या राज्यस्तरीय कार्यशाळेसाठी 'समन्वयक' म्हणून काम.
२. विभाग प्रमुख - स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन विभाग.
३. सदस्य - प्लेसमेंट सेल, करिअर कौन्सिलिंग विभाग ग्रंथालय समिती, स्नेहसंमेलन समिती, नॅक-पुनर्मूल्यांकन तयारी समिती (आयूक्वॅक)

● कार्यशाळा -परिसंवाद -

१. 'पर्यावरण विज्ञान व समस्या' या विषयावरील राष्ट्रीय कार्यशाळेत साधन व्यक्ती-लाल बहादूर शास्त्री कॉलेज सातारा. १ व २ सप्टेंबर, २०१०
२. महावीर कॉलेज कोल्हापूर व गोपाळ कृष्ण गोखले कॉलेज कोल्हापूर येथे अग्रणी महाविद्यालय कार्यशाळामध्ये 'कार्य संस्कृती' या विषयावर व्याख्यान.
३. ४५ वे अखिल भारतीय साने गुरुजी कथामाला अधिवेशन परिसंवादात सहभाग.
४. शिवाजी विद्यापीठ कोल्हापूर येथे 'स्पर्धा परीक्षा' विषयक कार्यशाळेत सहभाग.

● विविध व्याख्याने -

१. 'हिरण्यकेशी महोत्सव' पेरणोली मुख्य अतिथी.
२. म. फुले हायस्कूल महागाव, दादा देसाई हायस्कूल इंचनाळ, पं. दिनदयाळ हायस्कूल व ज्युनि. कॉलेज आजरा, हलकर्णी भाग हायस्कूल हलकर्णी येथे व्याख्याने
३. 'शिवराज के मक्विझ २०११' या आंतर महाविद्यालयीन उपक्रामत 'मारी क्युरी-जीवन व कार्य' या विषयावर व्याख्यान.
४. रोटरी क्लब ऑफ गडहिंग्लज आयोजित 'रोजगार विषयक संधी' या विषयाच्या कार्यशाळेत अध्यक्षपद.
- लेखन-दौ. सकाळ, पुण्यनगरी इ. वृत्तपत्रातून प्रासंगिक लेखन.

- पुरस्कार - 'देशोदशीचे विज्ञानेश्वर' या पुस्तकाला दक्षिण महाराष्ट्र साहित्य सभेचा विशेष पुरस्कार. या पुस्तकाची मराठी बुक क्लब वेस्ट विंडसर न्यू जर्सी अमेरिका यानी विशेष नोंद घेतली.
- ७ वे बालकुमार साहित्य संमेलन नेसरी - सल्लागार.

प्रा. संजय सावंत

(समाजशास्त्र विभाग)

१. आर्ट्स, कॉमर्स कॉलेज, नेसरी, ता. गडहिंग्लज, जि. कोल्हापूर येथे शिवाजी विद्यापीठ कोल्हापूर व अग्रणी महाविद्यालय आजरा अंतर्गत दि. १३/१२/२०१० रोजी संपन्न झालेल्या एकदिवसीय प्रशिक्षण कार्यशाळेत सहभाग.
२. शासकीय महिला महाविद्यालय बैलहोंगल, जि. बेलगावी, कर्नाटक येथे विद्यापीठ अनुदान आयोग व शासकीय महाविद्यालय बैलहोंगल यांच्या सहयोगाने संपन्न झालेल्या दोन दिवसीय राष्ट्रीय चर्चासत्रात, 'The Dhangars of Maharashtra', 'A study in Multi-Disciplinary perspectives' या विषयावर शोध निबंधाचे वाचन.
३. डॉ. घाळी कॉलेज, गडहिंग्लज येथे विद्यापीठ अनुदान आयोग, पुरस्कृत व शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर यांच्या सहयोगाने दि. ७ व ८ फेब्रुवारी २०११ रोजी "Suicide : psycho-social causes and preventive Measures" या विषयावरील राष्ट्रीय चर्चासत्रात सहभाग.
४. स्वामी रामानंदतीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड येथे दि. १४/३/२०११ रोजी 'The Social Context of Soft Skill and Personality Development' या विषयावर संपन्न झालेल्या राज्यस्तरीय एक दिवसीय कार्यशाळेत सहभाग.
५. स्वामी रामानंदतीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड येथे दि. २४/३/२०११-२५/३/२०११ रोजी संपन्न झालेल्या राष्ट्रीय चर्चासत्रात 'Tribal cultural in Maharashtra : A Domain for cultural studies' या विषयावर शोध निबंधाचे वाचन.

प्रा. जी. जी. गायकवाड

(अर्थशास्त्र विभाग)

१. वालचंद महाविद्यालय सोलापूर-राष्ट्रीय चर्चासत्र-शोधनिबंध वाचन.

विषय : 'Soci-Economics Impact of Globalization on Agriculture' दि. २६, २७ नोव्हेंबर २०१०.

२. एस. के. सोमया कॉलेज मुंबई - राज्यस्तरीय कार्यशाळा-सहभाग.

विषय : 'Regional perspectives in Maharashtra's Development : Retrospect, challenges and a prospect's' दि. ३, ४ डिसेंबर २०१०.

३. शिवाजी विद्यापीठ अर्थशास्त्र परिषद कोल्हापूर २१ वे वार्षिक अधिवेशन. दि. २५, २६ डिसेंबर २०१०.

४. शिवाजी विद्यापीठ कोल्हापूर-राष्ट्रीय कार्यशाळा सहभाग 'Atrocities on Dalits in India' दि. ४, ५ जाने. २०११

५. शिवराज महाविद्यालय गडहिंग्लज-शोधनिबंध वाचन मराठी समाजशास्त्र परिषदेचे २१ वे अधिवेशन.

दि. ४, ५ फेब्रुवारी २०११.

६. कला महाविद्यालय कोवाड-शोधनिबंध वाचन.

विषय : 'The Need of 2nd Green Revolution' दि. १, २ मार्च २०११.

७. स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ नांदेड - शोधनिबंध वाचन.

विषय : 'Indian Adivasi Society Culture and Literature' दि. २४, २५ मार्च २०११.

८. शिवराज महाविद्यालय गडहिंग्लज - संसाधनाचे अर्थशास्त्र- एकदिवसीय अर्थशाळा सहभाग.

डॉ. ए. जी. हरदारे

(राज्यशास्त्र विभाग)

१. 'जयप्रकाश नारायण, आचार्य नरेंद्रदेव आणि राममनोहर लोहिया' या विषयावरील संशोधनास ४ जून २०१० रोजी राज्यशास्त्र विषयामध्ये पीएच.डी. संपादन.

२. दूर शिक्षणकेंद्र, शिवाजी विद्यापीठ कोल्हापूर मार्फत बी.ए. भाग-१, ३ आणि एम. ए. भाग- १ विषयाच्या स्वयंअध्ययन साहित्य निर्मिती मध्ये लेखक म्हणून सहभाग.

३. शिवराज महाविद्यालयाच्या 'राष्ट्रीय सेवा योजना' विभागाचे 'कार्यक्रम समन्वयक' म्हणून कार्यरत.

४. दि. २४ व २५ सप्टेंबर २०१० रोजी 'महात्मा बसवेश्वर महाविद्यालय' लातूर येथे 'मानवी अधिकार' ह्या विषयावरील कार्यशाळेत सहभागी.

५. दि. २६ नोव्हेंबर २०१० रोजी कर्मवीर अध्यापक महाविद्यालय, गडहिंग्लज येथे 'भारतीय संविधान' विषयावर व्याख्यान संपन्न.

६. शिवाजी विद्यापीठ, राष्ट्रीय सेवा योजने मार्फत 'सेव्ह द बेबी गर्ल' ह्या विषयावरील कार्यशाळेत सहभाग.

७. नेहरू अभ्यास केंद्र, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर मार्फत घेतलेल्या 'भारताचे परराष्ट्र धोरण आणि लोकप्रकाशनाचे नवे प्रवाह' या विषयावरील कार्यशाळेत सहभाग.

८. दि. १४ व १५ फेब्रुवारी २०११ रोजी १८ व्या 'राज्यशास्त्र परिषद' वसंतदादा पाटील महाविद्यालय, कवटेमहांकाळ येथे सहभाग.

९. दि. ८ जानेवारी २०११ रोजी मौनी विद्यापीठ, गारगोटी येथील 'भारतीय लोकशाहीची वाटचाल' या विषयावरील कार्यशाळेत सहभाग.

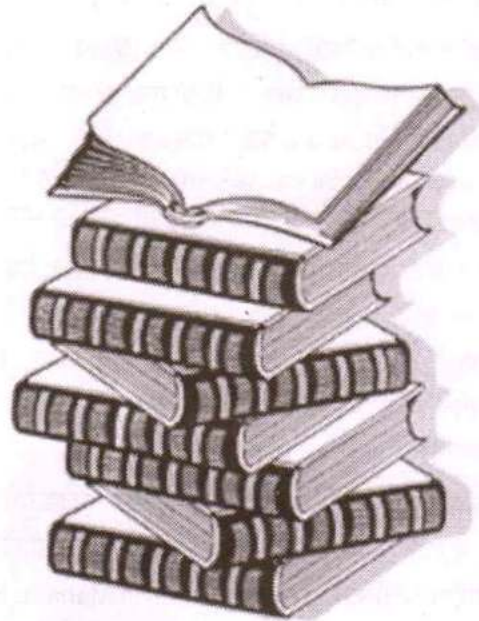
प्रा. सुधीर मुंज

(अर्थशास्त्र विभाग)

१. दि. १४/१/११ रोजी शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर येथे आयोजित करण्यात आलेल्या स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन या विषयावरील कार्यशाळेत सहभाग.

२. दि. २५/१२/१० व २६/१२/१० रोजी शिवाजी विद्यापीठ अर्थशास्त्र परिषदेच्या यशवंतराव चव्हाण महाविद्यालय, हलकर्णी येथे आयोजित केलेल्या वार्षिक अधिवेशनात सहभाग.

३. दि. ८/१/११ रोजी शिवराज महाविद्यालय व शिवाजी विद्यापीठ कोल्हापूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने बी.ए. ३ अर्थशास्त्र पेपर क्र. ४ - संसाधनाचे अर्थशास्त्र या विषयावर कार्यशाळेचे आयोजन व सहभाग.

प्रा. एन. बी. एकिले

(हिंदी विभाग)

✽ महाविद्यालय के विविध समितियों में सहभाग :

१. नेट-सेट परीक्षा मार्गदर्शन केंद्र - सदस्य
२. शिवराज महाविद्यालय का वार्षिक अंक-विभागीय संपादक
३. प्रवेश समिति - सदस्य
४. एन.सी.सी.(तीन महिने के लिए)-प्रभारी विभाग प्रमुख

✽ आंतरराष्ट्रीय चर्चासत्र में सहभाग :

१. हिंदी विभाग, शिवाजी विश्वविद्यालय, कोल्हापूर एवं दक्षिण भारत हिंदी परिषद के द्वारा 'साहित्य और इतिहास' विषय पर आयोजित द्वि-दिवसीय आंतरराष्ट्रीय संगोष्ठी सहभाग ।

✽ राष्ट्रीय संगोष्ठी में सहभाग :

१. विनायकराव पाटील महाविद्यालय, वैजापूर, औरंगाबाद एवं विश्वविद्यालय अनुदान आयोग के द्वारा 'इक्कीसवी शती का प्रथम दशक और हिंदी साहित्य' विषय पर आयोजित द्वि-दिवसीय राष्ट्रीय संगोष्ठी में 'आलेख प्रस्तोता' के रूप में सहभाग ।

✽ एकदिवसीय कार्यशाला में सहभाग :

१. कला, वाणिज्य महाविद्यालय नेसरी के द्वारा 'संशोधन पत्रिका लेखन पद्धति' विषय पर आयोजित एकदिवसीय कार्यशाला में सहभाग ।
२. अग्रणी महाविद्यालय योजना के अंतर्गत कला महाविद्यालय, कोवाड के द्वारा 'प्रयोजनमूलक हिंदी' विषय पर आयोजित एकदिवसीय कार्यशाला में सहभाग।
३. अग्रणी महाविद्यालय योजना के अंतर्गत शिवराज महाविद्यालय के द्वारा 'लेखन कौशल्य' विषय पर आयोजित एकदिवसीय कार्यशाला में सहभाग ।
४. शिवाजी विश्वविद्यालय कोल्हापूर एवं शिवराज महाविद्यालय के द्वारा 'भारतीय संविधान' विषय पर आयोजित एकदिवसीय कार्यशाला में सहभाग ।
५. अग्रणी महाविद्यालय योजना के अंतर्गत शिवराज महाविद्यालय के द्वारा आयोजित एकदिवसीय कार्यशाला में सहभाग ।

डॉ. एस. बी. माने

(हिंदी विभाग)

अ) कार्यशाला और संगोष्ठी -

१. शिवाजी विश्वविद्यालय कोल्हापूर के हिंदी विभाग में 'केदारनाथ अग्रवाल' इस विषयपर एक दिवसीय संगोष्ठी में सहभाग । (१ दिसंबर २०१०)
२. कला व वाणिज्य महाविद्यालय नेसरी (ता. गडहिंग्लज) में संपन्न हुए 'संशोधन पद्धति/यु.जी.सी. से अनुसंधान को मिलनेवाले अनुवाद' इस कार्यशाला में सहभाग । (१३ दिसंबर २०१०)
३. शिवराज महाविद्यालय गडहिंग्लज में संपन्न हुए 'मराठी समाजशास्त्र परिषद' में सहभाग । (४, ५ फरवरी २०११)
४. शिवाजी विश्वविद्यालय, कोल्हापूर, हिंदी विभाग और दक्षिण भारत हिंदी परिषद के संयुक्त तत्वावधान में आयोजित आंतरराष्ट्रीय संगोष्ठी में विविध समिति सदस्य और सहभाग (२२, २३ फरवरी २०११)

अ) यातायात समिती सदस्य

आ) प्रसार माध्यम सदस्य

ब) प्रश्नपत्रिका संकलन -

१. यशवंतराव चव्हाण मुक्त विश्वविद्यालय, नाशिक में (हिंदी बी.ए. भाग दो) प्रश्नपत्रिका संकलन । (२७ जनवरी २०१० से २९ जनवरी २०११)

क) विशेष -

१. शिवराज महाविद्यालय, गडहिंग्लज में संपन्न होनेवाले 'शिवायन भिक्तीपत्रक' पर प्रमुख ।

संभाजीराव माळे कला, वाणिज्य व विज्ञान कनिष्ठ महाविद्यालय प्राध्यापक : कार्यवृत्तांत

प्रा. वाय्. पी. कोले

(कॉमर्स विभाग)

१. शेअर बाजारातील घडामोडी आणि शेअर बाजाराची सद्यस्थिती या विषयाची माहिती गडहिंग्लज, आजरा आणि चंदगड येथील गुंतवणुकदारांना देण्यासाठी कोल्हापूर इन्व्हेस्टर्स असोसिएशन, कोल्हापूर आणि सिक्युरिटीज अँड एक्सचेंज बोर्ड ऑफ इंडिया, मुंबई यांचे संयुक्त विद्यमाने परिसंवाद आयोजित केला. असे परिसंवाद घडविण्यासाठी सिक्युरिटीज अँड एक्सचेंज बोर्ड ऑफ इंडिया, मुंबई हे प्रयत्नशील असतात. त्याच्या माध्यमातून गुंतवणुकदारांच्यामध्ये शेअर बाजाराविषयी जागृति निर्माण करता येते. या कार्यक्रमास मा. श्री. विलास महाजन विशेष गुंतवणुक तज्ञ मुंबई यांचे मार्गदर्शन लाभले. (दि. ६ मार्च २०११)
२. कॉलेजमधील विद्यार्थ्यांच्यात व्यायामाविषयी आवड निर्माण व्हावी आणि आजचे तरुण व्यसनापासून दूर रहावेत यासाठी स्नेहसंमेलनात शरीर-सौष्ठव स्पर्धा आयोजित करताना 'स्टेज-शो' साठी 'ज्युनिअर भारत श्री' व 'भारत श्री' चा दावेदार दुर्गाप्रसाद दासरी यांना उपस्थित ठेवण्यासाठी विशेष सहकार्य केले. या कार्यक्रमात कोल्हापुरातील पहिले 'भारत श्री' बिभीषण पाटील यांचा सत्कार केला. उपस्थितांना त्यांनी मार्गदर्शन केले.

बी.बी.ए. तील विद्यार्थ्यांना 'शेअर बाजारातील व्यवहार' या विषयावर प्रोजेक्ट करण्यासाठी मार्गदर्शन केले.

प्रा. प्रकाश भोईटे

(रसायनशास्त्र विभाग)

१. दि. २२ जून २०१०, महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समिती (महाराष्ट्र राज्य) राज्यकार्यकारिणी (२०१०-१३) मध्ये वार्तापत्र विभाग कार्यवाह म्हणून निवड.
२. दि. १३ मार्च २०११, महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समिती, कोल्हापूर जिल्हा कार्यकारिणीवर उपाध्यक्ष म्हणून निवड.
३. दि. १४ व १५ फेब्रुवारी २०११, शिवराज महाविद्यालय, गडहिंग्लज येथे रसायनशास्त्र व भौतिकशास्त्र विभागामार्फत 'रिसेंट ट्रेड्स इन न्युक्लीअर सायन्स' या विषयावरील दोन दिवसीय शिबिरात सहभाग.
४. दि. १४, १५ व १६ जानेवारी २०११ रोजी 'शिवशंकर सभागृह' महावीरनगर, गुलटेकडी, पुणे येथे झालेल्या महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समितीच्या द्विदशपूर्ती सांगता अधिवेशनात आणि वारसा समाजसुधारकांचा-शैक्षणिक सनद परिषद मध्ये सहभाग.
५. दि. १४ ते २२ आक्टोबर २०१० दरम्यान अंनिस, गडहिंग्लजच्या वतीने पर्यावरण रक्षणासाठी राबविलेल्या 'फटाकेमुक्त व प्रदुषणमुक्त दिवाळी' या अभियानांतर्गत शहरातील गडहिंग्लज हायस्कूल, साधना हायस्कूल, गोविंदराव माळी हायस्कूल, सी. वि. दि. शिंदे हायस्कूल, जागृती हायस्कूल, निओरा स्कूल, एम. आर. हायस्कूल येथे मुलांचे हवा, आवाजाचे प्रदुषण आणि आर्थिक नुकसान टाळणेसंदर्भात प्रबोधनात्मक व्याख्यान.

६. दि. ८ ते १४ ऑगस्ट २०१० दरम्यान सामाजिक वनिकरण विभाग, महाराष्ट्र शासन व महाराष्ट्र अंनिसच्या वतीने राबविलेल्या 'सर्व विज्ञान प्रबोधन सप्ताहानिमित्त' सर्पाबद्दलचे समज, गैरसमज व माहिती शहरातील गडहिंग्लज हायस्कूल, जागृती हायस्कूल आणि गोविंदराव माळी हायस्कूल येथे व्याख्यान.

७. दि. ५ ऑक्टोबर २०१० रोजी म. दु. श्रेष्ठी विद्यालय, गडहिंग्लज येथे लायनेस क्लब, गडहिंग्लजच्या वतीने 'अंधश्रद्धा निर्मूलन' या विषयावर सप्रयोग व्याख्यान.

८. दि. २७ ऑक्टोबर २०१०, रोजी किल्ले रायगड येथे सेन्ट अन्स स्कूलतर्फे घेतलेल्या निवासी शिबिरात 'अंधश्रद्धा निर्मूलन' या विषयावर सप्रयोग व्याख्यान.

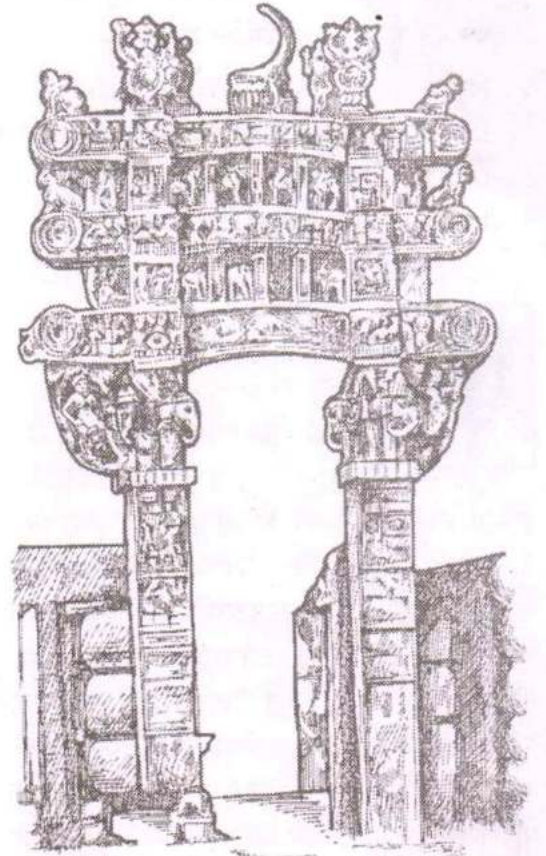
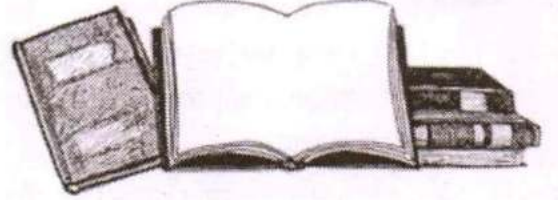
९. दि. ९ डिसेंबर २०१० रोजी अत्याळ (ता. गडहिंग्लज) येथे दारुबंदी संदर्भात प्रबोधनात्मक व्याख्यान.

१०. दि. २९ डिसेंबर, २०१० रोजी इंचनाळ (ता. गडहिंग्लज) येथे संभाजीराव माने कनिष्ठ महाविद्यालय, गडहिंग्लजच्या एन.एस.एस. शिबिरात 'अंधश्रद्धा निर्मूलन व वैज्ञानिक दृष्टिकोन' या विषयावर सप्रयोग व्याख्यान.

११. दि. ९ जुलै २०१० रोजी गिजवणे हायस्कूल माळ लिंगनूर परिसरात पर्यावरण संवर्धनासाठी अंनिसतर्फे वड, पिंपळ, जांभूळ, फणस, सागवान, चेरी, कडुलिंब, गुलमोहर अशा विविध प्रकारच्या वृक्षाचे रोपण करण्यात सहभाग.

१२. दि. ३१ जानेवारी २०११ रोजी डॉ. घाळी महाविद्यालय, गडहिंग्लज येथे लायनेस क्लब व डॉ. घाळी महाविद्यालय, गडहिंग्लज यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'अंधश्रद्धा निर्मूलन व वैज्ञानिक दृष्टिकोन' या विषयावर सप्रयोग व्याख्यान.

१३. दि. १७ फेब्रुवारी २०११ रोजी मार्केट भवन, गडहिंग्लज येथे सर्वोदय पब्लिक स्कूलच्या वार्षिक पारितोषिक वितरण समारंभात प्रमुख पाहुणे म्हणून विद्यार्थी व पालकांना मार्गदर्शनपर व्याख्यान.

शिवराज कला, वाणिज्य आणि डी. एस. कदम विज्ञान महाविद्यालय, प्रशासकीय कर्मचारी कार्यवृत्तांत

के. टी. कुंभार

१. वि. स. खांडेकर भाषा भवन, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर येथे महाविद्यालयीन प्रतिनिधीची एक दिवसीय कार्यशाळा दि.

३०/१२/२०१० रोजी पार पडली. सदर प्रशिक्षण कार्यशाळेसाठी महाविद्यालयातर्फे डिजिटल कॉलेज को-ऑर्डिनेटर म्हणून सहभाग.

२. सन २०१०-११ या शैक्षणिक वर्षात शिवाजी विद्यापीठ व महाराष्ट्र नॉलेज कॉर्पोरेशन लि., यांच्या संयुक्त विद्यमाने ई-सुविधा डिजिटल कॉलेज प्रशिक्षण कार्यशाळा दिनांक ३०/०६/२०१० रोजी वि.स. खांडेकर भाषा भवन, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर येथे पार पडली. सदर कार्यशाळेत सहभाग.

३. दिनांक ०८/११/२०१० रोजी संख्याशास्त्र विभाग, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर येथे ई-सुविधा अंतर्गत डिजिटल कॉलेज प्रशिक्षणाची कार्यशाळा पार पडली. सदर कार्यशाळेस सहभाग.

ए. एम. पोवार

सन २०१०-११ या शैक्षणिक वर्षात शिवाजी विद्यापीठ व महाराष्ट्र नॉलेज कॉर्पोरेशन लि., यांच्या संयुक्त विद्यमाने ई-सुविधा अंतर्गत डिजिटल कॉलेज प्रशिक्षण कार्यशाळा दि.

३०/०६/२०१० रोजी वि. स. खांडेकर भाषा भवन, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर येथे पार पडली. सदर कार्यशाळेत ऑन-लाईन पात्रता फॉर्म व डिजिटल कॉलेज सॉफ्टवेअर अंतर्गत प्रशिक्षण देणेत आले. चालू शैक्षणिक वर्षापासून सेमिस्टर परीक्षा पद्धतीचे आयोजन व नियोजन या संदर्भात महत्वाचे मार्गदर्शन करणेत आले. सदर प्रशिक्षण कार्यशाळेसाठी महाविद्यालयातर्फे डिजिटल कॉलेज प्रतिनिधी म्हणून सहभाग.

एन. एस. कांबळे

१. समाजकल्याण अधिकारी, कोल्हापूर यांचे मार्फत दिनांक २७/०९/२०१० रोजी होमिओपॅथिक मेडिकल कॉलेज, कोल्हापूर

येथे पार पडलेल्या एक दिवसीय कार्यशाेत सहभाग.

२. होमिओपॅथिक मेडिकल कॉलेज, कोल्हापूर येथे दि. २७/११/२०१० रोजी एक दिवसीय कार्यशाळेत सहभाग.

३. दि. ८/०१/२०११ रोजी न्यू कॉलेज कोल्हापूर येथे एक दिवसीय कार्यशाळेसत सहभाग.

४. दि. १७/०९/२०१० रोजी वि.स. खांडेकर भाषा भवन, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर येथील एक दिवसीय कार्यशाळेत सहभाग. वरील सर्व कार्यशाळेत ई-स्कॉलरशिपबाबत महत्वाचे मार्गदर्शन करणेत आले.

५. युजीसी अॅकेडेमिक स्टाफ कॉलेज, पुणे युनिव्हर्सिटी येथे दि. २५/१०/२०१० ते ३०/१०/२०१० अखेर प्रोफेशनल डेव्हलपमेंट प्रोग्रॅममध्ये प्रतिनिधी म्हणून सहभाग. सदर कार्यशाळेत कार्यालयीन माहिती देणेत आली

पी. डी. सोरप

१. सन २०१०-११ या शैक्षणिक वर्षात युजीसी अॅकॅडमी स्टाफ कॉलेज, पुणे युनिव्हर्सिटी येथे दि. २५/१०/२०१० अखेर प्रोफेशनल डेव्हलपमेंट प्रोग्रॅममध्ये प्रतिनिधी म्हणून सहभाग. सदर कार्यशाळेत कार्यालयीन माहिती देणेत आली.

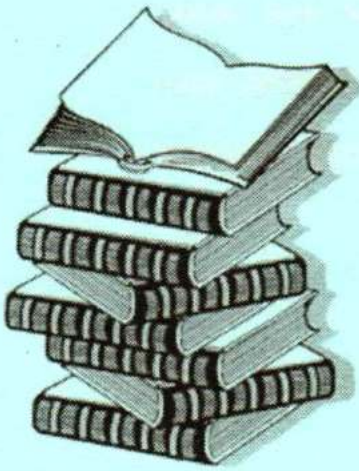
विभागीय कार्य वृत्तांत

महाविद्यालयातील सर्व अधिविभाग शैक्षणिक वर्षामध्ये विविध कार्यक्रमांचे नियोजन करून विद्यार्थ्यांना परिपूर्ण करण्याचा प्रयत्न करतात. वर्षभराच्या नियोजनामध्ये विविध समित्या कार्यरत असतात. त्याद्वारे विविध व्याख्याने व इतर अनेक कार्यक्रमांचे आयोजन केले जाते. कला, वाणिज्य, विज्ञान क्षेत्रातील नामवंतांना आमंत्रित करून विद्यार्थ्यांमध्ये जागृती करणे हे समिती प्रमुखांचे मुख्य काम असते. अहवालावरून ते सर्व स्पष्ट होते.

संपादक

विभागीय कार्य वृत्तांत

- ▶ ग्रंथालय
- ▶ राज्यशास्त्र विभाग
- ▶ रसायनशास्त्र विभाग
- ▶ भौतिकशास्त्र विभाग
- ▶ शिवायन भिक्तीपत्रक
- ▶ स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन विभाग
- ▶ अग्रणी महाविद्यालय कार्यक्रम समिती
- ▶ विविध विद्याशाखा चर्चामंडळ
- ▶ विद्यापीठ अनुदान व संशोधन समिती
- ▶ सहल विभाग
- ▶ नेट/सेट परीक्षा मार्गदर्शन केंद्र
- ▶ कला विभाग
- ▶ करिअर कौन्सिलिंग सेल
- ▶ सांस्कृतिक विभाग
- ▶ क्रीडा विभाग (सिनिअर)
- ▶ राष्ट्रीय सेवा योजना
- ▶ पदव्युत्तर विभाग
- ▶ पालक शिक्षक संघटना समिती
- ▶ क्रीडा विभाग (ज्युनिअर)
- ▶ शिवराज वाडमय मंडळ
- ▶ शिवराज गिरिभ्रमण मंडळ
- ▶ राष्ट्रीय सेवा योजना (ज्युनिअर)
- ▶ रोजगार कक्ष विभाग
- ▶ राष्ट्रीय छात्र सेना
- ▶ बी.बी.ए. विभाग
- ▶ बी.सी.ए. विभाग
- ▶ संगणकशास्त्र विभाग
- ▶ स्टाफ अॅकॅडमी
- ▶ शिवराज (नियतकालिक)

ग्रंथालय

महाविद्यालयाची शैक्षणिक प्रगती, यश या बरोबर आमच्या महाविद्यालयाच्या ग्रंथालयाची झालेली सर्वांगीण प्रगती व विकास भूषणावह असाच आहे. ग्रंथ हेच गुरु या तत्वाप्रमाणे ग्रंथ सर्वांनाच मार्गदर्शन करतात. विद्यार्थी, प्राध्यापक, सेवक व संस्थाचालक या सर्वांच्या ज्ञानात भर घालणारे एकमेव ठिकाण म्हणजे आमचे ग्रंथालय होय.

ग्रंथालयाचा दर्जा हा त्या ग्रंथालयाकडे असणाऱ्या दर्जेदार ग्रंथसंपदेवर असतो. दुर्मिळ ग्रंथ, संदर्भ ग्रंथ, शब्दकोश, विश्वकोश, ज्ञानकोश तसेच प्राध्यापक व विद्यार्थ्यांना उपयुक्त अशी नियतकालिके ग्रंथालयात उपलब्ध करण्यात आली आहेत.

महाविद्यालयात दि. ४ व ५ फेब्रुवारी २०११ रोजी मराठी समाजशास्त्र परिषदेचे आयोजन करण्यात आले होते. यामध्ये महाराष्ट्रातील बरेच प्राध्यापक व विद्यार्थी सहभागी झाले होते. याचे औचित्य साधून महाविद्यालयातील जुने व नवीन ग्रंथांचे प्रदर्शन भरविण्यात आले होते. या प्रदर्शनास विद्यार्थी, प्राध्यापक यांचा उत्फूर्त प्रतिसाद मिळाला.

दृष्टीक्षेपात आमचे ग्रंथालय

एकूण ग्रंथ संख्या	- ५३६३८
एकूण ग्रंथांची किंमत	- ४७,४३,४२१.००
एकूण नियतकालिके	- ६५
नियतकालिकांची वार्षिक वर्गणी	- १९७५०

सहा. ग्रंथपाल
रतन कृष्णा जाधव

राज्यशास्त्र विभाग

सन २०१०-११ या शैक्षणिक वर्षामध्ये राज्यशास्त्र विभागामध्ये ४७ विद्यार्थी/विद्यार्थिनींनी प्रवेश घेतला होता. या शैक्षणिक वर्षामध्ये आमच्या विभागामार्फत विविध उपक्रम राबवण्यात आलेले आहेत. त्याचा तपशील पुढीलप्रमाणे आहे.

१. विभागाच्या विद्यार्थ्यांकडून 'शिक्षक दिनानिमित्त' चर्चा सत्र आयोजित करण्यात आले होते.
२. महाराष्ट्र राज्याच्या सुवर्ण महोत्त्वानिमित्त 'पंचायत राज्य व्यवस्था' या विषयावर विभागामार्फत 'चर्चासत्र' आयोजित करण्यात आले होते. या चर्चासत्रात ३० विद्यार्थी सहभागी झाले होते.
३. महात्मा गांधी जयंती निमित्ताने बी. ए. भाग २ च्या विद्यार्थ्यांच्या कडून 'महात्मा गांधी विचार' या विषयावर 'चर्चासत्र' घेण्यात आले.
४. भारतीय राज्यघटना निर्मितीला ५० वर्षे पूर्ण झाल्याबद्दल प्रा. राजेंद्र गुंडे यांचे व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते.
५. नेहरू अभ्यास केंद्र व शिवराज कॉलेज यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'भारतीय संविधान' या विषयावर एक दिवसीय कार्यशाळा आयोजित केली होती. या कार्यशाळेमध्ये विविध तज्ञांचे मार्गदर्शन झाले.

विभागप्रमुख
प्रा. एन. आर. कोल्हापुरे

Department of Chemistry

Kindly find enclosed herewith departmental activities for the year 2010-11

1. We have organized UGC sponsored two days state level workshop on 'Recent Trends in Nuclear Science' on 14th & 15th February 2011.
2. The department has organized "Intercollegiate Shivraj Chemquiz 2011" on 18th February 2011.
3. On this occasion Dr. S. D. Patil has delivered a lecture on "Marie Curie: life and work".
4. During academic year 2010-11, 22 students were admitted to M.Sc. Course in various institutes of different universities.
5. Dr. T. N. Patil, Dr. T. N. Powar, Dr. A. M. Hasure, Prof. V. B. Kurale have attended seminars & workshops. Dr. B. D. Ajalkar & DR. B. J. Desai have presented poster at the conference. Dr. B. D. Ajalkar has presented poster at national level workshop organized by Shivaji University, Kolhapur. Dr. S. D. Patil participated as a resource person in the national seminar organized by commission for Scientific & Technical terminology, New Delhi & L.B.S. College Satara. He was also resource person for various lead college activities.
6. Dr. T. N. Powar presided over a workshop for High School Teachers at Attyal, Tal. Gadhinglaj, Dist. Kolhapur.
7. Dr. T. N. Patil was a Chief Guest at prize distribution function organized by Vidyangan Library, Attyal, Tal. Gadhinglaj, Dist. Kolhapur.

Head of Department

Dr. T. N. Patil

भौतिकशास्त्र विभाग

१. भौतिकशास्त्र विभागाने दि. २९/९/२०१० रोजी 'प्रश्न मंजूषा' चाचणीचे आयोजन केले होते. दहा विद्यार्थ्यांचा सदर स्पर्धेमध्ये सहभाग होता.
२. 'प्रश्नमंजूषा' चाचणीमध्ये गुणानुक्रमे असलेले विद्यार्थी कोल्हापूर जिल्हा स्पर्धेमध्ये सहभागी.
३. 'प्रश्नमंजूषा' चाचणीमध्ये पात्र ठरलेले विद्यार्थी शिवाजी विद्यापीठाच्या स्पर्धेमध्ये दाखल.
४. दि. १४, १५ फेब्रुवारी २०११ रोजी विभागाच्या वतीने 'Recent Trends in Nuclear Science' या विषयावर कार्यशाळा संपन्न.

डॉ. बी. डी. मुरगी

शिवायन भिक्तीपत्रक

शिवराज महाविद्यालयामध्ये सन २०१०-११ ह्या शैक्षणिक वर्षातील स्नेहसंमेलनानिमित्त 'शिवायन भिक्तीपत्रकांक' प्रकाशित करण्यात आला. दि. ५/२/२०११ रोजी या भिक्तीपत्रकाचे प्रकाशन माजी प्राचार्य डॉ. ए. ए. पवार यांच्या हस्ते झाले. यावेळी संस्थेचे अध्यक्ष मा. किसनराव कुराडे, संस्थेचे संचालक मा. ए. जी. पाटील, प्राचार्य डॉ. एस. ए. जोडगुद्री, मा. निरंजन खिचडी इ. मान्यवर उपस्थित होते.

शिवायन भिक्तीपत्रकामध्ये महाविद्यालयातील विद्यार्थी-विद्यार्थिनींनी विशेष सहभाग दाखवला. प्रा. व्ही. एस. मुसाई, प्रा. तानाजी चौगले, प्रा. एम. बी. ताशिलदार यांनी सहकार्य केले.

प्रमुख

डॉ. एस. बी. माने

स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन विभाग

महाविद्यालयाच्या स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन विभागामार्फत २०१०-११ या शैक्षणिक वर्षात खालील उपक्रम घेण्यात आले.

१. डॉ. वसंतराव हेळवी, संचालक, प्रा. आय. ए. एस. ट्रेनिंग सेंटर, कोल्हापूर यांचे स्पर्धा परीक्षा या विषयावर मार्गदर्शक व्याख्यान (३ स्प्टें. २०१०).
२. महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांसाठी सामान्य अध्ययन चाचणी (२६ ऑक्टोबर २०१०).
३. 'सेनादलातील संधी' या विषयावर करिअर कौन्सिलिंग सेल च्या सहकार्यानि लेफ्टनंट कल्लाप्पा पाटील (गढवाल रायफल्स) यांचे विशेष मार्गदर्शन (२१ डिसें. २०१०)
४. स्पर्धा परीक्षासाठी 'ऑन लाईन ॲप्लिकेशन सेंटर' सुरु.
५. 'युनिक अकॅडमी पुणे' यांच्या सहकार्यानि एक दिवसाची विशेष कार्यशाळा (२२ जाने. २०११).
६. स्पर्धा परीक्षांसाठी तयारी करण्यासाठी विशेष अभ्यासिका, व्यक्तिगत मार्गदर्शन आणि अनेक व्याख्याने.

मा. प्राचार्य डॉ. एस. ए. जोडगुद्री यांच्या मार्गदर्शनाखाली घेण्यात आलेल्या या उपक्रमासाठी प्रा. आर. के. देशपांडे, प्रा. सुधीर मुंज, प्रा. ले. व्ही. सरतापे, प्रा. राजेंद्र गुंडे व अन्य सदस्यांचे विशेष सहकार्य लाभले.

प्रमुख

प्रा. डॉ. एस्. डी. पाटील

अग्रणी महाविद्यालय

सन २०१०-११ या शैक्षणिक वर्षामध्ये अग्रणी महा. कार्यक्रम समितीच्या वतीने खालील उपक्रम राबविण्यात आले.

१. दि. ३०/१२/२०१० रोजी 'लेखन कौशल्य' या विषयावर एक दिवसीय कार्यशाळा संपन्न झाली.
मार्गदर्शक : प्रा. राजाभाऊ शिरगुप्पे
विषय-साहित्यातील लेखन
मा. श्री. सुभाष धुमे
विषय-वर्तमानपत्रातील लेखन
२. दि. ८/०१/२०११ रोजी 'संसाधनाचे अर्थशास्त्र' या विषयावर एक दिवसीय कार्यशाळा संपन्न.
मार्गदर्शक : डॉ. वसंत जुगळे
डॉ. रमेश दांडगे
डॉ. प्रकाश कांबळे
३. गडहिंगलज, आजरा, चंदगड परिसरातील महाविद्यालयांमध्ये अग्रणी महाविद्यालय योजनेतर्गत आयोजित केलेल्या विविध विषयांवरील कार्यशाळांमध्ये सहभागी होण्यासाठी महाविद्यालयातील विद्यार्थी व प्राध्यापक उपस्थित असतात.

समन्वयक

प्रा. ए. के. मोरमारे

विविध विद्याशाखा चर्चा मंडळ

सन २०१०-११ या शैक्षणिक वर्षामध्ये विविध विद्याशाखा चर्चा मंडळाच्या वतीने खालील उपक्रम राबविण्यात आले आहेत.

१. दि. २०/०९/२०१० रोजी लोकशाही श्री. सदानंद शिंदे यांच्या जनजागृतीपर कार्यक्रमाचे आयोजन.
२. दि. २९/१२/२०१० रोजी चारित्र्य निर्मिती व व्यक्तिमत्व विकास या विषयावर मा. श्री. संतोष कल्याणी यांचे व्याख्यान संपन्न झाले.

प्रमुख

प्रा. ए. के. मोरमारे

विद्यापीठ अनुदान व संशोधन मार्गदर्शन समिती

सन २०१०-११ या शैक्षणिक वर्षातील या समितीची कार्ये :

१. मुलींचे वसतिगृह बांधकामास विद्यापीठ अनुदान आयोगाची मंजूरी.
२. ११ व्या पंचवार्षिक योजनेतील महाविद्यालय विकासासाठी नवीन इमारतीच्या बांधकामास मंजूरी.
अ) रसायनशास्त्र प्रयोगशाळा
ब) मुली व प्राध्यापिकांसाठी स्वच्छतागृह
क) प्राध्यापकांसाठीचे स्वच्छतागृह
ड) अपंग विद्यार्थी विद्यार्थिनींसाठी सुविधा.
३. ११ व्या पंचवार्षिक योजनेत पायाभूत सुविधांच्या विकासामध्ये साधने व उपकरणे यासाठी आयोगाकडून आर्थिक अनुदान मंजूर.
४. ११ व्या पंचवार्षिक योजनेत क्रीडा विभागासाठी साहित्य खरेदीसाठी अनुदान मंजूर.
५. ११ व्या पंचवार्षिक योजने अंतर्गत Running Track आणि Indoor Stadium साठी विद्यापीठ अनुदान आयोगाची मंजूरी मिळत आहे.
६. ११ व्या पंचवार्षिक योजने अंतर्गत रसायनशास्त्र विभागाच्या पदव्युत्तर (सॅट्रीय रसायनशास्त्र) शिक्षणासाठी विद्यापीठ अनुदान आयोगाकडून मंजूरी लवकरच मिळत आहे.
७. Recent Trend's in nuclear Sciences या विषयावर सेमिनारसाठी विद्यापीठ अनुदान आयोगाकडून अनुदान मंजूर.
८. लघु संशोधन प्रकल्पना विद्यापीठ अनुदान आयोगाची मंजूरी.

१. डॉ. एस. के. नेलें - "जैवविविधता"

२. विद्यापीठ अनुदान आयोगाकडे लघु संशोधन प्रकल्प सादर.

अ) डॉ. बी. डी. अजळकर (Tree film Desposition)

ब) प्रा. व्ही. बी. कुरळे व (Water Analysis)

डॉ. बी. जे. देसाई

क) प्रा. के. जे. अदाटे (Fishary)

९. विविध चर्चासत्रे/सेमिनार/परिषद यांना उपस्थित राहणेसाठी व शोध निबंध सादर करणेसाठी मार्गदर्शन व प्रोत्साहन.

डॉ. बी. डी. अजळकर

सहल विभाग

पुढील प्रमाणे सहलीचे आयोजन केले होते.

अ.नं.विभाग	दिनांक	सहल ठिकाण
१ राज्यशास्त्र	२५/१०/१०	महाबळेश्वर, प्रतापगड, पाचगणी
२ समाजशास्त्र	१३/१०/१०	डेरवन, गणपतीपुळे पावस
३ अर्थशास्त्र	१८/१०/१०	डेरवन, गणपतीपुळे पावस
४ मराठी	१८/१०/१०	गोवा
५ हिंदी	१४/१२/१०	डेरवन, गणपतीपुळे पावस
६ रसायनशास्त्र	१५/१२/१० १६/१२/१०	औद्योगिक सहल
७ वनस्पतीशास्त्र	१३/१०/१०	
८ बारावी सायन्स	९/१०/१०	अंबोली

प्रमुख

प्रा. जी. जी. गायकवाड

नेट/सेट परीक्षा मार्गदर्शन केंद्र

नेट/सेट परीक्षा मार्गदर्शन शिबीर दि. १०/१२/२०१०
रोजी संपन्न.

मार्गदर्शक

१. डॉ. गजानन राशिनकर - सेट/नेट प्रथम पेपर
२. डॉ. नंदकुमार मोरे - मराठी विषय पेपर-II-III
३. प्रा.डी.जी.चिघळीकर - अर्थशास्त्र विषयपेपर-II-III
४. प्रा. राजकुमार तेलगोटे - इंग्रजी विषय पेपर-II-III
५. प्रा. दिपक कांबळे - वाणिज्य विषय पेपर-II-III
६. प्रा. बालाजी सूर्यवंशी - हिंदी विषय पेपर-II-III

प्रमुख

प्रा. नरसिंग एकिले

कला विभाग

चालू शैक्षणिक वर्ष २०१०-११ कला विभागाची स्थापना करण्यात आली. विद्यार्थ्यांमधील कलागुणांना व सुप्तगुणांना वाव देण्यासाठी या विभागाची सुरवात केली आहे. विद्यार्थिनींच्या विकासासाठी अनेक कार्यक्रम आयोजित करण्याचा मानस आहे. विद्यार्थिनींच्यासाठी मेहंदी स्पर्धा, पाककला स्पर्धा, शुद्धलेखन स्पर्धा यांचे आयोजन केले होते. नेसले कंपनीच्या सौ. रंजित पाटील यांचा 'पाककला प्रात्यक्षिक व आहार विषयक सल्ला' हा कार्यक्रम दि. १८/११/२०११ रोजी आयोजित केला होता.

प्रमुख

सौ. एस. वाय. कोले

२०१०-११

करियर कौन्सिलिंग सेल

या विभागामार्फत विद्यार्थ्यांना नेकरी-व्यवसाय करणेसाठी मार्गदर्शन करण्यात येते. व्यक्तिमत्व विकास, प्लेसमेंट सेल आणि स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन विभाग या तीन विभागांच्या सहकार्याने विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करण्यात आले.

स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन या विभागाच्या सहकार्याने व संगणक विभागाच्या मदतीने एम.पी.एस.सी. व यु.पी.एस.सी. चे ऑनलाईन ॲप्लिकेशन सेंटर सुरु केले आहे. स्पर्धा परीक्षेसाठी पूर्वतयारी मार्गदर्शन वगे दर शनिवारी आयोजित केले जातात. आपल्या महाविद्यालयात या विद्यार्थ्यांसाठी स्वतंत्र ग्रंथालय व अभ्यासिकेची सोय करण्यात आली आहे.

या शैक्षणिक वर्षातील कार्यक्रम :

१. मा. संतोष कल्याणी यांचे 'चारित्र्य आणि व्यक्तिमत्व विकास' या विषयावर व्याख्यान.
२. प्रा. सौ. रसाळ यांचे 'अर्थशास्त्रातील संधी'.
३. लेफ्टनंट कल्लाप्पा पाटील यांचे सैन्यदलातील संधी.
४. डॉ. व्ही. बी. हेळवी यांचे 'स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन'.
५. युनिक अकॅडमी च्या सहकार्याने पूर्ण एकदिवसाची कार्यशाळा घेण्यात आली.

समन्वयक

प्रा. राजेंद्र गुंडे

सांस्कृतिक विभाग

महाविद्यालयामध्ये सन २०१०-११ या शैक्षणिक वर्षामध्ये सांस्कृतिक विभागाच्या वतीने विविध कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले.

दि. २६/६/१० रोजी राजर्षी छ. शाहू जयंती कार्यक्रमाचे आयोजन तसेच सदर दिवशी महाविद्यालयाचा वर्धापनदिन कार्यक्रम मा. प्रा. किसनराव कुराडे यांच्या अध्यक्षतेखाली व प्राचार्य डॉ. एस. ए. जोडगुद्री यांच्या प्रमुख उपस्थितीत घेण्यात आला. दि. ३१/७/२०१० रोजी श्री. मनोहर देसाई यांच्या सेवानिवृत्तीचा शुभेच्छा कार्यक्रम, मा. प्रा. किसनराव कुराडे यांच्या वाढदिवसानिमित्त शुभेच्छा समारंभ दि. २४/८/१० रोजी घेण्यात आला. दि. ५/९/१० रोजी 'शिक्षक दिन' कार्यक्रमाचे आयोजन दि. ६/१०/१० रोजी श्री. शाहीर सदानंद शिंदे (बटकणंगले) यांचा ज्ञान, विज्ञान, प्रबोधन, मनोरंजन, पर्यावरण, पोवाडा, भारुड अशा अनेक सामाजिक विषयावर काव्यरूप पोवाडा व कवने हा कार्यक्रम आयोजित केला. दि. ६/१०/१० रोजी नवनिर्वाचित वर्ग प्रतिनिधींचा सत्कार मा. डॉ. सुनिलकुमार लवटे यांच्या हस्ते करण्यात आला. दि. २१/१/११ रोजी हलकर्णी महाविद्यालयामध्ये 'भाषिक कौशल्ये उपयोजन' या विषयावरील कार्यशाळेत विद्यार्थ्यांसह सहभाग. दि. १/२/११ रोजी 'गगनगिरी' येथे विद्यार्थ्यांच्या सहलींचे आयोजन.

विद्यार्थी-विद्यार्थिनींना थोर पुरुषांच्या जीवनाची व कार्याची, विचारांची ओळख व्हावी यासाठी म. गांधी जयंती, कर्मवीर विठ्ठल रामजी शिंदे पुण्यतिथी, लो. टिळक पुण्यतिथी, शिवजयंती, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, क्रांतिदिन यासारख्या अनेक कार्यक्रमांचे आयोजन करून थोरांचे विचार विद्यार्थ्यांच्यापर्यंत पोहोचविण्याचा प्रयत्न केला. या कार्यक्रमात प्राचार्य डॉ. एस. ए. जोडगुद्री यांनी विद्यार्थी व प्राध्यापक, प्रशासकीय कर्मचारी यांचे प्रबोधन केले. तसेच वक्तृत्व स्पर्धेसाठी विद्यार्थ्यांना प्रोत्साहित केले.

प्रमुख

प्रा. ए. बी. कुंभार

सिनिअर क्रीडा विभाग

चालू वर्षाचा जिमखाना अहवाल सादर करताना अत्यंत अभिमान वाटतो की, आमच्या शिवराज महाविद्यालयाची दूर अंतराच्या स्पर्धा जिंकण्याची परंपरा आहे.

१) साईगीता विष्णू नाईक (बी.ए. १) :

- कोल्हापूर येथे झोनल स्पर्धेत १५०० मीटर धावणे, ५,००० मी. धावणे, १०,००० मी. धावणे द्वितीय क्रमांक.
- वारणानगर येथे झालेल्या इंटनझोनल स्पर्धेत १५००० मीटर, ५,००० मीटर धावणे द्वितीय क्रमांक.
- कृषी विद्यापीठ अकोला येथे झालेल्या आंतरराज्य विद्यापीठ अश्वमेध अॅथलेटीक्स स्पर्धेसाठी १५०० मी. धावणे स्पर्धेसाठी निवड.
- सांगली येथे झालेल्या विभागीय महिला मैदानी स्पर्धेत १५०० मी. व ३,००० मीटर धावणे स्पर्धेत प्रथम क्रमांक व तिची बुलढाणा येथे होणाऱ्या राज्यस्तरीय स्पर्धेसाठी निवड झाली.
- उतरांचल येथे झालेल्या क्रॉस कंट्री स्पर्धेसाठी शिवाजी विद्यापीठातून अखिल भारतीय आंतरविद्यापीठ क्रॉस कंट्री स्पर्धेसाठी निवड.

२) परशुराम भोई (बी. ए. १) :

- वारणानगर येथे झालेल्या इंटनझोनल अॅथलेटीक्स स्पर्धेत १५०० व ५००० मीटर धावणे प्रथम क्रमांक, १०००० मी. तृतीय क्रमांक.
- मुंबई येथे १६ जानेवारी २०११ रोजी झालेल्या २१ किलोमीटर धावणे स्पर्धेत चौथा क्रमांक पटकावून १ लाख रुपये रोख बक्षीस मिळविले.

- क) ३० जानेवारी २०११ रोजी कोल्हापूर येथे झालेल्या शाहू मॅरिथॉन स्पर्धेत प्रथम क्रमांक पटकावून १०,००० रोख बक्षीस मिळविले.
- ड) औरंगबाद येथे दि. २ जानेवारी २०११ रोजी झालेल्या मॅरिथॉन स्पर्धेत प्रथम क्रमांक पटकावून रुपये १०,००० बक्षीस रोख मिळविले.
- इ) नाशिक येथे दि. ३ जानेवारी २०११ रोजी झालेल्या मॅरिथॉन स्पर्धेत प्रथम क्रमांक पटकावून ५,००० रोख बक्षीस मिळविले.

फुटबॉल

१) विक्रम विश्वास पाटील (बी.एस्सी. ३) :

जबलपूर येथे झालेल्या वेस्ट झोन फुटबॉल स्पर्धेसाठी शिवाजी विद्यापीठ संघातून निवड.

हॉकी

१) श्रीकांत शिवलिंग बेडक्यागोळ (बी. ए. १) :

मुंबई विद्यापीठ मुंबई येथे झालेल्या अखिल भारतीय आंतरविद्यापीठ हॉकी स्पर्धेसाठी शिवाजी विद्यापीठाच्या संघातून निवड झाली.

शरीरसौष्टव

१) महेश भरमा जाधव (बी.कॉम. २) :

अमृतसर येथे पंजाब येथे झालेल्या आंतरविद्यापीठ शरीरसौष्टव स्पर्धेसाठी शिवाजी विद्यापीठ संघातून निवड झाली.

प्रमुख
प्रा. आर. डी. मगदूम

राष्ट्रीय सेवा योजना

(सिनिअर विभाग)

शिवराज महाविद्यालयातील सिनिअर राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने २०१०/११ या शैक्षणिक वर्षात विविध कार्यक्रम घेण्यात आले. शिवाजी विद्यापीठाच्या राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाने या शैक्षणिक वर्षात २५० स्वयंसेवकांची मर्यादा निश्चित केली होती. या वर्षात डॉ. आण्णासाहेब हारदारे, प्रा. अनिल कुराडे, प्रा. वसंत कुरळे या सहयोगी प्राध्यापकांनी कार्यक्रम अधिकारी म्हणून काम केले.

२०१०-११ या शैक्षणिक वर्षातील नियमित कार्यक्रमांमध्ये राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकांनी महाविद्यालय परिसर स्वच्छता, वृक्षारोपण, गाजरगवत निर्मुलन, 'स्वाईन फ्लू' जगजागरण आणि एड्स जनजागरण अभियान राबवून या विद्यार्थ्यांनी उत्कृष्ट काम केले आहे. तसेच या शैक्षणिक वर्षात शिवराज महाविद्यालयाच्या राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने 'मौजे ऐनापूर' येथे विशेष श्रमसंस्कार शिबीर आयोजित केले. या ७ दिवसीय विशेष श्रमसंस्कार शिबीरामध्ये श्रमदानाबरोबरच, बौद्धिक मेजवानीही देण्यात आली होती. या विशेष श्रमसंस्कार शिबीरात रस्ता दुरुस्ती, ग्रामस्वच्छता, गटारस्वच्छता, पाणंद रस्ता दुरुस्ती इत्यादी श्रमदानाचे उपक्रम राबवून मौजे ऐनापूर ग्रामस्थांना उपकृत केले.

प्रमुख
डॉ. ए. जी. हरदारे

पदव्युत्तर विभाग अहवाल

शिवराज महाविद्यालयातील पदव्युत्तर विभागामध्ये एम. ए. भाग १ व २ मध्ये हिंदी, मराठी, इंग्रजी, अर्थशास्त्र व एम कॉम (अॅड. अकौंटन्सी) हे विभाग कार्यरत असून सन २०१०-११ या वर्षासाठी सुमारे ३६० विद्यार्थी, विद्यार्थीनी शिक्षण घेत आहेत.

दुपारच्या सत्रामध्ये अध्यापनाचा वर्ग सुरु असून आजरा, गडहिंग्लज, चंदगड, कोल्हापूर भागातून सुमारे ४० पदव्युत्तर प्राध्यापक येऊन अध्यापनाचे काम करीत आहेत.

पदव्युत्तर शिक्षणाबरोबरच विद्यार्थ्यांना स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन दिले जाते. एम.पी.एस.सी. व यू.पी.एस.सी. स्टाफ सिलेक्शन या परीक्षांचे फॉर्म विभागामार्फत भरून घेतले जातात. प्रशिक्षणासाठी युपिनक अॅकॅडमी, पुणे यांची एक दिवसीय कार्यशाळा नुकतीच पार पडली. त्यास विद्यार्थ्यांचा उत्स्फूर्त प्रतिसाद मिळाला. अर्थशास्त्र विभागामार्फत 'पदव्युत्तर शिक्षणानंतर रोजगाराच्या संधी' या विषयावर प्रा. सौ. यू. एस. रसाळ यांचे व्याख्यान.

महाविद्यालयातील सुसज्ज ग्रंथालयामार्फत विद्यार्थ्यांना बदलत्या अभ्यासक्रमाचीही पुस्तके वेळोवेळी उपलब्ध करून दिली जातात. स्पर्धा परीक्षा व नेट व सेट परीक्षेसाठी संपूर्ण मार्गदर्शन व उपयुक्त पुस्तके विभागामार्फत विद्यार्थ्यांना पुरवली जाता. एम. कॉम. (अॅड. अकौंटन्सी) मधून प्रतीवर्षाप्रमाणे सुमारे ४० विद्यार्थी विविध विषयावर आपले प्रोजेक्ट रिपोर्ट तयार करीत आहेत.

प्रमुख

डॉ. डी. आर. खटके

पालक शिक्षक संघटना समिती

पालक शिक्षक संघटना समितीच्या वतीने दि. ३/१/२०११ रोजी पालक शिक्षक मेळाव्याचे आयोजन करण्यात आले. पालक शिक्षक संघटनेच्या अध्यक्षपदी रविकांत कुलकर्णी यांची सर्वानुमते निवड करण्यात आली.

महाविद्यालयात शिक्षण घेणारे विद्यार्थी संवेदनशील असतात. त्यांच्याशी मित्रत्वाच्या नात्याने संवाद साधून त्यांच्या विधायक बदल घडविणे आवश्यक असल्याचे मत रविकांत कुलकर्णी यांनी व्यक्त केले.

प्रा. निरंजन खिचडी यांनी आपल्या अध्यक्षीय भाषणात, 'पालकांनी आपले विचार विद्यार्थ्यांवर लादू नयेत, त्यांच्या आवडी निवडींचा विचार करून त्यांना आवडणाऱ्या क्षेत्रात संधी उपलब्ध करून द्यावी व विद्यार्थी दशेतच त्यांच्यात कष्टाची, वाचनाची, वेगवेगळे छंद जोपासण्याची आवड निर्माण करणे गरजेचे असते. विद्यार्थ्यांच्या संवेदनशील मनाचा तोल सांभाळण्याची जबाबदारी प्रत्येक पालकांनी घ्यावी' असे सांगितले.

सदर कार्यक्रमात प्रा. आर. बी. कांबळे, प्रा. एस. डी. पाटील, प्रा. आय. डी. नेर्लीकर, प्रा. सौ. ए. जे. डिसूझा यांनी मार्गदर्शन केले. तसेच पालक श्री. व्ही. आर. पाटील, बळवंत पाटील, सौ. एम. एस. शिंदे यांनी मनोगते व्यक्त केली. स्वागत व प्रास्ताविक प्रा. जे. व्ही. सरतापे यांनी केले. प्रा. डॉ. बी. जे. देसाई यांनी सूत्रसंचालन केले व प्रा. नंदकुमार कोल्हापूरे यांनी आभार मानले.

निमंत्रक

प्रा. जे. व्ही. सरतापे

ज्युनिअर क्रीडा विभाग

संभाजीराव माने कनिष्ठ महाविद्यालयाची धावण्याच्या स्पर्धा जिकण्याची कॉलेजच्या स्थापनेपासूनची अजिंक्य परंपरा आहे. त्याचबरोबर खो-खो, फुटबॉल, जलतरण या स्पर्धेमध्ये महाराष्ट्र राज्यापर्यंत सुयश संपादन केले आहे.

१) श्री. तेजस शिवाजी पाटील - १२ वी आर्ट्स :

- दि. १९ ते २१ डिसेंबर २०१० रोजी पुणे येथे झालेल्या महाराष्ट्र राज्य शालेय मैदानी ५००० मी. धावणे व क्रॉसकंट्री स्पर्धेसाठी निवड.
- कडेगाव येथे दि. ३० व ३१ नोव्हेंबर २०१० रोजी झालेल्या कोल्हापूर विभागीय अॅथलेटिक्स क्रीडा स्पर्धेमध्ये ५००० मी. धावणे सुवर्ण पदक व क्रॉसकंट्री पाच की.मी. धावणे स्पर्धेमध्ये कांस्य पदक.

२) कृ. स्नेहा विश्वनाथ पाटील - १२ वी सायन्स :

- सोलापूर येथे दि. २३ ते २६ ऑक्टोबर २०१० रोजी झालेल्या महाराष्ट्र राज्य जलतरण स्पर्धेसाठी ५०, १०० व २०० मी. ब्रेस्ट स्ट्रोक जलतरण स्पर्धेसाठी निवड.
- इचलकरंजी येथे दि. ६ ऑक्टोबर २०१० रोजी झालेल्या शासकीय शालेय विभागीय जलतरण स्पर्धेत १०० व २०० मीटर ब्रेस्ट स्ट्रोक प्रथम क्रमांक ५० मी. ब्रेस्ट स्ट्रोक द्वितीय क्रमांक.
- इचलकरंजी येथे दि. १७/९/२०१० रोजी झालेल्या शासकीय शालेय जिल्हास्तरीय जलतरण स्पर्धेत ५०, १००, २०० मीटर ब्रेस्ट स्ट्रोक प्रकारामध्ये प्रथम क्रमांक.

३) कृ. पद्मा हीराचंद राठोड - ११ वी सायन्स :

- दि. १८/११/२०१० रोजी नांदेड येथे झालेल्या महाराष्ट्र राज्य शालेय खो-खो क्रीडा स्पर्धेसाठी निवड. तसेच २/११/२०१० रोजी सांगली येथे झालेल्या विभागीय खो-खो क्रीडा स्पर्धेसाठी निवड.

४) कृ. सुफियाबुन आयुब मुल्ला - ११ वी कॉमर्स :

- जालना येथे दि. ७ ते १० सप्टेंबर २०१० रोजी झालेल्या महाराष्ट्र राज्य शासकीय शालेय मुलींच्या फुटबॉल क्रीडा स्पर्धेसाठी निवड. तसेच सांगली येथे झालेल्या विभागीय शासकीय शालेय मुलींच्या फुटबॉल चाचणी स्पर्धेसाठी निवड.

५) गडहिंग्लज येथे दि. २९ ते २५ सप्टेंबर २०१० रोजी झालेल्या गडहिंग्लज तालुका शासकीय शालेय अॅथलेटिक्स क्रीडा स्पर्धेमध्ये आमच्या खेळाडूंनी खालीलप्रमाणे सुयश संपादन केले.

- १) श्री. तेजस पाटील - १२ वी आर्ट्स :
८०० मी. धावणे प्रथम. १५००, ५००० मी. धावणे द्वितीय क्रमांक.
- २) श्री. संदीप सारंग - १२ वी आर्ट्स :
११० मी. व ४०० मी. धावणे अडथळा शर्यत प्रथम क्रमांक.
- ३) श्री. प्रकाश राजगिरे - १२ वी कॉमर्स :
२०० मीटर धावणे - प्रथम क्रमांक.
- ४) श्री. अनिल पाटोळी - १२ वी सायन्स :
तिहेरी उडी प्रथम क्रमांक. लांब उडी द्वितीय क्रमांक. उंच उडी तृतीय क्रमांक.
- ५) श्री. विकास चव्हाण - ११ वी सायन्स :
उंच उडी व तिहेरी उडी द्वितीय क्रमांक.
- ६) ४ ह ४०० मी. धावणे मुले रिले रेस प्रथम क्रमांक.
४ ह १०० मी. धावणे मुले रिले रेस द्वितीय क्रमांक.
श्री. तेजस पाटील, गाजनन सावंत, संदीप सारंग, विकास जोशिलकर, प्रकाश राजगिरे, अनिल पाटोळी.
- ७) श्री. सुशांत कदम - १२ वी कॉमर्स : हथोडा फेक - प्रथम क्रमांक.

- ८) कु. शिल्पा कुरळे - ११ वी आर्टस् : लांब उडी प्रथम क्रमांक. ८०० मी. धावणे द्वितीय क्रमांक.
- ९) कु. साधना ढोणुक्षे - १२ वी कॉमर्स : गोळा फेक, थाळी फेक प्रथम क्रमांक.
- १०) कु. मिरा मुसळे - १२ वी आर्टस् : उंच उडी प्रथम क्रमांक.
- ११) कु. पद्मा हिराचंद राठोड - ११ वी सायन्स : उंच उडी द्वितीय क्रमांक.
- १२) कु. प्रियांका भोईटे - ११ वी आर्टस् : २०० मी. धावणे द्वितीय क्रमांक.
- १३) कु. प्रतिभा इंगवले - ११ वी कॉमर्स : गोळा फेक द्वितीय क्रमांक.
- १४) कु. सुफियाबानु मुल्ला - ११ वी कॉमर्स : हथोडा फेक प्रथम क्रमांक.
- १५) ४ ह १०० व ४ ह ४०० मी. धावणे रिले रेस मुली द्वितीय क्रमांक. कु. शिल्पा कुरळे, कु. उर्मिला चोथे, कु.पद्मा राठोड, रुपाली सावेकर, सुफिया मुल्ला, योगिता मगदूम, प्रियांका भोईटे.
- १६) कु. सुप्रिया हरणे तिहेरी उडी द्वितीय क्रमांक.
- १) वारणानगर येथे दि. ११ ते १३ आक्टोबर २०१० रोजी झालेल्या कोल्हापूर जिल्हा शासकीय शालेय अॅथलेटिक्स क्रीडा स्पर्धेमध्ये खालीलप्रमाणे सुयश संपादन केले.
- श्री. तेजस शिवाजी पाटील. ८००, १५०० क्रॉसकंट्री धावणे प्रथम क्रमांक.
  - श्री. अनिल भिमराव पटोळी तिहेरी उडी द्वितीय क्र.
  - कु. शिल्पा शिवाजी कुरळे ८०० मी. व लांब उडी द्वितीय क्रमांक.
  - ४ ह ४०० मी. धावणे रिले रेस प्रथम क्रमांक तेजस पाटील, प्रकाश राजगिरे, संदीप सारंग, गजानन सावंत,
- विकास जोशिलकशर.
- २) कडेगाव येथे दि. ३० व ३१ नोव्हेंबर २०१० रोजी झालेल्या विभागीय अॅथलेटिक्स क्रीडा स्पर्धेमध्ये खालीलप्रमाणे यश संपादन केले.
- श्री. तेजस पाटील : ५०० मी. धावणे सुवर्ण पदक, क्रॉसकंट्री ५ की.मी. धावणे कांस्य पदक.
  - ४ ह ४०० मी. धावणे रिले रेस मुले कांस्य पदक तेजस पाटील, गजानन सावंत, संदीप सारंग, प्रकाश राजगिरे, विकास जोशिलकर.
- ३) दि. १२/८/२०१० रोजी लिंगनूर येथे झालेल्या गडहिंग्लज तालुका शासकीय शालेय कुस्ती स्पर्धेत खालील सुयश संपादन केले.
- १) राजू कांबळे, ४२ किलो. गट प्रथम, २) श्रीधर जाधव ५५ किलो गट प्रथम, ३) निजलींग चनवीर ६० किलो गट प्रथम, ४) कु. उर्मिला चोथे ४४ किलो गट प्रथम, ५) दीपाली चौगुले ४८ किलो गट प्रथम, ६) मिरा मुसळे ५१ किलो गट प्रथम.
- ४) गडहिंग्लज येथे दि. २५ ऑगस्ट २०१० रोजी झालेल्या गडहिंग्लज तालुका शासकीय शालेय १९ वर्षाखालील मुले व मुली कबड्डी संधाने उपविजेते पद संपादन केले. खेळाडू पुढीलप्रमाणे - श्री. अनिल पाटोळी (कप्तान), सुशांत कदम, तुषार पालकर, सुरज अस्वले, संतोष भोसले, संदेश घुमारे, परशराम बेळगावकर, नितिन खोत, प्रविण चौगुले, रुपेश कुराडे, सचिन खादरवा, तेजस देसाई.
- मुर्लीचा संघ : कु. वर्षा सावंत (कप्तान), प्रियांका भोईटे, सुप्रिया हरणे, सुफिया मुल्ला, सुमिता नौकुडकर, प्रमिला चौगुले, प्रियांका इंगवले, उर्मिला चोथे, पद्मा राठोड, कांचन शेडेकर, मिरा मुसळे, तेजाली चावरे.

५) कोल्हापूर येथे दि. २३ व २४ ऑगस्ट २०१० रोजी झालेल्या कोल्हापूर जिल्हा शासकीय शालेय १९ वर्षांखालील मुलांच्या फुटबॉल संघाने उपविजेतेपद संपादन केले.

राज राजमाने (कप्तान), प्रदीप रेडेकर, पद्माकर लोहार, विकास जोशिलकर, महेश बादामी, संजय गोसावी, सागर फराकटे, ओमकार गोरुले, ओमकार जाधव, संतोष कोल्हापूरे, मनोज कळेकर, दस्तगीर लाटवाले, प्रतीक देवेकर, सचिन गोते, ओमकार मोरे, विजय पाटील.

६) गडहिंग्लज येथे दि. २६/८/१० रोजी झालेल्या कोल्हापूर जिल्हा शासकीय शालेय १९ वर्षांखालील मुलांच्या फुटबॉल संघाने विजेतेपद संपादन केले व सांगली येथे झालेल्या विभागीय शालेय फुटबॉल मुलांच्या संघाची निवड झाली.

● कु प्रियांका भोईटे (कप्तान), कांचन शेडेकर, वर्षा सावंत, सुफीया मुल्ला, प्रमिला चौगुले, सुप्रिया हरणे, साधना ढोणुक्षे, शिल्पा कुरळे, दीपाली चौगुले, पद्मा राठोड, उर्मिला चोथे, रुपाली सावेकर, मिनाक्षी कानडे, प्रतिभा इंगवले.

७) गडहिंग्लज येथे दि. १६/८/१० रोजी झालेल्या गडहिंग्लज तालुका शासकीय शालेय व्हॉलीबॉल स्पर्धेत उपविजेतेपद संपादन केले.

विकास चव्हाण, स्वप्नील कोटकर, सचिन केसरकर, ऋषीकेश येसरे, बाळकृष्ण पाटील, संदीप मुर्गि, निखील काळोजी, प्रविण चव्हाण, राहूल नौकुडकर, सत्वशिल देसाई, विशाल यादव.

८) गडहिंग्लज येथे २२ सप्टेंबर २०१० रोजी झालेल्या गडहिंग्लज तालुका शासकीय शालेय खो-खो क्रीडा स्पर्धेमध्ये १९ वर्षांखालील मुले व मुलांच्या संघाने अजिंक्यपद पटकाविले व मुलांच्या खो-खो संघाने जिल्हास्तरीय खो-खो स्पर्धेत उपविजेतेपद पटकाविले.

● मुले -

श्री प्रतिक कांबळे (कप्तान), जगदीश पाटील, कृष्णा गोरुले, राहूल होडगे, आकाश कांबळे, अमित पाटील, राहूल कोकीतकर, विकास चव्हाण, संदीप मुर्गी, रविंद्र पाटील, श्रीकांत रणवरे, सुशांत पाटील.

मुली खो-खो संघ - उर्मिला चोथे (कप्तान), पद्मा राठोड, रुपाली सावेकर, कविता माने, वर्षारानी भोसले, कांचन शेंडेकर, पल्लवी पाटील, प्रियांका शिंदे, अक्षता चौगुले, शितल चोथे, मिनाक्षी पन्हाळर, शितल सावंत.

९) वार्षिक स्नेहसंमलेन क्रीडा स्पर्धा २०१०-११

● ज्युनिअर विभाग जनरल चॅम्पीअनशिप :

वार्षिक स्नेहसंमलेनानिमित्त ठेवण्यात आलेली जनरल चॅम्पीअनशिप कै. सचिन कृष्णा कदम बी.कॉम ३ यांचे स्मरणार्थ ठेवलेली फिरती ढाल ११ वी आर्टस् या वर्गाने सर्वाधिक ३७ गुण मिळवून जनरल चॅम्पीअन शिप संपादन केली.

● वैयक्तिक जनरल चॅम्पीअनशिप मुले :

वार्षिक स्नेहसंमलेनानिमित्त आयोजित करण्यात आलेल्या वैयक्तिक क्रीडा स्पर्धेत ज्युनिअर मुलांच्या विभागामध्ये श्री. तेजस शिवाजी पाटील १२ वी आर्टस् याने सर्वाधिक ३० गुण मिळवून वैयक्तिक जनरल चॅम्पीअनशिप संपादन केली.

● वैयक्तिक जनरल चॅम्पीअनशिप मुली :

वार्षिक स्नेहसंमलेनानिमित्त आयोजित करण्यात आलेल्या वैयक्तिक क्रीडा स्पर्धेत ज्युनिअर मुलांच्या विभागामध्ये कु. शिल्पा शिवाजी कुरळे ११ वी आर्टस् हीने सर्वाधिक ३२ गुण मिळवून वैयक्तिक जनरल चॅम्पीअनशिप संपादन केली.

प्रमुख

प्रा. एस. एस. सावंत

शिवराज वाङ्मय मंडळ

१. शिवराज वाङ्मय मंडळातर्फे 'शिक्षकदिना' च्या प्रसंगी विद्यार्थी विद्यार्थिनींनी शिक्षकांची भूमिका घेऊन आपली मनोगते व्यक्त केली.

प्राचार्य डॉ. एस. ए. जोडगुद्री यांच्या अध्यक्षतेखाली प्रा. एन. आर. सावंत, प्रा. सौ. मुजुमदार, प्रा. ए. बी. कुंभार यांच्या प्रमुख उपस्थितीत सहभागी विद्यार्थ्यांचा सत्कार करण्यात आला.

२. वाङ्मय मंडळातर्फे आयोजित मराठी निबंध स्पर्धेमध्ये शिवराज संकुलातील ३० स्पर्धकांनी सहभाग घेतला. कु. शितल पाटील (बी.ए. २), श्री. गावडे (बी.सी.एस. भाग १), कु. प्रियंका पाटील (बी.ए. १) या विद्यार्थ्यांना अनुक्रमे प्रथम, द्वितीय, तृतीय क्रमांक प्राप्त झाला. वार्षिक स्नेहसंमेलनाचे प्रमुख मा. लक्ष्मीकांत देशमुख (जिल्हाधिकारी) यांच्या हस्ते प्रमाणपत्रे देऊन स्पर्धकांना गौरविण्यात आले.

प्रा. एस. सी. जोशी

शिवराज गिरिभ्रमण मंडळ

शिवराज गिरिभ्रमण मंडळाचे हे तिसरे वर्ष. किल्ले पारगड, किल्ले रांगणा या ट्रेकिंग नंतर यावर्षी किल्ले गगनगड आणि प्राचीन लेणी ही भोहीम पार पाडण्यात आली. या उपक्रमात शिवराज संकुलातील ४० विद्यार्थी व ६ प्राध्यापक सहभागी झालेले.

किल्ले पहाण्यात पूर्वजांचे दिव्य लक्षात घ्यावे आणि दऱ्या डोंगरातील माणूस कळावा. हे करताना निसर्गाच्या सान्निध्याचा आनंद अनुभवावा. या विचारातून आखल्या जाणाऱ्या या मोहिमेस मा. प्राचार्यांचे मोलाचे सहकार्य लाभले.

प्रा. एस. सी. जोशी

राष्ट्रीय सेवा योजना

(ज्युनिअर विभाग)

सन २०१०-११ या शैक्षणिक वर्षात राष्ट्रीय सेवा योजना + २ स्तर विभागांतर्गत विविध उपक्रम राबविण्यात आले. ११ वी व १२ वी ज्युनिअर स्तरावरील विद्यार्थ्यांनी महाविद्यालयाचा परिसर, क्रीडांगण, महाविद्यालय परिसरातील गाजर गवत निर्मूलन आणि स्वच्छता अभियान इत्यादी नियमित कार्यक्रमांतर्गत श्रमदान केले. गांधीजयंती, ऑगस्ट क्रांतिदिन, स्वाईन फ्ल्यू लक्षणे व उपाय यावर आधारित स्वयंसेवकांना मार्गदर्शन, राष्ट्रीय सेवा योजना दिन साजरा करण्यात आले व विविध व्याख्याने आयोजित करण्यात आली.

दि. २५/१२/२०१० ते ३१/१२/२०१० या कालावधीत मौजे इंचनाळ, ता. गडहिंग्लज येथे सात दिवसाचे निवासी विशेष श्रमसंस्कार शिबिर यशस्वीरित्या पार पाडले. या शिबिरात ७० स्वयंसेवकांनी भाग घेतला. या शिबिरात रस्ते, गावातील साफसफाई, गटारे स्वच्छता, वृक्षारोपणासाठी १५० खड्डे काढण्यात आले आणि आंबा, सरु, चिंच यासारखी २०० रोपे लावण्यात आली. शाळेचा परिसर स्वच्छ करण्यात आला. गावातील प्लॅस्टिक निर्मूलन करून गाव स्वच्छ करण्यात आले. या कालावधीत विविध विषयावर बौद्धिक व्याख्याने आयोजित करण्यात आली. डॉ. आप्पासाहेब पोवार यांनी शेती व्यवसायाचे आधुनिकीकरण, मा. डॉ. एस. के. नेर्ले यांनी पर्यावरण संवर्धन व संरक्षण, मा. श्री. बाळासाहेब मुल्ला यांनी व्यसनमुक्ती व युवक, मा. प्रा. पी. एम. भोईटे यांनी अंधश्रद्धा निर्मूलन व वैज्ञानिक दृष्टीकोन या विषयावर मार्गदर्शन केले. तर मा. सौ. क्रांतिदेवी कुराडे यांनी महिला मेळावा घेऊन महिलांना मार्गदर्शन केले. दुपारच्या सत्रात विविध विषयावर चर्चासत्रे, खेळ, सर्वेक्षण इ. उपक्रम राबविण्यात आले.

प्रमुख

प्रा. एम. एस. घस्ती

प्लेसमेंट सेल (रोजगार कक्ष)

रोजगार कक्ष विभागाच्या वतीने आपल्या महाविद्यालयातील तसेच इतर महाविद्यालयात शिकत असलेल्या तसेच पदवी व पदव्युत्तर शिक्षण घेतलेल्या विद्यार्थ्यांना विविध देशी-विदेशी कंपन्यांमधील नोकरीच्या संधीची माहिती देऊन विविध कंपन्यांच्या वतीने कॅम्पस इंटरव्ह्यूचे आयोजन केले जाते. विभागाच्या वतीने या शैक्षणिक वर्षात दि. ५/५/१० रोजी Fair Field, Atlas या बहुराष्ट्रीय कंपनीच्या वतीने आयोजित केलेल्या कॅम्पस इंटरव्ह्यूसाठी ३५ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. त्यातील २० विद्यार्थ्यांची निवड करण्यात आली. दि. १२/५/१० रोजी Cipla Pharmaceutical Ltd. या कंपनीच्या वतीने घेण्यात आलेल्या कॅम्पस इंटरव्ह्यूसाठी ४६ विद्यार्थ्यांची कंपनीने नेमणूक केली.

दि. १४/७/१० रोजी HCL Info या संगणक क्षेत्रातील कंपनीच्या वतीने घेतलेल्या कॅम्पस इंटरव्ह्यूमध्ये ३९ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. त्यातून ५ विद्यार्थ्यांची निवड करण्यात आली. दि. १४/१२/१० रोजी प्रा. उषा रसाळ यांचे 'पदवीनंतरच्या संधी' या विषयावर व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते.

दि. २१/०१/२०११ रोजी विश्वनेट इन्फो. लि. या संगणक प्रशिक्षण संस्थेच्या वतीने बी.ए. १ व बी. कॉम. १ च्या विद्यार्थ्यांसाठी "Computer Hardware Networking" या विषयावर एक दिवसाची कार्यशाळा आयोजित करण्यात आली होती.

प्रमुख
सुधीर मुंज

राष्ट्रीय छात्रसेना (एन.सी.सी.)

राष्ट्रीय छात्रसेनेमधून छात्रामध्ये नेतृत्व गुण संपन्न व्हावेत व देशासाठी चांगले नागरीक घडावेत या उद्देशाने सन २०१०-११ या शैक्षणिक वर्षासाठी एकूण ५२ छात्रांना राष्ट्रीय छात्रसेनेमध्ये प्रवेश देण्यात आला. एन.सी.सी. छात्रांना विविध प्रकारचे प्रशिक्षण देण्यात आले. त्याचबरोबर एन.सी.सी. परीक्षेमध्ये यशस्वी होण्यासाठी कवायत, शस्त्रज्ञान, नकाशा वाचन, नागरीक सुरक्षा व आत्मरक्षा अशा विविध प्रकारचे प्रशिक्षण देण्यात आले.

युवकांमध्ये देशभक्ती, अनुशासन, साहस, आत्मविश्वास, सहनशिलता, आस्था व एकात्मतेच्या भावनेची जागृती व विकास व्हावा यासाठी राष्ट्रीय व राज्य पातळीवरील शिबिरांसाठी पाठविण्यात आले.

अहमदनगर येथे झालेल्या आर्मी अॅटॅचमेंट कॅम्पसाठी सार्जेंट प्रवीण पाटील यांच्यासह दोन कॅडेटची निवड केली गेली. तसेच बेळगांव येथे झालेल्या ट्रॅकिंग कॅम्पसाठी कॅडेट अक्षय मटकर व कॅडेट अर्जुन रामजी यांची निवड करण्यात आली. तसेच गतवर्षी झालेल्या ए.टी.सी. कॅम्पमध्ये उद्भट तेजस पाटील याने क्रॉसकंट्री मध्ये गोल्ड मेडल पटकाविले त्याचबरोबर कॅडेट अमोल राणे व कॅडेट दिगंबर शेड्डी यांनी अनुक्रमे सिल्व्हर व कांस्य पदके मिळविली. त्याबद्दल त्यांचे कमांडिंग ऑफिसर ले. कर्नल आर. बी. पाटील यांचेकडून कौतुक करण्यात आले.

९ ऑगस्ट क्रांतिदिनानिमित्त घेण्यात आलेल्या रक्तदान शिबिरामध्ये ५२ छात्रांनी रक्तदान केले. एकूण १०३ बॅगा रक्तसंकलन झाले. तसेच करंबळी गावचे सुपूत्र - 'शहिद जवान जोतिबा इळके' यांच्या पार्थिवास एन.सी.सी. छात्रांनी मानवंदना दिली. १ डिसेंबर 'जागतिक एड्स दिनानिमित्त' जनजागृती रॅली काढण्यात आली. तसेच 'पल्स

पोलिओसाठी' कॅडेटस्नी विविध पोलिओ बुथवर जाऊन सहकार्य केले. एड्स दिनानिमित्त आयोजित कार्यशाळेत सहभाग घेण्यात आला.

एन.सी.सी. वर्धापन दिनानिमित्त आमच्या कॅडेटस्नी वृक्षारोपणाबरोबरच विविध कार्यक्रम राबविण्यात आले होते. या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष प्राचार्य मेजर डॉ. एस. ए. जोडगुद्री सर यांनी छात्रांना मार्गदर्शन केले.

महाविद्यालयांतर्गत घेण्यात आलेल्या स्पर्धांमध्ये ज्युनि. अंडर ऑफिसर संगाप्या गोदुरे यांची 'बेस्ट डिसिप्लिनर' कॅडेट दिगंबर शेटी यांची 'बेस्ट रिटन टेस्ट' म्हणून निवड करण्यात आली तसेच ज्युनि. अंडर ऑफिसर अवधूत गुरव यांनी 'बेस्ट टर्नआउट' तर इ.उच्च. संतोष पोरिवाडे यांनी 'बेस्ट ड्रिल' हा बहुमान पटकाविला.

शैक्षणिक वर्षामध्ये सिनि. अंड ऑफिसर तेजस देसाई यांची 'बेस्ट कॅडेट' म्हणून निवड करण्यात आली. सार्जंट राहूल शिंदे यांनी उत्कृष्ट काम केले.

तसेच आमच्या महाविद्यालयातील एन.सी.सी. विभागातील कॅडेट या सालात आर्मी, पोलिस, उच्च. एअर फोर्स या सारख्या प्रशासकीय सेवेत महाविद्यालयासकडून मिळालेल्या प्रशिक्षणावर व त्यांच्या प्रयत्नावर रुजू झाले आहेत.

गतवर्षी झालेल्या 'बी' व 'सी' सर्टिफिकेट परिक्षेचा निकाल १००% असून चालू वर्षाही असेच यश मिळेल अशी अपेक्षा आहे. आमच्या एन.सी.सी. विभागास प्राचार्य मेजर डॉ. एस. ए. जोडगुद्री यांचे तसेच ५६ महाराष्ट्र एन.सी.सी. बटालियनचे कमांडिंग ऑफिसर ले. कर्नल. आर. बी. पाटील यांचे प्रोत्साहन लाभले.

लेफ्टनंट

प्रा. आर.डी. मगदूम

Department of B.B.A.

1. Resource person - In one day workshop on Entrepreneurship Development. Lead College Sheme.

Organised by The Department of Commerce, Bhogwati Mahavidyalaya Kurukali held on 11th Jan 2011.

2. Resource person - In one day workshop on Entrepreneurship Development Programme Local Support by Time Institute HRD Division.

MSME Development Institute Mumbai Ministry of Micro Small and Medium Enterprises Government of India.

Subject :a. Introduction to Industrial Management
b. Production Planning.

3. Research Paper presented :

National Conference : Organised by S. K. Patil Sindhudurg Mahavidyalaya

Malvan Dist. - Sindhudurg On 15th & 16th Feb 2011.

Research Paper - Role of E-Commerce in Global Business.

4. Guest Lecture - S. N. College of Hotel Management Catering Technology, Gadhinglaj.

Subject : Human Resource Management in Hotel Industry.

ACTIVITIES :

1.Wel-Come Function :

Chief Guest : a. Chandrashekhar Phadnis

Managing Director, Ajara Soot Girani, Ajara.

b. J.B.Bardeskar

President : c. Prof. K. V. Kurade (K.V.R.S.S.)
d. Dr. S. A. Jodgudri (Principal)

Students of BBA I & IInd years celebrated farewell function.

2. Teachers Day :

On 5th Sep. 2010 - The students of department teachers day.

3. Independence Day :

The students of BBA department visited Sai Kaan Badhir Vidyalaya, Gijawane and distributed sweets.

4. Traditional Day : 15th Jan 2011

Students of department celebrated makes-sankrant as a traditional day with tradition costumes organized competition.

5. Guest Lecture :

a. Shri. S. M. Nerli

Topic - Value Education and Environmental Science for personality development. Class - BBA - I & IIIrd

b. Shri. Salim Zari

Topic - Personality Development. Class BBA-I & II

c. Dr. S. D. Patil Department of Chemistry Shivraj College

Topic - Work culture

Class - BBA - I, II & IIIrd

6. Farewell function : 5th March 2011.

Chief Guesst 1. Dr. S.D. Patil

Chair Person 2. Shri. R. D. Kamate

Staff 3. A. U. Patil

4. G. A. Patil

5. N. S. Kole

6. K. S. Desai

7. Industrial Visit :

Department organized visit

a. B.S.N.L. Gadhinglaj	BBA - II
b. Y.C.P. Industry Angol Industrial Area Belgaum	BBA - I & II
c. Tool Holders Pvt.Ltd.Machee Industrial Area Belgaum	BBA - I & II
d. V.T.U. University, Belgaum	BBA - I & II
e. Big Bazar Belgaum	BBB - I & II
f. Kala Academy, Panji - Goa	BBA - III
g. Goa Science Centre, Panji-Goa	BBA - III
h. National Institute of Oceano- graphy Dona Paula, Goa	BBA - III
i. Margoa Fort Trust, Vasco-Goa	BBA - III
j. Goa University, Goa	BBA - III
k. Chougale Industry, Goa	BBA - III
l. Dempo House, Goa	BBA - III

8. Picnic :

BBA 3rd year students visited Amboli hills station. Total students 58 were participated in picnic Prof. R. D. Kamate, Prof. A.U.Patel, Prof. G.A. Patil and Prof. N. S. Kole.

Head of Department

Prof. R. D. Kamate

Department of B.C.A.

Welcome Function :

Chief Guest : Shri. Ajay Kulkarni (Director
Vishwanet Computer Pvt. Ltd., Kolhapur)

Topic : Application of Computer Knowledge
in IT sectio

Chairperson : Dr. S. A. Jodgudri, Principal

Teachers Day :

On 5th Sept. 2010 the Students of department
celebrated Makar Sankrant Sankrant as a
'Traditional Day' with traditional costumer
organized poem reading completion and
painting competition.

Industrial Visit :

The department organized three day Hydrabad
visit for BCA II 54 students of BCA III
participated in industrial visit. The students
visited Goal Konda Fort, IT Centre Charminar,
Car World, Lasor Show, Balaji Film City,
Snow world, Salarjung Museum, Prof. K. S.
Desai, Prof. M. A. Desai, Prof. Mrs. A. J.
Disoza and Prof. Miss. L. J. Patil were
participated in visit.

Picnic Trip :

The students of BCA I visited sindhudurg and
Konkan area. Total 30 students were
participated in trip Prof. N. S. Kole and Prof.
M. B. Tashildar were participated in Trip.

Head of Department
Prof. K. S. Desai

Department of Computer Science

Welcome Function :

Chief Guest : Prof. K. V. Kurade Sir and HOD
C. S. Nikam Sir.

Class : B.C.S. and B.Sc.

Date : 7/9/2010.

Teachers Day :

On 5th Sept. 2010 the Students of department
celebrated teachers day.

Guest Lecture :

1. Shri. Wadkar Sir (Vishwanet Computers,
Kolhapur.)

Topic : "Project Development"

Class : B.Sc. / B.C.S. - III

Dated : 23/12/2010

2. Karrox Technology, Kolhapur.

Topic : Net Technology

Class : B.C.A.

3. Karrox Technology, Kolhapur.

Topic : Career opportunities in IT world.

Class : Students of Computer Science
Department.

4. Shri. Wadkar Sir (Vishwanet Technology,
Kolhapur.)

Topic : OOPs in V.B. Net

Class : B.C.S. and B.Sc.

5. Shri. Padalkar Sir (Vishwanet Technology,
Kolhapur)

Topic : "Hardware and Networking"

Class : B.Sc./B.C.S./B.C.A.-I

Dated : 14/10/2010.

Industrial Tour :

Tour arranged by department for B.Sc.III to Hindalco Industry, Belgaum.

Picnic/Tour :

Tour arranged by department for B.Sc.-II and B.Sc.-I student to Goa, dated 7/1/11.

Farewell Function :

Chief Guest : Mr. Narayan Kurade Sir and H.O.D. C. S. Nikar Sir.

Class : B. C. S. - III and B.Sc. - III

Dated : 22/2/2011

Award achieved by students :

Participation of student in different events arranged by different colleges in Kolhapur, Sangli, Sastara and Prizes are listed below :

◆ **Rameshwari L. Powar (B.C.S.-II) and Sushma S. Nayak (B.Sc.-II Comp)**

- New College, Kolhapur.
First Prize (Certificate, Cash Prize and Trophy)
- Shahaji College, Kolhapur.
Second Prize (Certificate, Cash Prize and Trophy)
- Kamala College, Kolhapur.
Third Prize (Certificate, Cash Prize & Trophy)

◆ **Miss. Khade Snehal V. and**

- Smt. Kasturbai Walchand College, Sangli.
Event : Poster Presentation
Runner up (Certificate, Cash Prize & Trophy)
- D.K.T.E. Ichalkaranji.
Event : Programming
Excellence

◆ **Miss. Biraje Reema R.**

- Smt. Kasturbai Walchand College, Sangli.
Event : Post Presentation.
Runner up (Certificate, Cash Prize & Trophy)

◆ **Miss. Bhosale Tejaswini R. (B.C.A.-II)**

- Shivraj College, Gadhinglaj.
Second Prize
- Kamala College, Kolhapur
Second Prize
- Shahaji College, Kolhapur.
Participation.
- Shivraj College, Gadhinglaj.
Event : Debating
Participation

◆ **Miss. Chougule Monica (B.C.A.-III)**

- Arts, Commerce and Science College, Chandgad.
Workshop on "Communication skills for career"
Participation.
- Shivraj College, Gadhinglaj.
Event : Debating
First Prize
- Kamala College, Kolhapur.
Event-Paper Presentation
Second Prize
- Shivraj College, Gadhinglaj
Event-Paper Presentation
Second Prize

- Shivraj College, Gadhinglaj
Workshop on English Language &
Literature
Participation
- Shivraj College, Gadhinglaj
Event-Paper Presentation
Participation
- WLC College, Sangli
Event-Paper Presentation
Participation.
- ◆ Mr. Mali Suraj M. & Mr. Teli Swapnil K.
(B.Sc. III)
  - KIT College, Kolhapur.
Second Round
Participation
  - Kamala College, Kolhapur.
Second Prize
  - Gokhale College, Kolhapur.
Second Prize.
  - KWC, Sangli
Third Prize
- ◆ Mr. Malabade Chetan V. and
Mr. Suryawanshi Nilesh S. (B.Sc.-III)
  - KIT College, Kolhapur.
Second Round.
  - Kamala College, Kolhapur.
First Prize
  - Gokhale College, Kolhapur.
Participation.

Head of Department
Prof. C. S. Nikam

स्टाफ अकॅडमी

या विभागाच्या वतीने महाविद्यालयातील सर्व प्राध्यापक व शिक्षकेत्तर कर्मचारी यांच्यासाठी विविध राजकीय, सामाजिक, शैक्षणिक, आर्थिक विषयावरील विविध प्रश्नासंदर्भात चर्चा घडवून प्रबोधन केले जाते. या वर्षी या विभागाच्या वतीने दि. २४/१०/१० रोजी प्रा. बी. एम. कुलकर्णी यांचे विश्वनिर्मितीचे रहस्य या विषयावर व्याख्यान आयोजित केले होते. दि. २३/१२/१० रोजी महाराष्ट्रातील सुप्रसिद्ध वक्ते संत साहित्याचे गाढे अभ्यासक प्रा. डॉ. अशोक कामत यांचे महाराष्ट्र काल, आज आणि उद्या या विषयावर व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते. या दोन्ही व्याख्यानासाठी महाविद्यालयातील सर्व प्राध्यापक व प्राध्यापकेतर कर्मचारी उपस्थित होते. यावेळी झालेल्या चर्चेत अनेकांनी सहभाग घेतला.

प्रमुख

सुधीर मुंज

शिवराज

(नियतकालिक)

आपल्या महाविद्यालयाचे 'शिवराज २०१०' हे वार्षिक नियतकालिक प्रकाशित झालेले आहे. प्रस्तुत नियतकालिक शिवाजी विद्यापीठ कोल्हापूर येथे 'नियतकालिक' स्पर्धेसाठी पाठविले होते.

सदर स्पर्धेमध्ये आपल्या नियतकालिकामध्ये प्रकाशित झालेल्या दोन लेखांना विद्यापीठाची पारितोषिके जाहीर झाली आहेत. विद्यार्थ्यांची नावे पुढीलप्रमाणे आहेत.

१. दत्तात्रय शंकर पाथरवट - बी.ए. ३
२. गजानन आनंदराव कुलकर्णी - एम. ए. १

संपादक

डॉ. मनमोहन राजे

राष्ट्रीय सेवा योजना व श्रमसंस्कार शिबिर

शिवराज
२०११

संभाजीराव माने कला, वाणिज्य व विज्ञान कनिष्ठ महाविद्यालय

प्रा. एम. एस. घस्ती
प्रमुख-राष्ट्रीय सेवा योजना

प्रा. के. ए. सावेकर
साहाय्यक-राष्ट्रीय सेवा योजना

प्रा. सौ. एन. पी. शिंदे
साहाय्यक-राष्ट्रीय सेवा योजना

श्रमसंस्कार शिबिराचे उद्घाटन करताना
जे. वाय. बार्देस्कर व इतर मान्यवर

प्रा. डॉ. आप्पासाहेब पोवार शिबिरार्थींना
मार्गदर्शन करत असताना

अंधश्रद्धा निर्मूलन विषयक विचार
मांडताना प्रा. पी. एस. भोईटे

श्रमदान करत असताना
शिबिरार्थी विद्यार्थिनी

श्रमदान : विद्यार्थ्यांच्या हातामध्ये
खोरी, कुदळी, कुन्हाडी

स्वच्छतेचा संदेश देणारी शिबिरार्थींची
जनजागरण फेरी

शिवराज

साहित्य, वाणिज्य आणि डी.एस. कदम विज्ञान महाविद्यालय

संभाजीराव माने
कनिष्ठ महाविद्यालय, गवर्हिंग्लज

संभाजीराव माने
कनिष्ठ महाविद्यालय, गवर्हिंग्लज